

SAYI 28

ARALIK 2024

GÖÇERİ

FİKİR, KÜLTÜR, SANAT VE EDEBİYAT DERGİSİ





GÖÇEBE

İMTİYAZ SAHİBİ
GÖKÇE YÜKSELEN PELER

SOSYAL MEDYA
AHMET DURSUN TAMER

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
SERKAN YÜKSEL

SEKRETERYA
HİLAL ÇAĞLAR

GENEL YAYIN YÖNETMEN YARDIMCISI
AYŞENUR DEMİR

YAYIN KURULU

AYŞENUR DEMİR
BERKAN BATIR
GAMZE KUTUP
HATİCE UZUNER
MERVE ARISAL
SERKAN YÜKSEL
HATİCE BENGİSU YAŞAR
TUĞÇE BURCU DEMİR

REDAKSİYON KURULU

GAMZE KUTUP
HATİCE UZUNER
MERVE ARISAL
HATİCE BENGİSU YAŞAR
TUĞÇE BURCU DEMİR

SALİH KAYASAL SOK. LEVENT APT. NO:6/5

GİRNE, KKTC

TEL:+90 507 041 54 09

E POSTA : gocebedergi@gamil.com



- 1 DR. YAKUP ÖMEROĞLU
- 10 8 Kasım Zafer Bayramı
MÜRSEL ASADOV
- 18 Anar'ın Eserleri Arasında Şuşa-Güvenilir Hafıza Metinleri
Prof. Dr. Elnare AKİMOVA
(Azerbaycan Cumhuriyeti Parlamentosu Milletvekili)
BERKAN BATIR & GAMZE KUTUP
- 25 Biraz Hayat, Biraz Şiir, Belki Poetika: İçten İçte Pauline
Pıaf İle Konuşmalar/1
İLHAMİ KOÇ
- 29 Cumhuriyet Döneminde Kadının Yeri
Hatice Bengisu YAŞAR
- 32 Cumhuriyetin 101. Yılında 10 Kasım: Mustafa Kemal
Atatürk'ü Anmak
Melike ŞAHİN
- 37 Dede Korkut Figürü ve Türkistan Bölgesi Halkının
Hayatındaki Rolü
Davronbek ORİPOV
- 46 Kahramanmaraş/Göksun Yöresi Ağız Derleme Çalışması
EBRU KIRAC
- 76 Türkçülüğün Esasları ve Ziya Gökalp
Rumeysa ŞAHİN
- 81 "Üçlü Doktrin ve Türk Aydınları: Ziya Gökalp ile Ali Bey
Hüseyinzade Turan"
Nazar TOPRAK
- 91 Ziya Gökalp'in "Altın Işık" ve "Kızılelma" Kitaplarında Yer
Alan Millî Değerlere Bir Bakış
Hicran DERE
- 105 I. Dünya Savaşı Sırasında Tanin Gazetesinde Yapılan
Savaş Propagandası (1914-1915)
Hüseyin Faruk YİĞİT



İçindekiler

114 *Asr-ı Kıyamet*

Osman Safa AZGIN

120 *Uçurtmam*

Nazakat UMAROVA

122 *Yıldızın Şarkısı*

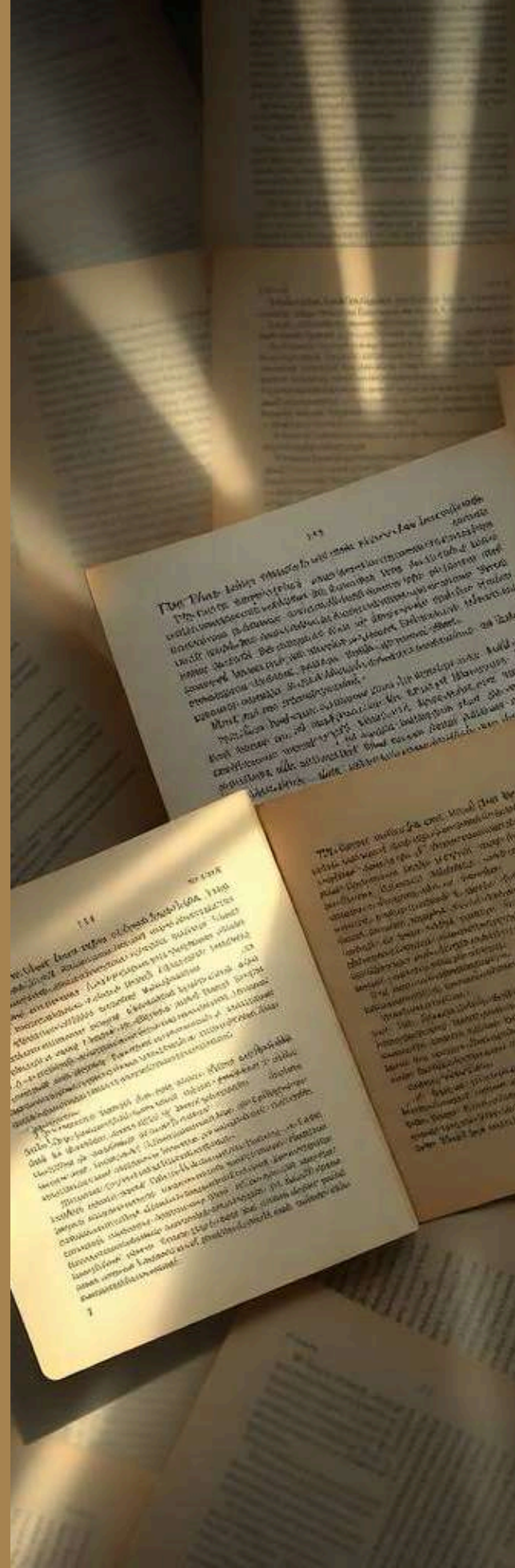
Almira Atike YILDIRIM

124 *Kırlangıçların Serzenişi*

Sevde KARACA & AKİS

130 *“BEN’DEN: ÖLÜM ÜÇLEMESİ...”*

Doç. Dr. Erhan ÇAPRAZ



İçindekiler

130 **RÖPORTAJ**

ZİYA GÖKALP

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN ve Doç.Dr. Şamil
YEŞİLYURT'a Ziya Gökalp'i Sorduk

BERKAN BATIR & AHMET DURSUN

139 **KİTAP İNCELEMESİ**

Kaniye Romanı Üzerine İnceleme
Berkant BATIR

172 **İKTİBAS**

Ah, Türk, Bizi Kimlere Bırakıp Gidiyorsun?
Suriye ve Filistin Anıları -Selahattin Günay

207 **GÖÇEBE DİNLIYOR**

GÖÇEBE DİNLIYOR-4

209 **TÜRK DÜNYASI ORTAK ATASÖZLERİ**

216 **SOVYET BASKISINA KARŞI DURAN BAZI AYDINLARIMIZ**



ÖN SÖZ

*Nabızlarımda vuran duygular ki tarihin
Birer derin sesidir, ben sahifelerde değil
Güzide, şanlı, necip ırkının uzak ve yakın
Bütün zaferlerini kalbimin tanininde
Nabızlarımda okur, anlar, eylerim tebcil.*





ÖN SÖZ

Aziz Göçebe Dergisi okurları! Sizlere yeni sayımızı sunmanın mutluluğunu ve haklı gururunu bir kez daha yaşıyoruz! Dünyaya karşı bir şeyleri haykırmak isteyen yazarlarımızın kutlu dilimizle birlikte verdiği bu mücadelenin içinde bulunmak da bizim için ayrı bir mutluluk vesilesi. Türk dilinin her şeye kadir olduğunu bilen ve bu hassasiyeti taşıyan bir ekibin ürünü olan Göçebe Dergisi, bahsedilen haykırıslara vesile olmanın önemini göstermeyi başarabiliyor, diye umuyoruz. Yazı yazmak, düşüncelerini savunmak, okuyan her kişinin algısına ve fikirlerine meydan okumak demektir bir yerde. Bu az şey değildir. Bir cesaret ve özgüven öyküsüdür. Bunun yanında bir şeylere vesile olmak da hiç az şey değildir. Bu bağlamda Türklük algısı Edirne ile Kars arasında oluşan; Edirne'nin ötesini bilmeyip Kars'tan sonrasını işitmeyen aydın (!) insanların da bulunduğu Türkiye'de, insanlara Trakya'yı, Tuva'yı, Yakut'u, Kırım'ı, Kerkük'ü ve daha nice Türk yurdunun ve bu yurtların edebiyatlarının tanıtılmasına vesile olan merhum Dr. Yakup Ömeroğlu'nun yaptığı hiç de hiç az şey değildir. Kendisi ömrünü Türk dünyasına adadı ve bu uğurda mücadelesi hayata gözlerini yumana kadar da devam etti. Türkçenin ve Türklerin farklı coğrafyalarından, farklı lehçelerinden yüze yakın eserin yayın editörlüğünü yaptı. Bu mücadele bile onu rahmetle ve minnetle anmak için gayet yeterli bir sebeptir. Bizler de Göçebe Dergisi Aralık Sayısı'nı rahmetli Dr. Ömer Yakupoğlu'na adadık. Bu sebeple de kendisinin Türk dünyasına ektiği tohumların filizlendiğinin mutluluk ve huzurunu ebedi alemde hisseder diye umuyoruz.

Dergimizin dosya konusunu ise ölüm yıl dönümünü idrak ettiğimiz rahmetli Ziya Gökalp'a ayırdık. Kendisini ilk Türk sosyoloğu olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır. Osmanlı devletinin büyük toprak kayıplarının ertesinde oluşan buhran ikliminde Türk insanının önüne bir ideoloji, bir hedef koyması ve çizdiği fikrî sınırların hâlâ geçerliliğini koruyor olması da onun ne kadar büyük bir fikir adamı olduğunun kanıtlarındandır. Bu vesileyle Ziya Gökalp'ı da rahmetle anıyoruz. Aynı şekilde Ziya Gökalp'ın fikir babalığı yaptığı, silah arkadaşlarıyla birlikte verdiği destansı mücadele ile bizlere bu vatana bırakan Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü de rahmetle anıyor ve aziz hatırasını sinemizde saklıyoruz.



Dergimizin yeni sayısı Düşünce Yazıları bölümünde 8 Kasım Zafer Bayramı, Anar'ın Eserleri Arasında Şuşa-Güvenilir Hafıza Metinleri, Biraz Hayat, Biraz Şiir, Belki Poetika: İçten İçte Pauline Piaf ile Konuşmalar/1, Cumhuriyet Döneminde Kadının Yeri, Cumhuriyetin 101. Yılında 10 Kasım: Mustafa Kemal Atatürk'ü Anmak, Dede Korkut Figürü ve Türkistan Bölgesi Halkının Hayatındaki Rolü, Türkçülüğün Esasları ve Ziya Gökalp, "Üçlü Doktrin ve Türk Aydınları: Ziya Gökalp ile Ali Bey Hüseyinzade Turan, Ziya Gökalp'in "Altın Işık" ve "Kızilelma" Kitaplarında Yer Alan Millî Değerlere Bir Bakış, I. Dünya Savaşı Sırasında Tanin Gazetesinde Yapılan Savaş Propagandası (1914-1915)"; Edebî Yazılar bölümünde Asr-ı Kıyamet, Uçurtmam, Yıldızın Şarkısı, Kırlangıçların Serzenişi, Prof. Dr. Nevzat Özkan ve Doç. Dr. Şamil Yeşilyurt ile Röportaj; Kitap İncelemesi bölümünde Kanije Romanı Üzerine İnceleme; Türk Dünyası Ortak Atasözleri bölüm ve yazılarını ihtiva etmektedir.

Dün isimli hazineye bir nefeslik emeğimizi sizlere sunuyoruz...

SERKAN YÜKSEL

GENEL YAYIN YÖNETMENİ





DR. YAKUP ÖMEROĞLU ANISINA



DR.YAKUP ÖMEROĞLU

Çankırı-Şabanözü ilçesine bağlı Karakoçuş Köyü'nde çiftçilikle geçimini sağlayan Zeliha Hanım ile Osman Bey'in oğlu olarak dünyaya geldi. Beş çocuklu ailenin son çocuğudur. Karakoçuş Köyü İlkokulunu 1976'da bitirdi ve Hasanoğlan-Atatürk Öğretmen Lisesine kayıt oldu. İlk yazı denemelerine o yıllarda başladı. 1979 yılında ailesinin Bilecik şehrine taşınmasıyla birlikte yaz tatillerini bu şehirde çalışarak geçirdi. 1982 yılında Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesine kayıt yaptırdı. Öğrencilik yıllarında sosyal ve kültürel etkinliklerin içinde aktif olarak yer aldı.

1988

1988 Mart ayında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinde Araştırma Görevlisi olarak atandı. Aynı yıl Eylül ayında açılan Doktora sınavlarını kazanarak Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsünde göreve başladı.

1993

Sovyetler Birliğinin dağılma sürecini içine alan bu yıllarda Türkiye dışında yaşayan Türk halklarıyla yakından ilgilenmeye başladı. Afganistan Türklerinin lideri Dr. Azadbeg Kerimî gibi liderlerle yaptığı mülakatlar ve Türk Dünyasına yönelik ilk yazıları yazıları Türk Yurdu Dergisi, Yeni Düşünce ve Gündüz Gazetelerinde yayınlandı. Zootekni bilim alanında dünyada saygın bilim adamlarından Prof.Dr. Orhan Alpan'ın danışmanlığında hazırladığı doktora tezini 1993 yılı Mayıs ayında başarıyla savundu. Yakup Ömeroğlu doktora tez çalışmasıyla, sonraki yıllarda ülkenin et üretimine önemli katkılar sağlayacak olan ve çiftçiler tarafından sevilerek yaygınlaştırılacak olan Simmental ırkı sığırların Türkiye'de yetiştirilmesini başlatmış oldu. Haziran 1993 yılında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesine öğretim üyesi olarak atandı.

Bir grup arkadaşı ile birlikte hazırladıkları I. Türk Dünyası Gençlik Kamp ve Kurultayı projesi, Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı tarafından desteklendi ve Gençlik Kurultayı 16-26 Ağustos 1993 tarihinde Tataristan'ın başkenti Kazan'da 16 Türk devlet ve topluluğundan gençlik teşkilatlarının katılımıyla toplandı. Sonraki yıllarda Kırım, Kırgızistan, Başkurtistan, Kazakistan, Çuvaşistan ve Azerbaycan gibi ülkelerde toplanan ve pek çok gencin hayatına dokunan Türk Dünyası Gençlik Kampı ve Kurultaylarının yürütme kurulu ve genel başkanlık görevlerini üstlendi. Türk Dünyasından gençlik liderlerinin yazılarının yer aldığı, kurultayların yayın organı olarak Bengü isminde bir dergi yayınladı ve bu derginin başyazılarını yazdı.



DR.YAKUP ÖMEROĞLU

1993

Ömeroğlu, Kasım 1993’de Türk Cumhuriyetleri ile Ekonomik ve Demokratik İlişkilerden Sorumlu Başbakan Başmüşavirliğinde, müşavir olarak görevlendirildi.

1997

Mart 1997 yılında “Tatarlar ve Tataristan” isimli kitabı yayınlandı. Adı geçen kitap İngiliz diline de çevrilerek uluslararası pek çok kütüphanede yer aldı ve Tatar halkının ve Tataristan’ın dünyada tanıtımına önemli katkılar yaptı.Haziran 1993 yılında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesine öğretim üyesi olarak atandı.Türkiye ile Kazakistan devletlerinin işbirliği ile kurulan Uluslararası Ahmet Yesevî Üniversitesi’nde Mayıs 1997’de Sosyal Tesisler Müdürü olarak göreve başladı. Bölgenin Aral Denizi’nin kuruması başta olmak üzere bölgenin ağır çevre problemleri ile ilgilenen yazar, üniversite bünyesinde Tarım ve Ekoloji Araştırma Merkezinin kurucu müdürü oldu. Yazarın, Türk Dünyasının çevre sorunlarının Türkiye’de farkındalık uyandırılması için yaptığı yayınlar, Türk edebiyatında Aral Denizi’nin kuruma trajedisi üzerine Ali Akbaş ve Hamdi Mert tarafından yazılan şiirlerin kendisine ithaf edilmesine vesile oldu.

Uluslararası Ahmet Yesevî Üniversitesi’nde görev yaptığı yıllarda Kazakistan kültür hayatı ile de yakından ilgilendi. Türkistan Millî hareketinin liderlerinden Mustafa Çokay’ın yayınladığı Jas Türkistan Dergisi’nin Kazak yazar Batırhan Darımbet tarafından yeniden yayın hayatına başladığı yıllarda, adı geçen derginin yazı kurulu üyesi ve Türkistan Temsilcisi oldu.

1998

1998 yılında yayınlanan “Türk Dünyası Üzerine Görüş ve Öneriler” kitabının yazarları arasında yer aldı.

2000

Ahmet Yesevi Üniversitesi Kültür Merkezini faaliyete başlattı. Türkistan Şehrinin kuruluşunun 1500. Yılı’nın UNESCO tarafından kutlama programı içerisine alındığı 2000 yılında başladığı bu görevde, ulusal ve uluslararası pek çok kültür, sanat ve bilimsel toplantı ve kongrelerin düzenlenmesinde rol aldı.

Haziran 2000’de Kazakistan’daki görevinden ayrılan yazar, aynı yılın Aralık ayında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Yayın Dairesinde Senarist olarak göreve başladı. Bu dönemde Türk Arap Atı Belgeselinin metin yazarlığını yaptı.



2001

Ömeroğlu, Kasım 1993'de Türk Cumhuriyetleri ile Ekonomik ve Demokratik İlişkilerden Sorumlu Başbakan Başmüşavirliğinde, müşavir olarak görevlendirildi.



2001 - 2002

2001 ve 2002 yıllarında iki kez toplanabilen 14 bölge ülkesinin Veteriner İşleri Genel Müdürlüklerinin temsilcileri ile toplanan Avrasya Veteriner Hizmetleri Kongresi Düzenleme Kurulunda yer aldı. Aynı yıllarda Ankara at yarışlarında Komiserler Kurulu Üyesi olarak yarışları yönetti.

2003

Yazarın ilk edebî eseri "Türkistan-Yesevî'nin Şehri Yesi'ye Dair" kitabı 2003 yılında okuyucuyla buluştu. Bu kitapla Yakup Ömeroğlu, Türkiye Yazarlar Birliği'nin Şehir Kitapları dalında yılın yazarı ödülünü aldı.

2002 - 2004

2002 yılında Gazi Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda göreve başladı. Bu okul bünyesinde Türkiye'de ilk kez çevre sağlığı programı açılması çalışmalarını başlattı ve 2004 yılında programın ilk başkanı oldu. Yükseköğretim sistemine olumlu etkiler yapan program, sonraki yıllarda Türkiye'deki bütün üniversitelerde Çevre/Çevre Koruma adıyla öğretim yapan programların tamamının YÖK tarafından kapatılarak çevre sağlığına dönüştürülmesine vesile oldu.

2004 yılında yazarın, "Türkistan-Yesevî'nin Şehri Yesi'ye Dair" kitabı Azerbaycan'ın tanınmış şairlerinden Resmiye Sabir'in çevirisi ile Bakü'de yayınlandı.

Ömeroğlu, 2004 yılında başlayan Türk Dünyasından nevrüz bayramı kutlamaları canlı yayını programının danışman ve sunuculuğunu yaptı. Yönetmenliğini Hasan Taş'ın yaptığı programın sonraki beş yılda canlı yayın sunucusu ve program danışmanı yine Ömeroğlu oldu. TRT'nin bütün kanallarının ortak yayınladığı Türk Dünyasından nevrüz bayramı canlı yayınları, Türkiye'de nevrüz kutlamalarının art niyetli gruplar tarafından istismar edilmesinin önüne geçilmesinde önemli rol oynadı.

Hayatının her döneminde faal bir sosyal hayatı olan Ömeroğlu, 2004-06 yıllarında Türkiye Yazarlar Birliği Genel Başkanı oldu. Genel Başkanlığı sırasında pek çok yayın ve kültürel faaliyet gerçekleştirdi. Bunların arasında Polatlı Belediyesi ile 2004 yılında Türkiye'de ilk kez masal yarışması düzenledi. Dereceye giren masallar, resimlendi ve yüksek tirajlarla yayınlandı. Yine aynı belediye ile birlikte millî mücadelenin halk arasında hatıralarının derlenmesi gayesiyle Sakarya Savaşı Hatıra Yarışması düzenledi.

Ömeroğlu, TRT Avrasya Kanalı için Türk Dünyası müziklerinin araştırmacısı ve icracısı sanatçı İrfan Gürdal'la birlikte sunuculuğunu yaptığı "Gönül Bağı" programında ekrana geldi.

2005

Ömeroğlu, 2005 yılında, yönetmenliğini Muharrem Sevil'in yaptığı "Asya'nın Kandilleri" dramatik belgeselinin genel danışmanlığını yaptı. Asya Televizyon Yayıncıları Birliği'nin ödülünü kazanan belgeselde; Farabî, Birunî, Harezmi, İmam Buharî, İbnî Sina, Kaşgarlı Mahmut, Yusuf Has Hacı, Ahmet Yesevî, Abdülkadir Meragî, Ulu Bey, Ali Kuşçu, Ali Şir Nevaî ve Fuzulî'nin hayatı ve eserleri anlatıldı. Belgesel, uzun yıllar boyu TRT'nin hem en çok tekrar yayını verilen hem de DVD'leriyle okullara ve halka ulaşan yapımı oldu. Türkçe'nin Uluslararası Şiir Şölenini Kırım'da Kırım Tatar Yazarlar Birliği Başkanı Şakir Selim ve Kırım Pedagoji ve Mühendislik Üniversitesi Prof. Dr. Fevzi Yakubov'la olan yakın dostluğa dayanarak 2005 yılında düzenleyen Ömeroğlu, Türk Dünyasından şair ve yazarların Kırım Tatarlarının sorunları ile tanışmalarına ve Kırım'ın uluslararası tanıtımına önemli katkılar sağladı.

Yazar, 2005 yılında TRT Türkiye'nin Sesi Radyosunda 32 dilde 50 bölüm yayınlanan "Kültürümüz Edebiyatımız" radyo programının metin yazarlığını yaptı.





Ömeroğlu başkanlığı döneminde TYB tarafından her yıl yapılan Yazar, Fikir Adamı ve Sanatçıları ödül törenlerini 2005 yılında Dolmabahçe Sarayında ve 2006 yılında ise Yıldız Sarayında düzenledi.

Yazarın, danışman ve sunucusu olarak görev aldığı, Türk Dünyasından yazar, sanatçı ve bilim adamlarının ekrana taşındığı kültür ve sanat konularının işlendiği ve haftalık olarak 101 bölüm devam edecek olan “Dost Eli” programı, yayınına TRT Avrasya ekranlarında 2006 yılı Mart ayında başladı.

Dünyanın içinde olduğu hızlı değişimi gözlemleyen yazar, ulusal kültür kuruluşlarının yanında çalışmalarını özellikle uluslararası alana yoğunlaştıracak kuruluşlara ihtiyaç olduğunu değerlendirerek kendi isteği ile TYB Genel Kurulunda Genel Başkanlığa aday olmayarak Mart 2006’da görevi teslim etti. Bir grup arkadaşıyla beraber Türk Dünyası başta olmak üzere uluslararası faaliyetlere yoğunlaşacak Avrasya Yazarlar Birliği’nin kuruluş çalışmalarına ağırlık verdi. Daha önceden böyle bir teşkilat için Azerbaycan Yazarlar Birliği Başkanı Anar, Kırgızistan Yazarlar Birliği Başkanı Omor Sultanov, Kosova Türk Yazarlar Birliği Başkanı Zeynel Beksaç, Kıbrıs ve Balkanlar Avrasya Edebiyat Kurumu Başkanı İsmail Bozkurt, Tataristan Yazarlar Birliği Başkanı Muhammet Mirza, Kazakistan Jalın Dergisi Editörü ünlü şair Muhtar Şahanov, Özbek yazar Tahir Kahhar, Çuvaş şair İlya İvanov gibi isimlerle mutabakat sağlayan Ömeroğlu, 26 Nisan 2006 günü bir grup arkadaşı ile birlikte Avrasya Yazarlar Birliği’ni kurdu. Büyük Tatar şairi Abdullah Tukay’ın doğum günü olan ve yüz yılı aşkın bir zamandır Tatar halkı tarafından Dil ve Şiir Bayramı olarak kutlanan 26 Nisan, Birliğin kuruluş tarihi için özel olarak seçilmişti.

Yazarın, “Türkistan-Yesevi’nin Şehri Yesi’ye Dair” kitabı esas alınarak hazırlanan aynı adlı radyo programı Türkiye’nin Sesi Radyosunda, 2006 yılında, 32 farklı dünya dilinde yayınlandı.



2007

Türk Dünyasının ortak edebiyat dergisi haline gelecek olan ve uzun yıllar kesintisiz yayınlanan aylık “Kardeş Kalemler” dergisini yayınlamaya başladı. 2007 yılının Ocak ayında ilk sayısı çıkan derginin Genel Yayın Yönetmenliğini tanınmış şair Ali Akbaş yaptı.

Türk Dünyasından edebî eserleri yayınlayan bir ihtisas yayıncılığı yapan Bengü Yayınlarını kurdu ve ilk eser olarak Kazak edebiyatından Osman Batur’un hayatının anlatıldığı biyografik roman “Kaharlı Altay” romanını Mart 2007’de yayınladı. Sonraki yıllarda yayın hayatına devam eden Bengü Yayınları, çıkardığı yüzlerce eserle ilgi alanında bir külliyyatın oluşmasını sağladı.

Ömeroğlu, Haziran 2007’de tanınmış bilim adamı Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun ile uluslararası bir Türkoloji dergisi olan Dil Araştırmaları Dergisinin yayınına başladı. Türk dili ile ilgili dil araştırmalarını yayınlayan dergi kesintisiz yayın hayatını devam ettirdi ve uluslararası bir saygınlığa kavuştu.

Ömeroğlu, Aralık 2007’de İstanbul’da Kardeş Kalemler Dergisi etrafında Türk Dünyası Edebiyat Dergileri Kongresini topladı. Toplumda yeni fikirlerin ve yönelimlerin ilk boy gösterdiği yer olan dergilerin birbirleriyle yakınlaşmalarının Türk Dünyasında, aydınların ve halkın da yakınlaşmasına ve ortak gelecek tasavvurunun güçlenmesine katkı sağlaması düşünülen kongreler, sonraki yıllarda da devam etti. Ülkelerin önde gelen edebiyat dergilerinin katıldığı Kongreler, daha sonra sırayla 2 kez Ankara (2008-2010), KTTC’de Lefkoşe (2011), Kazakistan’da Astana (2012), Türkiye’de Eskişehir 2013, Tataristan’da Kazan (2014), Kazakistan’da Türkistan (2017) ve Türkiye’de Kastamonu (2018) şehirlerinde toplandı.



2008



2008 yılında Kaşgarlı Mahmut'un Doğumunun 1000. Yılı UNESCO tarafından kutlama programına alınmasından sonra, bu yönündeki çalışmalarından dolayı, kutlama komisyonuna davet edildi. Kültür Bakanlığı'nın desteği ile düzenlenen Uluslararası Kaşgarlı Mahmut Hikâye Yarışması'nı yürüttü. Yarışma, dünya edebiyat tarihinde benzerine az rastlanır nitelikte idi: Türk dilinin edebi dil olarak kullanımını yaygınlaştırmak gayesiyle düzenlenen yarışma için 14 ülkede jüriler kurulup ilanlar yayınlandı. Katılımcıların eserleri, kendi jürilerinde değerlendirilerek ilk üç dereceyi alanlar için ödül törenleri düzenlendi, ödülleri verildi. Kendi ülkelerinde dereceye girenlerin eserleri Türkiye Türkçesine çevrilerek uluslararası dereceler ilan edildi. Dereceye girenlere ödülleri düzenlenen törenle verildi. UNESCO'nun doğumunun 1000. Yılı'nı kutlama programına alması ile 2008 yılında başlayan hikâye yarışması, iki yılda bir olmak üzere, sonraki yıllarda da devam ettirildi ve Ömeroğlu bu dönemde de proje yürütücülüğünü üstlendi.



2009

Ömeroğlu'nun ilk hikâyesi olan "İki Çınar", Mart 2009'da Kardeş Kalemler Dergisinin 28. Sayısında yayınlandı.

Yazar, Mart 2009 'da yapılan Türk Lehçeleri Arasındaki Aktarma Çalışmalarının Bugünkü Durumu ve Karşılaşılan Sorunlar Sempozyumu ve uygulama atölyesi düzenleme kurulunda görev aldı.

Yazar'ın danışman ve sunucusu olarak yer aldığı "Pencere" programı 2009 yılı Eylül ayında yayınlanmaya başlandı. TRT ekranlarında haftalık olarak, 136 bölüm yayınlanan programla Türk Dünyasının kültür ve sanat konuları ekrana taşındı.

Yazar, 3 Ekim 2009 tarihinde 9. Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesi'nde imzalanan Anlaşmanın hemen ardından Kardeş Kalemler Dergisinin Kasım 2009 sayısında "3 Ekim Bayram Olsun" başlıklı bir yazı yazdı ve bu konuyu derginin kapağına taşıdı. Ömeroğlu, 2010 yılının Mart ayına kadar derginin her sayısında bu fikrini destekleyen yazılar yayınladı.

2009 yılında Özbekistan'ın Uluslararası Kuraş Kurumu tarafından yaptığı televizyon programları ile yılın gazetecisi ödülüne layık görüldü.

2010

21 Mart 2010 günü Türk Dünyasından Nevruz Kutlamaları için gelen heyeti Sayın Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün kabulünde Ömeroğlu'da hazır bulundu ve bu düşüncesini kendilerine az etti. Mayıs 2010'da İstanbul'da toplanan Türk Konseyi Devlet Başkanları Zirvesinde bu fikir Türkiye Cumhuriyetinin teklifi olarak gündeme geldi ve 3 Ekim tarihi "Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Günü" olarak ilan edildi.

Yazar, 2009 yılında Özbekistan'ın Uluslararası Kuraş Kurumu tarafından yaptığı televizyon programları ile yılın gazetecisi ödülüne layık görüldü.

2010 yılı Ocak ayında yayınlanan "On Dolar" adlı hikâyesi aynı yıl Azerbaycan'da Kaspi Gazetesi, Özbekistan'da Cihan Adabiyatı Dergisinde çevrilerek yayınlandı.

Ömeroğlu, 2010 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti, Resul Rıza Ödülüne layık görüldü.

2011

2011 yılında, Karaçay-Malkar Türkleri edebiyatının kurucu şairlerinden İsmail Semenov'un doğumunun 120 yılı madalyası takdim edildi.

Ömeroğlu, Kırgızistan Cumhurbaşkanı Sayın Almazbek Atambayev'in evsahipliğinde Bişkek Şehrinde toplanan Türk Konseyi İkinci Devlet Başkanları Zirvesine Türkiye Cumhurbaşkanının heyetinde yer aldı.





2012

2012 yılında Azerbaycan Yazarlar Birliği Uluslararası Bahtiyar Vahapzade Türk Dünyası Edebiyatına Hizmet Ödülü ile Kosova Doğru Yol Kültür ve Sanat Derneği tarafından Uluslararası Süleyman Brina Balkanlarda Türk Kültürüne Hizmet Ödülüne layık görüldü.

2013

2013 yılında Kazakistan Dışişleri Bakanlığı tarafından Dostluk ve İşbirliği Madalyası ile onurlandırıldı. Azerbaycan Cumhurbaşkanı Sayın İlham Aliyev'in evsahipliğinde Gelebe Şehrinde toplanan Türk Konseyi Üçüncü Devlet Başkanları Zirvesine Türkiye Cumhurbaşkanının heyetinde yer aldı. 2013-2017 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığı Yayın Danışma Kurulu Üyesi olarak görev yaptı. Ömeroğlu, Türk Dünyasından 30 bölge 90 yayınevi ve 120 yazarla 5-11 Mayıs 2014 tarihleri arasında Eskişehir'de yapılan I. Türk Dünyası Kitap ve Kültür Şöleni düzenlemesinde etkin rol aldı.

2014

2014 yılında Çuvaş Millî Şairi Mitta Madalyasına layık görüldü.

2015

2015-18 ve 2020 yıllarında uzun soluklu devam edecek olan TRT Ankara radyosunda "Kültürel Pencere" programının yapımcılığı ve sunuculuğunu yaptı. Kültür ve sanat konularını gündeme taşıdı. 2015 yılında "Doğumunun 100. Yılında Haldun Taner Uluslararası Tiyatro Eseri Yarışması" projesini yürüttü.

2016

2016 yılının UNESCO tarafından doğumunun 850. Yılı vesilesiyle Ahmet Yesevi Yılı ilan edilmesinin hatırasına Ahmet Yesevi Üniversitesi tarafından hazırlanan Ahmet Yesevi Madalyası ile onurlandırıldı.

2017

İstanbul'da 3-5 Mart 2017 toplanan III. Millî Kültür Şurası çalışmalarına katıldı. Ağustos 2017'de 16 ülkeden 65 genç yazarın katılımı ile ilk kez "Türk Dünyası Genç Yazarlar Buluşması" projesini yürüttü. 2017 yılında Kazakistan Cumhuriyeti'nin Diplomatik Hizmetinin 25. Madalyası verildi aynı yıl Kazakistan tarafından Uluslararası Jambıl Ödülüne layık görüldü.

2018

2018 yılında ise Ömeroğlu, Kazakistan Kültür Bakanlığı, Kültüre Hizmet Madalyasına, Ekoavryasya Vakfı Avrasya Hizmet Ödülüne, TÜRKSOY 25. Yıl Altın Madalyasını aldı. 10-11 Mayıs 2018 günlerinde Afyonkarahisar'da toplanan 6. Ulusal Yayıncılık Kongresinde görev aldı. Avrasya Yazarlar Birliği'ni temsilen 11 Mayıs 2018 günü UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Genel Kurul Üyeliğine seçildi.





Mart 2019 tarihinden itibaren TRT Avaz kanalında “Kültür Sanat Avaz” programının danışman ve sunuculuğunu yaptı.

Ömeroğlu’nun kültür ve edebiyatı için kıymetli çalışmalarından birisi de “Köklerin İzinde” belgeseli olmuştur. Yazarın, danışmanlığını ve senaristliğini üstlendiği Türk Dünyasının öncülerinin anlatıldığı “Köklerin İzinde” belgeselinin ilk bölümü Mağcan Cumabay ile 25 Mart 2019 TRT Avaz kanalında yayınlanmaya başlandı. Köklerin İzinde belgeselinde; Azerbaycan’dan Ali Merdan Topcubaşı, Hüseyin Cavid, Hacı Zeynel Abidin Tagıyade, Almas Yıldırım; Gagauzlardan Dimitri Karaçoban; Kazakistan’dan Alihan Bökeyhan, Şakarım, Mirjakıp Dulatov, Mağcan Cumabay ; Kırgızistan’dan Kasım Tınıstanov, Şabdan Batur, Togolok Molda; Kırım’dan Numan Çelebi Cihan, Bekir Sıtkı Çobanzade; Özbekistan’dan Mahmudhoca Behbudî, Münevver Karî, Abdullah Kadirî, Süleyman Çolpan, Abdür-rauf Fitrat; Tataristan’dan Şair Dertment, Ümmü Gülsüm Kemerova, Galimcan İbrahim, Rızaettin Fahrettin, Fahrettin Kerimi; Uygur Abdurrehim Ötkür ve Sahaeli-Yakutistan’dan Platon Oyinski’nin hayatı, fikirleri ve mücadelesi ekrana getirildi.

Yakup Ömeroğlu, 2019 yılında merkezi Paris’te bulunan Avrupa Bilim Sanat ve Edebiyat Akademisi tam üyeliğine kabul edildi.

2019 yılında Balkanlarda yaşayan gençler için online Yazarlık Atölyesi çalışmalarını başlattı. Atölyelere iki yılda Makedonya, Kosova, Bulgaristan ve Batı Trakya’dan çok sayıda genç katıldı ve yeni kalemler edebiyatımıza kazandırıldı.

Yazarın “İki Çınar” adlı ilk hikâye kitabı, 2019 yılı Kasım ayında Azerbaycan’da Kanun Neşriyat tarafından yayınlandı. Böylelikle Türk edebiyat tarihinde ilk kez bir yazarın hikâye kitabı Türkiye’de yayınlanmadan önce Azerbaycan’da yayınlanmış oldu. Bu durum Türkiye ve Azerbaycan edebî ilişkilerinin son yıllarda geldiği yakınlık durumunu ve Ömeroğlu’nun kardeş ülkede ne kadar benimsenen ve sevilen bir isim olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Şahane Müşfik’in redaktörlüğünde hazırlanan kitapta Azerbaycan’ın tanınmış yazarlarından Pervin, “Bizim Yakub Bey Bizim Hikâyeler” adıyla bir önsöz, Naringül ise “Sessiz Hikâyeler” başlığı ile son söz yerine birer değerlendirme yazısı ile yer almışlardır. Kitapta, Azerbaycan’ın tanınmış yazarlarından pek çok ismin hikâyelerin Azerbaycan Türkçesine aktarılmasına katkı verdiği görülmektedir. İki Çınar, İki Kafadar ve Sahanda Yumurta ve Pekmez hikâyeleri Eyvaz Zeynelov; Kazak Gördüğün Azap, Kantın Hikâyesi Tarane Vahid; On Dolar, Afak Şıhlı; Okuyucunun Sessizliği, Naringül; Afyon Kaymak ve Zor Zamanlar hikâyeleri Şahane Müşfik; Hastane Odasında hikâyesi ise Cavid Kadir tarafından Azerbaycan Türkçesine aktarılmıştır.

2020

2020 yılında Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Jomart Tokayev’in oluru ve Kurucu Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev’in imzasıyla Kazakistan Halklar Asamblesi 25. Yıl Madalyası ile onurlandırıldı. Kazakistan Kültür ve Spor Bakanlığı Onur Belgesine, 2020 yılında Avrupa’da yaşayan Türkleri için de online Yazarlık Atölyesi başlatıldı ve Avrupa Türklüğünün kendi hikâyesini yazması için yeni kalemler kazandırıldı.

UNESCO tarafından Tonyukuk Abidesinin dikilmesinin 1300. Yılı’nın Anma ve Kutlama programına alınması vesilesiyle TRT Avaz’ın hazırlattığı Tonyukuk Belgeselinin metin ve senaryo yazarlığını yaptı.

Ömeroğlu’nun “Geç Kalan Piknik” adlı hikâyesi Yunus Nadir Eraslan tarafından hazırlanan Edebiyat Ortamı 2020 Öykü Yıllığı’nda yer aldı. Büyük Kazak Düşünürü Abay’ın doğumunun 175 yılında TRT Avaz tarafından yaptırılan Abay Belgeselinin metin ve senaryosunu kaleme aldı.



2021



2021 yılında Azerbaycan Bilimler Akademisi Humaniter Bilimler Bölümü Onur Belgesine, Uluslararası Türk Akademisi Gümüş Madalyasına, Abay 175. Yıl TÜRKSOY Altın Madalyasına, Kazakistan Enformasyon ve Sosyal Gelişme Bakanlığı Takdir Belgesi aldı. Aynı yıl Ömeroğlu'na Kırgızistan Uluslararası Aytmatov Akademisi tarafından Fahri Profesörlük ünvanı verildi.

2022

2022 yılında Bulgaristan Türkleri Kültür Ve Yardımlaşma Derneği tarafından Bulgaristan Türk Kültürüne Hizmet Ödülü, Dünya Uygur Kongresi Ödülü, Uluslararası Türk Akademisi Ali Şir Nevaî Madalyası, Kazakistan Cumhurbaşkanı Sayın Kasım Jomart Tokayev'in genelgesi ile Kazakistan Cumhuriyeti'nin 30. Bağımsızlık Yılı Madalyası, Kırgız Cumhuriyeti Ülkeye Ömrünü Adayan İnsan Madalyası, Türk Edebiyatı Vakfı Türk Dünyası'na Üstün Hizmet Ödülü, TÜRKSOY Ahmet Cevat Altın Madalyasına layık görüldü. UNESCO Türkiye Millî Komisyonu'nun 28 Mayıs 2022 tarihinde XXVIII. Dönem Genel Kurulunda Avrasya Yazarlar Birliği adına 4 yılığına Genel Kurul Üyeliğine yeniden seçildi.

Hikayeleri Başkurdistan Yazarlar Birliği tarafından yayınlanan Şunkar Edebiyat Dergisinde Mayıs 2022, Tataristan Kazan Udları Dergisinde Eylül 2022 ve Moskova'da yayınlanan Literaturnie Znakomstva Dergisinin Ekim sayısında yayınlandı.

Kazak düşünür ve yazar Ahmet Baytursın'ın Doğumunun 150. Yılında Kazak edebiyatı ve kültürünün tanıtılmasında yaptığı katkılardan dolayı Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Conart Tokayev tarafından 7 Kasım 2022 günü Teşekkür Belgesi ile taltif edildi.

2023

Avrasya Yazarlar Birliği adına TÜRKSOY Yazarlar Birliği'nin kurucuları arasında yer aldı ve teşkilatın başkan yardımcısı oldu (6 Mart 2023).

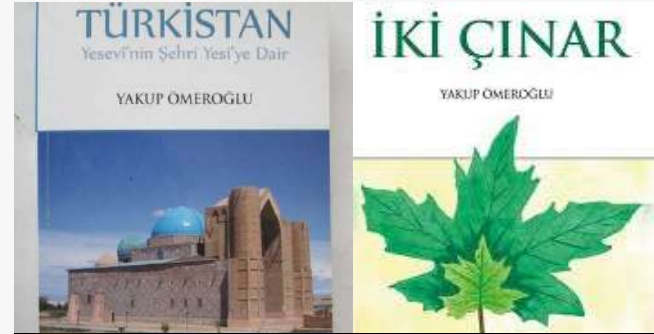
TRT ve Özbekistan Sinema Genel Müdürlüğü'nün ortak yapımı olan Ziyaret: Altın Silsile belgesel çekimleri için Özbekistan'a gitti ve belgeselin metin ve senaryosunu kaleme aldı. Beş bölümden oluşan Ziyaret: Altın Silsile belgeselinde kültür ve irfan hayatımızın önemli isimleri Abdülhâlık Gücdüvânî, Ârif Rivegerî, Mahmûd el-İncîr Fağnevî, Hâce Ali er-Râmîtenî, Muhammed Baba es-Semmâsî, Emir Külâl, Bahuddin Şâh-ı Nakşibend, Alâuddîn Attâr, Yâ'kûb Çerhî, Ubeydullâh Ahrâr, Muhammed Zâhid, Derviş Muhammed ve Hâcegî Emkenegî'nin hayatı ve düşünceleri anlatıldı. Ziyaret: Altın Silsile belgesel 25 Mart 2023 tarihinden itibaren TRT Avaz kanalında yayınlanmaya başladı.

Türk Dünyası Mühendisler ve Mimarlar Birliği tarafından verilen Kızıl Elma Altın Kalem Üstün Hizmet Ödülü'ne layık görüldü. 22 Haziran 2023 günü Gazi Üniversitesi Kültür Merkezinde yapılan törenle ödülünü aldı.

Gönüllerde Birlik Vakfı verilen Muhsin Yazıcıoğlu Üstün Hizmet Ödülüne layık görüldü ve 26 Ağustos 2023 günü Ankara'da Millî Kütüphane Konferans Salonunda yapılan törenle ödülünü aldı..

Şuşa 2023 Türk Dünyası Kültür Başkenti kapsamında 13-14 Ekim 2023 tarihlerinde Şuşa'da düzenlenen I. Türk Dünyası Medeniyet Formuna delege olarak katıldı.

Ahmet Yesevi Üniversitesi Türkoloji Araştırma Enstitüsü tarafından iki yılda bir düzenlenen X. Uluslararası Türkoloji Kongresi'ne katıldı. Kongre Türkistan şehrinde, 17-20 Ekim 2023 tarihleri arasında yapıldı.





*GÖÇEBE DERGİSİ OLARAK,ÖMRÜ BOYUNCA SÜREKLİ ÜRETEN,
TÜRK DÜNYASINA BÜYÜK HİZMETLERLE İZ BIRAKAN, 58 YAŞINDA
16 AĞUSTOS 2024 TARİHİNDE
ARAMIZDAN AYRILAN SAYGIDEĞER DR. YAKUP ÖMEROĞLU'NA
ALLAH'TAN RAHMET,
AİLESİNE, YAKINLARINA VE TÜRK DÜNYASI CAMİASINA
BAŞSAĞLIĞI DİLERİZ.*



8 KASIM ZAFER BAYRAMI



Mürsel ASADOV





8 KASIM ZAFER BAYRAMI

MÜRSEL ASADOV



8 Kasım'da Azerbaycan Silahlı Kuvvetlerinin Zafer Bayramı, dördüncü kez kutlanacaktır. Bu bayram Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Başkomutan İlham Aliyev önderliğinde 44 gün süren Vatan Savaşı'nda kazanılan zafer onuruna ilan edilmiştir. Azerbaycan halkının ve devletinin gücünün simgesi hâline gelen bu muhteşem zaferin tarihî önemi bir asırlık sınırlara sığmıyor. Azerbaycan topraklarının otuz yıllık işgaline son veren 44 gün süren Vatanseverlik Savaşı sonucunda devletimizin toprak bütünlüğünün sağlanmasının yanı sıra Azerbaycan'a sayısız ulusal felaket getiren Ermeni şovenizmine ve yayılmacılığına da ezici bir darbe indirilmiştir. Son iki yüz yılda milletimizin tarihî kaderini ilgilendiren son derece önemli bir mesele çözüme kavuşturulmuştur.

Bilindiği gibi Çarlık Rusyası, 19. yüzyılın başlarında Aras Nehri'nin kuzeyinde yer alan Azerbaycan hanlıklarını işgal ettikten sonra, 19. yüzyıl boyunca İran ve Türkiye'den bir milyondan fazla Ermeni'yi Güney Kafkasya'ya göç ettirmiştir. Bölgenin etnik ve demografik manzarasının değiştirilmesinin yanı sıra Ermenilerin dinî-ideolojik genişlemesi de teşvik edildi. 1836'da çarlık hükûmeti Karabağ'daki Alban Hristiyan kilisesini Ermeni kilisesine tabi kıldı. Bundan sonra Eçmiadzin Ermeni Kilisesi, Albanların etno-kültürel mirasını, Alban edebiyatını ve tarihini kendi adına benimsedi.

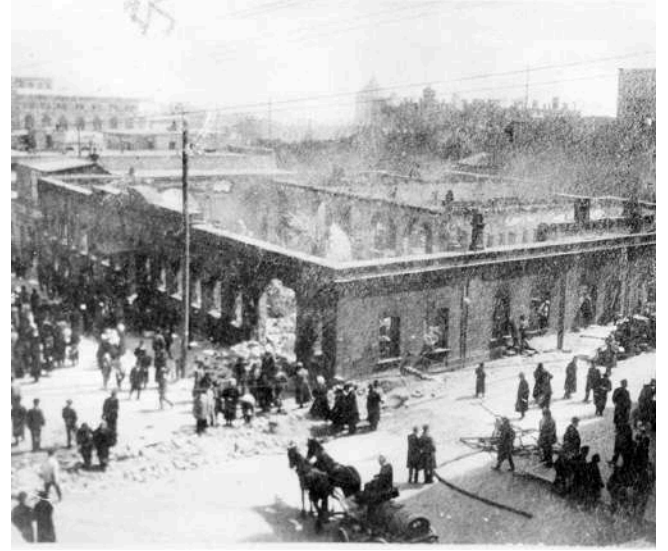




19. yüzyılın sonlarına doğru Ermeni şovenistleri “Armenakan”, “Hınçak” ve “Taşnaksutyun” gibi milliyetçi partiler kurarak “Büyük Ermenistan” fikrinin denizden denize uygulanmasına zemin hazırlamaya başladılar. Silahlı mücadele ve terör. 1905-1907’de olduğu gibi 1918’de de Bakü, Tiflis, Erivan, Nahçıvan, Gence, Karabağ, Zengezur, Göyçe ve diğer yerlerde Azerbaycan Türklerini katlettiler, kasaba ve köyleri yaktılar; çocukları, kadınları, yaşlıları benzeri görülmemiş bir şekilde zulmederek öldürdüler. Ermeni vahşetine dayanmayı başaran on binlerce Azerbaycanlı vatanlarını terk etmek zorunda kaldı. Azerbaycanlılardan temizlenen topraklar, 1918 yılında bağımsızlığını ilan eden Ermenistan Cumhuriyeti’ne verildi. Ermenistan ve Azerbaycan’da Sovyet iktidarının kurulmasından sonra Batı Zangezur da dâhil olmak üzere Azerbaycan topraklarının bir kısmı Bolşevik rejimin eliyle Ermenistan’a dâhil edilmiş, bunun sonucunda toprakları 9,8 bin kilometrekareden 29,8 bin kilometrekareye çıkarılmıştır.

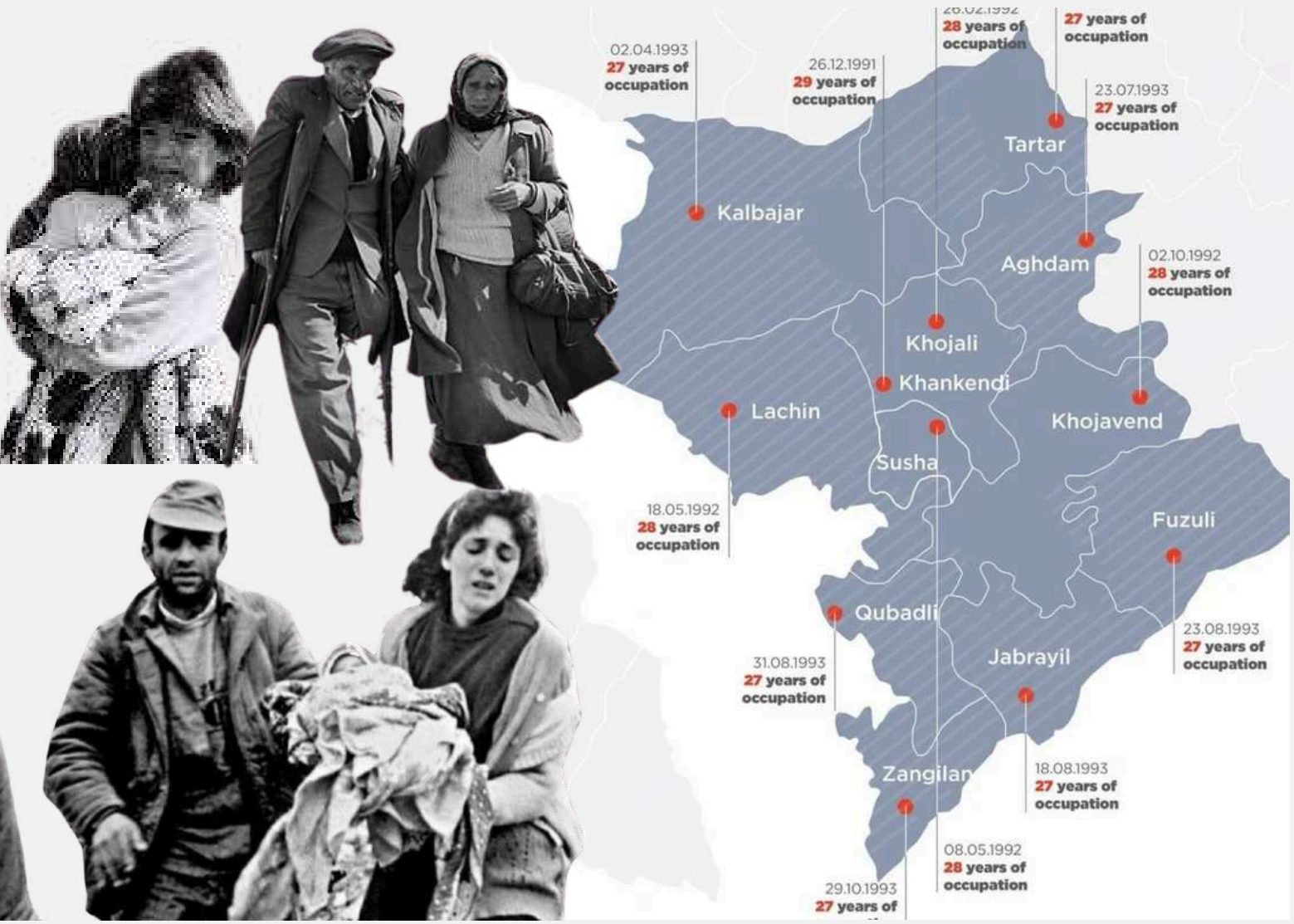


Hocalı



31 Mart 1918/Bakü

Azerbaycanlılara karşı düşmanlık politikası Sovyet yönetimi yıllarında da devam etti. Elli yıl boyunca Ermenistan topraklarında kalan ve ata topraklarında yaşayan yüz binlerce Azerbaycanlıya özerklik verilmezken, Azerbaycan topraklarında Ermeniler için sözde “Dağlık Karabağ Özerk Vilayeti” kuruldu. Ermenistan SSC’nin yönetici çevreleri, SSCB liderliğinin yardımıyla 1948-1953 yıllarında yüz binlerce Azerbaycanlıyı Ermenistan’dan sürmeyi başardı. Azerbaycanlılara karşı sert bir manevi taciz kampanyası yürütüldü. Geçtiğimiz yüzyıl boyunca Ermeni halkının birkaç nesli ulusal istisnacılık ruhuyla yetiştirildi. Ermeni “bilim adamlarının” çabalarıyla bölgenin tarihi tahrif edildi, Ermeni devletinin olmayan tarihi uyduruldu, Güney Kafkasya’da yaşananlar kasıtlı olarak çarpıtıldı.



Ermenistan'ın Azerbaycan'a yönelik toprak iddialarını gerçekleştirmek amacıyla 1988 yılında başlattığı ve 1992 yılında kapsamını genişlettiği etnik temizlik politikası ve saldırganlık savaşı sonucunda Azerbaycan Cumhuriyeti topraklarının %20'si işgal edilmiş, 1 milyon Azerbaycanlı Ermenistan topraklarından ve Azerbaycan'ın işgal altındaki bölgesinden sürülmüştür.

Bu dönemde Azerbaycanlılara karşı millî nefret ve düşmanlıktan kaynaklanan menfur suçlar işlendi, 20. yüzyılın en korkunç trajedilerinden biri olan Hocalı soykırımı ve daha birçok kanlı eylem yapıldı.



Çatışmanın barışçıl çözümü için koşullar yaratmak amacıyla Mayıs 1994'te Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki cephe hattında ateşkes ilan edildikten sonra, Ermeni liderliğinin tüm faaliyetleri çözüme değil, işgalin altyapısını güçlendirmeye odaklandı. BM Güvenlik Konseyi'nin 1993 yılında kabul ettiği 822, 853, 874 ve 884 sayılı kararlar, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin egemenliğini, toprak bütünlüğünü ve sınırlarının dokunulmazlığını kesin olarak teyit ediyor ve Ermeni silahlı kuvvetlerinin işgal ettikleri Azerbaycan topraklarından derhâl ve koşulsuz olarak çekilmesini talep ediyordu. Bundan başka 2008 yılında Genel Kurul tarafından kabul edilen 62/243 sayılı BM Kararı, Avrupa Parlamentosu, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, İslam İşbirliği Teşkilatı ve diğer uluslararası kuruluşlar tarafından alınan kararlar da farklı yıllarda göz ardı edildi. Çatışmayı çözmek için oluşturulan AGİT Minsk Grubu'nun aracılık ettiği müzakereler, Azerbaycan topraklarının işgalinin sonuçlarını bir şekilde resmîleştirmek, bu mümkün değilse süreyi uzatmak için kullanıldı. Ermeniler dokunulmazlığı kullanarak barış sürecini kesin olarak bozmaya çalıştı. Bu amaçla Nisan 2016, Temmuz ve Ağustos 2020'de Azerbaycan Silahlı Kuvvetlerine yönelik provokasyonlar gerçekleştirildi. Bu provokasyonlara karşılık Azerbaycan Cumhuriyeti'nin aldığı tedbirler, Ermenistan silahlı kuvvetlerinin insan gücü ve askerî teçhizat açısından büyük kayıplara uğramasına yol açtı.

Azerbaycanlılara karşı düşmanlık politikası Sovyet yönetimi yıllarında da devam etti. Elli yıl boyunca Ermenistan topraklarında kalan ve ata topraklarında yaşayan yüz binlerce Azerbaycanlıya özerklik verilmezken, Azerbaycan topraklarında Ermeniler için sözde "Dağlık Karabağ Özerk Vilayeti" kuruldu. Ermenistan SSC'nin yönetici çevreleri, SSCB liderliğinin yardımıyla 1948-1953 yıllarında yüz binlerce Azerbaycanlıyı Ermenistan'dan sürmeyi başardı. Azerbaycanlılara karşı sert bir manevi taciz kampanyası yürütüldü. Geçtiğimiz yüzyıl boyunca Ermeni halkının birkaç nesli ulusal istisnacılık ruhuyla yetiştirildi. Ermeni "bilim adamlarının" çabalarıyla bölgenin tarihi tahrif edildi, Ermeni devletinin olmayan tarihi uyduruldu, Güney Kafkasya'da yaşananlar kasıtlı olarak çarpıtıldı.

Azerbaycan devletinin cumhurbaşkanı onlarca yıldır Azerbaycan Cumhuriyeti'nin topraklarının bir kısmındaki egemenliğinin gasp edilmesini, topraklarının yağmalanmasını asla kabul etmeyeceğini ve bu toprakların bütünlüğünü, restorasyonunu sağlamak için tüm fırsatları kullanacağını duyurmuştur. 27 Eylül 2020'de Ermenistan silahlı kuvvetlerinin bir sonraki saldırı eyleminin ardından Azerbaycan Cumhuriyeti, BM şartının sağladığı meşru müdafaa hakkını kullanarak saldırganı Azerbaycan topraklarının işgaline son verilmesine zorlamak amacıyla bir karşı saldırı operasyonu başlattı.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Başkomutan İlham Aliyev'in liderliğinde Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri, 44 gün süren Vatan Savaşı'nda muhteşem zaferler elde ederek dünya askerî tarihine yeni şanlı sayfalar yazdı. İşgalci güçlere ağır darbeler vuruldu, çok sayıda insan gücü ve askerî teçhizatı imha edildi. Fuzuli, Cebail, Zengilan, Gubadlı ilçeleri, Hadrut ve Sugovuşan yerleşim birimleri dâhil olmak üzere ülkemizin işgal altındaki topraklarının büyük bir kısmı ve 300'e yakın yerleşim birimi özgürleştirildi. 8 Kasım günü Vatanseverlik Savaşı'nın en görkemli sayfalarından biri, Azerbaycan kültürünün beşiği Karabağ'ın incisi ve tacı Şuşa'nın esaretten kurtarıldığı gündü.



Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri karşısında duramayacağını ve mahkûm olduğunu anlayan Ermenistan, yenilgiyi kabul etti. Azerbaycan Silahlı Kuvvetlerinin elde ettiği askerî zafer, siyasi zaferle tamamlandı. 10 Kasım 2020'de Azerbaycan, Rusya Cumhurbaşkanları ve Ermenistan Başbakanı tarafından imzalanan üçlü bildiri, 30 yılı aşkın süredir devam eden çatışmaya son verdi.

Aslında bu Zafer Bayramı 10 Kasım gününe denk geliyor, ama Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in kararıyla 8 Kasım'a çekildi. Çünkü 10 Kasım tarihinde Türk dünyasının unutulmaz komutanı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu lideri Mustafa Kemal Atatürk'ün ölüm yıl dönümü olduğu için, saygı gereği bu karar alındı.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in liderliğinde Azerbaycan Cumhuriyeti'nde yaşamın her alanında büyük başarılar elde edildi. Modern çağın gerekleri düzeyinde oluşturulan sosyo-ekonomik kalkınma stratejisi, Azerbaycan'ı dünyanın en dinamik gelişen ülkelerinden biri ve Güney Kafkasya bölgesinin lider devleti hâline getirmiştir. Haydar Aliyev'in 1993 yılında iktidara gelmesinden sonra başlatılan ve son 18 yıldır başarıyla sürdürülen askerî politika, Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri'nin yüksek standartlar temelinde geliştirilmesine ve dünyanın en güçlü 50 ordusu arasında yer almasına olanak sağlamıştır.

Bütün bu faktörler ve hükûmet ile halk arasındaki sarsılmaz birlik, Ermeni-Azerbaycan anlaşmazlığının çözümünü sağladı. Ermeni şovenistlerinin Azerbaycan halkına ve devletine karşı uzun süredir yürüttüğü etnik temizlik, işgal ve yayılmacılık politikasının önlenmesi yönündeki tarihî misyon başarıyla yerine getirilmiş ve tarihî adalet tesis edilmiştir.





8 Kasım Zaferi, Azerbaycan Silahlı Kuvvetlerinin yenilmez iradesinin ve savaş kararlılığının, cesaretinin, yüksek askerî-teknik, ahlaki-psikolojik eğitiminin ve profesyonelliğinin bir kutlamasıydı. Azerbaycan'ın kadim tarihî, toprağı olan Karabağ ve Doğu Zengezur'un kurtuluşu, milletimizi uzun yıllar yenilgi acısından kurtarmış ve muzaffer bir millet hâline getirmiştir. Güçlü Azerbaycan, bulunduğu bölgenin siyasi, ekonomik, askerî ve insani manzarasını değiştirebileceğini, bundan sonra kimsenin ona güç ve baskı diliyle söz edemeyeceğini kararlılıkla ortaya koymuştur.



*KARABAĞ
AZERBAJCANDIR!*





Şuşa/Karabağ





Anar'ın Eserleri Arasında Şuşa-Güvenilir Hafıza Metinleri

PROF. DR. ELNARE AKİMOVA

(AZERBAIJAN CUMHURİYETİ PARLAMENTOSU MİLLETVEKİLİ)

UZUN ÖMRÜN AKKORDLARI-1981/ ŞUŞA



AKTARAN: BERKAN BATIR[1] - GAMZE KUTUP[2]

[1] ERCİYES ÜNİVERSİTESİ, EDEBİYAT FAKÜLTESİ, TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ 4. SINIF ÖĞRENCİSİ.

[2] YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ, ERCİYES ÜNİVERSİTESİ, SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ, AVRASYA ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI.





Anar'ın Eserleri Arasında Şuşa-Güvenilir Hafıza Metinleri

PROF. DR. ELNARE AKİMOVA

(AZERBAYCAN CUMHURİYETİ PARLAMENTOSU MİLLETVEKİLİ)

Şuşa, Anar'ın yaratıcılığına bir hafıza metni olarak 14 yaşında dâhil olmuştur. Belki de bu nedenle, 1981'de senarist ve yönetmenliğini üstlendiği "Uzun Ömrün Akkordları" filminde hafızasındaki Şuşa imajı - doğası ve manzarasının büyüleyiciliğiyle biraz da otobiyografik bir kod niteliği taşır. Çocukluğun ve ilk izlenimlerin hafızada bıraktığı etkiyi her adımda hissedersiniz. Sonrasında, 1985 yılında "Ulduz" dergisinde yayımlanan "Karabağ Şikestesı" adlı yazısıyla hafızanın Şuşa'ya dair tabloları yeniden canlanır: "83 yılının bir Temmuz günü - Bakü'nün sıcaklığına, dumanına, sivrisineklerine katlanacak hâlimiz kalmadığında Şuşa'ya gitmeye karar verdik"... Burada yazar, Şuşa'nın ve Şuşalıların kendine özgü özelliklerini, davranış farklılıklarını, gelenek ve göreneklerini, yaşam tarzlarını ve çevresel özelliklerini betimler.

Aradan geçen yıllar Şuşa'nın işgali, yaralanan anılar, yitirilen geçmiş, büyüyen hasret ve daha fazlası... Ancak yazarın hafızasındaki Şuşa daima canlıdır. 1994 yılında kaleme alınan "Otel Odası" eseri de bunun bir kanıtıdır.



"Uzun Ömrün Akkordları" belki de Şuşa'yı geniş planda, büyük bir ölçüde sunan tek filmidir. Aynı zamanda, bir Kurtuluş misyonlu hafıza metnidir. Çekildiği dönemde Anar'a kendi manevi acılarından kaçmakta, Şuşa'nın işgal döneminde de tüm halkın içindeki özlemi hafifletme işleviyle yardımcı olmakla manevi bir anlam taşır: "O dönem çekilen 'Uzun Ömrün Akkordları' filmi muhtemelen hayatımı kurtardı. Çünkü o sırada anne ve babamı kaybettim. Yüz gün içinde ailemiz ve köyümüz büyük trajedilerle karşılaştı. Ancak o film mutlaka çekilmeliydi, çekimleri durdurmak olmazdı. O dönem tamamen o filme odaklanmıştım. O kadar çok sorun çıkıyordu ki bir bakıma kafamı dağıtıyordu. O süre zarfında roman, eser veya hikâye yazamadım ve sadece filmin çekimleriyle ilgilendim. Şükürler olsun ki, o filmi çekebildik. Şuşa'da, merhum Qedir Rüstemov'un sesi de o karelerde kaldı."





“Kendim de bilmiyorum neden bu kadar çok seviyorum Şuşa’yı. Burada doğmadım, burada büyümedim, soyum sopum bu şehirden değil, akrabalarım burada yaşamıyor. Şüphesiz vatanın her karışı, her köşesi değerlidir, kutsaldır, fakat Şuşa öyle bir yer ki, imkânım olsaydı tüm hayatımı burada geçirirdim ve ölünce de burada defnedilmemi vasiyet ederdim.”



Bu düşünceler, Anar’ın 1985 yılında yazdığı “Karabağ Şikestesi” adlı makalesinden alıntıdır. Bu makale sadece bir seyahat izlenimi değil, tüm ayrıntılarıyla görsel bir düşüncenin sanatsal ifadesidir. Her şaka, her replik, efsane, hikâye bir hafıza olayı, mitolojik tonlarla ve mistik bir atmosferle yüklüdür. Tarihî hafızanın gizli, canlı işaretleri niteliğindedir. Şuşa’yı büyük bir kültür merkezi olarak tanımlayan bu makalede, şehrin peyzajı ile mimari yapıları arasında organik bağlar kurulur. Abdurrahim bey Hakverdiyev’in Şuşa hakkında ilginç bir görüşü vardır: “Havasının şiirselliği halkının doğasına da yansıdığı için, o şehir ünlü şairlerin, edebiyatçıların, müzik bilimcilerinin, hanendelerin yurdu olmuştur.” Anar da yazısında aynı noktaya vurgu yapar: “Şuşa’nın şahane bir vakarı var. Adeta, hayatımızı tüm sıradanlıklardan, küçük hesaplardan arındırıyor, iç dünyamızı saflaştırıyor, arıtıyor, bizi günlük yaşantımızın, alışıldık dünyamızın ötesine götürüyor. Şuşa’nın yüceliği, onun eşsiz doğasıyla, tarihiyle ve kaderiyle bağlantılıdır.”





“Karabağ Şikestesi” makalesinde Anar, şehrin yeniden inşası ve kültür merkezi hâline gelmesi için ilginç önerilerde bulunmaktadır. Bu öneriler, bence bugün de geçerlidir, özgürleşen ve gelişen Şuşa’nın yeniden inşasında bir fikir kaynağı olabilir:

“Şairenin bahçesinde yer alan çeşitli binalarda, Natavan’ın müzesi, edebiyat, müzik ve halk sanatları müzelerini kapsayan bütün bir külliye oluşturulmalıdır. Bu külliyenin içine açık ve kapalı konser-sahne salonları da dâhil edilebilir. Farklı yerlerden gelen misafirlere müzik aletlerimizi, geçmiş ve çağdaş şarkıcılarımızın plaklarını, bant kayıtlarını sergileyebiliriz. Natavan’ın ev kompleksinde bir kütüphane ve sergi galerisi de yer alabilir. Bakü’de yayımlanan dergi ve gazetelerin editörlükleri burayı sahiplenebilir; modern yazarlarımızın imzalı kitaplarını bu kütüphaneye göndermek, ressamlarımızın manzaralarını hediye olarak sunmak mümkün olabilir.

Şuşa’nın eski binalarından birinde bir makam evi oluşturulabilir, buraya ülkemizden ve yurt dışından ünlü sanatçılar davet edilebilir. Aynı zamanda klasik müziğin yaygınlaştırılması amacıyla Kazançesos Kilisesi için bir org siparişi vermek, burada düzenli olarak senfonik ve oda konserleri yapmak güzel bir iş olur. Bu işin başlangıcını ünlü sanatçımız Niyazi atmıştır. Yaz sezonunda Natavan bahçesinde onun yönetiminde yapılan senfonik konserler, estetik eğitim açısından ne kadar önemli ve değerli bir iştir. M.M. Nevvab’ın evinin düzenlenmesi, bu evin duvarlarına çizilmiş, şimdi üstü badanayla örtülmüş resimlerin restore edilip gün yüzüne çıkarılması da acil bir görevdir. Sadıqcan ve Cabbar Qaryağdıoğlu’nun adıyla ilgili evlerden müzik hayatının canlandırılması için verimli bir şekilde faydalanılabilir. Şuşa, doğanın ve tarihin bize sunduğu güzel ve nadir bir müzedir. Bu müzeyi korumalı, zenginleştirmeli ve dünyaya tanıtmalıyız.”





İster “Uzun Ömrün Akkordları” isterse de “Karabağ Şikestesı” yazısı, Şuşa manzarasının tarihi, etnografik tablolarının içeriğı açısından güvenilir hafıza metinleridir. Ben güvenilir hafıza derken, istem dışı olarak “Otel Odası” eserini hatırlıyorum. Şuşa sevgisini içinde taşıyan ve gittiğı her yerde onunla adım atan Kerim öğretmeni. Bu eser, aynı zamanda Şuşa’nın kaderini yansıttığı, ona benzemesi nedeniyle farklı bir ton alır. Anar’ın bir eserinde çocukluğunda Şuşa’yı adım adım gezerek, sonraki eserlerinde ise Şuşa’dan ayrılıp onun özlemiyle iç içe geçen karakterleri vardır. Şuşa, bu karakterlerin yalnızca hatıralarında yer alır. Bir sonraki hafıza metnini ise Anar yaratır.

“Otel Odası” öyküsü, Karabağ teması etrafında Azerbaycan toplumunun ve aydınlarının sorunlarını sanatsal bir şekilde yansıtan değerli bir nesir örneğidir. Eserde, kahramanın retrospeksiyon aracılığıyla sıkça geçmişe dönerek hafıza ile bağlantısı, uyanık hatıraları ve çocukluk yıllarıyla olan bağı etkileyici sanatsal renklerle resmedilmiştir. Romanı, çağdaş yaşam olay ve mekânlarına bağlayan işte bu özelliktir.





I

Anar, bu isimlerle yurdumuzun etnografik özelliklerine dikkat çekiyor. İfade edilen temalar - tarihsel, sosyal, ahlaki, manevi-psikolojik açıdan işlendiği için - ulusal hafızanın katmanlarına dayanıyor ve bu nedenle halk ruhunun ifadesi düzeyinde genelleştirilebiliyor. Genel olarak, tüm ruhu ve amacı ile Türk aydınının manevi dünyasının saflığına, vatan duygularının büyüklüğüne dayanan eserde bu unsurların yer alması, yani karakterin hafızasının mekân koordinatlarına dayandırılması, onun kimliğine, nereden geldiğine işaret eden genetik bir kod olarak yorumlanıyor.

Şuşa, eserde Kerim'in hafızasında yalnızca bir acı anı olarak değil, aynı zamanda kutsal bir mekân olarak simgeleniyor. Şuşa'yı hatırlayıp çaresizce ağlaması, hayatının son anlarında otel odasında çaresiz kaldığı anda bile kaybettiği toprağıyla ilgili hissettiği ıstırap, yaşadığı duygusal anlar onun manevi dünyasının geçmişle iç içe nefes aldığını gösteriyor. Ankara'da - büyük, güçlü bir devletin güvenli şehrinde, yumuşak koltuklarla, sesleri emen kalın halılarla döşenmiş odada, loş bir lambanın ışığında, pahalı Amerikan sigaralarını birbirine yaklaştırarak Şuşa'yı hatırlaması, içindeki acının çok şiddetli şekilde dışa vurmasına vesile oluyor.

Eser boyunca başkahraman Kerim'in manevi-psikolojik dünyasının tasviri, yazarın odaklandığı ana düzlemidir. Onun hayallere daldığı, yüreğinin sızladığı, özlem duyduğu, etkilendiği, hüznü olduğu tüm anı manzaralarında Karabağ, Şuşa, yaralı vatan imgesi vardır. Hafıza, Kerim'in dayandığı en kutsal alandır. Büyüdüğü, Ermeni işgali altındaki doğduğu köyünün acısı, sürekli olarak Şuşa'yı, Hocalı'yı - Karabağ'ı hatırlaması, onun içinde sarsıntılara, değişimlere yol açar ve sürekli bir özlem içinde erir adeta:

"Tat hafızasıyla, koku hafızasıyla birlikte çocukluk çağının ayrı ayrı sahneleri, manzaraları, yüzleri de bir bir hayalinde canlanıyordu. ...İstisu'da üç yerden su fışkırıyor, ama bu su, yoldaki çeşme suyu gibi soğuk ve serin değildi, sıcaktı, ısıyla, içeriğiyle şifalıydı... Şimdi buranın yer adları - sanki biri kulağına bir bir fısıldıyormuş gibi - hafızasında cınlıyordu: Yağlı Çeşme, Kızıl Kaya, Keçili Dağı, Peri Çakılı, Aygır Kayası, Şiş Kaya, Taşlı Yurt, Kotan Kayası, Eyvazlı Dağı, Novlu Çeşme. Şimdi bütün bu yerler Ermenilerin elindeydi."



I





“Bizim en büyük derdimiz Karabağ’dır. Ömrümün sonuna kadar bir daha Şuşa’yı göremeyeceğimi hayal etmek istemiyorum. Ermenilerin izniyle işgal edilmiş Şuşa’ya gitmek istemiyorum. Ben, özgürleştirilmiş Şuşa’ya gitmek istiyorum.”

“Dövüşmeye güç yetiremiyordun, ölmek için Şuşa’ya gitseydin. Bir zamanlar vasiyet etmişti - ölünce beni Şuşa’da gömün - demişti - anneannemin, dedemin yanında. Gidip ölseydin, gömselerdi... Kim gömecekti? Şuşa, onun Şuşası, dedesinin, anneannesinin, annesinin Şuşası düşmanın elindeydi. Ermeniler onu Şuşa’ya bırakır mıydı? Ölmesine de izin vermezlerdi hiç...”

Kerim, kendini uyarma konusunda çekinmiyor, iç dünyasıyla baş başa kalıyor. Şuşasız geçirdiği günleri, sürdürdüğü yaşamı kendine çok görüyor, vatanın yokluğuyla bir türlü barışamıyor. Vatansız “ölüm kokulu” bir otel odasında ölme hissi ona acı verse de, ansızın gelen ölümden kurtulamayacağını biliyor.

Bu düşünceler Anar’ın dokuz yıl önceki röportajındandır: “Bizim en büyük derdimiz Karabağ’dır. Ömrümün sonuna kadar bir daha Şuşa’yı göremeyeceğimi hayal etmek istemiyorum. Ermenilerin izniyle işgal edilmiş Şuşa’ya gitmek istemiyorum. Ben, özgürleştirilmiş Şuşa’ya gitmek istiyorum.”

28 yıl süren ayrılığın ardından yazar, vatan evlatlarının ve Ali Başkomutanın cesareti sayesinde özgürleştirilmiş Şuşa’yı görme mutluluğunu yaşadı. Bütün yaratıcılığı boyunca Şuşa isminin yüceliğine tapınan, en zor zamanlarda bile oluşturduğu güvenilir hafıza metinleriyle onun poetik tablolarını unutturmayan yazarın, bu kutsal toprağa gururla adım atmaya belki de herkesten çok hakkı vardı.





İLHAMİ KOÇ

BİRAZ HAYAT, BİRAZ ŞİİR, BELKİ POETİKA:

İÇTEN İÇE PAULINE PIAF İLE KONUŞMALAR/1





İLHAMİ KOÇ

BİRAZ HAYAT, BİRAZ ŞİİR, BELKİ POETİKA:

İÇTEN İÇE PAULINE PIAF İLE KONUŞMALAR/1

"BÜTÜN KAYGILARIMIZ İÇİMİZDEKİ DÜŞÜNCE DEN DOĞAR"
M.AURELIUS





İNSAN, NEDİR? İNSAN, DOĞAR, CAN KAZANIR. BÜYÜR, GÜÇ KAZANIR. GÜCÜNÜ KARARINDAN ALIR VE KARARINDA ADALETLİYSE “KEMAL” OLUR. BU ÖZELLİKLERİ İLE İNSAN ÇİTALİYA YANİ UÇURTMAYA BENZER. NASIL MI? ALIN SİZLERE BİR ÖRNEK! UÇURTMANIN BİR KOLU DAHİ EKSİK OLURSA UÇMASI İMKÂNSIZDIR. BUNLARDAN BİRİ DE EKSİK OLURSA İNSAN, İNSAN OLAMAZ. ZANNEDİYORUM ONA İNSAN DEĞİL SADECE BEŞER DENİR. BEŞER İSE, SİRF ETTEN İBARETTİR. ŞİİR, O UÇURTMANIN ELLERİMİZDE TUTABİLDİĞİMİZ İPİDİR. DÜNYA İLE BAĞIDIR. YÜKSEKLERE ÇIKAR, EN ANLAŞILMAZ HİSLERİ BÜNYESİNDE TOPLAR VE DÜNYANIN ÖZÜNÜ DE BÜNYESİNDE BARINDIRIR. ŞİİRE GELMEDEN ÖNCE ŞAİRİ Mİ ELE ALMALIYIZ? YOKSA ŞU SORU MU ÇÖZMEKTE GÜÇLÜK ÇEKİLEN: ŞAİR Mİ ŞİİRİ YAPAR YOKSA ŞİİR Mİ İNSANI ŞAİR YAPAR? ESASEN ŞAİRLİK MİZACI DİYE BİR GERÇEK VAR. BELLİ, BU KONUDA DÜŞÜNEN TEK BEN DEĞİLİM, BİR DE ATTİLÂ İLHAN VAR.

- HEP DÜŞÜNÜŞÜMDÜR, İNSAN AYNI ZAMANDA BİRKAÇ YERDE BİRDEN OLABİLİR Mİ? (...) BUNU YALNIZCA ŞAİRLER YAPABİLİR. HELE CAMLARDA KIYICI BİR RÜZGÂR ISLIKLAR ÇALIYOR İNSANIN ÜZERİNE BİR ÇAĞRIŞIMLAR SÜRÜSÜNÜ SALIYORSA... (TRT ARŞİV, ÇALAR SAAT, 2. BÖLÜM)

BU SÖZLER İLE BENİ DERİNDEN ETKİLEMİŞ VE İÇİMDE BİR SERÜVENE SÜRÜKLENMEMİİ SAĞLAMİŞTİR KAPTAN. SAHİ DÜŞÜNDÜM, SAHİCİ SORULAR SORDUM. İNSAN, BİRKAÇ YERDE BİRDEN NASIL OLUR! BU MÜMKÜN DEĞİL. REALİST BİR TUTUMDA DURUM BUDUR. FAKAT BİR DE ŞAİRLERİN HİSSİ, DÜŞÜNÜŞÜ VE DUYUŞU VARMIŞ Kİ BEN BUNU TANIDIKLARIMDA DA GÖZLEMLEYEBİLDİM. ŞU AN HEM BURADA HEM DE AYLAR ÖNCE PAULINE İLE GEZDİĞİM PORSUK ÇAYI'NIN ETRAFINDA OLAMAYAYIM? KAPTAN'A HAK VERDİM. SANKİ ORADA BİR BEN VAR, BENİM HİKÂYEMİ SÜRDÜREN. SOKAKLARDA GEZEN, VİŞNELİK'TE ATATÜRK BULVARI'NDA, VENEDİK PASTANESİNDE OTURAN VE BİR ŞEYLER DÜŞÜNEN. EVET BENİM O! AZ ÖNCE İÇİMİ ÜRPERTEN SERİNLİK NİÇİN ORALARDAN GELEN BİR RÜZGÂR OLMASIN Kİ? BİR DE FARKLI AÇIDAN BAKMAK İSTİYORUM BU DURUMA ÇÜNKÜ BAHSİMİZ İÇİMDE BESBELLİ KIVILCIM PARLATIYOR. BİRKAÇ ZAMAN ÖNCE FARK ETMİŞTİM BUNU, HERHANGİ BİR ROMAN OKURKEN DE AYNI DUYGULARIN BİR TÜRÜNÜ HİSSEDİYORUM. NASIL MI? ALIN SİZE BİR ÖRNEK! EN BELİRGİN HATIRLADIĞIM HALİT ZİYA'NIN MAİ VE SİYAH ROMANINDA AHMET CEMİL'E KARŞI KURDUĞUM BAĞDIR. ÖYLE Kİ AHMET CEMİL, SANKİ BİR ARKADAŞIMMIŞ, AHBABIMMIŞ GİBİ GELİR. O, ORADA HİKÂYESİNİ HÂLEN DEVAM ETTİRİRKEN BEN DE ONA SESSİZCE EŞLİK EDİYORMUŞUM ZANNEDERİM. ŞAİRSEM, EĞER ŞAİR DENİEBİLİRSE, BİR ŞAİR SANIRIM BUNLARI DAHA İYİ HİSSEDEBİLİR. BAHSETTİĞİMİZ MİZACI DUYGU BUDUR. ONU DA ATTİLÂ İLHAN AÇIKLAMIS. ÖYLE DÜŞÜNÜYORUM Kİ “ŞAİRLİK, MESAISİ HİÇ BITMEYEN BİR MESLEK GİBİ SANKİ. ZOR İŞ.”

ŞAİR, ŞİİRE KOŞAR. ONUN DURAĞANLIĞI BİLE HEYBESİNE DOLAN BİRTAKIM ŞİİRSEL BİRİKİNTİ BERABERİNDEDİR. SONUCU KAÇINILMAZDIR. ŞİİR. PEKİ ŞİİR NEDİR? O DÜPEDÜZ BİR GİZEM.

BAHİMİZ OLAN MUAMMASI BOL KONU BİZİM İÇİMİZDE NELERİ AYDINLATACAK DİYE DÜŞÜNMEDEN VE ÇETREFİLLİ KONUYA BAŞLAMADAN ÖNCE SEVGİLİ HOCAM PROF. DR. YUNUS AYATA BEY'İN BİR DERSİMİZDE, İÇİME DOKUNAN ŞU CÜMLESİNİ HİÇ UNUTAMADIĞIMI VE BURADA KULLANMANIN TAM DA ZAMANI OLDUĞUNU BELİRTMEK İSTERİM: “ŞİİR BİRAZ DA HÜZÜNDÜR ASLINDA”. YA HER HÜZÜN ŞİİR MİDİR?

EPEY SÖYLENECEK SÖZ VAR, HİSSEDİYORUM. PAULINE, EĞER ŞAİRSEM HİSSEDERMİŞİM. ŞAİR, HİSSEDERMİŞ. PEKİ YA ŞİİR?

(...)



CUMHURİYET DÖNEMİNDE KADININ YERİ



Hatice Bengisu YAŞAR[1]

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrasya Araştırmaları Anabilim Dalı.





Cumhuriyet Döneminde Kadının Yeri



Zeynep Hanım



Kastamonulu
Halime Çavuş



Adanalı
Rahmiye

Adanalı
Kamacı Fa

Cumhuriyet mücadelesinde kadın, Türk toplumunun modernleşme sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminden başlayarak, Cumhuriyetin ilanına kadar kadınlar, toplumsal değişim ve kalkınma için çeşitli alanlarda mücadele etmiş, haklarının genişletilmesi ve toplumsal hayatta daha fazla yer edinmesi için adımlar atmıştır. Bu yazıda Cumhuriyet mücadelesinde kadının yeri üzerinde durulacak, kadınların toplumsal ve siyasi alandaki katkıları, karşılaştıkları zorluklar ve cumhuriyet ile elde ettikleri haklar ele alınacaktır.

Kadınların Osmanlı Sonrasında Toplumsal Değişim İçindeki Yeri

Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde kadınlar hem toplumsal hem de kültürel olarak genellikle sınırlı roller üstlenmişti. Ancak, özellikle Tanzimat ve Islahat Fermanı ile başlayan yenilikçi hareketler, kadınların toplumda daha aktif bir rol oynaması için bir zemin hazırlamıştır. Kadın eğitime yönelik adımlar atılmaya başlanmış, kadınların okuma yazma oranı artmış, eğitilmiş kadın sayısı çoğalmıştır.

Kurtuluş Savaşı ve Kadının Toplumsal Mücadeledeki Yeri

Türk Kurtuluş Savaşı, kadınların aktif olarak rol aldığı bir dönemi temsil eder. Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğündeki kurtuluş mücadelesinde, kadınlar sadece savaşın cephelerinde değil, aynı zamanda toplumun tüm katmanlarında yer alarak destek sağlamışlardır. Kadınlar, hem erkeklerin savaşa gitmesinin ardından çiftliklerde, fabrikalarda ve okullarda görev almış hem de cephede hemşire olarak görev yapmışlardır. Halide Edip Adıvar, Nezihe Muhittin ve Nigâr Uluer gibi kadınlar hem yazıları hem de fiili katılımlarıyla savaşın simgelerinden olmuşlardır. Bu kadınlar sadece savaş alanında değil, aynı zamanda Türk milletinin özgürlüğü için verdiği kültürel ve entelektüel mücadelenin de önemli figürleridir.

Cumhuriyetin İlanı ve Kadın Hakları

Cumhuriyetin ilanı, kadınların toplumsal hayattaki yerinin dönüşümünde bir dönüm noktası olmuştur. Atatürk, kadınların toplumsal eşitlik mücadelesini ön planda tutarak, onların eğitim, çalışma hayatı, sosyal yaşam ve siyasi haklar konusunda önemli adımlar atılmasını sağlamıştır. 1930'larda kadınlar, belediye seçimlerine katılabilme hakkı elde etmiş, 1934'te ise genel seçimlerde oy kullanma ve seçilme hakkını kazanmışlardır. 1934 seçimleri, Türkiye Cumhuriyeti'nde kadınların ilk defa oy kullanabildiği ve seçilme hakkı kazandığı seçimdir.





Cumhuriyet Döneminde Kadının Yeri



Ne Onbaşı

Nebahat Onbaşı



le

Kastamonulu
Selman İzbeli



Gaziantepi
Yirik Fatma

Ankaralı
muhtar

Kadınların Eğitim ve Çalışma Hayatındaki Yeri

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte, kadınların eğitimi de önem kazanmış ve eğitim alanında büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Kız okullarının açılması, kadınların üniversitelerde eğitim almalarının teşvik edilmesi, kadınların meslek hayatına girmesinin önünü açmıştır. İlk kadın mühendisler, doktorlar, öğretmenler cumhuriyet döneminde yetişmiştir. Ayrıca kadınlar sadece bireysel düzeyde değil, toplumsal düzeyde de sosyal hizmetlerde, kültürel alanda ve sanatta aktif roller üstlenmeye başlamışlardır.

Kadınların Hukuki ve Siyasal Hakları

Cumhuriyetle birlikte kadınlar birçok hukuki ve siyasal hak elde etmişlerdir. 1926'da kabul edilen Türk Medeni Kanunu, kadınların miras, boşanma, evlilik ve aile içindeki haklarını düzenlemiş ve eşitlik temelinde reformlar yapmıştır. Bu kanunla kadınlar, eski Osmanlı geleneklerinden farklı olarak eşit haklara sahip bireyler olarak kabul edilmiştir. Bu dönemde kadınların hukuk karşısında erkeklerle eşit haklar elde etmeleri, toplumsal yapının modernleşmesinde önemli bir adım olmuştur.

Cumhuriyet mücadelesinde kadının yeri, Türk toplumunun modernleşme sürecinde büyük bir dönemeçtir. Kadınlar sadece Kurtuluş Savaşı'nda değil, cumhuriyetin kurucusu olan Atatürk'ün reformlarıyla birlikte her alanda yer almış, bireysel haklarını elde etmişlerdir. Eğitimde, iş hayatında ve siyasal alanda haklarını kazanan Türk kadını, toplumsal eşitlik yolunda büyük mesafeler kat etmiştir.





Halide Edip Adivar

Ze



Cumhuriyet Döneminde Kadının Yeri

Kaynakça

Akpınar, H. (2010). Atatürk ve Türk Kadını. Ankara: Nobel Yayınları.

Arat, Y. (1997). Kadınlar ve Siyaset: Cumhuriyet Dönemi Türk Kadını. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Çelik, K. (2014). Kadın ve Toplum: Türkiye’de Kadın Hareketi ve Feminist Düşünce. Ankara: İmge Kitabevi.

Öztürk, B. (2013). Türk Kadınının Kurtuluş Mücadelesi: 1908-1935. Ankara: Elips Kitap.

Şirin, V. (2015). Cumhuriyet Döneminde Türk Kadını. İstanbul: Der Yayınları.



Erzurumlu
Kara Fatma

Ka
Ha



Adanalı
Tayyar Rahmiye



CUMHURİYETİN 101. YILINDA 10 KASIM: MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'Ü ANMAK





Cumhuriyetin 101. Yılında 10 Kasım: Mustafa Kemal Atatürk'ü Anmak

Cumhuriyet! Bu kelime özgürlük, devamlılık ve ne çok şeyi ifade ediyor. Hayatın her anında bizim için var olan, var edenleri içimizde ve tüm coşkuyla her köşesi miras olan vatanımızda yaşatan, yarınların umudu olan kelime. Peki bu rejim nasıl doğdu? Cumhuriyetin ortaya çıkış hikâyesi nasıl olmuştur? Elbette tarihte kurulan hiçbir şey gibi bu rejimin de ortaya çıkması kolay olmamıştır. Cumhuriyet bu memleketin bir direnişinin sonucudur. Türkiye'de uzun süren bir dünya savaşı ve millî direniş savaşının galibiyetidir.

Atatürk, "İlk hedefiniz Akdeniz'dir!" dediğinde artık cumhuriyete inananlar vardı[1]. 1923 koşullarında halkta bir karşılığı var mı peki cumhuriyetin, cumhuriyetin ne olduğunu biliyorlar mı, şeklinde sualler akla gelebilir. Pek bilmiyorlardı, anladıkları da yoktu[2]. Cumhuriyet neden olmalıydı hayatımızda, aslında bu soruya odaklanmak gerekiyor. Adil, refah ve vaatlerin karşılığını bulduğu bir memleketi arzulayan bir millet vardı. Bu memleket kendi isteklerinde diretti ve bu direnişin sonucunda cumhuriyet rejimine geçildi.

Mustafa Kemal Atatürk monarşinin yürüyemeyeceğini öngörebilmiştir ve bu öngörü sayesinde bugün bizi aydınlatan ışığını her yere saçan ve "Yeryüzünde gördüğümüz her şey kadının eseridir" sözlerini söyleyen Mustafa Kemal Atatürk'ü, bizlere bıraktığı Cumhuriyetin 101. yılında, 10 Kasım'da bu yazımla anmak istiyorum.

Bu asırlık toprakların üzerinde yaşamak, bu koca çınarların altında soluklanabilmek, senelerin yıllandırdığı tohumların ülkemin her karış toprağında filizlendiğini görmek ve gökyüzünde dalgalanan ay yıldızlı bayrağım, bana "Ne mutlu Türk'üm diyene!" diyebilmeme yeterdi. Vazgeçilmez iradesi ile Mustafa Kemal Atatürk, bir Türk milliyetçisidir. Bunun yanında evrensel ve entelektüel olduğunu da görmekteyiz. Özenli, iyi giyinmeyi seven ve fotoğraflarından gördüğümüz üzere fotoğraf çekinmeyi seven ve bunu bir eğitimle yapan birisidir. Bir diğer yandan eğitime, okumaya çok önem veren Mustafa Kemal Atatürk cehalet düşmanı biridir.

[1] İlber Ortaylı, Gazi Mustafa Kemal Atatürk 1.Baskı, Ocak 2018, İstanbul syf. 287.

[2] İlber Ortaylı, Gazi Mustafa Kemal Atatürk 1.Baskı, Ocak 2018, İstanbul syf. 288.





Yazı devriminden sonra Mustafa Kemal Paşa'nın kara tahta başındaki resmi görülünce, ona "Başöğretmen" denilmeye başlanmıştı. Aslında bu adlandırmada geç kalınmıştı. Kurtuluş Savaşı'ndan hemen sonra, bir İstanbul gazetecisi kendisine şöyle bir soru yöneltmişti:

- Yurdu kurtardınız. Şimdi ne yapmak isterdiniz?

Hiç duraklamadan şu cevabı vermişti.

- "Millî eğitim bakanı olarak Türk kültürünü yükseltmeye çalışmak, en büyük amacımdır." [1]

yanıtını vermiştir.

Ulu önder Mustafa Kemal Atatürk cephede bile kitap okuyacak kadar gerçek bir kitap tutkunudur. Binlerce kitap okumuştur. [2]

Eğitime önem verdiğini gelişmelerinde görmekte ve ilgili fakültelerin adını Tarih-Coğrafya Fakültesi koyduğu bilinmektedir. Bu kurumun kütüphanesine müthiş paralar harcanmış; dil, tarih ve coğrafya ile ilgili pre-historia, jeoloji, arkeoloji gibi bütün şubeler teşekkül ettirilmiştir. [3]

Millet olarak içinde yaşadığımız bu kültür, coğrafya içinde tüm yeniliklerin ve inkılapların içerisinde en önemlisi muhakkak hukuk inkılabıdır. Medeni Kanun'un kabulü ile yeni bir yol dizilmiş yeni bir rejim ortaya konmuştur. Ve bu yeni rejim ile Ahmet Cevdet Paşa'nın hazırladığı kız öğretmen okulları açılmıştır. Atatürk konuşmalarında "yeni devlet, yeni sosyete" demekteydi. Bu sosyete bizim bugün kullandığımız anlamda değildir, cemiyettir. Durkheim ve Bonnie tipi bir dichotomie'dir (kutuplaşmalar). [4]

Elbette her toplumun yenilenmesi gerekmektedir. 1923 yılında gelen yenilikler Meclis'ten ibaret değildir. Türkiye'de kültürel değişim bir asırdır. 'Batı' kavramı ile bir arada yürüyor. Diğer yandan 'Batı' kavramı bir coğrafi kavram değildir. Batı bir zihniyettir, çağdaş medeniyettir. Bütün insanlığın ortak malıdır. [5]

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra Batılılaşma reformlarını güçlü bir kararlılık ve iradeyle uygulamaya koymuş, Türk milletini çağdaş bir toplum yapmaya, Türkiye'yi batının bir parçası olarak, medeni milletler ailesine katmaya azmetmişti. Bunu yaparken de çağdaş değerler ve batı medeniyetinin temelleri olarak akıllı, bilimi ve laik düşüncüyü esas aldı. Bunun sonucu olarak bugün Türkiye, modern, çağdaş ve bölge ülkeleri ile mukayese edilemeyecek bir kalkınmışlık düzeyine sahip olmuştur. [6]

[1] Tarih IV, Türkiye Cumhuriyeti, Haz. T.T.T.C, 1931, syf. 247.

[2] Ali Güler, Sarı Paşa-İnsan Atatürk, Berikan Yayınevi, 2007.

[3] İlber Ortaylı, Gazi Mustafa Kemal Atatürk I.Baskı, Ocak 2018, syf. 331.

[4] İlber Ortaylı, Gazi Mustafa Kemal Atatürk I.Baskı, Ocak 2018, İstanbul syf. 332.

[5] Hamza Eroğlu, 1982, syf. 466.

[6] Mesut Erşan, Mustafa Kemal Atatürk'ün Batılılaşma Hakkındaki Düşünceleri, syf.47.





Atatürk'ü anlatmak satırlara sığmayacak bir meseledir, tıpkı diğer bütün büyük liderlerimiz gibi. Bu sebepten sözlerimin sonuna doğru önemli bir noktaya değinmek istiyorum: Böyle bir liderden bahsedip ölümsüz eseri Nutuk'tan bahsetmemek olmazdı. Bu eserin bizler için değeri elbette paha biçilmezdir. Mutlaka okunması ve değerlendirilmesi gereken Nutuk 20. asrın siyasi liderlerini anlattıkları eserlerin arasında önemli bir yer tutmaktadır. Başka dillere yabancı olarak çevrilen nüshalarında gördüğümüz ilgisiz deyimler sehven kullanılmış olsa da Nutuk Atatürk'ün bir savunması değil, yaşadığımız Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş hikâyesidir.

Bu toplumda Atatürk'ü zihinlerden silmeye çalışmak bir lükstür, lüzumsuz çabadır. Yanlış tanıtmaya çalışmak da amatör tarihçilerin işi bile olsa, gülünçtür. Onun için girişilecek en önemli iş Nutuk'u, Atatürk'ün söylev ve demeçlerini ve maalesef büyük kısmı ortada olmayan CHP grup toplantı zabıtları gibi belgeleri derleyip okumaktır.[1]

Asırlar boyu süregelen şanlı tarihimizin son devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne ve onun kurucusuna sahip çıkmak, hiç şüphesiz ki hepimizin vazifesidir. Lakin, bunu yapmak demek, geçmişe, özellikle de Osmanlı'ya haksızlık etmek demek değildir. Söğüt'te filizlenen Osmanlı çınarı, yüzyıllar boyunca, üç kıta yedi iklimde şanla, şerefle, başarıdan başarıya koşmuş ve özellikle adaletle yaşamıştır.

Cumhuriyetimizi, Osmanlı'dan kurtarabildiğimiz miras üzerine kurduk. Gazi Mustafa Kemal, Samsun'a bir Osmanlı subayı olarak çıkmış, Ankara'daki Meclis'i yine Osmanlı adına faaliyete geçirdiği bilgisi ders kitaplarımızda hâlâ mevcuttur. Bunun ne demek olduğunu ise anlamlandırmak gerektir.

Bu gerçekler gözler önündeyken, sürekli olarak Osmanlı'ya hakareti ve aşağılamayı bir vazife hâline getirmek yahut geçmişe saplantılı kalıp aziz lider Atatürk'e saygısızlık, cahillik ya da art niyettir. Cumhuriyeti yüceltmek için tüm tarihimizi yok saymaya kalkanlar, kendi geçmişlerinden utananlardır.

Bir asrı geride bıraktık! Atatürk'ün dediği gibi, "Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satıh bütün vatandır." Her birimiz birer cephe, her birimiz vatan sathıyız! Tek bir şahıs dahi kendi hesabını, kendi kârını düşünme ayrıcalığına sahip değildir, buna hakkı da yoktur. Hep birlikte ülkemizi her gün daha da güçlü bir ülke hâline getirmek ve hedeflerine ulaşabilmesi için çalışmamız gerekiyor. Bu mücadeleyi, her birimiz kendi bulunduğu mevzide, tüm görevlerinde kendi sorumluluk alanında vermelidir. Sözlerime Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün sözleriyle veda etmek istiyorum, zira onun sözleri her şeyi özetler nitelikte;

"Vatanını en çok seven, işini en iyi yapandır" arkadaşlar!

Aziz Atatürk, çizdiğin "Muasır medeniyet seviyesinin üzerine çıkmak" hedefine Yüce Türk Milletimizi ulaştırmak için, her zaman olduğu gibi bundan sonra da hep çalışacağız. Hem de vatanını en çok seven işini en iyi yapandır, düsturuyla çalışacağız.

Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ü, silah arkadaşlarını, canları ve kanlarıyla bu toprakları bizlere vatan yapan tüm şehitlerimizi ve gazilerimizi rahmetle ve şükranla yad ediyor, sayısız kahraman yetiştiren bu yüce millete saygılarımı sunuyorum.

[1] İlber Ortaylı, Gazi Mustafa Kemal Atatürk 1.Baskı, Ocak 2018, syf. 321.





Kaynakça

Ali Güler, Sarı Paşa-İnsan Atatürk, Berikan Yayınevi, 2007.

Hamza Eroğlu, 1982.

İlber Ortaylı, Gazi Mustafa Kemal Atatürk 1.Baskı, Ocak 2018.

Mesut Erşan, Mustafa Kemal Atatürk'ün Batılılaşma Hakkındaki Düşünceleri Makale Yazısı
Tarih IV, Türkiye Cumhuriyeti, Haz. T.T.T.C, 1931.





Dede Korkut Figürü ve Türkistan Bölgesi Halkının Hayatındaki Rolü

DAVRONBEK ORİPOV





Dede Korkut Figürü ve Türkistan Bölgesi Halkının Hayatındaki Rolü

“Dede Korkut” veya “Korkut Ata” destanı, Oğuzların ve Türklerin sosyal hayatı ve hayatıyla yakından bağlantılı olup, birbirleri olmadan düşünülemez.

Aslında Dada Korqut, Dede Korqit, Baba Korkut, Baba Görkut, Baba Horkhit gibi çeşitli isimlerle anılan Baba Korkut’un imajı, Oğuzlar da dâhil olmak üzere Türkler arasında Âşık Aydın Pir’den sonra bakşilerin koruyucu azizidir. Bu konuda halk arasında farklı görüşler mevcut olup özellikle Harezm Oğuzları ile Kırgız-Kazak çöllerinde yaşayan halklar arasında bulunan mit ve efsaneler Korkut ata hakkında değerli bilgiler vermektedir.[1]

Türk halkları arasında yayılan efsanelere göre Korkut, gençliğinde insan hayatının geçici olduğuna inanmamış ve ölümle mücadele etmeye karar vermiştir. Sonsuz yaşamı düşünmeye başladı ve insanlardan kaçarak sonsuz yaşamın sırlarını dağlarda, kayalarda aradı.

Ama nereye giderse gitsin “ölüm” hakkıyla karşı karşıya kalıyordu. Korkut, babasına her şeyin eninde sonunda toprağa döneceğini söyledi (ormandaki yaşlı ağaç çürüyor, çöldeki diken güneşte kuruyor, yüksek dağlar da giderek çürüyor). Doğanın itirafını dinleyen Dede Korkut ağaçtan atlayıp bir ip yaptı. Halkın arasında şarkı söyler ve tüm acılarını, üzüntülerini şarkılarına yansıtır. Efsaneden katkı: İnsan, geçici dünyada sonsuzluğa ancak yaptığı iyiliklerle kavuşabilir. Korkut Ata öğretici şarkılarıyla ölümsüzdür.

Bilgi yerine babadan günümüze Korkut’un geldiğini belirtmek gerekir “Uçuş sönüyor” (Ұшардың ұлуы), “İnce gövde” (Тарғыл тана), “Elim-ay, halkım-ay” (Елім – ай, халқым – ай), “Açlığını şarkısı” (Әуіппай), “Sarin” (Сарын, iki kopya var), “Kahverengi” (Қоңыр), “Korkut” (Қорқыт күйі, Üç kopya var), “Büyük ayak parmağı” (Башпай), “Yelmoya” (Желмая), “Besili bir geyiğin kükremesi” (Байлаулы киіктің зары) gibi melodiler gelmiş sayılır[1].

Şu ana kadar Dede Korkut’un seslendirdiği ve “Kitabi Dede Korkut”ta yer alan 13 destan bulunmaktadır. Hepsi UNESCO’nun koruma altındaki somut olmayan kültürel miras listesinde yer alıyor.

[1] Қорқыт ата // Энциклопедический сборник. – Алматы: Қазақ энциклопедиясы, 1999. – С. 112-122.

[1] Валиханов Ч.Ч. Собрание сочинений в 5 томах. Т. 1. – Алма-Ата: Главная редакция Казахской советской энциклопедии, 1961. – 432 с.



Ünlü Türkolog ve oryantalist V. Bartold'a göre Korkut bir baba değil, aşiretin büyüğüdür. Halk bilgeliği bunda somutlaşmıştır. Cirmunsky “Korkut bir kahin ve efsanevi bir figürdür”[1] olarak belirtiyor. Halik Korogly'ye göre “O da bir büyücü ve bir şamandır”[2]. Folklorcu N. Sobirova'nın bu konudaki yorumları da dikkat çekicidir. Bilim adamına göre “Kitabi Dede Korkut” destanı, Abdülgazi Bahadır Han'ın yaşadığı dönemde Harezmi'de popülerdi. Muhtemelen bu nedenle Ebülgazi eserinde Korkut Ata'nın Salur Kazan'la ilgili şarkılarından örnekler vermektedir.[3]

Destanda Dede Korkut'un derin bir düşünür, bir şaman, ülkenin koruyucusu olarak vücut bulduğunu belirtmekte fayda var.

Daima iyiliklerin gerçekleşmesinde rol alır, düşünlerde ve kutlamalarda hikmetli düşünceleriyle insanları dürüstlüğe ve takvaya çağırır.

Korkut Ata'nın destanın tüm şarkılarına katılıp onları birbirine bağlaması dikkat çekicidir. Ancak hiçbirinde onun dilinden şiirsel bir pasaj yoktur. Ebülgazi Bahadır Han “Şecere-i Terakime” adlı eserinde Salur Kazan'la ilgili iki şarkıdan bahseder ve bunlara “tortim” adını verir. Birincisi Salur Kazan'ın tanımına ithaf edilmiş, ikincisi ise Salur Kazan'ın dilinden bir övgüdür.

A. Kononov Tortim terimini şeref, kaside, marş şeklinde ifade etti.[4] S. Rozimboyev'e göre Harezmi'de “Bir chimdim un”, “Bir totim tuz” gibi ifadelerin yanı sıra “Bir tortim bugdoy” kombinasyonu da kullanılmaktadır. Daha önce buğdayın değirmende öğütüldüğü biliniyor. “Bir tortim” tabiri, buğdayın değirmende öğütülen kısmı anlamına gelir. Ebul Gazi'nin kullandığı “tortim” tabiri de bu ifadeye dayanmaktadır.[5]

Dikkatimizi çeken önemli bilgi ise Salur Kazan'ın tasvirine ithaf edilen şarkının Korkut'un ana dilinde anlatılmasıdır. İşte bu alıntının tam metni:

[1] Жирмунский В.М. Тюркский героический эпос. – Л.: Наука, 1974. –С.532.

[2] Короглы Х.Г. Взаимосвязи эпоса народов Средней Азии, Ирана и Азербайджана. – М.: Наука, 1989. –С.61.

[3] Сабирова Н. Хоразм бахши ва халфачилик аънаналари. – Тошкент: Фан, 2021. – Б.27.

[4] Кононов А.Н. Родословная туркмен. Сочинение Абу-л Газы хана хивинского. – М.-Л., 1958. – С. 102.

[5] Китоби Дадам Қўрқуд / Таржимон: С.Рўзимбоев, нашрга тайёрловчилар: С.Рўзимбоев, Н.Собирова, М.Пирназарова. – Урганч: УрДУ ноширлик бўлими, 2019. – Б. 126.





**Qazg'urt tog'din o'ngur toshni
Salur Qazan o'tri borub,
Qarbab yug'irlatdi, tutdi
It Bachna ko'rub anu esi ketdi;
Alplar, beklar ko'ran barmu
Qazan kabi.
Bir qozong'a qirq bir otning
etin saldi:
Ul qozonni so'l eliki birlan oldi,
Sog' eliki birlan elga
ulashturdi,
Alplar, beklar ko'ran barmu
Qazan kabi.
Ko'k osmondin enib keldi, tinli
yilan,
Har odamni yutar erdi ko'rgan
zamon[1].**

**(Anlamı:
Kazgurt dağdin ongur taşı
Salur Qazan'a gitti.
Kerbab koşup yakalandı
Köpek bu görüntü karşısında
bayıldı;
Alpler ve dağlar Qazan
gibidir.
Kırk bir atın etini bir
tencereye koydu:
Tencereyi sol eliyle aldı,
Sağlıklı bir kalp el ele
tutuştı,
Alpler ve dağlar Qazan
gibidir.
Mavi gökten indi, altın yılan,
Herkesi fethettiği bir
dönemdi)**

**[1] Абулғози Баҳодирхон.
Шажарайи тарокима / Нашрга
тайёрловчи: Қ.Маҳмудов. –
Тошкент: Чўлпон, 1995. – Б. 41-42.**





Yukarıdaki pasajın, Dede Korkut'un Salur Kazan zamanında yaşadığı, kendisine birçok seferde eşlik ettiği ve uzun bir yaşam sürdüğü fikrini çağrıştırması doğaldır.

Akademisyen Tora Mirzayev'in "Kahramanlık Destanının Ortaya Çıkışı" başlıklı makalesinde, Salur Kazan dizisini oluşturan kahramanlık şarkılarının Doğu Türkistan'daki Türk boylarına ait olduğu belirtiliyor.[1]

Bu görüş ünlü bilim adamı V.Cirmunsky tarafından doğrulanmıştır. Korkut'un mezarının Siriderya'nın aşağı kesimlerinde bulunmasının, destanın Türkistan kökenli olduğu anlamına geldiğine dikkat çekti.

Bir diğer önemli husus ise Korkut'un babası olarak "Dost Sultan'ın Tarihi" kitabında somutlaştırılmaktadır. Bu nedenle Kazaklardan ünlü Kuyçi-Bakhşiler ve Okin Jirovlar, Korkut Ata'yı kendilerine akıl hocası olarak görüyorlardı. Konuşmalarından önce mutlaka baba Korkut'un adını anmayı bir görev saydılar.[2]

Korkut, bazı efsanelerde şaman olarak tasvir edilirken, İslam'ın etkisiyle yaratılan efsanelerde ise aziz mertebesine kadar yükselir. A. Divayev özellikle Kazanlı bölgesindeki Horhut toponimiyle ilgili efsaneyi yazmıştır. Ona göre Korkut'un mezarı 1880 yılına kadar korunmuş, daha sonra Siriderya tarafından yıkanmıştır.

Karakalpak bilim adamı Calgasbai Haşniyazov, "Kobuzlug kishi" kelimesinin büyük dedemiz büyük ansiklopedici Mahmud Kaşgari'nin "Dîvânu Lugât'it-Türk" adlı eserinde bulunduğunu belirtiyor. Özellikle tarihî bir müzik aleti olarak kabul edilen koboz hakkında ilk bilgiler bu olup, anlamına göre etrafta dolaşan, jir (destan) söyleyen kişi anlamına gelmektedir.

"Nasoyim ul-Muhabbat"'ta Alişer Navoi, Dede Korkut'u şöyle anlatıyor: "Onun Türk halkları arasındaki şöhreti o kadar büyük ki, şöhrete ihtiyacı var. Kaç yıl sürer, kaç yıl sürer derler çok bilinen bir atasözüdür. Çok sihirli kelimeler var."[3]

"Nesayim ul-Muhabbat"'ın 1495 yılında yaratıldığı dikkate alındığında Korkut'un Ali Şir Nevaî zamanında Orta Asya halkları arasında meşhur olduğu bilinebilir. Ali Şir Nevaî, Dede Korkut'u İmam Maturidi, Ahmed Yesevi, Hakim Termizi, Bahauddin Nakşibendi ile birlikte bir aziz ve tarihî bir kişi olarak kabul ediyor.

[1] Мирзаев Т. Қаҳрамонлик эпосининг юзага келиши // Ўзбек фольклорининг эпик жанрлари. – Тошкент: Фан, 1981. – Б. 43.

[2] Келимбетов Н. Ежелгі дәуір әдебиеті. – Алматы: Ана тілі, 1991. – Б. 62.

[3] Навоий А. Насойим ул-муҳаббат // Мукамал асарлар тўплами, 20 томлик. 17-том. – Тошкент: Фан, 2001. – Б. 421.





Halk bilimci A. Tilovov bu konuda şunları söylüyor: “Halkın refahı için çaba gösteren, bilgi, zeka ve tecrübeleriyle başkalarına fayda sağlayan insanlar, halk tarafından her zaman onurlandırılacak ve isimleri anılacaktır. diğer dillerde destan olarak söylenir.

Deda Korkut böyle bir kişidir. Bazı rivayetlere göre Korkulu Baba olarak da anılan bu kişi, Osmanlı döneminde Siriderya civarında yaşayan Oğuzların Bayat veya Kayı boyuna mensup Kara Hoca adında çok zeki, bilge, alim bir kişiydi. Hazret-i Muhammed aleyhisselâmın zamanında ve kerâmet sahibi bir kimsenin oğludur.”[1]

Önemli oryantalistlerden A. Yakubovsky de aynı görüşü vurguluyor ve K. Inostrancev’in, Korkut imajının, 12 Oğuz boylarının birliğinin dehası olan Korkut ibn Abdülhamid’in şahsı ile ilgili olduğu yönündeki görüşüne katılıyor. 12. yüzyılda yaşadı. Korkut Ata’nın daha sonra destansı bir şahsiyet hâline gelecek olan Oğuzların liderlerinden biri olduğu anlaşıyor. Bu görüş folkloristler T. Mirzayev ve M. Zorayev’in bilgileri ile doğrulanmaktadır: “Selçuklular döneminde Oğuzların etnik kayması sonucunda “Kitabi Dede Korkut” destanının ilk sözlü versiyonlarının Kafkasya ve Anadolu’ya girdiği bilinmektedir. Bu dönemden itibaren Orta Çağ Oğuz destanının Korkut ve Kazanbek’i konu alan destanlar dizisi şekillenmeye başladı.”[2] Her dönemde yaratılan eserlerin destansı görüntülerinin tarihî figürlerin kahramanları olarak yaratıldığı, tarihsel figürün unutulmasından sonra destan kahramanının ideal imgeye dönüştüğü söylenebilir.

Bu bağlamda J. Eşonkulov şöyle diyor: “... Sonra Alpamiş, Manas, Bomsı Bairak’a benzer yeni bir nesil doğdu – halkı, milleti ve tarihteki önceki yüksek konumu birleştiren Alpler. Türk halkları yeniden kazanıldı. Aynı olayların sanatsal ifadesi “Alpamiş”in, “Dede Korkut kitabının “gerçek özüdür.”[3]

Bugüne kadar Türk halkları: Türkler, Azeriler, Özbekler, Kazaklar, Kırgızlar, Türkmenler, Karakalpaklar, baba Korkut’u tarihî ataları olarak anmaktadır.

Bu noktada Dede Korkut’un Kazaklar arasında bir Müslüman evliyası olarak değer gördüğünü de belirtmek gerekir. 1898 yılında oryantalist Abubakir Divayev, Korkutın türbesini keşfederek, güzelleştirilmesine büyük katkı sağlamıştır. Şu anda Korkut babanın mezarı üzerine bir anıt dikiliyor. Kazak halkı 2006 yılından bu yana düzenli olarak Deda Korkut anısına “Korkut ve Büyük Çöl Melodileri” festivalini düzenliyor.

[1] Тиловов А. Дада Қўрқут ҳақида мухтасар сўз. Дада Қўрқут ҳикоялари / Таржимон: З.Очилова. – Тошкент: Yurist-media markazi, 2010. – Б. 3.

[2] Мирзаев Т., Жўраев М. «Китоби дадам Қўрқут» ҳақида // Ўзбек тили ва адабиёти. – Тошкент, 1999. – № 5. – Б. 33-38.

[3] Эшонкул Ж. Фольклор: образ ва талқин. – Қарши: Насаф, 1999. –Б. 120.





Benzer şekilde Bayburt'ta da Deda Korkut'un sembolik bir mozolesi bulunmaktadır. 1994 yılından bu yana Türkiye'de de "Deda Korkut'un sözlerinden ve ayak izlerinden" festivali düzenleniyor.

Harezm'de yaşayan yaşlılar, gençliklerini anımsayarak, bir şeyden korktuklarında, yürekleri korkuyla dolduğunda Beruniy ilçesindeki "Keçirmaş Baba" türbesine giderek adak sunduklarını vurguluyor. Beruni semtindeki caminin eski imamı Abdurahim Hacı Aminjonov'un ifadesine göre burası 20. yüzyılın 20-25 yıllarına kadar "Korkut ota" ve "Korkuv ota" olarak anılıyordu.

Efsaneye göre burası "Korkmuş Büyükanne" idi, insanlar bu azizin mezarının yanından geçmeye korkarlardı. Korkmak lazım yoksa burada yatan kişi (aziz) affetmez, çünkü halk dilinde söylendiği gibi zamanla "Affetmeyen Büyükanne" ve "Affetmeyen Baba" isimlerine dönüşmüştür.

Bugüne kadar "Kitabi Dede Korkut" destanının üç el yazması bilinmektedir ve bunlar metin çalışmaları açısından yeterince incelenmiştir.

18. yüzyıla kadar "Kitabi Dede Korkut" destanı bilim adamları tarafından neredeyse bilinmiyordu. Alman bilim adamı Johann Jacob Reiske bu destan hakkında ilk kez bilgi verdi. 1770 yılında bir doğu bilimcisi bu kitabın el yazması bir kopyasını Almanya'nın Dresden kütüphanesinde buldu. El yazması metne uzun zamandır aşinadır ancak Reiske destanın özünü tam olarak kavrayamaz. Johann Reiske el yazmasını Osmanlı şehzadesi Korkut'a hediye olarak aldı.

[1] Salur Kazanın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi. Soylamalar ve 13. Boy. Dede Korkut Kitabı Türkistan / Türkmen Sahra nüshası. Prof. Dr. Metin Ekici. – İstanbul, 2019. – S. 17.

[2] Ergin M. Dede Korkut Kitabı. – Ankara, 2004. – S. 64.





Aslında “Kitabi Dede Korkut” destanı üzerine temel araştırma çalışmaları 19. yüzyılın ilk yarısında başladı. 1811 yılında Alman oryantalist Friedrich von Dietz, destanın Dresden nüshasını tespit etmiş ve 1815 yılında “Tepakoz’un Öldürülmesi” destanındaki şarkıyı Almancaya çevirerek bilimsel bilgilerle birlikte yayınlamıştır. Bazı bilim adamlarına göre Friedrich von Dietz’in incelediği “Kitabi Dede Korkut” destanının nüshası, 1578-1585 yıllarında Osman Paşa tarafından Şirvan şehrinden Osmanlı Devleti’ne getirilmiştir. Destanın bu kopyası bir önsöz ve 12 şarkıdan (hikâyeden) oluşur.

Heinrich Leberecht Fleicher’in “Kitabi Dede Korkut” adlı kitabının bir diğer yazma nüshası, Dresden Kraliyet Kütüphanesi kataloğunda Latin alfabesiyle “Catalogus codicum Manucriptorum orientalium Bibliothecae Dresdensis, Dresden, 1831, No: 86” adıyla listelenmektedir[1].

Fleicher bu nüshayla ilgili şu bilgileri kaydediyor: “152 sayfalık Türkçe metin, düzyazıyla yazılmış, Eski Türkçenin Oğuz lehçesiyle yazılmış Kitabi Dadam Korqud’dur. Muhammed zamanında İç Oğuz ve Taş Oğuz boylarının çatışmalarının hikâyesidir. Kitabın adı Korqud isimli şahsın hikâyelerin tamamında önemli bir rol oynamasından kaynaklanmaktadır. Korqud, Oğuz boyları arasında dindar, zeki ve son derece saygı duyulan bir kişi olarak tanımlanıyor.”[2]

[1] Salur Kazanın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi. Soylamalar ve 13. Boy. Dede Korkut Kitabı Türkistan / Türkmen Sahra nüshası. Prof. Dr. Metin Ekici. – İstanbul, 2019. – S. 17.

[2] Ergin M. Dede Korkut Kitabı. – Ankara, 2004. – S. 64.





Кайнакча

- Абулғози Баҳодирхон. Шажарайи тарокима / Нашрга тайёрловчи: Қ.Маҳмудов. – Тошкент: Чўлпон, 1995. – Б. 41-42.
- Валиханов Ч.Ч. Собрание сочинений в 5томах. Т. 1. – Алма-Ата: Главная редакция Казахской советской энциклопедии, 1961. – 432 с.
- Жирмунский В.М. Тюркский героический эпос. – Л.: Наука, 1974. –С.532.
- Келимбетов Н. Ежелгі дәуір әдебиеті. – Алматы: Ана тілі, 1991. – Б. 62.
- Китоби Дадам Қўрқуд / Таржимон: С.Рўзимбоев, нашрга тайёрловчилар: С.Рўзимбоев,
- Кононов А.Н. Родословная туркмен. Сочинение Абу-л Газы хана хивинского. – М.-Л., 1958. – С. 102.
- Короглы Х.Г. Взаимосвязи эпоса народов Средней Азии, Ирана и Азербайджана. – М.: Наука, 1989. –С.61.
- Қорқыт ата // Энциклопедический сборник. – Алматы: Қазақ энциклопедияси, 1999. – С. 112-122.
- Мирзаев Т. Қахрамонлик эпосининг юзага келиши // Ўзбек фольклорининг эпик жанрлари. – Тошкент: Фан, 1981. – Б. 43.
- Мирзаев Т., Жўраев М. «Китоби дадам Қўрқут» ҳақида // Ўзбек тили ва адабиёти. – Тошкент, 1999. – № 5. – Б. 33-38.
- Н.Собирова, М.Пирназарова. – Урганч: УрДУ ноширлик бўлими, 2019. – Б. 126.
- Навоий А. Насойим ул-муҳаббат // Мукаммал асарлар тўплами, 20 томлик. 17-том. – Тошкент: Фан, 2001. – Б. 421.
- Сабирова Н. Хоразм бахши ва халфачилик анъаналари. – Тошкент: Фан, 2021. – Б.27.
- Тиловов А. Дада Қўрқут ҳақида мухтасар сўз. Дада Қўрқут ҳикоялари / Таржимон: З.Очилова. – Тошкент: Yurist-media markazi, 2010. – Б. 3.
- Эшонқул Ж. Фольклор: образ ва талқин. – Қарши: Насаф, 1999. –Б. 120.
- Якубовский А.Ю. «Китаби Коркуд» и его значение // Книга моего деда Коркута. – М.-Л.: Наука, 1962. – С. 121-130.





EBRU KIRAÇ

Kahramanmaraş/Göksun Yöresi Ağız Derleme Çalışması

DEĞİRMENDERE, GÖKSUN/KAHRAMANMARAŞ





Göksun/Kahramanmaraş

Ağız derlemeleri, Türk dili için dilin kayıt altına alınarak işlevsel hâle getirilmesi; fonetik, morfolojik, semantik ve sentaktik bakımdan orijinal sonuçlar barındırması bakımından önemlidir. Yapılmış olan bu çalışmanın konusu Kahramanmaraş ilinin Göksun ilçesinde yaşayan halkın ağız özelliklerinin belirlenmesi ve sunulmasıdır. Bu çalışma Nisan 2023 – Haziran 2023 tarihleri arasında Kahramanmaraş ilinin Göksun ilçesinin yerleşim birimlerine bağlı yapılan araştırmanın sonucudur. "Göksun Ağız" adı altında toplanan bu çalışma "Giriş, Metinler, İnceleme, Sözlük ve Sonuç" bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Kahramanmaraş ilinin tarihçesi üzerinde durulmuş ve Göksun ilçesinden bahsedilmiştir. Ayrıca ağız çalışmalarında Kahramanmaraş ağızı hakkında görüşler bildirilmiştir. "Metinler" bölümünde derlenen ses kayıtları hem orijinal hem günümüz Türkçesi hâliyle transkribe edilmiştir. "İnceleme" bölümünde derlenen metinlerin ses ve şekil bilgilerinin aktarıldığı bölümdür. "Sözlük " bölümünde derlenen metinlerin söz varlığı açısından günümüz Türkçesine aktarıldığı bölümdür. Sonuç bölümünde ise çalışma hakkında genel bir yorum yapılmıştır.





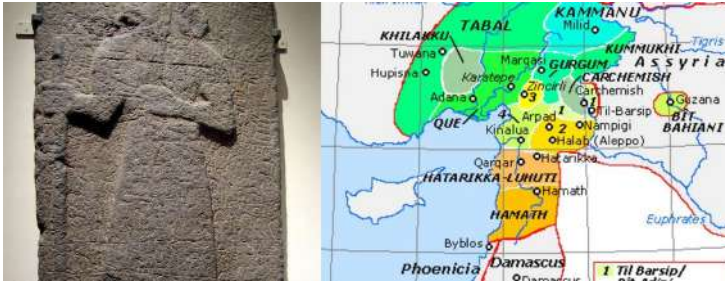
KAHRAMANMARAŞ TARİHÇESİ

KAHRAMANMARAŞ HARİTASI

Kahramanmaraş ve çevresi tarih öncesi dönemlerden günümüze kadar uzun bir geçmişi bulunmaktadır. Son dönemlerde yapılan arkeolojik çalışmalar neticesinde 14 - 16 bin yıllık bir geçmişe kadar uzandığı bilgisi bulunmaktadır. Bu döneme ait Tekir Vadisi, Döngel Köyündeki mağaralarda edinilen bilgilerin yanı sıra; Elbistan, Pazarcık, Türkoğlu ilçesi çevrelerinde antik çağlara ait çok sayıda yerleşim izlerine rastlanmıştır. Bu belgeler neticesinde bölgede ilk yerleşmelerin Paleolitik Çağda başladığı ortaya çıkmaktadır.



Antik çağlardan günümüze değin bu bölgede ilk medeniyetin Hititlere(M.Ö.2000-1200) ait olduğu bilinir. Bu dönem ile Hitit kültürel ve siyasal varlığı Maraş için önemlidir. Torosların güneyi, Maraş Ovası boyunca bu belgeler sabittir.



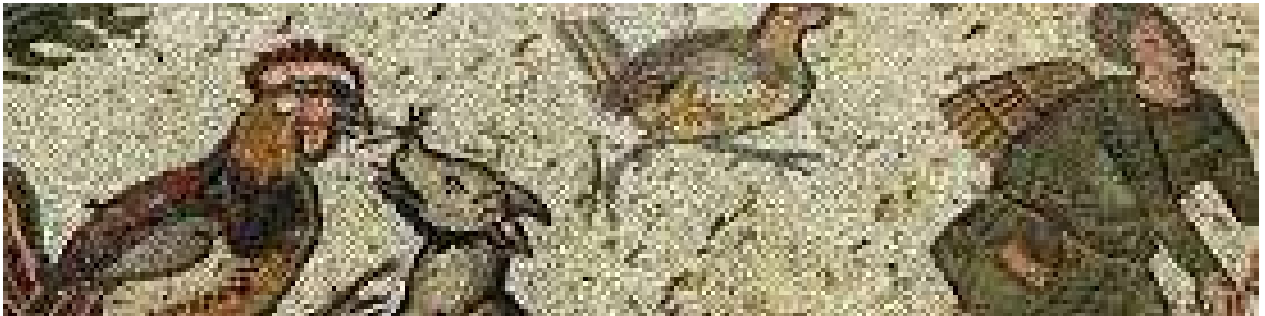
M.Ö. 1000'li yılların sonlarına doğru yıkılan Hitit İmparatorluğu, Geç Hitit Krallıkları şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu krallıklardan Maraş bölgesindeki siyasi teşekkül "Gurgum"dur. Asur Krallığı'na ait yıllıklardan ulaşılan bu bilgilerde Gurgum Krallığının merkezi olarak "Markas" veya "Markasi" ismi yer almaktadır. Bu dönemin varlığına ait olan en önemli eser kalede bulunmuş olan Maraş Aslanıdır. Uzun bir varlık dönemi yaşamayan bu medeniyet, M.Ö.762-612 dönemlerinde Asur egemenliğine geçmiştir. Maraş bu dönemde ticaret yollarının geçiş bölgesinde yer alması nedeni ile Asurlar için ayrı bir öneme sahip bir yer olmuştur.





Daha sonra tüm Asur ülkesini ele geçiren Med'ler bu büyük ticaret devletini ortadan kaldırmış. Maraş bölgesini de hâkimiyeti altına almışlardır(M.Ö.560). Medler'den sonra ise bölgede tüm Anadolu'ya sahip olmak isteyen İran merkezli Pers İmparatorluğunun Maraş bölgesine egemenliği görülür(M.Ö.330). Yaklaşık 300 yıl İran merkezli olarak Persler tarafından yönetilen Maraş daha sonra Büyük İskender'in doğuya doğru fethinde Makedonya İmparatorluğu hâkimiyetine geçer ve bu medeniyetin önemli merkezlerinden olur.

Bölgede M.S. 64 yılı itibari ile Büyük Roma İmparatorluğu siyasi teşekkül olarak görülmeye başlar. İmparatorun ismi "Gaius Lulius Caesar Augustus Germanicus" olduğundan kentin o dönemki "Germenicia" isminin İmparatora ithafen verildiği belirtilir. Bölge 395 yılına kadar süren Roma egemenliğinde stratejik olarak önemli bir merkez olarak kabul edilmiştir. Roma İmparatorluğu Kavimler Göçü ile ikiye bölünmüş, Maraş ise bu süreçte Doğu Roma(Bizans) egemenliğinde kalmıştır. Roma döneminde "Germenicia" olarak bilinen kent; Kapadokya ve Kuzey Suriye gibi dönemin önemli merkezlerine yakın, dağların güney düzlüklerinde, su kaynakları bol bir coğrafyada kurulmuş; stratejik öneme sahip olmuş, çevre medeniyetlere ulaşımı kolay, ticaret ve ekonominin geçiş bölgesidir. Bölgede Roma ve Bizans dönemlerinden kalan çok sayıda tarihi kalıntıya rastlamak mümkündür. "Germenicia Kenti Villalarına ait olduğu belirtilen taban mozaikleri" Geç Roma-Bizans kültürüne ait bugüne kadar ortaya çıkartılan en önemli somut verilerden bir parça olup; Zeytun, Yenice kale, Çukurhisar, Andırın, Afşin ve Pazarcık gibi yerleşim bölgelerinde bu dönemden kalma çok sayıda tarihi kalıntıya rastlamak mümkündür.





Yapılan araştırmalarda; Maraş'ın, ismi ile de çok önceki devirlere dayanan bir tarihi olduğu ile karşılaşırız. Ayrıntılı olarak baktığımızda Maraş ismi ile ilgili ilk yazılı kaynak olan M.Ö. 9-8. Yüzyıllara ait Asur metinlerinde rastlanmaktadır. M.Ö. 9.yüzyılda Asur krallarından Tiglatplazer döneminden başlayıp M.Ö. 8. yüzyıl sonlarına kadar hüküm sürmüş olan Sargon zamanlarında her yıl Anadolu'ya yaptıkları askeri seferlerden söz eden yıllıklarda Gurgum Krallığı ve bu krallığın başkenti Markas/Markasi isimleri yer almaktadır. Yani Maraş adının Hititlerden geldiğini somutlaştıran Asur kaynaklarında şehrin adı "Markaji" şeklinde ifade edilmiştir. Kent M.S.1.yüzyılda Roma imparatorluğu tarafından ele geçirilmiş bu tarih itibari ile isminin "Germenicia" olarak değiştirildiği görülmüştür. Geç Roma-Bizans İmparatorluğu döneminde bu adla anılan şehir; daha geç Bizans kaynaklarında "Marasion" adıyla geçmiştir.

Bölgede 6. yüzyıl itibari ile görülmeye başlayan Arap akınları sonucunda Halid Bin Velid komutasında büyük bir İslam donanması 637 yılında Maraş'ta İslam fethini gerçekleştirmiştir. Uzun bir dönem Hristiyan devleti olarak yönetilmiş olan şehir, bu yüzyıldan itibaren Bizans ve Müslümanlar arasındaki hâkimiyet mücadelesi sebebi ile de sık sık el değiştirdiği, istilalara uğradığı görülmüştür. Bir dönem İslam hâkimiyetine girmişse de X. yüzyıla kadar devam edecek olan Bizans ve İslam medeniyeti arasında hâkimiyet mücadelesi devam etmiştir.



Maraş ve Elbistan bölgeleri 1086 tarihi ile Emir Buldacı önderliğinde Selçuklu Devleti tarafından fethedilmiştir. Emir Buldacı'nın 1086-1097 tarihleri arasında Maraş ve Elbistan bölgelerini içine alan bir beylik kurmuştur. Fakat Maraş bu tarihten itibaren XII. Yüzyılın sonuna kadar Selçuklu, Bizans, Haçlı ve Danişmentli arasında sık sık el değiştirdiği; sürekli bir istilaya maruz kaldığı bilinir. Uzun bir süre Haçlı hâkimiyetinin yaşandığı şehirde 1114 tarihinde büyük bir deprem yaşanmış; büyük yıkımın olduğu bu afette 40 bin kişinin öldüğü ve şehrin neredeyse alt üst olduğu bilgisi kaynaklarda yer almaktadır. Bu deprem etkili olacak ki döneme ait hiçbir anıt eserin günümüze gelmediği dikkat çeker. 1243 Köseadağ Savaşı ve Babai Ayaklanması ile Anadolu Selçuklu Devletinin varlığı uzun sürmez, 1308 yılında yıkılır. Bu tarih ile önemli siyasi teşekkül İlhanlı ve Memlüklu egemenlikleri görülecektir.

1337 – 1522 yılları arasında Maraş ve Çevresi Dulkadiroğlu hanedanlığını kabul etmiştir. 1337 yılında Zeynettin Karacabey önderliğinde Maraş ve Elbistan merkezli olarak kurulmuş olan beylik, kısa sürede sınırlarını genişleterek Anadolu'nun en güçlü beyliklerinden biri olmuştur. Dulkadiroğlu Beyliğinin hâkim olduğu bu bölgede, egemenlik düşüncesi ve bir takım siyasi nedenlerle Osmanlılar ile Memlükler arasında sürekli anlaşmazlığın olduğu, kaynaklarda yer alır. Uzun süre beyliğin merkezi olarak bilinen Elbistan, 1507 yılında Safeviler tarafından büyük tahribata uğrayınca; Alaüddevle Bey merkezi Maraş'a taşınmıştır. Maraş için siyasi hâkimiyet yanında, sosyal, sanatsal ve mimari olarak şehir tarihinde büyük öneme sahip dönemlerdendir Dulkadiroğlu Beyliği. O dönemden kalan Ulu Cami, Hatuniye Camii, Taş Medrese ve Türbe, Tarihi Ticaret Alanları, Kâtip Han, Taş Köprü gibi birçok anıt eser Dulkadirli adını yaşatan değerlerdir.



Kent, 1515 yılında Yavuz Sultan Selim tarafından Osmanlı topraklarına katılmış ve 1531 yılında Osmanlı Devletine bağlı bir Eyalet haline getirilmiş. Bu dönemde de Osmanlı devletinin önemli merkezlerinden olan Maraş; daha geç dönemlere doğru merkezden uzak oluşu yönetimdeki aksaklıklar nedeniyle bazı isyanlar görülmeye başlamıştır.



17.yüzyıl ortalarında Kahramanmaraş'a gelmiş olan Evliya Çelebi Seyahatnamesinde, kent için; "Şehir i Azim'dir" der. Yine Maraş için, bir dağ eteğinde Kuzeyden güneye 7000 adım(3,5 km) dan oluştuğunu ve çok sayıda tarihi dokudan bahsettiği; Kale'den de bahsederken "içerisinde 100 kadar hanesi olan bir mahallenin varlığını" belirtmiştir.

Osmanlı dönemi ile "Dulkadir Eyaleti" olarak anılan şehir; 1831 yılında bu ismi "Maraş" olarak değiştirilmiştir. 1840 yılı itibari ile kentin idari yapısı eyaletten "Kazaya" dönüştürülmüş. 1845 yılında Maraş Memleket Meclisi, 1847'de Maraş Kaza Müdürlüğü kurulmuştur. 1853-1856 yılları arası Adana Eyaletine bağlanmış. 1865 tarihi itibari ile de Halep Vilayetine bağlı bir yönetim birimi olmuştur. 1914 yılına kadar süren bu yönetim; daha sonra bağımsız bir sancak haline gelmiştir. Bu sancağa Pazarcık, Elbistan, Zeytun ve Andırın kazaları bağlanmıştır. Kahramanmaraş'ın 1923 yılında il olarak yapılandırılmasından sonra Andırın, Elbistan, Göksun ve Pazarcık ilçeleri bağlanmıştır. 1940'da Elbistan'ın nahiyesi olan Afşin ilçe yapılmış, 1960'da Türkoğlu/Eloğlu, 1987'de Çağlayancerit, 1990'da Nurhak, 1991'de Ekinözü ilçe olarak yönetim birimlerine dâhil olmuştur.



20. yüzyılın başlarında Anadolu üzerinde dolanan kara bulutlar bu bölgeleri de etkilemiş 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Antlaşmasının imzalanması ile 22 Şubat 1919'da İngiliz işgali altına girmişlerse de bir süre sonra İngilizler Anadolu'nun güney kesiminden çekilmiştir. 30 Ekim 1919'da Fransız birlikleri Maraş'a girmişler ki işte bu noktada işgalci Fransız birliklerine ve onlarla işbirliği yapan Ermenilere karşı halkın silahlı direnişini örgütlemek için 29 Kasım 1919'da Maraş Müdafa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştur.



Ekim 1919'da Fransızların Kahramanmaraş ve çevresinde egemenlik kurma emelleri doğrultusunda kentte 5 ay kadar sürmüş olan milli direniş hareketleri, Kurtuluş Savaşı mücadelesi görülmüştür. Bu dönemde Sütçü İmam'ın Uzunoluk Hamamından çıkan kadınlara sarkıntılık yapan Fransız askerlerine karşı attığı ilk kurşun; kalesinden bayrağının dalgalanmadığını gören imam Rıdvan Hoca'nın 28 Kasım 1919 günü Ulu Camide " Türk bayrağı dalgalanmadıkça burada namaz kılmanın doğru olmadığı hitabı ile" kıldırmadığı Cuma Namazının ve namazı bırakıp kaleye koşan kahraman halk, 21 Ocak 1920'de başlayan yerel direniş sonucu Fransızları çekilmek zorunda bırakmış ve 12 Şubat 1920'de İstiklalini kazanarak kendini kurtaran ilk şehir olmuştur.



*"MARAŞ BİZE MEZAR
OLMADAN DÜŞMANA
GÜLİZAR OLMAZ"*

Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluşunda önemli bir yere sahip olan Kahramanmaraş, bu destansı dönemi adeta tarihine, karakterine ışık tutan olaylar ile doludur. Milli ruhun, milli direnişin bir simgesi olan Maraş'ın bu iradesi, bu gücü karşılıksız bırakılmamış 5 Nisan 1925 tarihinde TBMM tarafından "Kırmızı Şeritli İstiklal Madalyası" ile onure edilmiştir. Yine bu başarılarından dolayı 7 Şubat 1973 tarihinde "KAHRAMANLIK" unvanı ile şereflendirilmiş olan şehrimizin ismi bu tarih itibari "KAHRAMANMARAŞ" olarak değiştirilmiştir. Maraşlı "MARAŞ BİZE MEZAR OLMADAN DÜŞMANA GÜLİZAR OLMAZ" diyerek çıktıkları bağımsızlık yürüyüşleri ile ülke kurtuluş mücadelesinin bir bölümünü de burada vermiştir.





GÖKSUN İLÇESİ TARİHÇESİ

Birçok medeniyetin izlerine rastlanılan Göksun'un ve yakın çevresinin bilinen tarihi Asur ve Hititlere kadar çıkmaktadır. Tarihi kalıntılar ve buluntular, yazılı kaynaklar ve yeni yapılan araştırmalar Göksun'un, Asur koloni çağından, Hititlerden, Romalılardan, Bizansdan, Haçlılardan, Müslüman Araplardan, Memluklerden, Selçuklulardan, Dülkadirliilerden ve nihayet Osmanlılardan izler taşıdığına tanıklık etmektedir.

Göksun'un tarih içinde hangi özelliği ağır basıyordu? Göksun'un tarih sahnesinde var olmasını mümkün kılan en önemli özelliği, Anadolu coğrafyasının kuzey-güney geçiş güzergâhlarından biri üzerinde olmasıdır. Asur koloni çağında tarihi ticaret yolları üzerinde küçük bir yerleşim birimi olduğu kuvvetle muhtemel olan Göksun, tarihin her döneminde adından söz ettirmiştir. Göksun'un ismi ilk defa, Roma ve Bizans döneminde kaynaklarda geçmeye başlamıştır. Daha önceki dönemlerde hangi isimle anılıyordu, şimdilik bilmiyoruz.

Göksun'un ismi ilk defa, Roma ve Bizans döneminde kaynaklarda geçmeye başlamıştır. Daha önceki dönemlerde hangi isimle anılıyordu, şimdilik bilmiyoruz.

Göksun 1515 tarihinde Turnadağı savaşıyla Osmanlı topraklarına katılmıştır. Bu tarihten itibaren Göksun bir nahiye olarak Kars-ı Maraş Sancağı'na (Kadirli), 1867 yılında ise Andırın'ın kaza olmasıyla birlikte Andırın'a bağlanmıştır. Bu durum 21 Kasım 1907 yılına kadar devam etmiştir. 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde tırmanan Ermeni olayları Maraş'ta kendini göstermiş özellikle Zeytun ve Haçin kazalarında meydana gelen Ermeni hadiseleri memleketin asayişini ciddi şekilde tehdit etmiştir. Mevki olarak Zeytun ve Haçin kazalarının arasında olması Göksun'u, güvenlik ve asayiş açısından ön plana çıkarmıştır.

Yapılan mütalaalarda Göksun'un kaza yapılarak olaylara daha çabuk müdahale edilebileceği görüşü ağırlık kazanmıştır. Ayrıca, Göksun'un Elbistan-Maraş, Kayseri-Maraş yolu güzergâhında olması, Ermeni olaylarının sıkça görüldüğü Zeytun ve Haçin kazalarının arasında, coğrafi olarak büyük bir yerleşim merkezi olması ve Göksun ahalisinin çeşitli milletlerden oluşması gibi sebepler de eklenince 1890'lardan sonra Göksun'u kaza yapma düşüncesi hızlanmıştır. Nihayet 21 Kasım 1907 tarihinde Sultan II. Abdülhamid'in iradesiyle Göksun kaza yapılmıştır. Bir bakıma Göksun, Sultan Abdülhamid'in şehridir.





AĞIZ ÇALIŞMALARINDA KAHRAMANMARAŞ AĞZI

Caferoğlu (1946) Gaziantep, Adana, Antalya ve çevresini Güneydoğu ağızları grubu olarak değerlendirir. Banguoğlu (1980: 133) Kahramanmaraş ağızını isim olarak zikretmese de anlatılanlar ışığında Kahramanmaraş ağızı Güneydoğu ağızları içine dahil edilebilir. Karahan'a (1996: 171-172) göre Kahramanmaraş ağızı, batı grubu ağızları içindedir ve VII. alt grupta yer alır. Bu grupta Kahramanmaraş'la birlikte Tarsus (İçel), Ereğli (Konya), Adana, Hatay, Gaziantep, Adıyaman, Darendе, Akçadağ, Doğanşehir (Malatya) ağızları bulunur. Kahramanmaraş ve Gaziantep merkez ağızları ikinci derecedeki alt gruplar içinde ayrı bir grubu oluşturur. Kahramanmaraş'ın ilçeleri olan Afşin, Elbistan, Göksun, Andırın ise Adana, Hatay, Tarsus, Ereğli ağızlarıyla ikinci derecedeki bir alt grupta yer alır. Dikkat edilirse Kahramanmaraş merkez ağızı ile ilin kuzeyindeki ilçeler arasındaki fark ikinci derecedeki alt ağız gruplarını oluşturmaktadır.





AĞIZ ÇALIŞMALARINDA KAHRAMANMARAŞ AĞZI

Caferoğlu (1946) Gaziantep, Adana, Antalya ve çevresini Güneydoğu ağızları grubu olarak değerlendirir. Banguoğlu (1980: 133) Kahramanmaraş ağızını isim olarak zikretmese de anlatılanlar ışığında Kahramanmaraş ağızı Güneydoğu ağızları içine dahil edilebilir. Karahan'a (1996: 171-172) göre Kahramanmaraş ağızı, batı grubu ağızları içindedir ve VII. alt grupta yer alır. Bu grupta Kahramanmaraş'la birlikte Tarsus (İçel), Ereğli (Konya), Adana, Hatay, Gaziantep, Adıyaman, Darende, Akçadağ, Doğanşehir (Malatya) ağızları bulunur. Kahramanmaraş ve Gaziantep merkez ağızları ikinci derecedeki alt gruplar içinde ayrı bir grubu oluşturur. Kahramanmaraş'ın ilçeleri olan Afşin, Elbistan, Göksun, Andırın ise Adana, Hatay, Tarsus, Ereğli ağızlarıyla ikinci derecedeki bir alt grupta yer alır. Dikkat edilirse Kahramanmaraş merkez ağızı ile ilin kuzeyindeki ilçeler arasındaki fark ikinci derecedeki alt ağız gruplarını oluşturmaktadır.





AĞIZ ÇALIŞMALARINDA KAHRAMANMARAŞ AĞZI

Caferoğlu (1946) Gaziantep, Adana, Antalya ve çevresini Güneydoğu ağızları grubu olarak değerlendirir. Banguoğlu (1980: 133) Kahramanmaraş ağızını isim olarak zikretmese de anlatılanlar ışığında Kahramanmaraş ağızı Güneydoğu ağızları içine dahil edilebilir. Karahan'a (1996: 171-172) göre Kahramanmaraş ağızı, batı grubu ağızları içindedir ve VII. alt grupta yer alır. Bu grupta Kahramanmaraş'la birlikte Tarsus (İçel), Ereğli (Konya), Adana, Hatay, Gaziantep, Adıyaman, Darende, Akçadağ, Doğanşehir (Malatya) ağızları bulunur. Kahramanmaraş ve Gaziantep merkez ağızları ikinci derecedeki alt gruplar içinde ayrı bir grubu oluşturur. Kahramanmaraş'ın ilçeleri olan Afşin, Elbistan, Göksun, Andırın ise Adana, Hatay, Tarsus, Ereğli ağızlarıyla ikinci derecedeki bir alt grupta yer alır. Dikkat edilirse Kahramanmaraş merkez ağızı ile ilin kuzeyindeki ilçeler arasındaki fark ikinci derecedeki alt ağız gruplarını oluşturmaktadır.





DERLENEN SES KAYDI:

Gızım, ilk çocuğumu doğuruncı bana bahan olmadı. O çocuk da üç gün duruncı öldü. Ondan sonra aha ben böyle bu gadar hasta oldum. Hiç sağlam günüm görmedim. 7 yıl sonra Elif Bibin onunda bir oğlan çocuğu ölü doğmuş. Şindiki gibi toktur yohudu. Bir ebe geldi. Gaynana olacak gariylan oraya geddik. O da bahmış oldu. Garın üfeleme ile çocuk olur mu? 7 sene sonra Aysel'imi doğurdum. Ondan sonra Nursel oldu. Ondan sonra Hürü oldu. Hürü'den sonra Nihat oldu. Aaa galdı şindi öyle. Ondan sonra bir oğlum oldu: Mustafa. Coh güzel bir çocuk idi. Nazardan o da geddi. Çoh ağladım, çoh üzüldüm. Bir iki yıl sonra Özlem oldu. Aradan altı yedi sene sonra Fatoş'u doğurdum. İyi ki de doğurmuşum. Fatoş'um ne olursa olsun gıymatlı gızım. Fatoş'um bir lafımı ikiletmez. Beni de Allah gayırsın. Cenabı Mevlam uruhumu teslim alır zaar gızım.

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ:

Kızım, ilk çocuğumu doğurunca bana bakan olmadı. O çocuk da üç gün durunca öldü. Ondan sonra ben böyle bu kadar hasta oldum. Hiç sağlam günümü görmedim. 7 yıl sonra Elif Halanın bir oğlan çocuğu ölü doğmuş. Şimdiki gibi doktor yoktu. Bir ebe geldi. Kaynana olacak kadınla oraya gittik. O da bakmış oldu. Karın ovalamakla çocuk olur mu? 7 sene sonra Aysel'imi doğurdum. Ondan sonra Nursel oldu. Ondan sonra Hürü oldu. Hürü'den sonra Nihat oldu. Kaldık şimdi öyle. Ondan sonra bir oğlum oldu: Mustafa. Çok güzel bir çocuktu. Nazardan o da gitti. Çok ağladım, çok üzüldüm. Bir iki yıl sonra Özlem oldu. Aradan altı yedi sene sonra Fatoş'u doğurdum. İyi ki de doğurmuşum. Fatoş'um ne olursa olsun kıymetli kızım. Fatoş'um bir lafımı ikiletmez. Beni de Allah korusun. Cenabı Mevla'm ruhumu teslim alır belki kızım.

KÜNYE: Hatice ARSLAN. 1944 doğumlu olup 79 yaşındadır. Doğma büyüme Kahramanmaraşlı olup Göksun'un Kanlıkavak köyünde doğmuştur. Evli ve 6 çocuk annesi iken 2013 yılında eşi vefat etmiştir. Eğitim durumu olarak ise okur yazar değildir. Çocuklarını dünyaya getirişini anlatmaktadır.

İNCELEME

- 1.gızım > kızım
- 2.doğuruncı > doğurunca
- 3.bahan > bakan
- 4.duruncı > durunca
5. gadar > kadar
6. bibin > halan
7. şindiki > simdiki
- 8.doktur > doktor
9. yohudu > yok idi
- 10.gaynana > kaynana
- 11.gariylan > karı ile
12. geddik > gittik
- 13.bahmış > bakmış
14. garın > karın
15. üfeleme > ovalamak
16. çocuh > çocuk
17. galdı > kaldı
18. gözel > güzel
- 19.çoh > çok
20. ossun > olsun
- 21.gıymatlı > kıymetli
22. gayırsın > korusun
23. uruhumu > ruhumu
24. zaar > belki





DERLENEN SES KAYDI:

Gızım, ilk çocuğumu doğurıncı bana bahan olmadı. O çocuk da üç gün duruncı öldü. Ondan sonra aha ben böyle bu gadar hasta oldum. Hiç sağlam günüm görmedim. 7 yıl sonra Elif Bibin onunda bir oğlan çocuğu ölü doğmuş. Şindiki gibi toktur yohudu. Bir ebe geldi. Gaynana olacak garıylan oraya geddik. O da bahmış oldu. Garın üfeleme ile çocuk olur mu? 7 sene sonra Aysel'imi doğurdum. Ondan sonra Nursel oldu. Ondan sonra Hürü oldu. Hürü'den sonra Nihat oldu. Aaa galdı şimdi öyle. Ondan sonra bir oğlum oldu: Mustafa. Coh güzel bir çocuk idi. Nazardan o da geddi. Coh ağladım, coh üzöldüm. Bir iki yıl sonra Özlem oldu. Aradan altı yedi sene sonra Fatoş'u doğurdum. İyi ki de doğurmuşum. Fatoş'um ne olursa olsun gıymatlı gızım. Fatoş'um bir lafımı ikiletmez. Beni de Allah gayırsın. Cenabı Mevlam uruhumu teslim alır zaar gızım.

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ:

Kızım, ilk çocuğumu doğurunca bana bakan olmadı. O çocuk da üç gün durunca öldü. Ondan sonra ben böyle bu kadar hasta oldum. Hiç sağlam günümü görmedim. 7 yıl sonra Elif Halanın bir oğlan çocuğu ölü doğmuş. Şimdiki gibi doktor yoktu. Bir ebe geldi. Kaynana olacak kadınla oraya gittik. O da bakmış oldu. Karın ovalamakla çocuk olur mu? 7 sene sonra Aysel'imi doğurdum. Ondan sonra Nursel oldu. Ondan sonra Hürü oldu. Hürü'den sonra Nihat oldu. Kaldık şimdi öyle. Ondan sonra bir oğlum oldu: Mustafa. Çok güzel bir çocuktu. Nazardan o da gitti. Çok ağladım, çok üzöldüm. Bir iki yıl sonra Özlem oldu. Aradan altı yedi sene sonra Fatoş'u doğurdum. İyi ki de doğurmuşum. Fatoş'um ne olursa olsun kıymetli kızım. Fatoş'um bir lafımı ikiletmez. Beni de Allah korusun. Cenabı Mevla'm ruhumu teslim alır belki kızım.

KÜNYE: Hatice ARSLAN. 1944 doğumlu olup 79 yaşındadır. Doğma büyüme Kahramanmaraşlı olup Göksun'un Kanlıkavak köyünde doğmuştur. Evli ve 6 çocuk annesi iken 2013 yılında eşi vefat etmiştir. Eğitim durumu olarak ise okur yazar değildir. Çocuklarını dünyaya getirişini anlatmaktadır.

SES BİLGİSİ

k- >g Değişimi:

gızım(kızım), gadar(kadar), gaynana(kaynana), garın(karın), galdı(kaldı), gıymatlı(kıymetli), gayırsın(korusun).

k-> h Değişimi:

bahan(bakan), yohudu (yok idi), bahmış (bakmış), coh(çok).

n->m- Değişmesi:

şindiki(şimdiki)

Ünsüz İkizleşmesi:

ossun> olsun

t- > d Değişmesi:

yohudu(yoktu) , tokdur (doktor)

u Ünlüsü Ön Türemesi:

uruhumu (ruhumu)

Ünlü Düşmesi:

göremedim(görmedim), günüm(günümü).

e- > i Değişimi :

geddik (gittik), geddi(gitti).

ö-> ü Değişimi:

gözel(güzel).

Ünlü Kalınlaşması:

gıymatlı(kıymetli), yohudu (yokidi), garıylan (karı ile)

Ünsüz Yumuşaması:

çocuğu(çocuğu)



DERLENEN SES KAYDI:

Gızım, ilk çocuğumu doğurıncı bana bahan olmadı. O çocuk da üç gün duruncı öldü. Ondan sonra aha ben böyle bu gadar hasta oldum. Hiç sağlam günüm görmedim. 7 yıl sonra Elif Bibin onunda bir oğlan çocuğu ölü doğmuş. Şindiki gibi toktur yohudu. Bir ebe geldi. Gaynana olacak garıylan oraya geddik. O da bahmış oldu. Garın üfeleme ile çocuk olur mu? 7 sene sonra Aysel'imi doğurdum. Ondan sonra Nursel oldu. Ondan sonra Hürü oldu. Hürü'den sonra Nihat oldu. Aaa galdı şindi öyle. Ondan sonra bir oğlum oldu: Mustafa. Coh güzel bir çocuk idi. Nazardan o da geddi. Coh ağladım, coh üzüldüm. Bir iki yıl sonra Özlem oldu. Aradan altı yedi sene sonra Fatoş'u doğurdum. İyi ki de doğurmuşum. Fatoş'um ne olursa olsun gıymatlı gızım. Fatoş'um bir lafımı ikiletmez. Beni de Allah gayırsın. Cenabı Mevlam uruhumu teslim alır zaar gızım.

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ:

Kızım, ilk çocuğumu doğurunca bana bakan olmadı. O çocuk da üç gün durunca öldü. Ondan sonra ben böyle bu kadar hasta oldum. Hiç sağlam günümü görmedim. 7 yıl sonra Elif Halanın bir oğlan çocuğu ölü doğmuş. Şimdiki gibi doktor yoktu. Bir ebe geldi. Kaynana olacak kadınla oraya gittik. O da bakmış oldu. Karın ovalamakla çocuk olur mu? 7 sene sonra Aysel'imi doğurdum. Ondan sonra Nursel oldu. Ondan sonra Hürü oldu. Hürü'den sonra Nihat oldu. Kaldık şimdi öyle. Ondan sonra bir oğlum oldu: Mustafa. Çok güzel bir çocuktu. Nazardan o da gitti. Çok ağladım, çok üzüldüm. Bir iki yıl sonra Özlem oldu. Aradan altı yedi sene sonra Fatoş'u doğurdum. İyi ki de doğurmuşum. Fatoş'um ne olursa olsun kıymetli kızım. Fatoş'um bir lafımı ikiletmez. Beni de Allah korusun. Cenabı Mevla'm ruhumu teslim alır belki kızım.

KÜNYE: Hatice ARSLAN. 1944 doğumlu olup 79 yaşındadır. Doğma büyüme Kahramanmaraşlı olup Göksun'un Kanlıkavak köyünde doğmuştur. Evli ve 6 çocuk annesi iken 2013 yılında eşi vefat etmiştir. Eğitim durumu olarak ise okur yazar değildir. Çocuklarını dünyaya getirişini anlatmaktadır.

ŞEKİL BİLGİSİ

1. Vasıta hâli eki “-le, -la”nın -inen/-ınan, -lan/-len, -nan/-nen şeklinde kullanılması:

garıylan(karı ile)

2. -ınca / -ince zarf fiil ekinde benzeşmeyle meydana gelen ünlü daralması:

doğurıncı (doğurunca), duruncı (durunca)

3. /d-/>/t-/ değişimi: / değişimi: / değişimi: Kelime başında birkaç kelimede tespit edilebilmiştir.

tokdur(doktor)

SÖZLÜK

bibi: Babanın kız kardeşine verilen isim.

gayırmak: Korumak, gözetmek anlamındadır.

zaar: belki anlamına gelmektedir.





DERLENEN SES KAYDI:

Ohumuşluğum olsa kitap yazarım. Anladın? Ohumuşluğum yoh cahılım. Amma yazarım. Neler eddiler, neler eddiler. Şindi onun için diyom gençlere “Yerinize düşmeden varman.” Ben bir öğsüzüdüüm, sahipsizdım, kimsem yoh idi. 13 yaşında kaçtım gocaya. Gocam askerden gelmiş. Bibim gardaşımın gızını ben alayım deni geldi. İstediler. Bu öğsüz bir gün görür deyi, gerikisi dursun anlatmayım. Arhadakı gardaşım da çoh güccük galdıydı zatan da. Bir sahibim olsa, bana bir beri gel diyen olsa gocada durmazdım. Gendi gendime ağladım. Sahipsizlik zor gızım. Şindi ben derdimkine ben bu gadar sıhıntıyı çekdim, sonradan da fukaraydık, bir pambık yorgannan, bir savannan bir de sandığnan Çukurağa’ya giddik gazma gazmaya. Orda gazandığımız paraynan onları aldıydık. Biz dedeninen bir sene guru yerde yattık. Paramız yoğudu yun alah, pambık alah. Amman Epru seni üzmemem anlatmayam. Allah’ın verdine şükür çor çocuh sahibı oldu. Benim çocuhlarım çok gıymatlı. Çocuhlarım böyer. Oğlum ossun gızım ossun evlenir, anamız bu gadar acı çekmiş deyi sahip çıkarlar deyi hayal ederdim. Çoh şükür gızım hepsi de çıldı. Aha şindi gapıyı diniyom ki Azrail gelici mi deni. Gayrı bu vaatdan sonra yaşasan notucun gızım...

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ:

Okumuşluğum olsa kitap yazarım. Anladın mı? Okumuşluğum yok cahilim. Ama yazarım. Neler ettiler, neler ettiler. Şimdi onun için diyorum gençlere: “yerinize düşmeden varmayın.” Ben bir öksüzüdüüm, sahipsizdim, kimsem yoktu. 13 yaşında kaçtım kocaya. Kocam askerden gelmiş. Halam kardeşimin kızını ben alayım diye geldi. İstediler. Bu öksüz bir gün görür diye. Sonrasını dursun anlatmayayım. Arkadaki kardeşim de çok küçük kalmıştı zaten de. Bir sahibim olsa bana bir beri gel diyen olsaydı kocada durmazdım. Kendi kendime ağladım. Sahipsizlik zor kızım. Şimdi ben derdim ki ben bu kadar sıkıntıyı çektim, sonradan da fukaraydık, bir pamuk yorganla bir savanla bir de sandıkla Çukurova’ya gittik kazma kazmaya. Orada kazandığımız para ile onları almıştık. Biz dedenle bir sene kuru yerde yattık. O savanın üstünde, toprağın üstünde yattık. Paramız yoktu ki yün alalım, pamuk alalım. Aman Ebru seni üzmemeyim, anlatmayayım. Allah’ın verdiği şükür çocuk sahibi olduk. Benim çocuklarım çok kıymetli. Çocuklarım büyür. Oğlum olsun kızım olsun evlenir. Annemiz bu kadar acı çekmiş diye sahip çıkarlar diye hayal ederdim. Çok şükür kızım hepsi de çıktı. Bak şimdi kapıyı dinliyorum ki Azrail gelecek mi diye. Artık bu vakitten sonra yaşasan ne yapacaksın kızım...

Künye: Emine KIRAÇ. 1948 doğumlu olup 75 yaşındadır. Kahramanmaraş’ın Göksun ilçesinin Kanlıkavak köyünde doğmuş, büyümüş, evlenmiş ve halen burada yaşamaktadır. Evli olup 6 çocuk annesidir. Eğitim durumu olarak ise okur yazardır. Bu yaşına kadar çektiği sıkıntıların bazılarını anlatmaktadır.

İNCELEME

- 1.ohumuşluğum > okumuşluğum
- 2.anladın > anladın mı?
- 3.yoh > yok
- 4.cahılım > cahilim
- 5.amma > ama
- 6.eddiler > ettiler
- 7.şindi > şimdi
- 8.üçün > için
- 9.diyom > diyorum
- 10.gençlere > gençlere
- 11.varman > varmayın
- 12.öğsüzüdüüm > öksüz idim
- 13.sahipsiz > sahipsiz
- 14.kaçdım > kaçtım
- 15.gocaya > kocaya
- 16.bibim > halam
- 17.gardaşımın > kardeşimin
- 18.gızını > kızını
- 19.öğsüz > öksüz
- 20.deyi > diye
- 21.garikisi > sonrası
- 22.anlatmayım > anlatmayayım.
- 23.arhadakı > arkadaki
- 24.gardaşım > kardeşim
- 25.güççük > küçük
- 26.galdıydı > kalmıştı
- 27.zatan > zaten
- 28.gendi > kendi
- 29.gendime > kendime
- 30.sahipsizlik > sahipsizlik
- 31.gızım > kızım
- 32.derdimkine > söylüyordum ki
- 33.gadar > kadar
- 34.sıhıntıyı > sıkıntıyı
- 35.çekdim > çektim
- 36.pambık > pamuk
- 37.yorgannan > yorganla





DERLENEN SES KAYDI:

Ohumuşluğum olsa kitap yazarım. Anladın? Ohumuşluğum yoh cahılım. Amma yazarım. Neler eddiler, neler eddiler. Şindi onun için diyom gençlere “Yerinize düşmeden varman.” Ben bir öğsüzüdüüm, sahipsizdim, kimsem yoh idi. 13 yaşında kaçtım gocaya. Gocam askerden gelmiş. Bibim gardaşımın kızını ben alayım deni geldi. İstediler. Bu öğsüz bir gün görür deyi, gerikisi dursun anlatmayım. Arhadaki gardaşım da çoh güccük galdıydı zatan da. Bir sahibim olsa, bana bir beri gel diyen olsa gocada durmazdım. Gendi gendime ağladım. Sahipsizlik zor kızım. Şindi ben derdimkine ben bu gadar sıhıntıyı çekdim, sonradan da fukaraydık, bir pambık yorgannan, bir savannan bir de sandığnan Çukurağa’ya giddik gazma gazmaya. Orda gazandığımız paraynan onları aldıydık. Biz dedeninen bir sene guru yerde yattık. Paramız yoğudu yun alah, pambık alah. Amman Epru seni üzmayem anlatmayam. Allah’ın verdine şükür çor çocuh sahibi oldu. Benim çocuklarım çok kıymatlı. Çocuhlarım böyer. Oğlum ossun kızım ossun evlenir, anamız bu gadar acı çekmiş deyi sahip çıkarlar deyi hayal ederdim. Çoh şükür kızım hepsi de çıhdı. Aha şindi gapıyı diniyom ki Azrail gelici mi deni. Gayrı bu vaatdan sonra yaşasan notucun kızım...

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ:

Okumuşluğum olsa kitap yazarım. Anladın mı? Okumuşluğum yok cahilim. Ama yazarım. Neler ettiler, neler ettiler. Şimdi onun için diyorum gençlere: “yerinize düşmeden varmayın.” Ben bir öksüzüdüüm, sahipsizdim, kimsem yoktu. 13 yaşında kaçtım kocaya. Kocam askerden gelmiş. Halam kardeşimin kızını ben alayım diye geldi. İstediler. Bu öksüz bir gün görür diye. Sonrasını dursun anlatmayayım. Arkadaki kardeşim de çok küçük kalmıştı zaten de. Bir sahibim olsa bana bir beri gel diyen olsaydı kocada durmazdım. Kendi kendime ağladım. Sahipsizlik zor kızım. Şimdi ben derdim ki ben bu kadar sıkıntıyı çektim, sonradan da fukaraydık, bir pamuk yorganla bir savanla bir de sandıkla Çukurova’ya gittik kazma kazmaya. Orada kazandığımız para ile onları almıştık. Biz dedenle bir sene kuru yerde yattık. O savanın üstünde, toprağın üstünde yattık. Paramız yoktu ki yün alalım, pamuk alalım. Aman Ebru seni üzmayeyim, anlatmayayım. Allah’ın verdiği şükür çocuk sahibi olduk. Benim çocuklarım çok kıymetli. Çocuklarım büyür. Oğlum olsun kızım olsun evlenir. Annemiz bu kadar acı çekmiş diye sahip çıkarlar diye hayal ederdim. Çok şükür kızım hepsi de çıktı. Bak şimdi kapıyı dinliyorum ki Azrail gelecek mi diye. Artık bu vakitten sonra yaşasan ne yapacaksın kızım...

Künye: Emine KIRAÇ. 1948 doğumlu olup 75 yaşındadır. Kahramanmaraş’ın Göksun ilçesinin Kanlıkavak köyünde doğmuş, büyümüş, evlenmiş ve halen burada yaşamaktadır. Evli olup 6 çocuk annesidir. Eğitim durumu olarak ise okur yazardır. Bu yaşına kadar çektiği sıkıntılarının bazılarını anlatmaktadır.

İNCELEME

- 38.savannan > savanla
39. sandığnan > sandıkla
- 40.Çukurağa’ya > Çukurova’ya
- 41.gitdik > gittik
- 42.gazma > kazma
- 43.gazmaya > kazmaya
44. gazandığımız > kazandığımız
- 45.paraynan > parayla
- 46.aldıydık > almıştık
- 47.dedeninen > dedenle
48. guru > kuru
- 49.yatdık > yattık
50. yoğudu > yoktu
51. yun > yün
52. alah > alalım
53. amman > aman
- 54.Epru > Ebru
55. üzmayem > üzmayeyim
- 56.anlatmayam > anlatmayayım
57. çor çocuh > çocuklar
58. oldu > olduk
59. çocuklarım > çocuklarım
60. çoh > çok
- 61.kıymatlı > kıymetli
- 62.böyer > büyür
- 63.gadar > kadar
- 64.deyi > diye
- 65.çılarlar > çıkarlar
- 66.çıhdı > çıktı
- 67.aha > bak
68. gapıyı > kapıyı
69. diniyom > dinliyorum
- 70.Azrail > Azrail
- 71.gelici mi > gelecek mi
- 72.deni > diye
- 73.gayrı > artık
- 74.vaatdan > vakitten
75. notucun > ne yapacaksın



**DERLENEN SES KAYDI:**

Ohumuşluğum olsa kitap yazarım. Anladın? Ohumuşluğum yoh cahılım. Amma yazarım. Neler eddiler, neler eddiler. Şindi onun için diyom gençlere “Yerinize düşmeden varman.” Ben bir öğsüzüdüüm, sahihsızdım, kimsem yoh idi. 13 yaşında kaçtım gocaya. Gocam askerden gelmiş. Bibim gardaşımın gızını ben alayım deni geldi. İstediler. Bu öğsüz bir gün görür deyi, gerikisi dursun anlatmayım. Arhadaki gardaşım da çoh güccük galdıydı zatan da. Bir sahibim olsa, bana bir beri gel diyen olsa gocada durmazdım. Gendi gendime ağladım. Sahipsizlik zor gızım. Şindi ben derdimkine ben bu gadar sıhıntıyı çekdim, sonradan da fukaraydık, bir pambık yorgannan, bir savannan bir de sandığnan Çukurağa'ya giddik gazma gazmaya. Orda gazandığımız paraynan onları aldıydık. Biz dedeninen bir sene guru yerde yattık. Paramız yoğudu yun alah, pambık alah. Amman Epru seni üzmezem anlatmayam. Allah'ın verdine şükür çor çocuh sahibı oldu. Benim çocuhlarım çok gıymatlı. Çocuhlarım böyer. Oğlum ossun gızım ossun evlenir, anamız bu gadar acı çekmiş deyi sahip çıkarlar deyi hayal ederdim. Çoh şükür gızım hepsi de çıhdı. Aha şindi gapıyı diniyom ki Azrail gelici mi deni. Gayrı bu vaatdan sonra yaşasan notucun gızım...

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ:

Okumuşluğum olsa kitap yazarım. Anladın mı? Okumuşluğum yok cahilim. Ama yazarım. Neler ettiler, neler ettiler. Şimdi onun için diyorum gençlere: “yerinize düşmeden varmayın.” Ben bir öksüzüdüüm, sahihsızdım, kimsem yoktu. 13 yaşında kaçtım kocaya. Kocam askerden gelmiş. Halam kardeşimin kızını ben alayım diye geldi. İstediler. Bu öksüz bir gün görür diye. Sonrasını dursun anlatmayayım. Arkadaki kardeşim de çok küçük kalmıştı zaten de. Bir sahibim olsa bana bir beri gel diyen olsaydı kocada durmazdım. Kendi kendime ağladım. Sahipsizlik zor kızım. Şimdi ben derdim ki ben bu kadar sıkıntıyı çektim, sonradan da fukaraydık, bir pamuk yorganla bir savanla bir de sandıkla Çukurova'ya gittik kazma kazmaya. Orada kazandığımız para ile onları almıştık. Biz dedenle bir sene kuru yerde yattık. O savanın üstünde, toprağın üstünde yattık. Paramız yoktu ki yün alalım, pamuk alalım. Aman Ebru seni üzmezemim, anlatmayayım. Allah'ın verdiğine şükür çocuk sahibi olduk. Benim çocuklarım çok kıymetli. Çocuklarım büyür. Oğlum olsun kızım olsun evlenir. Annemiz bu kadar acı çekmiş diye sahip çıkarlar diye hayal ederdim. Çok şükür kızım hepsi de çıktı. Bak şimdi kapıyı dinliyorum ki Azrail gelecek mi diye. Artık bu vakitten sonra yaşasan ne yapacaksın kızım...



Künye: Emine KIRAÇ. 1948 doğumlu olup 75 yaşındadır. Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesinin Kanlıkavak köyünde doğmuş, büyümüş, evlenmiş ve halen burada yaşamaktadır. Evli olup 6 çocuk annesidir. Eğitim durumu olarak ise okur yazardır. Bu yaşına kadar çektiği sıkıntılarının bazılarını anlatmaktadır.

SES BİLGİSİ

k- > h Değişimi:

ohumuşluğum (okumuşluğum), yoh (yok), arhadaki (arkadaki), sıhıntıyı (sıkıntıyı), çocuh (çocuk), oldu(olduk), çoh(çok), çıkarlar (çıkarlar), çıhdı (çıktı)

k-> g – ğ Değişimi:

öğsüzüdüüm (öksüz idim), kaçdım (kaçtım), gocaya (kocaya), gardaşımın (kardeşimin), gızını (kızını), öğsüz (öksüz), gardaşım (kardeşim), güccük (küçük), galdıydı (kalmıştı), gendi (kendi), gendime (kendime), gadar (kadar) , gazma (kazma), gazmaya (kazmaya), gazandığımız (kazandığımız), guru (kuru), yoğudu (yoktu), gıymatlı (kıymetli), gapıyı (kapıyı)

n- > m Değişimi:

şindi (şimdi)

Alınma Kelimelerde Uyum Değişimi:

Epru (Ebru), Çukurağa'ya (Çukurova'ya), Azrail (Azrail)



DERLENEN SES KAYDI:

Ohumuşluğum olsa kitap yazarım. Anladın? Ohumuşluğum yoh cahılım. Amma yazarım. Neler eddiler, neler eddiler. Şindi onun için diyom gençlere “Yerinize düşmeden varman.” Ben bir öğsüzüdüüm, sahipsizdım, kimsem yoh idi. 13 yaşında kaçtım gocaya. Gocam askerden gelmiş. Bibim gardaşımın kızını ben alayım deni geldi. İstediler. Bu öğsüz bir gün görür deyi, gerikisi dursun anlatmayım. Arhadaki gardaşım da çoh güccük galdıydı zatan da. Bir sahibim olsa, bana bir beri gel diyen olsa gocada durmazdım. Gendi gendime ağladım. Sahipsizlik zor kızım. Şindi ben derdimkine ben bu gadar sıhıntıyı çekdim, sonradan da fukaraydık, bir pambık yorgannan, bir savannan bir de sandığnan Çukurağa'ya giddik gazma gazmaya. Orda gazandığımız paraynan onları aldıydık. Biz dedeninen bir sene guru yerde yattık. Paramız yoğudu yun alah, pambık alah. Amman Epru seni üzmayem anlatmayam. Allah'ın verdine şükür çor çocuh sahibi oldu. Benim çocuklarım çok kıymatlı. Çocuhlarım böyer. Oğlum ossun kızım ossun evlenir, anamız bu gadar acı çekmiş deyi sahip çıkarlar deyi hayal ederdim. Çoh şükür kızım hepsi de çıldı. Aha şindi gapıyı diniyom ki Azrail gelici mi deni. Gayrı bu vaatdan sonra yaşasan notucun kızım...

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ:

Okumuşluğum olsa kitap yazarım. Anladın mı? Okumuşluğum yok cahilim. Ama yazarım. Neler ettiler, neler ettiler. Şimdi onun için diyorum gençlere: “yerinize düşmeden varmayın.” Ben bir öksüzüdüüm, sahipsizdim, kimsem yoktu. 13 yaşında kaçtım kocaya. Kocam askerden gelmiş. Halam kardeşimin kızını ben alayım diye geldi. İstediler. Bu öksüz bir gün görür diye. Sonrasını dursun anlatmayayım. Arkadaki kardeşim de çok küçük kalmıştı zaten de. Bir sahibim olsa bana bir beri gel diyen olsaydı kocada durmazdım. Kendi kendime ağladım. Sahipsizlik zor kızım. Şimdi ben derdim ki ben bu kadar sıkıntıyı çektim, sonradan da fukaraydık, bir pamuk yorganla bir savanla bir de sandıkla Çukurova'ya gittik kazma kazmaya. Orada kazandığımız para ile onları almıştık. Biz dedenle bir sene kuru yerde yattık. O savanın üstünde, toprağın üstünde yattık. Paramız yoktu ki yün alalım, pamuk alalım. Aman Ebru seni üzmayeyim, anlatmayayım. Allah'ın verdiği şükür çocuk sahibi olduk. Benim çocuklarım çok kıymetli. Çocuklarım büyür. Oğlum olsun kızım olsun evlenir. Annemiz bu kadar acı çekmiş diye sahip çıkarlar diye hayal ederdim. Çok şükür kızım hepsi de çıktı. Bak şimdi kapıyı dinliyorum ki Azrail gelecek mi diye. Artık bu vakitten sonra yaşasan ne yapacaksın kızım...



Künye: Emine KIRAÇ. 1948 doğumlu olup 75 yaşındadır. Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesinin Kanlıkavak köyünde doğmuş, büyümüş, evlenmiş ve halen burada yaşamaktadır. Evli olup 6 çocuk annesidir. Eğitim durumu olarak ise okur yazardır. Bu yaşına kadar çektiği sıkıntılarının bazılarını anlatmaktadır.

SES BİLGİSİ

Kalınlık Ve İncelik Bakımından Ünlü Benzeşmesi:

cahilim (cahilim), sahipsiz (sahipsiz), arhadaki (arkadaki), gardaşım (kardeşim), sahipsizlik (sahipsizlik), kıymatlı (kıymetli), Azrail (Azrail), vaatdan (vakitten)

Ünsüz İkizleşmesi:

amma (ama), güccük (küçük), amman (aman),

t- > d Değişimi:

eddiler (ettiler), çekdim (çektim), gitdik (gittik), yattık (yattık), çıldı (çıktı)

ö- > ü Değişimi:

böyer (büyür)

ş- > ç Değişimi:

gençlere (gençlere)



DERLENEN SES KAYDI:

Ohumuşluğum olsa kitap yazarım. Anladın? Ohumuşluğum yoh cahılım. Amma yazarım. Neler eddiler, neler eddiler. Şimdi onun için diyom gençlere “Yerinize düşmeden varman.” Ben bir öğsüzüdü, sahipsizdim, kimsem yoh idi. 13 yaşında kaçtım gocaya. Gocam askerden gelmiş. Bibim gardaşımın kızını ben alayım deni geldi. İstediler. Bu öğsüz bir gün görür deyi, gerikisi dursun anlatmayım. Arhadaki gardaşım da çoh güccük galdıydı zatan da. Bir sahibim olsa, bana bir beri gel diyen olsa gocada durmazdım. Gendi gendime ağladım. Sahipsizlik zor kızım. Şimdi ben derdimkine ben bu gadar sıhıntıyı çekdim, sonradan da fukaraydık, bir pambık yorgannan, bir savannan bir de sandığnan Çukurağa’ya giddik gazma gazmaya. Orda gazandığımız paraynan onları aldıydık. Biz dedeninen bir sene guru yerde yattık. Paramız yoğudu yun alah, pambık alah. Amman Epru seni üzmayem anlatmayam. Allah’ın verdine şükür çor çocuk sahibi oldu. Benim çocuklarım çok gıymatlı. Çocuklarım böyer. Oğlum ossun kızım ossun evlenir, anamız bu gadar acı çekmiş deyi sahip çıkarlar deyi hayal ederdim. Çoh şükür kızım hepsi de çıhdı. Aha şimdi gapıyı diniyom ki Azrail gelici mi deni. Gayrı bu vaatdan sonra yaşasan notucun kızım...

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ:

Okumuşluğum olsa kitap yazarım. Anladın mı? Okumuşluğum yok cahilim. Ama yazarım. Neler ettiler, neler ettiler. Şimdi onun için diyorum gençlere: “yerinize düşmeden varmayın.” Ben bir öksüzüdü, sahipsizdim, kimsem yoktu. 13 yaşında kaçtım kocaya. Kocam askerden gelmiş. Halam kardeşimin kızını ben alayım diye geldi. İstediler. Bu öksüz bir gün görür diye. Sonrasını dursun anlatmayayım. Arkadaki kardeşim de çok küçük kalmıştı zaten de. Bir sahibim olsa bana bir beri gel diyen olsaydı kocada durmazdım. Kendi kendime ağladım. Sahipsizlik zor kızım. Şimdi ben derdim ki ben bu kadar sıkıntıyı çektim, sonradan da fukaraydık, bir pamuk yorganla bir savanla bir de sandıkla Çukurova’ya gittik kazma kazmaya. Orada kazandığımız para ile onları almıştık. Biz dedenle bir sene kuru yerde yattık. O savanın üstünde, toprağın üstünde yattık. Paramız yoktu ki yün alalım, pamuk alalım. Aman Ebru seni üzmayeyim, anlatmayayım. Allah’ın verdiğine şükür çocuk sahibi olduk. Benim çocuklarım çok kıymetli. Çocuklarım büyür. Oğlum olsun kızım olsun evlenir. Annemiz bu kadar acı çekmiş diye sahip çıkarlar diye hayal ederdim. Çok şükür kızım hepsi de çıktı. Bak şimdi kapıyı dinliyorum ki Azrail gelecek mi diye. Artık bu vakitten sonra yaşasan ne yapacaksın kızım...

Künye: Emine KIRAÇ. 1948 doğumlu olup 75 yaşındadır. Kahramanmaraş’ın Göksun ilçesinin Kanlıkavak köyünde doğmuş, büyümüş, evlenmiş ve halen burada yaşamaktadır. Evli olup 6 çocuk annesidir. Eğitim durumu olarak ise okur yazardır. Bu yaşına kadar çektiği sıkıntılarının bazılarını anlatmaktadır.

ŞEKİL BİLGİSİ

1. Vasıta hâli eki “-le, -la”nın -inen/-ınan, -lan/-len, -nan/ -nen şeklinde kullanılması:

yorgannan (yorganla), savannan (savanla), sandığnan (sandıkla), paraynan (parayla), dedeninen (dedenle)

2. Soru Eki Mı Mi Mu Mü’nün Düşmesi:

Anladın (Anladın mı ?)

3.Şimdiki Zaman Ekinde Meydana Gelen Ses Değişimleri:

diyom (diyorum), diniyom (dinliyorum)

4-1 , -i, -u, -ü Zarf Fiil Ekinin İşleklik Kazanması:

deyi (diye), deni (diye)

5.Duyulan (Öğrenilen) Geçmiş Zamanın Görülen Geçmiş Zaman Ekinin Yerine Kullanılması:

galdıydı (kalmıştı), aldıydık (almıştık)

SÖZLÜK

Bibi: babanın kız kardeşine verilen isim.

Çukurağa: Adana’nın Çukurova ilçesi.

Notucun: ne yapacaksın, ne yapıyorsun anlamlarına gelen kelime.





DERLENEN SES KAYDI:

Gece yatıyodum, şahır şahır şahır şahır sallandı. Zobanın arhasında zoba sallandı. Somya sallandı ideniye. Alektrik kesildi. Gahtım. Gahtımkine gonşular elinde fenerinen, lüküsinen, şiyenen yollarda dolanıyo. Çıhmadım gızım gar da yağyo. Üşürüm deni çıhmadım gızım. Deprem hafifledi acık. Amma gıcır gıcır duvar gedip geliyo. Allah'a yalvardım. Sonra gapı dövüldü tah tah. Gonşunun gelini sağ ossun beni bellemiş. Geri geldim yerime yatdım amma somya sallanıyo. Allah'a yalvarıyom. Neyise sabah oldu. Duvarlara oralara buralara bahıyom. Bişi yoh. Hiç duvarlarda yarıh yırtıh yoh. Çayımı bişirdim içtim gızım. İpiyi televizona bahtım gızım. Sonra Şule telefon etdi. Amma onda bir heyecan geldi ki bana. Masanın üstünde çeketim varıdı. Başörtüm varıdı. Bir acer savan aldıydım onları alıyım dedim. Vara hepini alaydım. Duvardaki iresimleri dinedim. Gardaşımın iresmi var, herifinen benim iresmim var. Elim dutmadı. Amman bi şey olmaz işşallah dedim. Vardım ohula çombur cömeat Allaaah. Oturduh 1 saat. Anca telefon çaldı. Açdıydım : oğlum. Ana notuyon dedi. Oturuyom oğlum dedim. Gorhma ana dedi. Oğlumunan ıcih konuşdum. Öğlen ohudu. Varıyım eve namaza gediym dedim. Oradan birine beni eve bırahiy dedim. Eve vardımkine ganepenin ucuna vardım varmadım anca bir deprem oldu. Şahır şahır şahır... Gürpeden içine düşdüm toprağa. Ayıhı verdimkine ben yerde yatıyom. Gonu gomşu geldi gurtardılar anca beni. Sonra da Gayseri'ye geldim gızım.

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ:

Gece yatıyordum, şakır şakır şakır şakır sallandı. Sobanın arkasında soba sallandı. Somya sallandı iyice. Elektrik kesildi. Kalktım. Kalktım ki komşular elinde fenerle, lüxle, şeyle yollarda dolanıyorlar. Çıkmadım kızım kar da yağıyor. Üşürüm diye çıkmadım kızım. Deprem hafifledi azıcık. Ama gıcır gıcır duvar gidip geliyor. Allah'a yalvardım. Sonra kapı dövüldü tak tak .Komşunun gelini sağ olsun beni bilmiş. Geri geldim, yerime yattım ama somya sallanıyor. Allah'a yalvarıyorum. Neyse sabah oldu. Duvarlara, oralara, buralara bakıyorum. Bir şey yok. Hiç duvarlarda yarık yırtık yok. Çayımı pişirdim, içtim kızım. Epeyce televizyona baktım kızım. Sonra Şule telefon etti. Ama onda bir heyecan geldi ki bana. Masanın üstünde ceketim vardı, başörtüm vardı. Bir yeni savan almıştım, onları alayım dedim. Keşke hepsini alsaydım. Duvardaki resimleri dinledim. Kardeşimin resmi var, kocamla benim resmim var. Elim tutmadı. Aman bir şey olmaz inşallah dedim. Vardım okula combur cemaat Allah. Oturduk bir saat. Ancak telefon çaldı. Açmıştım ki oğlum: "Anne ne yapıyorsun? " dedi. "Oturuyorum oğlum." dedim. "Korkma anne" dedi. Oğlumla biraz konuştum. Öğlen okudu. Varayım eve namaza gideyim dedim. Oradan birine "beni eve bırakır mısın?" dedim. Eve vardım ki kanepenin ucuna vardım varamadım ancak bir deprem oldu. Şakır şakır şakır hızlıca içine düştüm toprağa. Kendime geldim ki ben yerde yatıyorum. Konu komşu geldi. Kurtardılar ancak beni. Sonrada Kayseri'ye geldim kızım.

Künye: Hüsne KIRAÇ. 1932 doğumlu olup 91 yaşındadır. Evli olup eşi 15 yıl önce vefat etmiştir. 8 çocuğu vardır. Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesi Kanlıkavak Köyünde doğmuş, büyümüş, orada evlenmiş ve halen orada yaşamaktadır. Eğitim durumu olarak okur yazar değildir. Kahramanmaraş depreminde yaşadıklarını anlatmaktadır.

İNCELEME

1. yatıyodum > yatıyordum
2. şahır > şakır
3. zobanın > sobanın
4. arhasında > arkasında
5. zoba > soba
6. ideniye > iyice
7. alektrik > elektrik
8. gahtım > kalktım
9. gahtımkine > kalktım ki
10. gonşular > komşular
11. fenerinen > fenerle
12. lüküsinen > lüküsle
13. şiyenen > şeyle
14. dolanıyolar > dolanıyorlar
15. çıhmadım > çıkmadım
16. gızım > kızım
17. acık > azıcık
18. amma > ama
19. gedip > gidip
20. geliyo > geliyor
21. gapı > kapı
22. tah tah > tak tak
23. konşunun > komşunun
24. ossun > olsun
25. bellemiş > bilmiş
26. yatdım > yattım
27. sallanıyo > sallanıyor
28. yalvarıyom > yalvarıyorum
29. neyise > neyse
30. bahıyom > bakıyorum
31. bişi > bir şey
32. yoh > yok
33. yarıh > yarık
34. yırtıh > yırtık





DERLENEN SES KAYDI:

Gece yatıyodum, şahır şahır şahır şahır sallandı. Zobanın arhasında zoba sallandı. Somya sallandı ideniği. Alektrik kesildi. Gahtım. Gahtımkine gonşular elinde fenerinen, lüküsinen,şiyen yollarda dolanıyo.Çıhmadım gızım gar da yağyo. Üşürüm deni çıhmadım gızım. Deprem hafifledi acık. Amma gıcır gıcır duvar gedip geliyo. Allah'a yalvardım. Sonra gapı dövüldü tah tah. Gonşunun gelini sağ ossun beni bellemiş. Geri geldim yerime yatdım amma somya sallanıyo. Allah'a yalvarıyom. Neyise sabah oldu. Duvarlara oralara buralara bahıyom. Bişi yoh. Hiç duvarlarda yarih yırtıh yoh. Çayımı bişirdim içtim gızım. İpiyi televizona bahtım gızım. Sonra Şule telifon etdi. Amma onda bir heyecan geldi ki bana. Masanın üstünde çeketim varıdı. Başörtüm varıdı. Bir acer savan aldıydım onları alıyım dedim. Vara hepini alaydım. Duvardaki iresimleri dinedim. Gardaşımın iresmi var, herifinen benim iresmim var. Elim dutmadı. Amman bi şey olmaz işşallah dedim. Vardım ohula çombur cömeat Allaaah. Oturduh 1 saat. Anca telifon çaldı. Açdıydım : oğlum.Ana notuyon dedi. Oturuyom oğlum dedim. Gorhma ana dedi. Oğlumunan ıchı konuştum. Öğlen ohudu. Varıyım eve namaza gediym dedim. Oradan birine beni eve bırahiy dedim. Eve vardımkine ganepenin ucuna vardım varmadım anca bir deprem oldu. Şahır şahır şahır... Gürpeden içine düşdüm toprağa. Ayılı verdimkine ben yerde yatıyom. Gonu gomşu geldi gurtardılar anca beni. Sonra da Gayseri'ye geldim gızım.

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ:

Gece yatıyordum, şakır şakır şakır şakır sallandı. Sobanın arkasında soba sallandı. Somya sallandı iyice. Elektrik kesildi. Kalktım. Kalktım ki komşular elinde fenerle, lütle, şeyle yollarda dolanıyorlar. Çıkmadım kızım kar da yağıyor. Üşürüm diye çıkmadım kızım. Deprem hafifledi azıcık. Ama gıcır gıcır duvar gidip geliyor. Allah'a yalvardım. Sonra kapı dövüldü tak tak .Komşunun gelini sağ olsun beni bilmiş. Geri geldim, yerime yattım ama somya sallanıyor. Allah'a yalvarıyorum. Neyse sabah oldu. Duvarlara, oralara, buralara bakıyorum. Bir şey yok. Hiç duvarlarda yarik yırtık yok. Çayımı pişirdim, içtim kızım. Epeyce televizyona baktım kızım. Sonra Şule telefon etti. Ama onda bir heyecan geldi ki bana. Masanın üstünde ceketim vardı, başörtüm vardı. Bir yeni savan almıştım, onları alayım dedim. Keşke hepsini alsaydım. Duvardaki resimleri dinledim. Kardeşimin resmi var, kocamla benim resmim var. Elim tutmadı. Aman bir şey olmaz inşallah dedim. Vardım okula combur cemaat Allah. Oturduk bir saat. Ancak telefon çaldı. Açmıştım ki oğlum: “Anne ne yapıyorsun?” dedi. “Oturuyorum oğlum.” dedim. “Korkma anne” dedi. Oğlumla biraz konuştum. Öğlen okudu. Varayım eve namaza gideyim dedim. Oradan birine “beni eve bırakır mısın?” dedim. Eve vardım ki kanepenin ucuna vardım varamadım ancak bir deprem oldu. Şakır şakır şakır hızlıca içine düştüm toprağa. Kendime geldim ki ben yerde yatıyorum. Konu komşu geldi. Kurtardılar ancak beni. Sonrada Kayseri'ye geldim kızım.

Künye: Hüsne KIRAÇ. 1932 doğumlu olup 91 yaşındadır. Evli olup eşi 15 yıl önce vefat etmiştir. 8 çocuğu vardır. Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesi Kanlıkavak Köyünde doğmuş, büyümüş, orada evlenmiş ve halen orada yaşamaktadır. Eğitim durumu olarak okur yazar değildir. Kahramanmaraş depreminde yaşadıklarını anlatmaktadır.

İNCELEME

35. bişirdim > pişirdim
36. ipiyi > epeyce
37. televizona > televizyona
38. bahtım > baktım
39. telifon > telefon
40. etdi > etti
41. heyecan > heyecan
42. varıdı > vardı
43. acer > yeni
44. aldıydım > almıştım
45. alıyım > alayım
46. vara > keşke
47. hepini > hepsini
48. duvardaki > duvardaki
49. iresimleri > resimleri
50. dinedim > dinledim
51. gardaşımın > kardeşimin
52. iresmi > resmi
53. herifinen > kocamla
54. iresmim > resmim
55. dutmadı > tutmadı
56. amman > aman
57. bi şey > bir şey
58. işşallah > inşallah
59. ohula > okula
60. cömeat > cemaat
61. oturduh > oturduk
62. anca > ancak
63. açdıydım > açmıştım
64. notuyon > ne yapıyorsun
65. oturuyom > oturuyorum
66. gorhma > korkma
67. oğlumunan > oğlumla





DERLENEN SES KAYDI:

Gece yatıyodum, şahır şahır şahır şahır sallandı. Zobanın arhasında zoba sallandı. Somya sallandı ideniye. Alektrik kesildi. Gahtım. Gahtımkine gonşular elinde fenerinen, lüküsinen,şiyen yollarda dolaniyo.Çıhmadım gızım gar da yağyo. Üşürüm deni çıhmadım gızım. Deprem hafifledi acık. Amma gıcır gıcır duvar gedip geliyo. Allah'a yalvardım. Sonra gapı dövüldü tah tah. Gonşunun gelini sağ ossun beni bellemiş. Geri geldim yerime yatdım amma somya sallaniyo. Allah'a yalvarıyom. Neyise sabah oldu. Duvarlara oralara buralara bahıyom. Bişi yoh. Hiç duvarlarda yarih yırtıh yoh. Çayımı bişirdim içtim gızım. İpiyi televizona bahtım gızım. Sonra Şule telifon etdi. Amma onda bir heyecan geldi ki bana. Masanın üstünde çeketim varıdı. Başörtüm varıdı. Bir acer savan aldıydım onları alıyım dedim. Vara hepini alaydım. Duvardaki iresimleri dinedim. Gardaşımın iresmi var, herifinen benim iresmim var. Elim dutmadı. Amman bi şey olmaz işşallah dedim. Vardım ohula çombur cömeat Allaaah. Oturduh 1 saat. Anca telifon çaldı. Açdıydım : oğlum.Ana notuyon dedi. Oturuyom oğlum dedim. Gorhma ana dedi. Oğlumunan ıcih konuştum. Öğlen ohudu. Varıyım eve namaza gediym dedim. Oradan birine beni eve bırahiy dedim. Eve vardımkine ganepenin ucuna vardım varmadım anca bir deprem oldu. Şahır şahır şahır... Gürpeden içine düşdüm toprağa. Ayıhı verdimkine ben yerde yatıyom. Gonu gomşu geldi gurtardılar anca beni. Sonra da Gayseri'ye geldim gızım.

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ:

Gece yatıyordum, şakır şakır şakır şakır sallandı. Sobanın arkasında soba sallandı. Somya sallandı iyice. Elektrik kesildi. Kalktım. Kalktım ki komşular elinde fenerle, lütle, şeyle yollarda dolaniyorlar. Çıkmadım kızım kar da yağıyor. Üşürüm diye çıkmadım kızım. Deprem hafifledi azıcık. Ama gıcır gıcır duvar gidip geliyor. Allah'a yalvardım. Sonra kapı dövüldü tak tak .Komşunun gelini sağ olsun beni bilmiş. Geri geldim, yerime yattım ama somya sallaniyor. Allah'a yalvarıyorum. Neyse sabah oldu. Duvarlara, oralara, buralara bakıyorum. Bir şey yok. Hiç duvarlarda yarık yırtık yok. Çayımı pişirdim, içtim kızım. Epeyce televizyona baktım kızım. Sonra Şule telefon etti. Ama onda bir heyecan geldi ki bana. Masanın üstünde çeketim vardı, başörtüm vardı. Bir yeni savan almıştım, onları alayım dedim. Keşke hepsini alsaydım. Duvardaki resimleri dinledim. Kardeşimin resmi var, kocamla benim resmim var. Elim tutmadı. Aman bir şey olmaz inşallah dedim. Vardım okula combur cemaat Allah. Oturduk bir saat. Ancak telefon çaldı. Açmıştım ki oğlum: "Anne ne yapıyorsun? " dedi. "Oturuyorum oğlum." dedim. "Korkma anne" dedi. Oğlumla biraz konuştum. Öğlen okudu. Varayım eve namaza gideyim dedim. Oradan birine "beni eve bırakır mısın?" dedim. Eve vardım ki kanepenin ucuna vardım varamadım ancak bir deprem oldu. Şakır şakır şakır hızlıca içine düştüm toprağa. Kendime geldim ki ben yerde yatıyorum. Konu komşu geldi. Kurtardılar ancak beni. Sonrada Kayseri'ye geldim kızım.

Künye: Hüsne KIRAÇ. 1932 doğumlu olup 91 yaşındadır. Evli olup eşi 15 yıl önce vefat etmiştir. 8 çocuğu vardır. Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesi Kanlıkavak Köyünde doğmuş, büyümüş, orada evlenmiş ve halen orada yaşamaktadır. Eğitim durumu olarak okur yazar değildir. Kahramanmaraş depreminde yaşadıklarını anlatmaktadır.

İNCELEME

68. ıcih > biraz
69. gonuştum > konuştum
70. ohudu > okudu
71. varıyım > varayım
72. gediym > gideyim
73. bırahiy > bırakır mısın ?
74. vardımkine > vardım ki
75. ganepenin > kanepenin
76. varmadım > varamadım
77. gürpeden > hızlıca
78. düşdüm > düştüm
79. ayıhı > ayık
80. verdimkine > verdim ki
81. yatıyom > yatıyorum
82. gurtardılar > kurtardılar
83. Gayseri'ye > Kayseri'ye



**DERLENEN SES KAYDI:**

Gece yatıyodum, şahır şahır şahır şahır sallandı. Zobanın arhasında zoba sallandı. Somya sallandı ideniye. Alektrik kesildi. Gahtım. Gahtımkine gonşular elinde fenerinen, lüküsinen,şiyenen yollarda dolanıyo.Çıhmadım gızım gar da yağyo. Üşürüm deni çıhmadım gızım. Deprem hafifledi acık. Amma gıcır gıcır duvar gedip geliyo. Allah'a yalvardım. Sonra gapı dövüldü tah tah. Gonşunun gelini sağ ossun beni bellemiş. Geri geldim yerime yatdım amma somya sallanıyo. Allah'a yalvarıyom. Neyise sabah oldu. Duvarlara oralara buralara bahıyom. Bişi yoh. Hiç duvarlarda yarış yırtış yoh. Çayımı bişirdim içtim gızım. İpiyi televizona bahtım gızım. Sonra Şule telifon etdi. Amma onda bir heyecan geldi ki bana. Masanın üstünde çeketim varıdı. Başörtüm varıdı. Bir acer savan aldıydım onları alıyım dedim. Vara hepini alaydım. Duvardaki iresimleri dinedim. Gardaşımın iresmi var, herifinen benim iresmim var. Elim dutmadı. Amman bi şey olmaz işşallah dedim. Vardım ohula çombur cömeat Allaaah. Oturduh 1 saat. Anca telifon çaldı. Açdıydım : oğlum.Ana notuyon dedi. Oturuyom oğlum dedim. Gorhma ana dedi. Oğlumunan ıcılı konuştum. Öğlen ohudu. Varıyım eve namaza gedyim dedim. Oradan birine beni eve bırakıy dedim. Eve vardımkiye ganepenin ucuna vardım varmadım anca bir deprem oldu. Şahır şahır şahır... Gürpeden içine düştüm toprağa. Ayılı verdimkiye ben yerde yatıyom. Gonu gomşu geldi gurtardılar anca beni. Sonra da Gayseri'ye geldim gızım.

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ:

Gece yatıyordum, şakır şakır şakır şakır sallandı. Sobanın arkasında soba sallandı. Somya sallandı iyice. Elektrik kesildi. Kalktım. Kalktım ki komşular elinde fenerle, lütle, şeyle yollarda dolanıyorlar. Çıkmadım kızım kar da yağıyor. Üşürüm diye çıkmadım kızım. Deprem hafifledi azıcık. Ama gıcır gıcır duvar gidip geliyor. Allah'a yalvardım. Sonra kapı dövüldü tak tak .Komşunun gelini sağ olsun beni bilmiş. Geri geldim, yerime yattım ama somya sallanıyor. Allah'a yalvarıyorum. Neyse sabah oldu. Duvarlara, oralara, buralara bakıyorum. Bir şey yok. Hiç duvarlarda yarık yırtık yok. Çayımı pişirdim, içtim kızım. Epeyce televizyona baktım kızım. Sonra Şule telefon etti. Ama onda bir heyecan geldi ki bana. Masanın üstünde çeketim vardı, başörtüm vardı. Bir yeni savan almıştım, onları alayım dedim. Keşke hepsini alsaydım. Duvardaki resimleri dinledim. Kardeşimin resmi var, kocamla benim resmim var. Elim tutmadı. Aman bir şey olmaz inşallah dedim. Vardım okula combur cemaat Allah. Oturduk bir saat. Ancak telefon çaldı. Açmıştım ki oğlum: “Anne ne yapıyorsun? ” dedi. “Oturuyorum oğlum.” dedim. “ Korkma anne” dedi. Oğlumla biraz konuştum. Öğlen okudu. Varayım eve namaza gideyim dedim. Oradan birine “beni eve bırakır mısın?” dedim. Eve vardım ki kanepenin ucuna vardım varamadım ancak bir deprem oldu. Şakır şakır şakır hızlıca içine düştüm toprağa. Kendime geldim ki ben yerde yatıyorum. Konu komşu geldi. Kurtardılar ancak beni. Sonrada Kayseri'ye geldim kızım.

Künye: Hüsne KIRAÇ. 1932 doğumlu olup 91 yaşındadır. Evli olup eşi 15 yıl önce vefat etmiştir. 8 çocuğu vardır. Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesi Kanlıkavak Köyünde doğmuş, büyümüş, orada evlenmiş ve halen orada yaşamaktadır. Eğitim durumu olarak okur yazar değildir. Kahramanmaraş depreminde yaşadıklarını anlatmaktadır.

SES BİLGİSİ**k- > h Değişimi:**

şahır (şakır), arhasında (arkasında), gahtım (kalktım), gahtımkine (kalktım ki), çıhmadım (çıkmadım), tah tah (tak tak), bahıyom (bakıyorum), yoh (yok), yarış (yarık), yırtış (yırtık), bahtım (baktım), ohula (okula), oturduh (oturduk), ohudu (okudu), bırakıy (bırakır mısın), ayılı (ayık)

k - > g – ğ Değişimi:

gahtım (kalktım), gahtımkine (kalktım ki), gonşular (komşular), gızım (kızım), gapı (kapı), gonşunun (komşunun), gardaşımın (kardeşimin), gonuştum (konuştum), ganepenin (kanepenin), gurtardılar (kurtardılar), Gayseri'ye (Kayseri'ye)

n- > m Değişimi:

gonşular (komşular), gonşunun (komşunun)

Alınma Kelimelerde Uyum Değişimesi:

Gayseri'ye (Kayseri'ye)

Kalınlık Ve İncelik Bakımından Ünlü Benzeşmesi:

alıyım (alayım), duvardaki (duvardaki), gardaşımın (kardeşimin)

Ünsüz İkizleşmesi:

amma (ama), ossun (olsun), amman (aman), işşallah(inşallah)



**DERLENEN SES KAYDI:**

Gece yatıyodum, şahır şahır şahır şahır sallandı. Zobanın arhasında zoba sallandı. Somya sallandı ideniye. Alektrik kesildi. Gahtım. Gahtımkine gônşular elinde fenerinen, lüküsinen,şiyenen yollarda dolanıyo.Çıhmadım gızım gar da yağyo. Üşürüm deni çıhmadım gızım. Deprem hafifledi acık. Amma gıcır gıcır duvar gedip geliyo. Allah'a yalvardım. Sonra gapı dövüldü tah tah. Gonşunun gelini sağ ossun beni bellemiş. Geri geldim yerime yatdım amma somya sallanıyo. Allah'a yalvarıyom. Neyise sabah oldu. Duvarlara oralara buralara bahıyom. Bişi yoh. Hiç duvarlarda yarış yırtış yoh. Çayımı bişirdim içtim gızım. İpiyi televizona bahtım gızım. Sonra Şule telefon etdi. Amma onda bir heyecan geldi ki bana. Masanın üstünde çeketim varıdı. Başörtüm varıdı. Bir acer savan aldıydım onları alıyım dedim. Vara hepini alaydım. Duvardaki iresimleri dinedim. Gardaşımın iresmi var, herifinen benim iresmim var. Elim dutmadı. Amman bi şey olmaz işşallah dedim. Vardım ohula çombur cömeat Allaaah. Oturduh 1 saat. Anca telefon çaldı. Açdıydım : oğlum.Ana notuyon dedi. Oturuyom oğlum dedim. Gorhma ana dedi. Oğlumunan ıcılı konuştum. Öğlen ohudu. Varıyım eve namaza gediym dedim. Oradan birine beni eve bırahıy dedim. Eve vardımki ganepenin ucuna vardım varmadım anca bir deprem oldu. Şahır şahır şahır... Gürpeden içine düşdüm toprağa. Ayılı verdimki ben yerde yatıyom. Gonu gomşu geldi gurtardılar anca beni. Sonra da Gayseri'ye geldim gızım.

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ:

Gece yatıyordum, şakır şakır şakır şakır sallandı. Sobanın arkasında soba sallandı. Somya sallandı iyice. Elektrik kesildi. Kalktım. Kalktım ki komşular elinde fenerle, lütle, şeyle yollarda dolanıyorlar. Çıkmadım kızım kar da yağıyor. Üşürüm diye çıkmadım kızım. Deprem hafifledi azıcık. Ama gıcır gıcır duvar gidip geliyor. Allah'a yalvardım. Sonra kapı dövüldü tak tak .Komşunun gelini sağ olsun beni bilmiş. Geri geldim, yerime yattım ama somya sallanıyor. Allah'a yalvarıyorum. Neyse sabah oldu. Duvarlara, oralara, buralara bakıyorum. Bir şey yok. Hiç duvarlarda yarık yırtık yok. Çayımı pişirdim, içtim kızım. Epeyce televizyona baktım kızım. Sonra Şule telefon etti. Ama onda bir heyecan geldi ki bana. Masanın üstünde ceketim vardı, başörtüm vardı. Bir yeni savan almıştım, onları alayım dedim. Keşke hepsini alsaydım. Duvardaki resimleri dinledim. Kardeşimin resmi var, kocamla benim resmim var. Elim tutmadı. Aman bir şey olmaz inşallah dedim. Vardım okula combur cemaat Allah. Oturduk bir saat. Ancak telefon çaldı. Açmıştım ki oğlum: “Anne ne yapıyorsun?” dedi. “Oturuyorum oğlum.” dedim. “Korkma anne” dedi. Oğlumla biraz konuştum. Öğlen okudu. Varayım eve namaza gideyim dedim. Oradan birine “beni eve bırakır mısın?” dedim. Eve vardım ki kanepenin ucuna vardım varamadım ancak bir deprem oldu. Şakır şakır şakır hızlıca içine düştüm toprağa. Kendime geldim ki ben yerde yatıyorum. Konu komşu geldi. Kurtardılar ancak beni. Sonrada Kayseri'ye geldim kızım.

Künye: Hüsne KIRAÇ. 1932 doğumlu olup 91 yaşındadır. Evli olup eşi 15 yıl önce vefat etmiştir. 8 çocuğu vardır. Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesi Kanlıkavak Köyünde doğmuş, büyümüş, orada evlenmiş ve halen orada yaşamaktadır. Eğitim durumu olarak okur yazar değildir. Kahramanmaraş depreminde yaşadıklarını anlatmaktadır.

SES BİLGİSİ

t - > d Değişimi:

yatdım (yattım), etdi (etti), dutmadı (tutmadı), açtıydım (açmıştım), düşdüm (düştüm)

z - > s Değişimi:

zobanın (sobanın), zoba(soba)

y Ünsüzünün Düşmesi:

bi şi (bir şey), televizona (televizyona)

b- > p Değişimi:

bişirdim (pişirdim)

i Ünlüsü Ön Türemesi:

iresimleri(resimleri), iresmim (resmim)

e- > i Değişimi:

şiyenen(şeyle), gedip(gidip), bi şi (bir şey), ipiyi (epeyce), telefon (telefon), gediym (gideyim)





DERLENEN SES KAYDI:

Gece yatıyodum, şahır şahır şahır şahır sallandı. Zobanın arhasında zoba sallandı. Somya sallandı ideniye. Alekririk kesildi. Gahtım. Gahtımkiine gônşular elinde fenerinen, lüküsinen,şiyinen yollarda dolanıyo.Çıhmadım gızım gar da yağyo. Üşürüm deni çıhmadım gızım. Deprem hafifledi acık. Amma gıcır gıcır duvar gedip geliyo. Allah'a yalvardım. Sonra gapı dövüldü tah tah. Gonşunun gelini sağ ossun beni bellemiş. Geri geldim yerime yatdım amma somya sallanıyo. Allah'a yalvarıyom. Neyise sabah oldu. Duvarlara oralara buralara bahıyom. Bişi yoh. Hiç duvarlarda yarış yırtış yoh. Çayımı bişirdim içtim gızım. İpiyi televizona bahtım gızım. Sonra Şule telifon etdi. Amma onda bir heyecan geldi ki bana. Masanın üstünde çeketim vardı. Başörtüm vardı. Bir acer savan aldıydım onları alıyım dedim. Vara hepini alaydım. Duvardaki iresimleri dinedim. Gardaşımın iresmi var, herifinen benim iresmim var. Elim dutmadı. Amman bi şey olmaz işşallah dedim. Vardım ohula çombur cömeat Allaaah. Oturduh 1 saat. Anca telifon çaldı. Açdıydım : oğlum.Ana notuyon dedi. Oturuyom oğlum dedim. Gorhma ana dedi. Oğlumunan ıcış konuşıdım. Öğlen ohudu. Varıyım eve namaza gediym dedim. Oradan birine beni eve bırahiy dedim. Eve vardımkiine ganepenin ucuna vardım varmadım anca bir deprem oldu. Şahır şahır şahır... Gürpeden içine düşdüm toprağa. Ayıhı verdimkiine ben yerde yatıyom. Gonu gomşu geldi gurtardılar anca beni. Sonra da Gayseri'ye geldim gızım.

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ:

Gece yatıyordum, şakır şakır şakır şakır sallandı. Sobanın arkasında soba sallandı. Somya sallandı iyice. Elektrik kesildi. Kalktım. Kalktım ki komşular elinde fenerle, lüxle, şeyle yollarda dolanıyorlar. Çıkmadım kızım kar da yağıyor. Üşürüm diye çıkmadım kızım. Deprem hafifledi azıcık. Ama gıcır gıcır duvar gidip geliyor. Allah'a yalvardım. Sonra kapı dövüldü tak tak .Komşunun gelini sağ olsun beni bilmiş. Geri geldim, yerime yattım ama somya sallanıyor. Allah'a yalvarıyorum. Neyse sabah oldu. Duvarlara, oralara, buralara bakıyorum. Bir şey yok. Hiç duvarlarda yarık yırtık yok. Çayımı pişirdim, içtim kızım. Epeyce televizyona baktım kızım. Sonra Şule telefon etti. Ama onda bir heyecan geldi ki bana. Masanın üstünde çeketim vardı, başörtüm vardı. Bir yeni savan almıştım, onları alayım dedim. Keşke hepsini alsaydım. Duvardaki resimleri dinledim. Kardeşimin resmi var, kocamla benim resmim var. Elim tutmadı. Aman bir şey olmaz inşallah dedim. Vardım okula combur cemaat Allah. Oturduk bir saat. Ancak telefon çaldı. Açmıştım ki oğlum: "Anne ne yapıyorsun?" dedi. "Oturuyorum oğlum." dedim. "Korkma anne" dedi. Oğlumla biraz konuştum. Öğlen okudu. Varayım eve namaza gideyim dedim. Oradan birine "beni eve bırakır mısın?" dedim. Eve vardım ki kanepenin ucuna vardım varamadım ancak bir deprem oldu. Şakır şakır şakır hızlıca içine düştüm toprağa. Kendime geldim ki ben yerde yatıyorum. Konu komşu geldi. Kurtardılar ancak beni. Sonrada Kayseri'ye geldim kızım.

Künye: Hüsne KIRAÇ. 1932 doğumlu olup 91 yaşındadır. Evli olup eşi 15 yıl önce vefat etmiştir. 8 çocuğu vardır. Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesi Kanlıkavak Köyünde doğmuş, büyümüş, orada evlenmiş ve halen orada yaşamaktadır. Eğitim durumu olarak okur yazar değildir. Kahramanmaraş depreminde yaşadıklarını anlatmaktadır.

SES BİLGİSİ

1. Vasıta hâli eki "-le, -la" nın -inen/-inan, -lan/-len, -nan/ -nen şeklinde kullanılması:
fenerinen(fenerle), lüküsinen(lüksle), şiyinen(şeyle), herifinen (herifle), oğlumunan (oğlumla)
2. Soru Eki Mı Mi Mu Mü 'nün Düşmesi:
bırahıy (bırakır mısın)
3. Şimdiki Zaman Ekinde Meydana Gelen Ses Değişimleri:
yatıyodum (yatıyordum),sallanıyo (sallanıyor), yalvarıyom (yalvarıyorum), bahıyom (bakıyorum), notuyon (ne yapıyorsun), oturuyom (oturuyorum), yatıyom (yatıyorum)
4. -ı, -i, -u, -ü, Zarf Fiil Ekinin İşleklik Kazanması:
ideniye (iyice), ipiye (epeyce)
5. Duyulan (Öğrenilen) Geçmiş Zamanın Görülen Geçmiş Zaman Eki Yerine Kullanılması:
aldıydım (almıştım), açtıydım (açmıştım)





DERLENEN SES KAYDI:

Gece yatıyodum, şahır şahır şahır şahır sallandı. Zobanın arhasında zoba sallandı. Somya sallandı ideniye. Elektrik kesildi. Gahtım. Gahtımkine gonşular elinde fenerinen, lüküsinen,şiyinen yollarda dolanıyo.Çıhmadım gızım gar da yağyo. Üşürüm deni çıhmadım gızım. Deprem hafifledi acık. Amma gıcır gıcır duvar gedip geliyo. Allah'a yalvardım. Sonra gapı dövüldü tah tah. Gonşunun gelini sağ ossun beni bellemiş. Geri geldim yerime yatdım amma somya sallanıyo. Allah'a yalvarıyom. Neyise sabah oldu. Duvarlara oralara buralara bahıyom. Bişi yoh. Hiç duvarlarda yarış yırtış yoh. Çayımı bişirdim içtim gızım. İpiyi televizona bahtım gızım. Sonra Şule telifon etdi. Amma onda bir heyecan geldi ki bana. Masanın üstünde çeketim varıdı. Başörtüm varıdı. Bir acer savan aldıydım onları alıyım dedim. Vara hepini alaydım. Duvardaki iresimleri dinedim. Gardaşımın iresmi var, herifinen benim iresmim var. Elim dutmadı. Amman bi şey olmaz işşallah dedim. Vardım ohula çombur cömeat Allaaah. Oturduh 1 saat. Anca telifon çaldı. Açdıydım : oğlum.Ana notuyon dedi. Oturuyom oğlum dedim. Gorhma ana dedi. Oğlumunan ıcış konuştum. Öğlen ohudu. Varıyım eve namaza gediym dedim. Oradan birine beni eve bırahiy dedim. Eve vardımkine ganepenin ucuna vardım varmadım anca bir deprem oldu. Şahır şahır şahır... Gürpeden içine düşdüm toprağa. Ayıhı verdimkine ben yerde yatıyom. Gonu gomşu geldi gurtardılar anca beni. Sonra da Gayseri'ye geldim gızım.

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ:

Gece yatıyordum, şakır şakır şakır şakır sallandı. Sobanın arkasında soba sallandı. Somya sallandı iyice. Elektrik kesildi. Kalktım. Kalktım ki komşular elinde fenerle, lütle, şeyle yollarda dolanıyorlar. Çıkmadım kızım kar da yağıyor. Üşürüm diye çıkmadım kızım. Deprem hafifledi azıcık. Ama gıcır gıcır duvar gidip geliyor. Allah'a yalvardım. Sonra kapı dövüldü tak tak .Komşunun gelini sağ olsun beni bilmiş. Geri geldim, yerime yattım ama somya sallanıyor. Allah'a yalvarıyorum. Neyse sabah oldu. Duvarlara, oralara, buralara bakıyorum. Bir şey yok. Hiç duvarlarda yarık yırtık yok. Çayımı pişirdim, içtim kızım. Epeyce televizyona baktım kızım. Sonra Şule telefon etti. Ama onda bir heyecan geldi ki bana. Masanın üstünde çeketim vardı, başörtüm vardı. Bir yeni savan almıştım, onları alayım dedim. Keşke hepsini alsaydım. Duvardaki resimleri dinledim. Kardeşimin resmi var, kocamla benim resmim var. Elim tutmadı. Aman bir şey olmaz inşallah dedim. Vardım okula combur cemaat Allah. Oturduk bir saat. Ancak telefon çaldı. Açmıştım ki oğlum: "Anne ne yapıyorsun?" dedi. "Oturuyorum oğlum." dedim. "Korkma anne" dedi. Oğlumla biraz konuştum. Öğlen okudu. Varayım eve namaza gideyim dedim. Oradan birine "beni eve bırakır mısın?" dedim. Eve vardım ki kanepenin ucuna vardım varamadım ancak bir deprem oldu. Şakır şakır şakır hızlıca içine düştüm toprağa. Kendime geldim ki ben yerde yatıyorum. Konu komşu geldi. Kurtardılar ancak beni. Sonrada Kayseri'ye geldim kızım.

Künye: Hüsne KIRAÇ. 1932 doğumlu olup 91 yaşındadır. Evli olup eşi 15 yıl önce vefat etmiştir. 8 çocuğu vardır. Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesi Kanlıkavak Köyünde doğmuş, büyümüş, orada evlenmiş ve halen orada yaşamaktadır. Eğitim durumu olarak okur yazar değildir. Kahramanmaraş depreminde yaşadıklarını anlatmaktadır.

SES BİLGİSİ

Lüks: Köylerde kullanılan aydınlatma aracı.

Acer: "Yeni", "hiç kullanılmamış" anlamlarına gelen kelime

Vara: "Keşke" anlamına gelen kelime

Gürp: "Hızlı" anlamına gelen kelime





Bu çalışmada üç farklı kişinin konuşmalarından derleme yapılmış olup, Göksun ağzı hakkında genel bir bilgiye vesile olunmaya çalışılmıştır. Her ne kadar üç kişi ile yapılan çalışma yetersiz olsa dahi Göksun ağzı hakkında genel bir fikir edinilmeye yeteceği düşünülmüştür. Çalışmada da görüldüğü üzere k - > g-ğ değişimleri ve k - > h değişimleri o bölgenin halkı tarafından bir hayli kullanılıyor olup, ağız özellikleri bakımından Kayseri ağzına da kısmi yakınlık tespit edilmiştir.



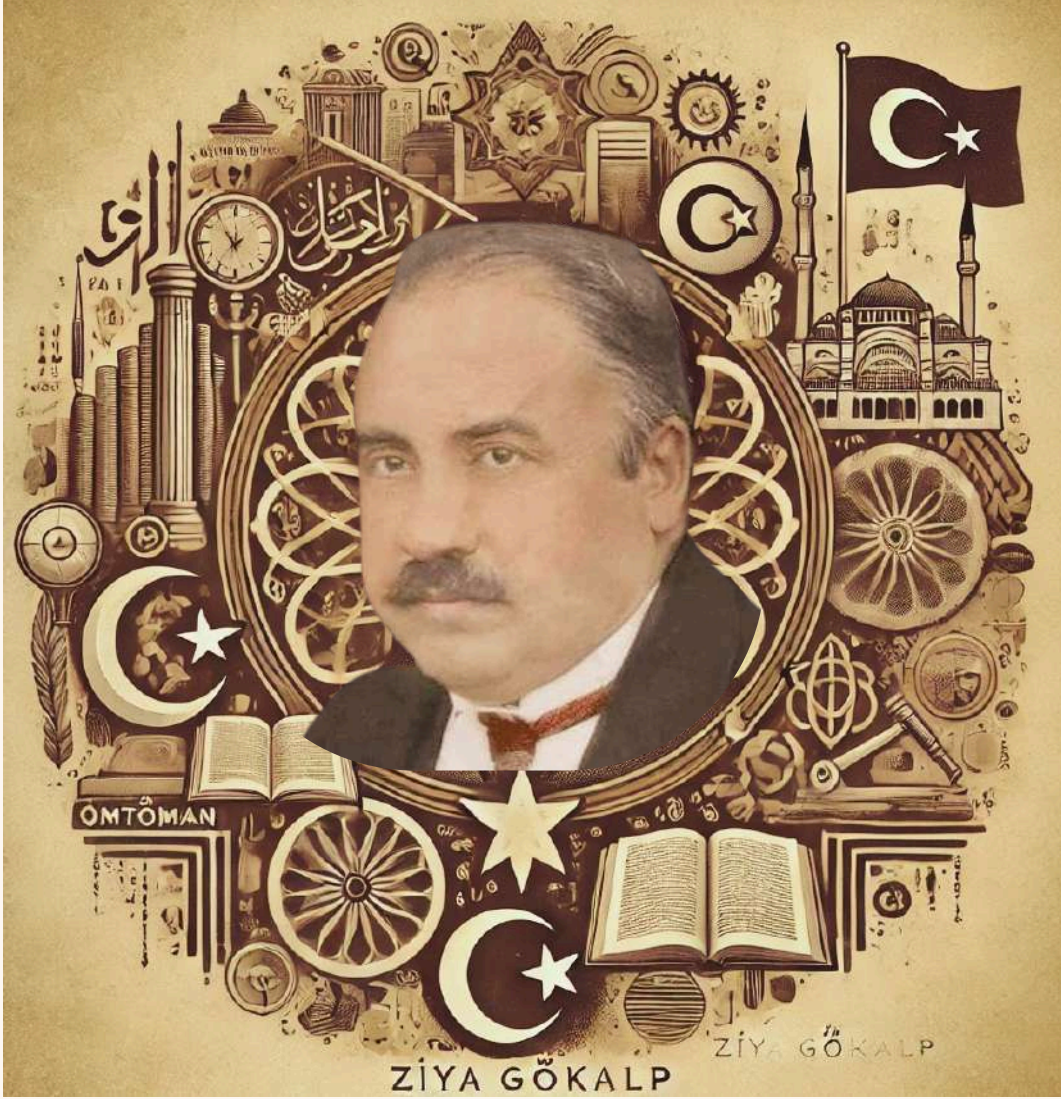


- Abdülkadir, M. (1933) *Maraş'ta Derlenmiş Sözler, Halk Bilgisi Haberleri* 11/20.
- Akbaş, A. (1985). *Yapalak – Ekinözü Ağzı Ses ve Şekil Bilgisi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi.*
- Aksu, A. (2013). *Nurhak ve Yöresi Ağzı (İncelem- Metinler- Sözlük), Erciyes Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*
- Alparlan, Y., Yakar, S. (2009). *Seyahatname, Şehir Tarihi ve Coğrafya Kitaplarına Göre Maraş. Kahramanmaraş. Ukde.*
- Bahçe, M. (1972). *Elbistan Ağzı. Atatürk Üniversitesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*
- Boz, E., Mutlu, H. K. (2004) *Kahramanmaraş Ağzı Üzerine Tespitler. Kahramanmaraş Sempozyumu*
- Caferoğlu, A. (1995). *Güneydoğu İllerimiz Ağızlarında Toplamalar (Malatya, Elazığ, Tunceli, Gaziantep ve Maraş Vilayetleri Ağızları). Ankara: TDK.*
- Çulha, F. (1984) *Elbistan Ağzı Fırat Üniversitesi*
- Demir, N.(2002). *Ağız Terimi Üzerine , Türk Bilig: /4: 105-106*
- Erdem, M.D., Kirik, E. (2012). *Elbistan Ağzı (Kahramanmaraş Ağızları- II). Turkish Studies.*
- Erdem, M.D., Kirik, E. Üst, S., Dağdelen, G. (2009). *Türkoğlu Ağzı (Kahramanmaraş Ağızları – I).*
- Erdem, M.(2010). *Derleme Sözlüğünde Kahramanmaraş Kelimelerinin Dağılımı ve Ses Bilgisi Özellikleri, Bilig,54/115 -138.*
- Erdem, M. (2008). *Derleme Sözlüğünde Göksun Kelimleri,100. Yılında Göksun Sempozyumu.*
- Gülensoy, T.(2009). *Mine KILIÇ, Kahramanmaraş Merkez Ağzı, Kahramanmaraş 2008, 180s. ISBN 994452884-6, Dil Araştırmaları, Sayı:4 Bahar 153-156.*
- Gültekin, M. (2005). *Kahramanmaraş Ağzına İlişkin Bazı Gözlemler, TÜBAR – XVIII- Güz.*
- Günel, İ.(1972). *Göksun Ağzı (Yayınlanmamış Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi DTCTF*
- Karahana, L. (2014). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, Ankara. TDK*
- Kaya, Ö., Kozan, H.A. (2003). *Mahalli Kelimeler Sözlüğü. Kahramanmaraş: Ukde.*
- Kılıç, M. (2009). *Kahramanmaraş Merkez Ağzı. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).*
- Kılıç, M. (2009). *Kahramanmaraş Merkez Ağzının Anadolu Ağızları İçindeki Yeri. Kafkas Üniversitesi. II. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı.*
- Kirik, E. (2011). *Kahramanmaraş Merkez İlçe Ağzı (Ses Bilgisi, Metinler), Sakarya Üniversitesi (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).*
- Koçak, S. (1987). *Kahramanmaraş Yöresi Yemekleri Dili Ve Terimleri . (Yayınlanmamış Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi*
- Mihçı, A.İ. (1967). *Elbistan Ağzı. (Yayınlanmamış Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi DTCTF*
- Özdemir, Y.(1960). *Afşin Ağzı. (Yayınlanmamış Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi DTCTF*
- Özgül, A. (1981). *Kahramanmaraş Merkez Ağzı. (Yayınlanmamış Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi*
- Sümen,H.İ.(1989) *Pazarcık (Kahramanmaraş) Yöresi Ağızları . (Yayınlanmamış Lisans Tezi) Fırat Üniversitesi.*
- Turan, H.A. (2009). *Maraş Merkez Ağzı (Kelimeler, Deyimler, Atasözleri, Dualar, Beddualar, Tekerlemeler, Ninniler).*
- Turan, H.A. (2014). *Maraş Merkez Ağzında Kullanılan Deyimler. Kahramanmaraş: Ukde*
- Erdem, M.(2010). *Derleme Sözlüğünde Kahramanmaraş Kelimelerinin Dağılımı ve Ses Bilgisi Özellikleri, Bilig,54/115 -138.*
- Kahramanmaraş Belediyesi Web Sitesi
- Göksun Belediyesi Web Sitesi
- Erdem, M. (2008). *Derleme Sözlüğünde Göksun Kelimleri,100. Yılında Göksun Sempozyumu*
- Karahana, L. (2014). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, Ankara. TDK*





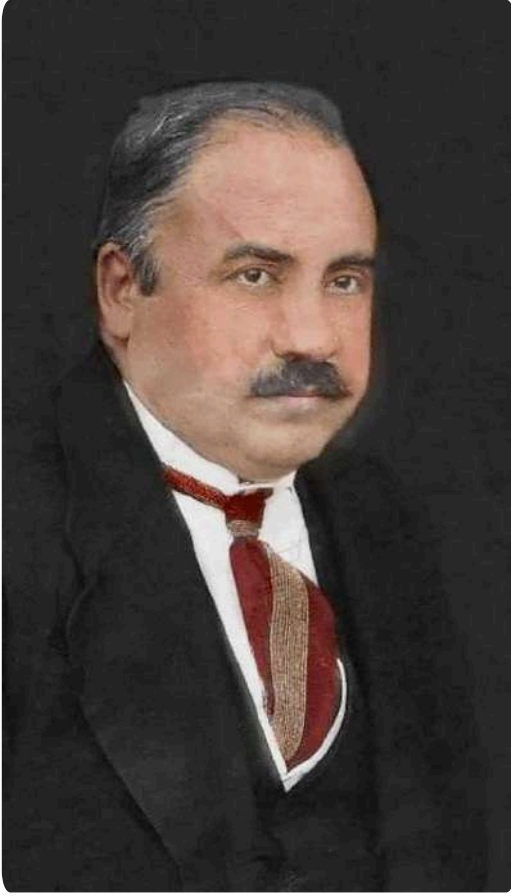
TÜRKÇÜLÜĞÜN ESASLARI VE ZİYA GÖKALP



Rumeysa ŞAHİN[1]

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrasya Araştırmaları Anabilim Dalı.





Türkçülüğün Esasları ve Ziya Gökalp

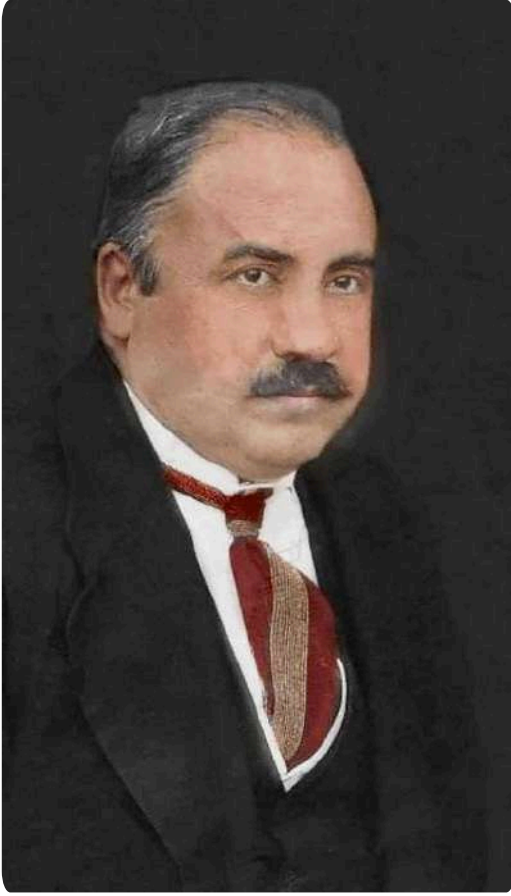
E ; E E E E
E E E E E E E E
E E E Eş E
E E E E E
E E E E ; E
E E E E E E
E E E E E
E E E E E
E E E E E
i E E E E

“Türkçülüğün Esasları” Kitabının Yazılış Süreci

“Türkçülüğün Esasları” Ziya Gökalp tarafından 1923 yılında yazılmıştır. Eser, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunun hemen öncesinde, Türk kimliği ve milliyetçiliği üzerine yoğun tartışmaların yapıldığı bir dönemde kaleme alınmıştır. Gökalp, bu eseriyle Türk milletinin geçmişten gelen değerlerini modern bir çerçevede değerlendirmeyi amaçlamıştır.

Yazılış sürecine baktığımızda, Gökalp’in o dönemdeki sosyo-kültürel ortamın etkisi büyüktür. Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküşü ve Türk milletinin bağımsızlık mücadelesi, milliyetçi bir anlayışın gelişmesini zorunlu kılmıştır. Gökalp, bu süreçte Türkçülüğü bir ideoloji olarak geliştirirken Avrupa’daki milliyetçilik akımlarından da etkilenmiştir. Eser, Türk toplumunun yeniden yapılandırılması ve modernleşmesi için bir yol haritası sunar.





Türkçülüğün Esasları

ve

Ziya Gökalp

E ; E E E E
E E E E E E E E
E E E Eş E
E E E E E
E E E E ; E
E E E E E E
E E E E E E
E E E E E E
E E E E E E
i E E E E

“Türkçülüğün Esasları” Kitabının Yazılış Süreci

“Türkçülüğün Esasları” Ziya Gökalp tarafından 1923 yılında yazılmıştır. Eser, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunun hemen öncesinde, Türk kimliği ve milliyetçiliği üzerine yoğun tartışmaların yapıldığı bir dönemde kaleme alınmıştır. Gökalp, bu eseriyle Türk milletinin geçmişten gelen değerlerini modern bir çerçevede değerlendirmeyi amaçlamıştır.

Yazılış sürecine baktığımızda, Gökalp’in o dönemdeki sosyo-kültürel ortamın etkisi büyüktür. Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküşü ve Türk milletinin bağımsızlık mücadelesi, milliyetçi bir anlayışın gelişmesini zorunlu kılmıştır. Gökalp, bu süreçte Türkçülüğü bir ideoloji olarak geliştirirken Avrupa’daki milliyetçilik akımlarından da etkilenmiştir. Eser, Türk toplumunun yeniden yapılandırılması ve modernleşmesi için bir yol haritası sunar.





Türkçülük nedir?

TDK Güncel Sözlüğünde Türkçülük ifadesinin kelime anlamı şöyle geçmektedir: Osmanlı Devleti'nin son yıllarında ortaya çıkan, bütün Türklerin tek vatanda ve tek bayrak altında birleştirilmesini amaçlayan akım; Pantürkizm.

Gökalp'e göre ise Türkçülük; Türk milletini yükseltmek demektir.

Ziya Gökalp'in Türkçülük anlayışı, birkaç anahtar kavram etrafında şekillenir:



Milliyet ve Millet

Gökalp, milleti, ortak bir kültür, dil ve tarih etrafında birleşen insanlar olarak tanımlar. Milliyetçilik, bu bağlamda bir milletin kimliğini bulması ve özgüven kazanması için gereklidir.

Dil ve Kimlik

Türkçülük, dilin sadeleştirilmesi ve geliştirilmesi üzerine odaklanır. Gökalp, dilin bir milletin ruhunu yansıttığını ve bu nedenle Türkçenin korunup yaygınlaştırılması gerektiğini savunur.



Kültürel Yenilenme

Gökalp, Türk kültürünün zenginliğini ön plana çıkararak, modernleşme sürecinde bu kültürün korunması ve geliştirilmesi gerektiğini vurgular. Batı'nın bilim ve teknolojisinden faydalanırken, Türk kimliğinin kaybolmamasına dikkat edilmesi gerektiğine inanır.

Sosyal Dayanışma

Türk toplumunun güçlü bir birliktelik içinde olması gerektiğini savunur. Aile, köy ve şehir gibi sosyal yapıların güçlendirilmesi, toplumsal dayanışma için önemlidir.

Eğitim ve Aydınlanma

Türkçülüğün yayılması ve güçlenmesi için eğitimin temel bir araç olduğunu belirtir. Gökalp, Türk gençliğinin çağdaş değerlerle donatılması gerektiğine inanır.





Gökalp'in şiirlerinde Türklükten, Türk olmaktan gurur duyulması temel temalardandır. Tanrı, Türk'ü yüce yaratmıştır. O, Türklük soyundan gelmiştir, Gökalp'e göre Türk ünvanı her ünvandan üstündür. Türk milleti, bölünmez bir bütündür. Millet uğrunda can verilir Ziya Gökalp'in Türkçülük anlayışı hem bireysel hem de toplumsal düzeyde Türk milletin kimliğini bulması ve güçlenmesi üzerine inşa edilmiştir. "Türkçülüğün Esasları," bu düşüncelerin sistematik bir şekilde ifade edildiği önemli bir eserdir ve Türk milliyetçiliğinin şekillenmesinde kritik bir rol oynamıştır.

"Türkçülüğün Esasları," alt bölümler hâlinde Türk milliyetçiliğinin çeşitli yönlerini incelemektedir. Eserdeki ana temalar şunlardır:

Milliyetçilik Anlayışı

Gökalp, milliyetçiliği, bir milletin kültürel ve tarihî değerlerine dayanarak oluşturduğu bir birliktelik olarak tanımlar. Ona göre, millet; dil, din, soy, kültür ve coğrafya gibi unsurlar etrafında şekillenir. Bu unsurlar, bir milletin kimliğini ve varlığını korumasında temel rol oynar.

Türk Dili ve Kültürü

Gökalp, dilin bir milletin en önemli varlıklarından biri olduğunu belirtir. Türkçeyi sadeleştirme çabası, halkın anlayabileceği bir dil oluşturmak için önemlidir. Ayrıca, Türk kültürünün zenginliğini vurgular ve bu kültürün modern eğitimle harmanlanarak gelişmesi gerektiğini savunur.

Sosyoloji ve Toplum

Gökalp, sosyolojik bir bakış açısı ile Türk toplumunu inceler. Toplumun yapı taşları olan aile, köy ve şehir gibi unsurların, Türk kimliğinin oluşumunda ne kadar önemli olduğunu belirtir. Sosyal dayanışma ve yardımlaşma, güçlü bir toplumun temel taşları olarak görülür.

Ekonomik Bağımsızlık

Ekonomik kalkınma, bir milletin bağımsızlığını kazanması ve sürdürmesi için şarttır. Gökalp, ekonomik bağımsızlığın sağlanmasının yanı sıra, yerli üretimin teşvik edilmesi gerektiğini savunur.

Eğitim ve Aydınlanma

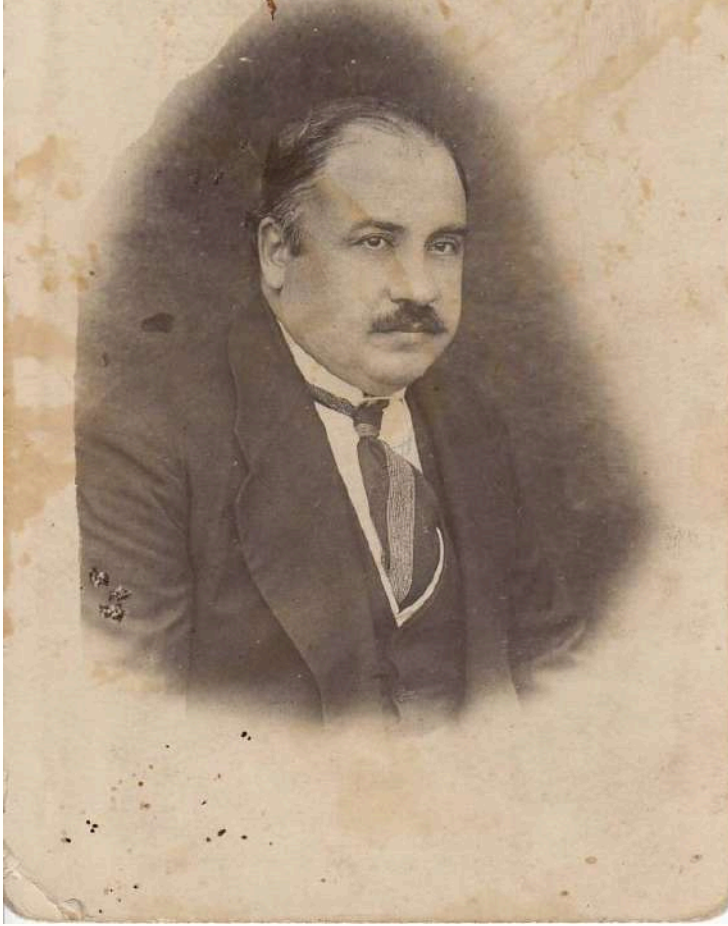
Eğitim, Gökalp için Türk milletin modernleşmesinde kritik bir öneme sahiptir. Eğitim yoluyla bireylerin bilinçlenmesi ve millî değerlere sahip çıkması gerektiğini vurgular. Türk gençliğinin, Türkçülük idealleri doğrultusunda yetiştirilmesi gerektiğini belirtir.





“Üçlü Doktrin ve Türk Aydınları: Ziya Gökalp ile Ali Bey Hüseyinzade Turan”

Nazar TOPRAK



Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak
Ziya Gökalp
Türkleşmek, İslamlaşmaq, Avropalaşmaq
Əli bəy Hüseynzadə





“Üçlü Doktrin ve Türk Aydınları: Ziya Gökalp ile Ali Bey Hüseyinzade Turan”

*Türkleşmek, İslamlaşmak,
Muasırlaşmak
Ziya Gökalp*

*Türkləşmək, İslamlaşmaq,
Avropalaşmaq
Əli bəy Hüseynzadə*



Ziya Gökalp ve Ali Bey Hüseyinzade Turan, Türk milletinin düşünce hayatında derin izler bırakmış iki önemli şahsiyettir. Her fert gibi, bu iki düşünce önderi de dünyaya gözlerini açmış, yaşamış ve nihayetinde hayata veda etmişlerdir. Ancak, onların ardında bıraktığı miras, fikirleri ve idealleri, Türk toplumunun belleğinde yaşamaya devam etmektedir. Bu miras, Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak düsturuyla özdeşleşmiş bir ruhu barındırmaktadır. Ziya Gökalp ve Ali Bey Hüseyinzade Turan gibi düşünce önderlerinin bıraktığı miras, yalnızca geçmişle sınırlı bir miras değil, aynı zamanda bugünümüz ve geleceğimiz için de anlam taşıyan bir yol pusulasıdır. “Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak” doktrini, Türk milletinin kendi öz değerleri ile evrensel değerleri bir arada barındırarak, ulus olarak gelişim göstermesinin anahtarıdır. Bu ruhun anlaşılması ve yaşam bulması hâlinde, Türkler nihai hedeflerine ulaşacak ve gelecek nesillere güçlü bir miras bırakacaklardır. Bu miras her iki aydınında şiirine konu olan Turan olacaktır. Türkçülüğün babası olan Ziya Gökalp Turan’ı şiirinde şu şekilde anlatmıştır;



*Nabızlarımda vuran duygular ki tarihin
Birer derin sesidir, ben sahifelerde değil
Güzide, şanlı, necip ırkımın uzak ve yakın
Bütün zaferlerini kalbimin tanininde
Nabızlarımda okur, anlar, eylerim tebcil.
Sahifelerde değil, çünkü Atilla, Cengiz
Zaferle ırkımın tetviç eden bu nasiyeler,
O tozlu çerçevelerde, o iftira amiz
Muhit içinde görünmekte kirli, şermende;
Fakat şerefle numayan Sezar ve İskender!
Nabızlarımda evet, çünkü ilm için müphem
Kalan Oğuz Han'ı kalbim tanır tamamiyle
Damarlarımda yaşar şan-ü ihtişamıyla
Oğuz Han, işte budur gönlümü eden mülhem:
Vatan ne Türkiyedir Türklere ne Türkistan
Vatan, büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan[1]*

[1] Gökalp, Ziya, Kızıl Elma, Ankara, 1976, s. 5-6.

Ali Bey Hüseyinzade Soyadı Kanunu'ndan sonra Turan soyadını almış[1] ve Turan'ı şiirinde şu şekilde anlatmıştır;

*Sizlersiniz, ey gövm-i Macar, bizlere ihvan,
Ecdadımızın müştereken menşeyi Turan.
Bir dindeyiz biz, hepimiz hakperestan,
Mümkün mü ayırsın bizi İncil ile Kuran?
Çingizleri titretti şu afakı sera ser,
Timurları hükmetti şehinşahlara yekser.
Fatihlerine geçti bütün kişveri geyser...[1]*

[1] Handan, R. Z., Unutulmuş Dahi, 1994, s. 13.

[1] Bayat, A.H., Hüseyinzade Ali Bey, 1998, s. 24.





Ziya Gökalp ve Alibey Hüseyinzade, yalnızca Turan konulu şiirleri ile değil, aynı zamanda yaşamış oldukları dönemin sosyal ve siyasi olaylarından aldıkları ilham ile de birbirlerine yakın bir konumda bulunmaktadır. Bu iki aydın, yaşadıkları zaman diliminin getirdiği zorlukları ve fırsatları değerlendirerek Türk milletinin geleceği adına benzer öğretiler geliştirmişlerdir. Ziya Gökalp'in düşünceleri, Alibey Hüseyinzade'nin düşünceleriyle iç içe geçmiş durumdadır. Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak doktrinin ise ilk kez kim tarafından ortaya konulduğu konusunda farklı görüşler bulunmaktadır.[1]Ancak, burada asıl önemli olan nokta, bu öğretilerin ilk kimin tarafından yazıldığı değil, Türk toplumunun bu öğretileri nasıl benimsediği ve bunları nasıl hayata geçireceğidir. Her iki düşünür de Türk milletinin refahı için çabalarını yoğunlaştırmış, milliyetçi bir anlayışın temellerini atmayı hedeflemişlerdir.

Dönemin diğer aydınları da benzer çizgilerde düşünceler geliştirmiştir. Kırımlı İsmail Gaspıralı'nın "Dilde, fikirde, işte birlik!" sözü, bu dönemin en belirgin özelliğini yansıtan bir ifadedir. Gaspıralı, Türk toplulukları arasında dil, düşünce ve eylem birliğinin sağlanmasının önemini vurgulayarak, bu milletin güçlü bir geleceğe sahip olabilmesi için birlikteliğin şart olduğunu belirtmiştir. Aynı şekilde Kazanlı Yusuf Akçura'nın kaleme aldığı "Üç Tarzı Siyaset" makalesi, dönemin akımlarını eleştirel bir bakış açısıyla analiz etmiştir.

Bu aydınların ortak amacı, Türk milletinin çağdaşlaşma sürecine katkıda bulunmak ve milletin refahını artırmaktır. Hangi düşünürün ilk önce nereden ilham aldığı ya da hangi doktrini geliştirdiği sorusundan öte, önemli olan bu düşüncelerin bugünkü ve gelecekteki Türk toplumu için nasıl anlamlandırılacağıdır. Millî birlik ve beraberlik anlayışının hâkim olması, aydınların mirasının doğru bir şekilde taşınmasına bağlıdır. Dolayısıyla, bu düşünürlerin eserleri ve fikirleri, günümüzde de Türk milletinin aydınlık geleceği için bir yol haritası teşkil etmektedir.

[1] Süleymanova, S, Ali Bey Hüseyinzade'nin Türkçülük İddiaları, 2018, s. 183-192.





Ziya Gökalp ve Alibey Hüseyinzade Turan'la Türkleşmek

Türkçülük, Türk milletini yükseltmek demektir. O hâlde, Türkçülüğün mahiyetini anlamak için, evvel emirde adı verilen zümrenin mahiyetini tayin etmek lazımdır. [1]

Hiç şüphesiz Muasır Medeniyetler seviyesine ulaşmamızın ilk basamağı evvela kendimizi, tarihimizi ve kültürümüzü bilmektir. Ziya Gökalp *Türkçülüğün Esasları* kitabında şöyle söylemiştir *başka uluslar, çağdaş uygarlığa girmek için geçmişlerinden uzaklaşmak zorundadırlar; oysa Türklerin çağdaş uygarlığa girmeleri için, yalnız geçmişlerine dönüp bakmaları yeter.*[2] Buna paralel olarak Ali Bey Hüseyinzade Turan ise *Türkler Kimdir ve Kimlerden İbârettir?* Makale serisinde bu konudaki fikrini şu şekilde dile getirmiştir. *Tarihimize ve geçmişimizdeki anâsır-ı milliyemiz hakkında hakikati meydana çıkarmak için evvel emirde özümüzü tanımalıyız. Yani, Türklerin kim olduklarını ve kimlerden ibaret olduklarını, nereden neşet ettiklerini neçe şubeye ayrıldıklarını, bugün nerede sakin olduklarını ve ne namlar tahtında yaşadıklarını göstermeliyiz. İçimizde Özbeklerin, Kırgızların Başkırtların Türk olduklarını bilmeyenler vardır... Türklükle iftihar ettikleri hâlde Türkün kim ve kimlerden ibaret olduğunu bilmeyen ne kadar muharrirlerimiz vardır...*[3]

Ziya Gökalp ve Ali Bey Hüseyinzade Turan, Türk milletinin kendi kimliğini tanıması gerektiğinin önemine vurgu yapmışlardır. Bu düşüncelerinin temelinde yatan prensip, Türklerin tarihî ve kültürel köklerine sahip çıkması ve kendisini tanıması gerektiğidir. Tarihî bağlarıyla güçlü olan Türk milleti, dünya üzerinde kökleri derinlere inen bir geçmişe sahiptir; fakat bu mirasın farkında olmayan bir toplum, modernleşme yolunda da zorluklarla karşılaşmaktadır.

Günümüzde Türk toplumunun siyasi alandaki gelişmeleri, geçmişe nazaran belirli bir ilerleme kaydetmiş olsa da sokaktaki bireyler arasında Türk kimliği, Türk devletleri ve Türk toplulukları hakkında yeterli bilgiye sahip olma durumu oldukça düşüktür. Hatta Yedi bağımsız Türk devletinin varlığından bile haberdar değildir. Bu durum, yalnızca tarih bilincinin eksikliğinden değil, aynı zamanda Türk milliyetçiliğinin politik bir kimlik olarak algılandığının da bir göstergesidir. “Türküm” demek, günümüzde fikirlerini, duruşunu ve politik tercihlerini sergileyen bir söylem hâline gelmiştir. Fakat birkaç kelimeyi yabancı lisanda söylemek insanları modern kılmaya başlamıştır. Bu durum, Türk kimliğinin günlük hayatımızda ne denli içselleştirilemediğini gösterir.

[1] Gökalp, Z, *Türkçülüğün Esasları*, İstanbul, 1968, s. 15.

[2] Gökalp, Z, *Türkçülüğün Esasları*, İstanbul, 1968, s. 151.

[3] Handan, R.Z., *Unutulmuş Dahi*, Bakü, 1994, s. 34-35.





Ziya Gökalp ve Alibey Hüseyinzade Turan'la Türkleşmek

Türklerin tarihi, asırlar boyunca süregelen bir ihtişamı barındırmaktadır. Ancak bu tarihi anlatmak, belirli bir siyasi partiyle olan bağlantı ve kimlik çerçevesine sıkıştırılmaya başladı. Oysaki tarih, toplumların varlığı için temel taşıdır. Tarihimizi bilmeden geleceğe dair sağlam adımlar atmak, bu açıdan düşünüldüğünde oldukça çetin görünmektedir. Çağdaş bir toplum olabilmek için, önce geçmişimizi anlamamız ve değerlerimizi sahiplenmemiz elzemdir. Özellikle modern dünyanın getirdiği birçok değişim ve bilgi akışı içinde kültürel ve tarihî köklerimizi yitirmeden ilerlemek elzemdir.

Türk toplumunun bugünkü durumu, Ziya Gökalp ve Alibey Hüseyinzade'nin düşüncelerinin ne denli anlamlı olduğunu gözler önüne sermektedir. Kendi kimliğimizi tanımak ve bu kimlikle yaşam sürmek, çağdaş bir toplum olmanın ilk basamağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihimizi ve kültürümüzü tanımadan, sadece yüzeysel bilgilerle modernleşmek, toplum olarak güçlü ve bağımsız bir duruş sergileyebilmemizi engelleyecektir. Bu bilinçle, Türk milleti olarak geleceğe daha sağlam adımlarla ilerlemek mümkündür.

Ziya Gökalp ve Ali Bey Hüseyinzade Turan'la İslamlaşmak

Ben Türküm, Kafkaslı bir Türküm. Türk bir Müslüman'ım, Müslüman bir insanım. Demek ki ben, bu dört sıfatla dünyaya geldim, bu dört sıfatla yaşamak mecburiyetindeyim.[1] Ali Bey Hüseyinzade Turan kendisini bu dört sıfatla tanımlamıştır. Ziya Gökalp ise buna paralel olarak şöyle söylemiştir *Türk milletindenim, İslam ümmetindenim, Avrupa medeniyetindenim. Artık bu bir neticedir, adeta bir düsturdur.* [2]

Türk tarihi, İslamiyet'in kabulüyle başlamış değildir ancak İslam dinin benimsenmesi, Türk toplumunun ihtişamlı dönemler yaşamasına zemin hazırlamıştır. İslam dininin, Türk halkı arasında derin bir etki yaratarak toplumsal bir aidiyet oluşturduğu açıktır. İki büyük aydının İslam dinine mensubiyet belirtmesinin temel nedeni budur. Türk toplumunun büyük çoğunluğunun Müslüman olması bağların kuvvetlenmesine ve ortak bir dinî kimlik oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, İslam'ın Türkler için bir bütünleşme unsuru hâline geldiğini söylemek mümkündür. İslam dini, Türklerin kimliğini ve tarihsel süreçteki konumunu belirleyen önemli bir faktördür. Bu nedenle, Türk toplumu içinde İslam'ın taşıdığı anlam, sadece dinî bir inanç olarak değil, aynı zamanda bir kimliğin de temelini oluşturmaktadır. Bu sebeple olmalıdır ki Ziya Gökalp *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak* adlı eserinde şu ifadeyi kullanmıştır. *Türkleşmek mefkuresi doğar doğmaz, İslamlaşmak ihtiyacı hissedilmeye başladı.* [3]

[1] Bayat, A.H., Hüseyinzade Ali Bey, Ankara, 1998, s. 46.

[2] Tülkay, B, Serdengeçti'de Gökalp ve Hakikat Hassasiyeti, İstanbul, 2019, s. 328.

[3] Gökalp, Z, Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak, Ankara, 2014, s. 19.





Ziya Gökalp ve Ali Bey Hüseyinzade Turan'la İslamlaşmak

Asırlardır önümüze sürülen mezhep kavgalarına Ali Bey Hüseyinzade Turan'ın verdiği cevap hayli önemlidir. *“Müslimanlar ve bilhassa Türkler nerede olursa olsun ister Osmanlı'da ister Türkistan'da ister Baykal gölünün etrafında, ya Karakurum civarında olsun, birbirlerini tanıyacak, sünnilik, şielik ve daha bilmem nemlik adlarıyla mezhep teessübünü azaldı, Kur'an-i Kerimi anlatmaya gayret edecek, dinin esasının Kur'an olduğunu bilecek olurlarsa el vermez mi?”*[1] Alibey Hüseyinzade'nin mezhepler konusunda ortaya koymuş olduğu yaklaşım hem tarihî hem de güncel bakımdan büyük bir öneme sahiptir. Mezhep ayrılıklarının, insanlar arasında nefreti artıran birer araç olarak kullanılmasının önüne geçmek için onun düşünceleri, toplumsal barış ve kardeşlik anlayışını beslemekte önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, Alibey Hüseyinzade'nin fikirleri, günümüz dünyasında özellikle mezhep çatışmaların çözümüne yönelik önemli bir rehber gibi görülmelidir.

[1] Handan, R.Z., Unutulmuş Dahi, Bakü, 1994, s. 28.

Ziya Gökalp ve Alibey Hüseyinzade Turan'la Muasırlaşmak

Ziya Gökalp Muasırlaşmanın nasıl olacağını şu şekilde ifade etmiştir *Bugün bizim için muasırlaşmak demek, Avrupalılar gibi deridnavutlar, otomobiller, tayyareler yapıp kullanabilmektir. Muasırlaşmak şekilce ve maişetçe Avrupalılara benzemek değildir. Ne zaman malumat ve masnuat iktibas ve iştirası için Avrupalılara ihtiyaçtan müstağni olduğumuzu görürsek o zaman muasırlaştığımızı anlarız.*[1] Ali Bey Hüseyinzade Turan ise bu tespiti paralel olarak şu şekilde ifade etmiştir. *Biz Avrupa'nın edebiyatı, sanayisi, bilim ve maariflerine müracaat etmek isteriz; özlerine değil! İslam ülkesine onların beyinleri, dimağları girsin; boğazları, mideleri girmesin! Ülkemiz, onların beyinlerini hazmetsin; midelerinde hazm olmasın.* [2]

Günümüzde sıklıkla yanlış anlaşılan konulardan biri çağdaşlık kavramıdır. Bu terim, çoğu zaman bir Avrupalı gibi yaşamak veya onların dillerini konuşmak şeklinde yorumlanmaktadır. Elbette, yabancı bir dili bilmek de önemlidir. Ancak yaşam biçimini benimsemek ve Türkçe konuşurken Türkçede karşılığı olmasına rağmen yabancı kelimeleri araya sıkıştırmak çağdaşlık olgusu değil bir tür taklittir. Çağdaşlık, bir kültürü taklit etmek değil, bireylerin kendi kimliklerini koruyarak evrensel değerlere ulaşmasıdır. Bu nedenle, çağdaşlık anlayışımızı yeniden gözden geçirmeli ve onu Avrupa merkezli bir bakış açısından uzaklaştırarak evrenselliğe dayanan bir bakış açısıyla ele almalıyız.

[1] Gökalp, Z, Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak, Ankara, 2014, s. 19.

[2] Handan, R.Z., Unutulmuş Dahi, Bakü, 1994, s. 19.





Ziya Gökalp ve Alibey Hüseyinzade Turan'la Muasırlaşmak

Her iki aydının düşüncesi, çağın gereksinimlerini karşılamak adına Avrupa'daki bilim, teknoloji, edebiyat ve sanat gibi unsurları ihtiyaç doğrultusunda alma yönündedir. Ancak, bu yaklaşımın özünde, Avrupa kültürü, gelenekleri ve dili ile özdeşleşmenin yeri yoktur. Zira, bu unsurları alırken, bireysel ve toplumsal kimliğimizi kaybetme riski taşırız. Kültürel kimliğimiz, geçmişten günümüze taşıdığımız geleneklerimiz ve dilimizle şekillenir. Eğer tamamen farklı bir kültürün yaşam tarzını benimsersek, çağdaşlaşma iddialarımızın yanı sıra benliğimizi de yitirme tehlikesi ile karşılaşırız. Benliğimiz, bizi biz yapan özelliklerdir. Çağdaş olmak, sadece dış etkileri benimsemekle değil, aynı zamanda kendi kültürel değerlerimizi koruyarak evrensel bilgi ve sanat birikimini içselleştirmekle mümkündür. Bu dengeyi kurmak hem bireysel hem de toplumsal varlığımızı sürdürebilmemiz açısından hayati öneme sahiptir.





Üçlü Doktrin

Türk hissiyatıyla mütehassis, İslam diniyle mütedeyyin ve Avrupa medeniyet-i hazırasıyla mütemeddin olmaktır. [1]

Türkleşmek, İslâmlaşmak mefkûreleri arasında bir teâruz olmadığı gibi bunlarla muasırlaşmak ihtiyacı arasında da bir tenâzu' mevcut değildir. [2]

Ziya Gökalp ve Ali Bey Hüseyinzade Turan'ın ortaya koyduğu “*Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak*” doktrini, Türk milletinin çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşmasında kritik bir öneme sahiptir. Bu doktrin, millî kimliğin ve manevi değerlerin korunması ve modernleşme gerekliliğinin bir bütün olarak ele alınmasını teşvik eder.

Aydınlara göre Türkleşmek, millî kültür ve değerlerin yaşatılması anlamına gelirken, İslamlaşmak, inanç ve manevi değerlerin toplum hayatındaki yerini pekiştirmeyi ifade eder. Muasırlaşmak ise, bilimsel ve teknolojik gelişmelere ayak uydurarak, toplumun çağdaş medeniyetler düzeyine ulaşmasını hedefler. Bu üç unsurun birbirini destekleyen yapısı, Türk milletinin geçmişten gelen zengin kültürel birikimini, modern dünyada var olabilmek için gerekli olan yeniliklerle harmanlar.

Gökalp ve Hüseyinzade'nin savunduğu bu doktrin, ulusal birliği sağlamanın yanı sıra, bireylerin çağın gereklerine uygun olarak yetişmesini de öngörmektedir. Türk milletinin, geçmişten gelen değerleri ve çağdaş unsurları bir arada değerlendirmesi, toplumsal gelişiminin sağlanmasını mümkün kılacaktır. Sonuç olarak, Türk milletinin muasır medeniyetler seviyesine ulaşması, bu üç doktrin çerçevesinde benimsenen değerler ve hedefler doğrultusunda gerçekleşecektir. *Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak* doktrinini benimseyip uyguladığımızda, yalnızca muasır medeniyetler seviyesine ulaşmış olmayacağız, aynı zamanda kıymetli ozanımızın “Turan” adlı şiirindeki özlemimizi de gerçekleştirmiş olacağız. İşte o vakit Kırım'dan Hazar' a at koşturabileceğiz ve işte o vakit Yeşil Tuna Nehri'nde abdest alıp Çin seddinde bir sabah namazı kılabiliriz! Bu bağlamda, Ziya Gökalp ve Ali Bey Hüseyinzade Turan'ın görüşleri çağdaş Türk toplumunun geleceği için bir yol pusulasıdır.

[1] Bayat, A.H., Hüseyinzade Ali Bey, Ankara, 1998, s. 32.

[2] Gökalp, Z, Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak, Ankara, 2014, s. 20.





Kaynakça

- Bayat, A.H. (1998). Hüseyinzade Ali Bey. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Gökalp, Z. (1968). Türkçülüğün Esasları. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gökalp, Z. (1976). Kızıl Elma. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gökalp, Z. (2014). Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak. Ankara: Ötüken Neşriyat.
- Handan, R.Z. (1994). Unutulmuş Dahi. Bakü: Korkut Yayınevi.
- Süleymanova, S. (2018). Ali Bey Hüseyinzade'nin Türkçülük İddiaları 18. Türk Tarih Kongresi, 7, s.183-192.
- Tülkay, B. (2019). Serdengeçti'de Gökalp ve Hakikat Hassasiyeti. Millî Mecmua Dergisi, 6, s. 322-331.





HİCRAN DERE[1]

ZİYA GÖKALP'IN “ALTIN IŞIK” VE “KIZILELMA” KİTAPLARINDA YER ALAN MİLLÎ DEĞERLERE BİR BAKIŞ



KIZIL
ELMA

ALTIN IŞIK



ZİYA GÖKALP

KIZIL ELMA

ZİYA GÖKALP

ALTIN IŞIK



[1] Erciyes Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Doktora Öğrencisi, Uzman Öğretmen MEB, ORCID: 0000-0002-5808-3182, ekicihicran@hotmail.com.

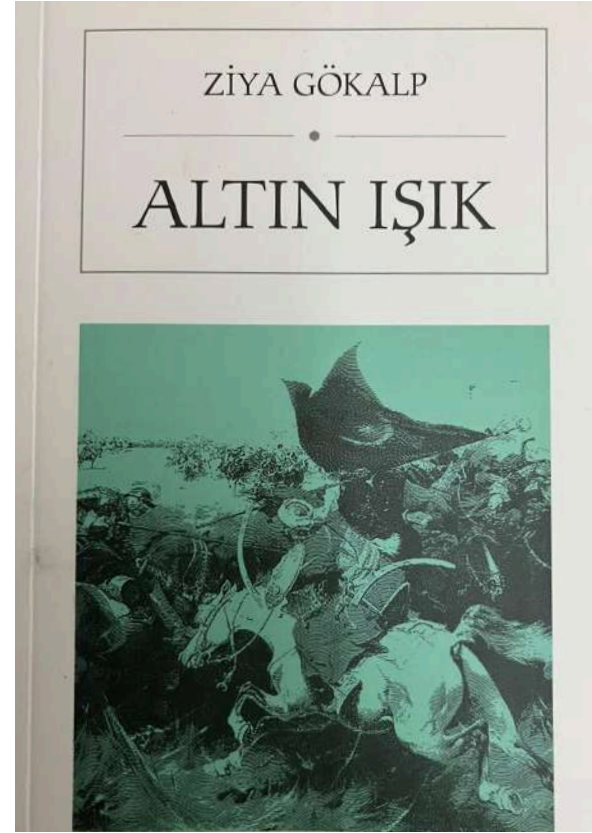




ZİYA GÖKALP'İN "ALTIN IŞIK" VE "KIZILELMA" KİTAPLARINDA YER ALAN MİLLÎ DEĞERLERE BİR BAKIŞ

Türk edebiyatının köklü bir geçmişi vardır ve bu geçmiş sözlü geleneklerin derinliklerinden, Göktürk Kitabeleri ile başlayan yazılı tarihe kadar uzanır. 8. yüzyıldan itibaren, bu zengin edebî miras, farklı dönemlerden geçerek, birçok değişikliğe uğramış ve gelişmiştir. Divan edebiyatından, halk edebiyatına, Tanzimat reformlarından, Cumhuriyet dönemi yeniliklerine kadar Türk edebiyatı, sosyal ve kültürel dönüşümleri yansıtan bir ayna olmuştur. Bu süreçte, birçok önemli eser ve yazar ortaya çıkmış, Türk düşünce ve sanat hayatını şekillendirmiştir. Günümüzde de Türk edebiyatı, global etkileşimler ve modern akımlarla birlikte, kendine özgü karakterini ve evrensel değerlerini koruyarak büyümeye devam etmektedir.

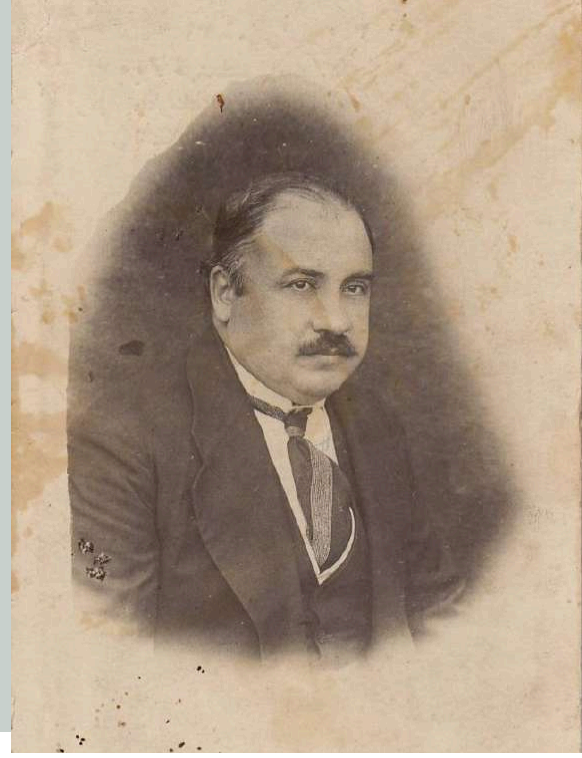
Türk edebiyatı ve düşünce dünyasında Ziya Gökalp'in yeri tartışılmaz bir öneme sahiptir. Gökalp, eserleri ve fikirleriyle Türk toplumunun kimliğinin şekillenme sürecine katkıda bulunmuş, Türk milliyetçiliği ve kültürü üzerine derin izler bırakmıştır. Edebiyat, sosyoloji, tarih ve siyaset alanlarında yazdığı eserlerle, toplumsal değişim ve gelişimin yanı sıra, bireysel düşünce özgürlüğünün de savunucusu olmuştur. Gökalp'in ideolojisi, cumhuriyetin kuruluş felsefesini şekillendiren etkenlerden biri olarak kabul edilir ve Atatürk'ün de ifade ettiği gibi[1], onun fikirleri, Türkiye'nin tarih yolculuğuna rehberlik etmiştir. Gökalp'in eserleri, gelecek nesillere aktarılması gereken değerli miraslarımız arasındadır ve onun düşünceleri, Türk aydınlarına ilham vermeye devam edecektir. Gökalp'in eserlerinin millî değerlerimiz açısından detaylı incelenmesi ve bu eserlerden azami derecede yararlanılması, gelecek nesillere kültürel mirasımızı aktarmak için önemli bir adım olacaktır.



[1] Mustafa Kemal Atatürk, "Etimin, kemiğimin babası Ali Rıza Efendi ise fikrimin babası Ziya Gökalp'tir" demiştir (Ateş, 2005).



Ziya Gökalp, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş dönemindeki en etkili düşünürlerden biri olarak kabul edilir. Gökalp'in çalışmaları, Türk milliyetçiliğinin ve Türkiye'nin yeniden doğuşunun temelini oluşturmuştur. Sosyoloji alanına yaptığı katkılarla, Türk toplumunun ve kültürel kodlarının oluşumunu destekleyen bir çerçeve oluşturduğunu söylemek mümkündür çünkü Gökalp'in ideolojisi, Atatürk inkılaplarının ve Türkiye Cumhuriyeti'nin resmî ideolojisinin şekillenmesinde önemli bir hisse sahibidir. Gökalp, eğitim ve kültür politikaları üzerine düşünceleriyle, Türk toplumunun millî kimlik oluşum sürecine derinlemesine katkıda bulunmuş ve bu süreçte "hars" ve "kıymet hükümleri" gibi kavramları kullanarak, millî kimliğin ve kültürel değerlerin korunmasının ve geliştirilmesinin önemini vurgulamıştır (Özyurt, 2015). Gökalp'in fikirleri, Türkiye'nin sosyal ve kültürel yapısının anlaşılmasında bugün bile geçerliliğini korumaktadır ve onun eserleri, Türk düşünce tarihinde daima önemli bir yer tutacaktır. Özellikle çocuklar için yazdığı masallar, millî ve ahlaki değerleri yansıtmaya amacı gütmüştür. Araştırmalar, "Altın Işık" ve "Kızılelma" kitaplarında yer alan masalların, çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması gereken içyapı özelliklerini taşıdığını ve çocukların kendi millî ve evrensel değerlerini tanıması bakımından büyük öneme sahip olduğunu göstermektedir. Gökalp'in çocuk eğitimi ve edebiyat üzerine görüşleri, onun eserlerinin çocukların eğitimi açısından kullanılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Gökalp'in masalları, günümüzde de çocuk eğitiminde bir kaynak olarak değerlendirilebilir ve onun kıymet hükümlerini yeni nesillere aktarmada etkili bir araç olabilir diyebiliriz.



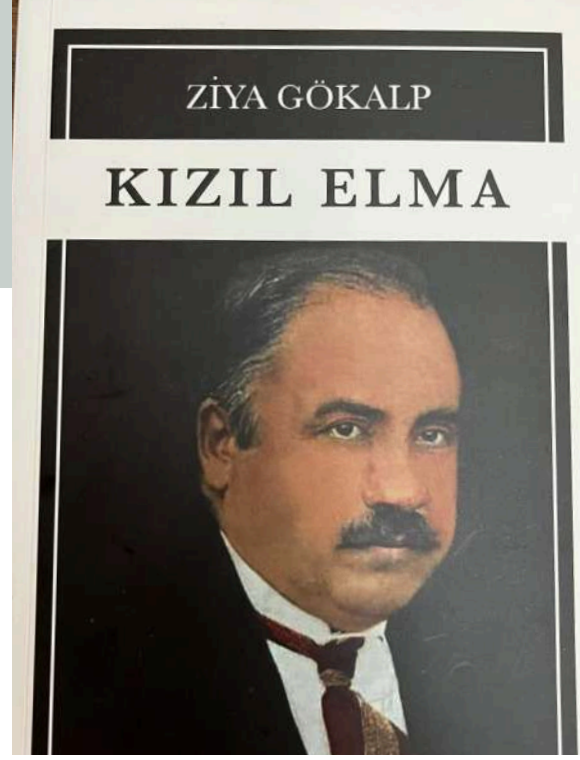
Tanzimat Dönemi, Türk edebiyatında bir yenileşme hareketi olarak kabul edilir ve bu dönem, çocuk edebiyatının da gelişiminde önemli bir dönüm noktasıdır. Sözlü halk edebiyatının masallar ve hikâyelerle sürdürdüğü gelenek, Tanzimat'la birlikte yazılı bir forma bürünmeye başlamıştır. Şinasi, La Fontaine'den yaptığı fabl çevirileriyle bu dönemin öncülerindendir ve bu çeviriler, çocuk edebiyatının temellerini atma açısından son derece önemli kabul edilir. Tanzimat sonrası dönemde, Tevfik Fikret, Muallim Naci gibi yazarların telif eserleri ve Ziya Gökalp'in ideolojik yaklaşımı, çocuk edebiyatının daha da zenginleşmesine katkıda bulunmuştur. Gökalp, özellikle, millî bilincin ve ideallerin gelecek nesillere aktarılmasında çocuk edebiyatının önemini vurgulamıştır. Bu dönemde çocuklara yönelik eserlerin artması, Türk edebiyatının çocuklar için de önemli bir alan hâline gelmesini sağlamıştır. Böylece, çocuk edebiyatı, hem kültürel mirasın korunması hem de yeni nesillerin eğitimi açısından vazgeçilmez bir unsur olarak yerini almıştır.





Ziya Gökalp, Türk edebiyatı ve düşünce tarihinde millî kimliğin inşa sürecine katkılarıyla öne çıkan bir figürdür. Gökalp'in eserleri, özellikle "Küçük Mecmua"da yayınladığı ve daha sonra "Altın Işık" ile "Kızılelma" kitaplarında topladığı masallar, millî değerler bağlamında önemli bir yer tutar. Bu masallar, çocukların ve gençlerin hem millî kültürü tanımalarına hem de evrensel değerleri özümsemelerine yardımcı olmuştur.

Eğitim, toplumsal değerlerin korunması ve gelecek nesillere aktarılmasında en önemli araçlardan biridir. Bu değerler, bireylerin kişisel gelişimine ve toplumun genel refahına katkı sunar. Eğitim süreci, öğrencilere sadece akademik bilgi sağlamakla kalmaz, aynı zamanda onları toplumun ahlâkî ve kültürel değerlerine saygılı, sorumluluk sahibi vatandaşlar olarak yetiştirmeyi hedefler. Bu, öğrencilerin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde sağlıklı ve dengeli bir yaşam sürdürebilmeleri için gereklidir. Hökelekli'nin (2010) belirttiği gibi, eğitim; iyi insanlar, iyi vatandaşlar ve sağlam karakterli bireyler yetiştirme amacını taşır. Bu nedenle, eğitim programlarının, toplumun temel değerlerini ve etik ilkelerini içermesi gerekmektedir ve eğitimde bu değerlerin öğrencilere etkili bir şekilde öğretilmesinin amaçlanması esastır.



Edebî eserler, kültürel mirasımızın ve toplumsal değerlerimizin korunması ve aktarılmasında kilit bir konumdadır. Atasözleri ve destanlar gibi geleneksel anlatımlar, toplumun ahlaki ve etik normlarını yansıtırken, halk hikâyeleri ve masallar aracılığıyla da bu değerler eğlenceli ve akılda kalıcı bir şekilde nesilden nesile iletebilirler. Bu eserler, sadece geçmişte yaşanan olayları ve önemli kişilikleri belgelemekle kalmaz, aynı zamanda toplumun kolektif bilincini ve kimliğini de şekillendirir. Edebiyat, tarihin tozlu sayfalarından çıkarak, değerlerimizi ve kültürümüzü gelecek nesillere taşıyan canlı bir köprü işlevi görür. Aslan'ın (2010) belirttiği gibi, edebî eserler aracılığıyla millî değerlerin aktarımı, zaman ve mekân sınırlarını aşarak evrensel bir boyut kazanır ve toplumun sürekli gelişimine katkıda bulunur.





Masal

Türk edebiyatının köklü bir geçmişi ve zengin bir geleneği vardır. Göktürk Kitabeleri gibi eski metinlerden günümüze kadar gelen yazılı edebiyatımız, sözlü kültürümüzün de bir yansımasıdır. Sözlü edebiyatın en önemli unsurlarından biri olan masallar, yüzyıllar boyunca dilden dile, nesilden nesile aktararak günümüze ulaşmıştır. Masallar, sadece eğlenceli hikâyeler olmanın ötesinde, toplumsal değerleri, ahlaki öğütleri ve kültürel bilgileri içerir. Türk Dil Kurumu[1] ve Şemseddin Sami'nin sözlüklerindeki[2] masal tanımlamaları, masalların sadece Türk kültüründe değil, dünya genelinde de benzer işlevlere sahip olduğunu göstermektedir. Şükrü Elçin'in araştırmaları ise masal kelimesinin kökeninin ve diğer Türk topluluklarındaki adlarının çeşitliliğini ortaya koymaktadır.[3] Bu çeşitlilik, masalların evrensel bir fenomen olduğunu ve farklı kültürlerde benzer şekillerde var olduğunu gösterir. Türk masalları, tarihin derinliklerinden gelen bu evrensel geleneğin eşsiz bir parçasıdır ve Türk edebiyatının zenginliğini ve çeşitliliğini yansıtmaktadır. Naki Tezel, Pertev Naili Boratav ve Saim Sakaoğlu gibi araştırmacılar da masalların tanımı ve önemi üzerine çalışmalar yapmışlardır. Tezel'e göre masal, zaman ve mekân belirsizliği içinde fantastik karakterlerin yer aldığı bir hikâyedir (Tezel, 2008, s. 7)[4]. Boratav masalı, gerçeklikten bağımsız, tamamen hayal ürünü bir anlatı olarak görür (Boratav, 2016, s. 85).[5] Sakaoğlu'nun tanımında ise masal, dinleyicileri inandırma iddiası olmaksızın, hayvanlar ve doğaüstü varlıkların rol aldığı, masal ülkesinde geçen olayları içerir (Sakaoğlu, 2012, s. 159).[6] Umay Günay'ın çalışmaları, masalın sadece çocuklara değil, yetişkinlere de hitap eden bir sözlü kültür olduğunu ve modern edebiyatın temellerinde yer aldığını vurgular (Günay, 1975). Bu tanımlar, masalın sadece bir eğlence aracı olmadığını, aynı zamanda toplumsal değerleri, inançları ve tarihi aktaran bir araç olduğunu göstermektedir.

Anonim halk edebiyatının bu önemli ürünleri, her biri kendine has özellikler taşıyan çeşitli tanımlarla ifade edilse de, ortak birtakım özelliklerle tanımlanabilir. Masalların anonim doğasını, sözlü gelenekten kaynaklanan zenginlikleri, özel anlatıcıları, tarihsel birikimleri, fantastik unsurları, belirsiz mekân ve zamanları, stereotip karakterleri, sade dilleri ve akıcı üslupları ve nihayetinde umut veren mutlu sonları ile karakterize edebiliriz. Bu özellikler, masalların sadece eğlenceli hikâyeler olmadıklarını, aynı zamanda toplumsal değerleri, tarihî ve kültürel öğeleri aktaran derin anlamlar içerdiğini göstermektedir.

[1] Türkçe sözlükte masalın tanımı şu şekilde yapılmaktadır: “1. Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, çoğunlukla insanların veya tanrıların başından geçen olağan dışı olayları anlatan hikâye. 2. Öğüt verici, ahlak dersi veren alegorik eser. 3. Boş ve yalan söz. 4. Değersiz, önemsiz şey” (<https://sozluk.gov.tr/>)

[2] Kâmus-ı Türkî'de Şemseddin Sami (1989, s. 1288) masalı, Arapça kökeni olan mesel şeklinde kullanmış ve şu şekilde tanımlamıştır: “Mesel, âdâb ve ahlâk ve nasayih mütâallik küçük hikâye. Masal bundan galattır.”

[3] Masal kelimesi Habeşçe mesl, Aramice maslâ ve İbranicedeki mäsâldan Araplara mesel, mäsâl şeklinde geçmiştir, köken bakımından Türkçe bir kelime olmamasına rağmen Türkçe'ye mal olmuştur. Diğer Türk topluluklarındaki adları ise Çuvaş Türklerinde hallap, Kazaklar, Kırgızlar ve Kazanlılarda ertek, ertegi, Teleutlarda çorçek, Doğu Türkistan Türklerinde çoccek şeklindedir (Elçin, 1993, s. 368).

[4] “Olayların geçtiği yer ve zamanı belirli olmayan peri, dev, cin, ejderha, Arap bacı vb. kahramanları, belirli kişileri temsil etmeyen hikâyedir” (Tezel, 2008, s. 7).

[5] “Nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlarından ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı.” (Boratav, 2016, s. 85).

[6] “Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu hâlde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür.” (Sakaoğlu, 2012, s. 159).





Ziya Gökalp ve Masal

Ziya Gökalp, Türk düşünce hayatında ulusal kimlik oluşum sürecinin en önemli simgelerinden biri olarak kabul edilir. Meşrutiyet dönemi sonrası, Osmanlı İmparatorluğu'nun çeşitli sorunlarla boğuştuğu bir zamanda, Gökalp'in fikirleri ve eserlerinin, Türk toplumunun geleceğini şekillendirmede önemli bir payı vardır. Gökalp, edebiyatı, toplumsal ve kültürel bir dönüşüm aracı olarak görmüş ve bu yolda çocuk edebiyatına özel bir önem vermiştir. Onun eserlerinin, çocukların zihinsel gelişimine katkıda bulunmanın yanı sıra, millî kimlik ve ahlakî değerlerin inşasında da büyük payı vardır. Gökalp'in edebiyat anlayışı, sadece estetik bir kaygı taşımakla kalmamış, aynı zamanda toplumsal bilinci uyandırma ve eğitime misyonunu da üstlenmiştir. Bu bağlamda, Gökalp'in çalışmaları, Türk edebiyatının ve düşünce dünyasının millîleşme sürecindeki evrimini anlamak için vazgeçilmez birer kaynaktır.

Ziya Gökalp, Türkçülük ideolojisini halka tanıtmak ve duygusal bir temelde işlemek için Türk dilinin tüm imkânlarını kullanarak yazdığı şiir kitabı Yeni Hayat'da toplumsal değişim ve gelişimin yanı sıra, edebiyatın ve şiirin toplum üzerindeki etkilerini de ele alır. Gökalp'e göre, bilinç döneminde şiirin sessiz kalması, şiirin ise bilinç üzerinde etkili olamaması, toplumun içinde bulunduğu dönemle ilgilidir. Eserde, şairlerin ilham kaynaklarından uzaklaşarak, daha bilinçli bir yaklaşımla vezin ve kafiye kullanmaları, dönemin edebî anlayışını gösterir. Gökalp, çocuk eğitiminde oyunun önemini vurgulayarak, halk eğitiminde de benzer yöntemlerin kullanılmasının faydalı olabileceğini savunur (Gökalp, 1989, s.96).

Ziya Gökalp, masalların tanımını yaparken onların zaman ve mekân bağımsızlığını, gizemli bir atmosferde geçen olayları vurgular.[1] Mehmet Kaplan'ın analizine göre, Gökalp'in masal yazma sebebi çocukluğuna duyduğu özlemidir. Bu özlem, sürgünde ailesine yazdığı mektuplarda da kendini gösterir. Gökalp, yaşının kaç olduğunu önemsemez ve kendini hem çocuk hem de genç olarak tanımlar; yüreği çocukluğun saflığı ve gençliğin hevesiyle doludur. Çocukluk anılarından kopamadığını, bu anıların onun yaratıcılığını beslediğini ifade eder. Gökalp için çocukluk, unutulmaz bir dünyadır ve eserlerinde bu dünyanın izleri açıkça görülür. Bu, onun edebiyatını ve düşünce dünyasını şekillendiren temel bir unsurdur (Tansel, 1989, s.489).

[1] Ziya Gökalp masalı şöyle tanımlar: "Masal, perileri ve devleri muhteşim olsun olmasın, zamanı ve mekânı muayyen olmayan, esrarengiz bir muhitte cereyan eden hikâyelerdir." (Filizok, 1991, s. 94).





Ziya Gökalp ve Masal

Gökalp'in çocuklara ve onların eğitime dair görüşleri, onun sadece kendi çocuklarına değil, tüm Türk çocuklarına bir baba gibi yaklaştığını ve onların eğitimi önemseydiğini göstermektedir. Malta sürgünü sırasında kızı Seniha'ya yazdığını bir mektupta “Bu masalları yalnız senin ve kardeşlerin için yazmıyorum; Türk çocukları için yazıyorum. Ben yalnız senin ve kardeşlerinin babası değilim. Bu dünyadaki bütün Türk çocuklarının babasıyım. Sizleri ne kadar düşünür ve seversem onları da o kadar düşünür ve severim” (Beysanoğlu, 1964, s. 326) şeklindeki sözleri bu derin sevgi ve sorumluluk duygusunu açıkça yansıtmaktadır. Gökalp, masalların çocukların eğitimi için etkili bir araç olduğuna inanır ve bu yüzden halktan topladığı masalları, masal deyim, motif ve üslûbuyla manzum ve mensur olarak yeniden yazmıştır. Bu masallar, çocukların hayal gücünü geliştirmek, onlara millî bilinci aşlamak ve ahlaki dersler vermek amacıyla kaleme alınmıştır.

“Küçük Mecmua”da yer alan bir yazısında masalların kendine has tabirleri, lisanı olduğunu bunları kayıt altına alabilmek için ocaktan yetişme masalcı bulunması gerektiğini söylemiştir. Ozanlığın babadan oğula geçmesi gibi masalcılığın da anadan kıza geçtiğini ifade etmektedir. Erkek masalcıların da olduğundan fakat masalcıların çoğunlukla kadın olduğundan söz eder. Ona göre bu masalcı kadınların ağzından çıkan her sözün bir anlamı vardır. Bu anlamları korumak gerekmektedir. Bu nedenle masalcıların ağzından çıkan sözcükler aynen kayıt altına alınmalıdır (Gökalp, 1982). Masalların nasıl kayıt altına alınması gerektiğine dikkat çekmiş ama kendisi bu usulü uygulamamıştır. Aynı makalenin devam eden kısmında gerçek masalcıları bulamadığını şu şekilde belirtmektedir: “Mecmuamızdaki masallar, maatteessüf bir usulle muvafık olarak toplanamamıştır. Çünkü bir hakikî masalcı bulamadık. Mamafih, masallara renk veren an’anevî ibareleri, tesîratı mahsuseyi aynen zabt ettik. Hakikî bir masalcı ile münasebeti ve karabeti olanlardan millet namına rica ederiz ki, hemen bütün masallarını aynen zabt etsinler. Çünkü halk masalları bir milletin en zengin hazinelerinden biridir. Milletin eski seciyesi, eski mefkûreleri masallarında mahfuzdur” (Gökalp, 1982, s.268).





Ziya Gökalp ve Masal

Ziya Gökalp'in masallara olan ilgisi, onların toplumsal ve ideolojik önemini vurgulayan derin bir anlayıştan kaynaklanmaktadır. Gökalp için masallar, bir milletin ruhunu, tarihini ve değerlerini yansıtan, gelecek nesillere aktarılması gereken kıymetli bir mirastır. Bu eserler, çocukların hayal gücünü besleyerek, onlara cesaret, fedakârlık ve millî kimlik bilinci gibi değerleri aşılar. Gökalp, masalların sadece eğlence aracı olmadığını, aynı zamanda bir milletin kültürel kodlarını, dilini ve sanatını koruyan birer araç olduğunu savunur. Gökalp bu düşüncesine çıkardığı dergi “*Küçük Mecmua*”da şu şekilde yer vermektedir: “*Halk masalları, bir milletin en zengin hazinelerinden biridir. Milletin eski seciyesi, eski mefkûreleri masallarında mahfuzdur. Avrupa'nın bütün milletleri, millî seciyelerini, eski mefkûrelerini anlayabilmek için, memleketlerinde nakl olunan umum halk masallarını zapt etmişlerdir. Bu masalların kahramanlarını herkes tanır. Çünkü yüksek edebiyata da telmih tariki ile girmiştir. Bu masalların çocuk terbiyesinde de büyük rolü vardır. Kiraat kitapları hep bu masallarla doludur. Küçük çocukların dikkatini, alakasını yalnız masallar celp eder. Onlar ilk kahramanlık derslerini, mefkûre için fedakârlıkları bu masallardan öğrenirler*” (Gökalp, 1982, s.268) Filizok'un da belirttiği gibi, Gökalp'in masallara yönelmesinin temelinde, Türk kültürünün özünü bu hikâyelerde görmesi ve onları yeni edebiyatın ilham kaynağı olarak değerlendirmesi yatar (Filizok, 2005). Ziya Gökalp'in Diyarbakır'daki gençlerle yaptığı etnografik ve folklorik çalışmalar, Türk kültürünün derinliklerine ışık tutan önemli bir girişimdir. Gökalp, halk masalları, hikâyeler ve türkülerin toplanması konusunda öncülük yaptığı gibi, bu eserleri gelecek nesillere aktarmak için büyük bir çaba sarf etmiştir. Gökalp'in bu çabaları, kızı Seniha Göksel'in hatıralarında canlı bir şekilde anlatılmakta, annesinin de bu süreçte babasına nasıl yardımcı olduğu detaylarıyla aktarılmaktadır. Gökalp ailesinin bu kolektif çabası, Türk folklorunun korunması ve yaşatılması adına atılmış değerli adımlardır ve bu çalışmalar, Türk edebiyatı ve kültür tarihi açısından büyük bir öneme sahiptir. Gökalp'in bu mirası, Türkiye'nin kültürel zenginliğinin anlaşılması ve dünya sahnesinde tanıtılması için bir temel teşkil etmektedir.

Bu yazının kapsamını Ziya Gökalp'in ilk olarak “*Küçük Mecmua*” dergisinde yayınlayıp sonra kitaplaştırdığı masallar oluşturmaktadır. Kızılma masal kitabı ilk olarak 1914 yılında basılmıştır. Kitapta masallar dışında başka şiirler de bulunmaktadır. Bu kitapta yer alan masallar şunlardır: Kızılma, Ülker ile Aydın, Küçük Şehzade, Polvan Veli, Alageyik, Kurt ile Ayı.

Altın Işık masal kitabı ilk olarak 1923 yılında basılmıştır. Kitapta masallar dışında iki menkıbe ve bir tarihî hikâye yer almaktadır. Masallardan bazıları Kızılma'da da yer almaktadır. Kızılma masal kitabında bulunmayıp sadece Altın Işık kitabında yer alan masallar şunlardır: Keloğlan, Tembel Ahmet, Kuğular, Nar Tanesi Yahut Düzme Keloğlan, Keşiş, Ne Gördün?, Pekmezci Anne, Yılan Beyle Piltan Bey, Kolsuz Hanım, Küçük Hemşire, Deli Dumrul.





Altın Işık ve Kızılma Masallarında Millî Değerler

Vatanseverlik

Millî değerlerden biri olan vatanseverlik çocuklara erken yaşlardan itibaren öğretilmelidir. Millî değerler dediğimizde bir ülkenin bayrağı, toprağı, millî marşı gibi hususların tümü akla gelmelidir. Mensubu olduğumuz millete, üzerinde yaşadığımız vatana karşı bir aidiyet duygumuz vardır (Erdal, 2020). Vatana, millete aidiyet duygusunun gelişmesi için vatanseverlik değerinin, erken yaşlarda çocuklara kazandırılması gerekmektedir. Türk milliyetçiliğinin kurucularından biri olan Gökalt, masallarında çocuklara, gençlere vatan sevgisini aşlamaya çalışmıştır. Kızılma masalı; vatanseverlik değerinin dolu dolu işlendiğı bir masaldır. Masala göre Ay Hanım Bakü’de yaşayan zengin, milletini, yurdunu çok seven bir kızıdır.

“Bakü’de milyoner bir kız var imiş; Türklüğü çok sever yurda yâr imiş/ Adı (Ay Hanım)muş, hanlar soyundan/ Anası Kırgız’ın (Konrad) boyundan” (Gökalt, 2019, s. 25).

Batı’yı ve Doğu’yu öğrenmek istediğı için Sadrettin Molla adında bir hocadan ders almaya başlar. Bu dersleri aldığı sırada bir ressam olan Turgut’la karşılaşır. Ay Hanım ve Turgut’u gördüğü an ondan çok etkilenir ama Turgut’u düşünmek istemez çünkü Ay Hanım içim önemli olan aşk değil ülkesi, memleketidir.

*“İsterdi yaşamak millet için/ Kini vardı sevda illeti için
Serseri bir aşka gönül bağlayan/ Nasıl verebilir yurda yeni can?” (Gökalt, 2019, s. 28).*

Ay Hanım’ın vatan sevgisi öyle büyüktür ki aşkı, sevdayı gözü görmez. Onun hedefi eğitim ışığıyla, “yurda yeni bir can vermek”tir. Bu uğurda her şeyden vazgeçtiğı gibi aşktan da vazgeçmektedir. Küçük Hemşire masalında; Aliye Kıpçak adında bir genç kız, Padişah’ın gönlünün merakta olduğu sihirli sazı Kıpçak’tan getirip padişaha verir. Padişah bu sazı kendine getireni, kendisi yaşarken tahtına oturtacağını söylemiş verilecek en büyük rütbeyi vaat etmiştir. Genç kızın bu hareketini takdir eden padişah evvelce verdiği sözü tutarak, ülkesinin kalkınacağını düşünerek tahtını Aliye’ye bırakır.

“Söz vermişim işte sözümde durdum/ Bu yüzden umarım: Yükselir yurdum...” (Gökalt, 2020, s. 112).

Hem dürüst hem de vatansever bir padişah olarak, yeri gelince yurdunun yükseleceğini düşünerek, tacını, tahtını bırakmayı göze almaktadır. Vatan sevgisi söz konusu olduğunda geri kalan her şey ehemmiyetini kaybetmektedir.

Kız da aynı şekilde tahta çıkarıldıktan sonra tek güç olmayı reddeder ve bir meclis kurulmasını, meclis eğer uygun görürse kendisinin reis yapılmasını ister.

“İntihap olunsun mebuslar heman/ Millete onlardır çünkü tercüman/ sarayda toplansın Millet Meclisi/ o isterse beni yapsın reisi/ Yeryüzünde adle son penah odur” (Gökalt, 2020, s. 112).





Altın Işık ve Kızılalma Masallarında Millî Değerler Bayrak Sevgisi

Bayraklar, bir milletin kimliğini, tarihini ve değerlerini simgeleyen güçlü sembollerdir. Türk bayrağı, kırmızı zemin üzerine beyaz ay ve yıldızıyla, Türk milletinin bağımsızlık ve birlik duygusunu temsil eder. Bu renkler ve şekiller, Türkiye'nin zengin kültürel mirasını ve tarihi boyunca verdiği mücadeleleri yansıtır. Kırmızı, şehit kanını ve fedakârlığı; beyaz ise barış ve temizliği simgeler. Türk bayrağı, Türk halkı için sadece bir ulusal sembol olmanın ötesinde, özgürlük ve egemenlik mücadelesinin bir anıtıdır. Gökalp, Türk milletinin yükselmesinin yolunun kendi değerlerine sıkı sıkıya bağlanmaktan geçtiğine inanmaktadır bu nedenle de bir milleti millet yapan dil, din, bayrak gibi hususlara çok önem vermektedir.

Gökalp'in masallarında bayrak sevgisinin işlendiği bir masal bulunmaktadır. Kolsuz Hanım masalında Ay Hanım ve Yıldız Bey isminde iki kardeş vardır. Ay ve Yıldız Türk bayrağını oluşturmaktadır. Bu birbirine bağlı kardeşler üvey annenin oyunları ile birbirlerinden ayrı düşerler. Yıldız aklını kaybeder, her yerde Ay Hanım'ı arar. Kardeşlerin Türk bayrağını temsil etmesinin yanında bu masal tüm kahramanları ile alegorik bir anlatıdır. Masalın son bölümünde Gökalp bu alegorik kahramanların aslında kim olduklarını belirtmektedir. Kolsuz Hanım masalı Kurtuluş savaşı sürecini, İzmir ve Edirne'nin kaybedilmesi sonra tekrar kazanılmasını anlatmaktadır. Ay Hanım Türkiye, Yıldız İslâm'dır. İslâm'ı dize getirmek isteyen üvey anne İngiltere'dir. İslâm esareti kabul etmez. Kardeşi İslâm'a Ay Hanım yani Türkiye yardım etmek onu kurtarmak ister. Fakat bu birbirine bağlı iki kardeşten Ay Hanım'ın kollarını üvey anneleri kestirir. Kollar İzmir ve Edirne'dir. Kolları geri almak isteyen kahraman şehzade Atatürk ve silah arkadaşlarını temsil etmektedir. Masalın sonunda halk ve vatanı temsil eden Ay Hanım'ın çocukları Gül ile Reyhan dua eder, kollar tekrar çıkar, İzmir ve Edirne düşmandan geri alınır.





Altın Işık ve Kızılelma Masallarında Millî Değerler

Dil Bilinci, Türkçe Sevgisi

Ziya Gökalp, Türk edebiyatında dilde sadeleşme hareketinin öncülerinden biri olarak kabul edilir. Gökalp, “*Türkçülüğün Esasları*” adlı eserinde dilde, sanatta, hukukta, dinde, ahlakta, siyasette, iktisatta ve felsefede Türkçülük anlayışının hedeflerini ve ilkelerini ortaya koymuştur. Gökalp’in şiirlerinde de sadeleşme ve Türkçenin güzelliğini vurgulayan ifadeler bulunur: “*Başka dile uymaz annenin sesi / Her sözün ararsan vardır Türkçesi*” gibi dizelerle anadilin önemini ve yalınlığını savunmuştur. Gökalp ve dönemin diğer aydınları, dilde sadeleşme yoluyla Türkçenin korunması ve geliştirilmesi gerektiğini savunmuşlar, bu düşünceyi destekleyen eserler vermişlerdir. Bugün de Gökalp’in vurguladığı gibi, dil bilinci ve millî değerlerin korunması, küreselleşmenin getirdiği dil yozlaşmasına karşı önemli bir savunma mekanizması olarak görülmektedir. Gökalp’in idealleri, Türkçenin zenginliğini ve özgünlüğünü koruma çabalarında hâlâ ilham kaynağı olmaya devam etmektedir.

Kızılelma masalında; fikir babası olduğu dilde sadeleşmenin ve millî kültürü yükseltmenin neden önemli olduğuna da değinmiştir. Çünkü dil, kültür, tarih bir milletin millet olmasını sağlayan ortak noktadır. İşte bu ortak noktalar üzerinden millî karakter oluşturmak isteyen bu metin millî değerlerin hepsine yer vermektedir. Bu masalda yer verilen önemli noktalardan biri de millet, tarih ve dil bilincidir. Gökalp’e göre Türkler fethettikleri yerlerdeki milletlere benzemiş kendi millî özünü unutmuş ve geri planda bırakmıştır. “*Türk medeniyeti taklitsiz, safi Doğmadıkça bu yurt kalacak hafı... Çok yerleri biz fethedebilmişiz; Her birinde manen fethedilmişiz.*” (Gökalp, 2019, s. 32). 123 Türk milleti göç ettiği/feth ettiği yerlerdeki halka, medeniyete uyum sağlamış kendine ait olan medeniyeti geri plana atmıştır. “*Ne bir Türk hukuku, Türk felsefesi, Ne Türkçe inleyen bir şair sesi... Şair, hâkîm gelmiş bizden de, çokça Kimi Farsi yazmış, kimi Arapça... Fransızca, Rusça, Çince yazmışız, Türkçe ancak birkaç hece yazmışız. Bakınız mesela: Yazmış koskoca Farabi Arapça, Karamzin Rusça; Sina, Celaleddin, Zemaşşeriler Emegi Arap’a, Fars’a verdiler. Buharalı Şevket, Genceli Hüseyin, Firdevsi’ye yahut Sadi’ye peyrev... Bugün bile birçok ediplerimiz Frenkçe yazmayı sayarlar muciz. Türkçe yazanlarsa lügat paralar, Avrupa taklidi şeyler karalar. Hakiki ruhumuz, safi dilimiz Bağırır onlara: “Bize geliniz!”*” (Gökalp, 2019, s. 32,33). Türk aydınları yaşadıkları dönem itibarıyla Türkçe şairler, yazarlar, aydınlar tarafından geri plana atılmış bir tek halkın zihninde, hareketlerinde, sözlerinde kalmıştır.





Altın Işık ve Kızılma Masallarında Millî Değerler

Millî Bilinç, Türklük Bilinci

Gökalp, Türk milletini nasıl birleştireceğini, nasıl yeniden dirilteceğini düşünmüş ve bunun için bir Türkçülük ideolojisini kurmuş ve sistemleştirmiştir. Gökalp'in ilk olarak düşüncesi Turan birliği idi fakat sonra bunun uzak bir hayal olduğunu fark edip Anadolu coğrafyasındaki Türklerin birbirine kenetlenmesi, milliyetinin farkında olması, kendi değerlerini bilmesi hususunda çalıştı. Türklük bilincini oluşturabilmek için şiirler, fikir yazıları yazdı. Erken yaşlarda bu bilinci oluşturabilmek için çocuklar için yazdığı masallarında da kullanmıştır. Gökalp'e göre Türk milletinin birliği, dirliği, "Kızılma" gibi bir hedefinin olması gerekir. Aslında Kızılma bir mefkûredir. O mefkûreye ulaşmak için çaba göstermektir. Kızılma masalı; Türkçülük ve Turan ideolojisinin uygulaması olan bu masal için Türk birliği ve Türk'ün ilerlemesi, gelişmesi gerekir. Bu gelişmede Türk kimliğine, kültürüne, değerlerine tutunarak gerçekleşecektir. Batı ilimlerini bilen, öğrenen aydınlar Türk kültürünü ortaya çıkarmak, korumak için halka gitmelidirler. Halka giderek millî birlik ve dirliği oluşturabilirler. *"Maksadı gitmektir birliğe doğru/ Millî düşünceye, dirliğe doğru... Bilir bir gün millî irfan doğacak/ Yeni Orhun yeni Turfan doğacak. İctimai bir yurt, kavmi bir tarih/ Edecek Türklüğü taklitten tenzih."* (Gökalp, 2019, s. 34). Kızılma bir mit olarak fetih edilecek son yeri işaret ederken Gökalp'in düşünce dünyasında bir ülküyü, bir hedefi, bir ütopayı, ideali temsil etmektedir. Bu masalda da gerçekleştirmek istediği ideali yansıtmış ve Türk birliğinin önemine vurgu yapmıştır. Türklerin ilerleyebilmek için eğitime, sarılması ve halka yönelmesi gerektiğini savunmuştur.





Altın Işık ve Kızılelma Masallarında Millî Değerler

Millî Bilinç, Türklük Bilinci

Ziya Gökalp, Türk düşünce hayatında değerler eğitimi ve millî kimlik inşası konularında öncü bir figür olarak kabul edilir. Gökalp'in eğitim anlayışı, aile ve okulda başlayan ve toplumun kültürünün benimsenmesi, yaşam biçimi hâline getirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması üzerine kuruludur. Gökalp, eğitimi, bir toplumda yetişmiş neslin, yetişmekte olan nesle toplumun kültürünü aktarması olarak tanımlamış ve bu süreçte millî kültürün önemini vurgulamıştır. Gökalp'in eğitimde millî kültürü aktarma amacı, onun eserlerinde ve özellikle çocuklar için yazdığı masallarda açıkça görülür. Bu masallar, millî ve manevi değerlerin yanı sıra sosyal adalet ve aile gibi temaları içerir ve bu yönleriyle çocuk eğitimi açısından önem taşır. Gökalp, eğitimi geniş anlamda kültürün, öğretimi ise medeniyet içinde ulaşılan gerçeklik yargılarının aktarılması olarak ele alır ve bu iki kavramı birbirinden ayırır. Ona göre öğretim, ekonomik çıkar ve maddî kazanç gibi fayda amaçları güderken, eğitim daha çok millî kültürün aktarılmasını hedefler. Ayrıca, Gökalp'in eğitimle ilgili görüşlerinin şekillenmesinde, Türk folkloru hakkındaki araştırmaları ve Batı dünyasındaki fikir adamlarının eserlerini incelemesi önemli rol oynamıştır. Gökalp, eğitimde disiplin konusunda yazdığı yazılarla da dönemin eğitim tartışmalarına katkıda bulunmuştur.

Gökalp'in masalları, özellikle “*Altın Işık*” ve “*Kızılelma*” kitaplarında yer alan masallar, çocuklara değerlerimizi kazandırma hedefi ile yazılmıştır ve millî değerler açısından incelendiğinde, masalların bu değerlerin bugünün öğrencilerine kazandırılması açısından kullanılabilir olduğu sonucuna varılabilir. Gökalp'in yaşadığı dönemdeki sosyal ve eğitim sorunlarına getirdiği çözümler, onun sadece bir ideolog ve sosyolog olmanın ötesinde, eğitimci kimliğiyle de ön plana çıkmış olduğunu da göstermektedir. Sonuç olarak, Ziya Gökalp'in eğitim anlayışı ve eserleri, Türk eğitim sistemi ve millî değerler eğitimi üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Gökalp'in fikirleri, bugün bile geçerliliğini korumakta, onun masallarından yararlanılarak geçmişten geleceğe bir köprü kurulabilmektedir.





Kaynakça

- Aslan, Ş. Z. (2010). “Değerler Eğitiminde Bir Yöntem Önerisi: Edebiyat Metinlerinden Yararlanma”, MEB Değerler Eğitimi Konferans Bildirileri, 47–55.
- Ateş, M. (2005) “Ziya Gökalp ve Çocuk Edebiyatı”. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 95-114.
- Beysanoğlu, Ş. (1964). “Ziya Gökalp İçin Yazılanlar Söylenenler”. Ziya Gökalp Derneği Yayınları.
- Boratav, P. N. (2016). 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı (4. Baskı). Bilgesu Yayıncılık.
- Elçin, Ş. (1986). Halk Edebiyatına Giriş (2. Baskı). Akçağ Yayınları.
- Erdal, K. (2020). Örneklerle Değerler Eğitimi. Sentez Yayıncılık.
- Filizok, R. (1991). Ziya Gökalp’in Edebî Eserlerinde Halk Edebiyatı Tesiri Üzerinde Bir Araştırma. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Filizok, R. (2005). Edebiyatımızın Zirvesindekiler Ziya Gökalp. Akçağ Yayınları.
- Gökalp, Z. (1982). Makaleler VII. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gökalp, Z. (1989). Ziya Gökalp Külliyyatı I/ Şiirler ve Halk Masalları (F. A. Tansel (Ed.)). Türk Tarih Kurumu.
- Gökalp, Z. (2019). Kızılelma. Ötüken Neşriyat.
- Gökalp, Z. (2020). Altın Işık. Ötüken Neşriyat.
- Günay, U. (1975). Elazığ Masalları ve Propp Metodu (1. Baskı). Atatürk Üniversitesi Basımevi.
- Hökelekli, H. (2010). “Modern Eğitimde Yeni Bir Paradigma: Değerler Eğitimi”. Eğitime Bakış, 6(18), 4–9.
- Özyurt, C. (2015). “Ziya Gökalp’te Millet İnşa Aracı Olarak Değerler Eğitimi”. içinde A. Tak ve C. Özyurt (Eds.), Ziya Gökalp Kitabı. Hece Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (2012). Masal Araştırmaları. Akçağ Yayınları.
- Sami, Ş. (1989). Kamus-ı Türkî. Enderun.
- Tansel, F. A. (1989). Limni ve Malta Mektupları. Türk Tarih Kurumu.
- TDK Sözlük. (n.d.). Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr/>
- Tezel, N. (2008). Türk Masalları (3. Baskı). Bilge Kültür sanat.

Hüseyin Faruk YİĞİT

I. DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA TANİN GAZETESİNDE YAPILAN SAVAŞ PROPAGANDASI (1914-1915)

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD Yüksek Lisans Pr.,
Öğrenci No: 2430205002, Orcid No: 0009000913662971, huseyinfarukyigit@gmail.com.





I. DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA TANİN GAZETESİNDE YAPILAN SAVAŞ PROPAGANDASI (1914-1915)



Osmanlı'da basının yeri devlet içerisinde atılan önemli bir modernleşme hamlesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu hamlenin temeli ise İbrahim Müteferrika'nın matbaayı kurması olarak görülmektedir. İbrahim Müteferrika ve Yirmisekiz Mehmet Çelebi'ye Şeyhülislam Yenişehirli Abdullah Efendi'nin fetvası ile 1727 yılında ilk Türk matbaasının kurulma izni verilir[1]. Matbaa çeşitli serüvenlerden geçerek Osmanlı içerisinde modernleşmenin getirdiği etki ile gelişmiş, gazeteler yaygınlaşarak gündelik yaşam içerisinde önemli bir yer tutmuştur. Dünya üzerinde yayılan fikir akımlarından Osmanlı'da etkilenmiş ve gazeteler belirli fikirler ekseninde yazılmaya başlanmıştır. Basın Osmanlı içerisinde önemli bir yere sahip olmuş, siyaset üzerinde önemli propaganda yapılmıştır. Bu süreçte devlet tarafından sansüre tabii tutulan dönemlerde gerçekleşmiştir. Basının zamanla halk üzerinde etkisi önemli derecelere ulaşmıştır.

[1] Erhan Afyoncu, "İbrahim Müteferrika", DİA, C:21, İstanbul 2000, s.326.

II. Meşrutiyetin ilan edilme sürecinde basın ve propaganda bir silah olarak kullanılmıştır. Kitlelere hitap ederek meşrutiyet propagandası yapılmış, başarılı olunmuş ve 31 Mart'a giden süreç hızlandırılmıştır. İttihat ve Terakki'nin yönetimi ele alması ile basın üzerinde önemli atılımlar yapılacağı düşünülürken, gazeteler üzerinde ciddi bir sansür uygulanmıştır. Tüm bunlar beraberinde muhalefeti doğurmaktadır.

I. Dünya Savaşı yıllarına gelindiği vakit gazeteler savaş üzerinde önemli propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Bunun temel nedeni halkın moralini yüksek tutmak istemelerinden kaynaklıdır. Savaş döneminde moral kaderi belirleyen en önemli etkidir. Bu nedenle gazetelerde ciddi propaganda uygulanmış ve gerektiği zaman sansür uygulanmıştır. Tanin gazetesi bu süreçte İttihat ve Terakki hükümetinin ana propaganda silahı olarak kullanılmıştır.





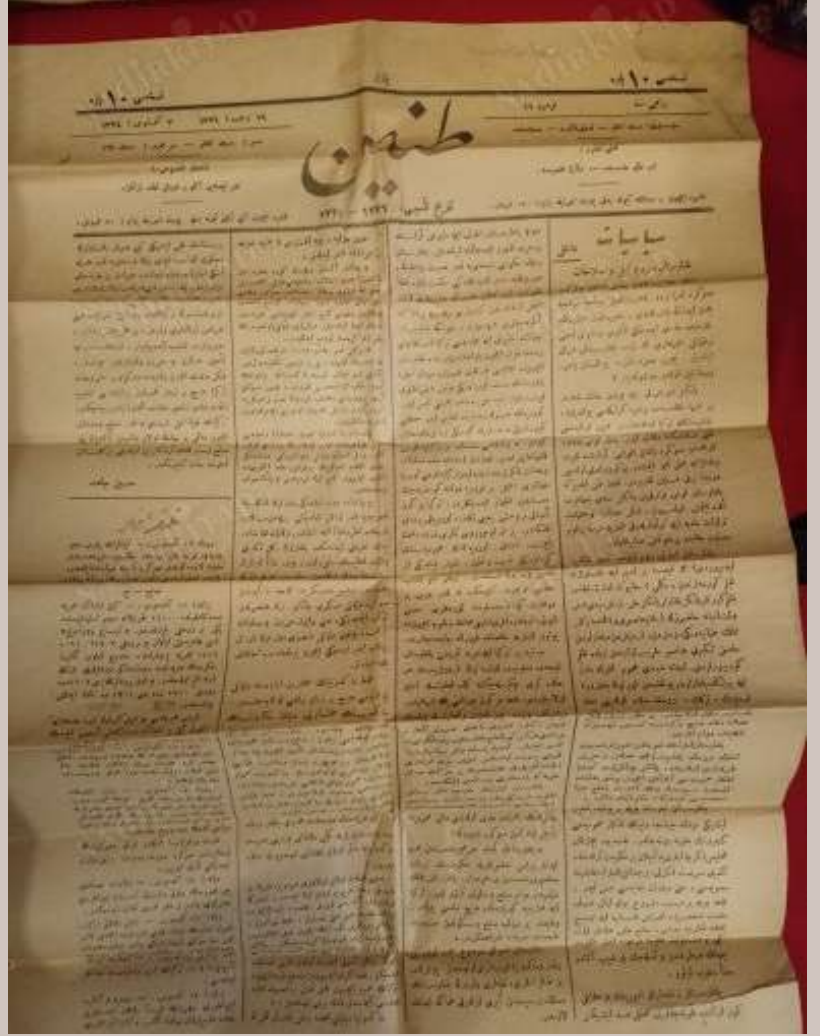
TANİN

Tanin Gazetesi 2 Ağustos 1908 senesinde, meşrutiyetin ilan edilmesinden sonra Hüseyin Cahit, Tevfik Fikret ve Hüseyin Kazım tarafından çıkarılmaya başlanmıştır[1]. Hüseyin Cahit'in İttihatçı olması neticesinde Tanin gazetesi İttihat ve Terakki'nin yayın organı olarak karşımıza çıkmaktadır. Hüseyin Cahit, İttihat ve Terakki Cemiyetinden İstanbul mebusu olmuştur[2]. Bu durum Tanin'in İttihat ve Terakki ile olan bağımlı güçlendiren en önemli husulardan biridir. Hükümetin propagandaları bu yayın organı tarafından iletilmiştir ve bir silah haline gelmiştir. Zamanla içerisinde yazar kadrolarında değişiklikler gerçekleşmiştir ve kurucuların bir kısmı gazeteden istifa etmiştir. Hüseyin Cahit, gazetenin asıl sahibi ve gazetenin baş yazarıdır. "Gazeteye "Tanin" adı Tevfik Fikret'in teklifi üzerine verilmiştir. Tanin sözlükte "tınlama", "çınlama", "vızlama", "vızıltı" gibi anlamlara gelmektedir"[3].

[1] Nahit Yüksel, "Tanin (1922-1925)", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C:33, S:95, Haziran 2017, s.3.

[2] Yüksel, a.g.m., s.3.

[3] Hakan Aydın, "II. Meşrutiyetin İlk Yılında Tanin", Humanities Sciences, C:11, S:2, 11 Nisan 2016, s.99.



31 Mart vakasına gelindiği vakit ise Tanin gazetesi büyük bir saldırıya uğrayarak yağmalanmış ve isyanın bastırılması sonucunda tekrar yayın hayatına dönmüştür[1]. Tanin gazetesi sert eleştiriler ile gündeme gelen bir gazete olmuştur. Bu nedenle hem iktidarlar içerisinde hem de gazeteler tarafınca büyük muhalefete uğramıştır. Farklı gazeteler ile Tanin gazetesi arasında polemikler meydana gelmiş, ağza alınmayacak hakaretler bile edilmiştir. Bu durumlar Tanine büyük düşmanlar kazandırmıştır. Tanin gazetesi bu süreçte birçok kez farklı iktidarlar tarafından kapatılmıştır. Hüseyin Cahit ise bu durumdan yılmamış farklı isimlerle (Cenin, Renin, Senin, Hak) gazeteyi tekrar tekrar açmıştır.

Tanin gazetesi I. Dünya Savaşı sürecinde İttihat ve Terakki'nin kontrolü altında hareket etmiştir. Ciddi bir propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Özellikle Almanlar ile dostluk propagandası göze çarpan en önemli propagandadır. Aynı zamanda iktidarın istediği yerlere sansürler uygulanmıştır. Fakat bazı sansürler bizlere farklı cepheleri getirmektedir. Örneğin Sarıkamış'ın bu dönem sansüre tabii tutulması Çanakkale cephesini getirmiştir. Çanakkale cephesi ise Almanların büyük Don Nehri kuşatmasına benzetilmiş, Türk ve Almanların savaşçılığı ve dostluğu üzerinde durulmuştur. Buna benzer gazetede pek çok haber bulunmaktadır. Bunun nedeni ise dönemin büyük bir Alman hayranlığından geçmesinden ve Almanlar yanında Osmanlı'nın savaşa girmesinden kaynaklıdır.

[1] Yüksel, a.g.m., s.3.



CİHAN HARBİNDE YAPILAN BAZI PROPAGANDALAR

Propagandanın çeşitli amaçları bulunmaktadır. Propagandayı gerçekleştirmek için gerekirse olmayan bir haberi bile doğruymuş gibi gösterebilirsin. Bu durum tamamen medyanın kontrolündedir. I. Dünya savaşı sırasında da pek çok yalan asılsız haberler ortaya çıkmış, yeri gelince sansür uygulanmış yeri gelince de ufakık bir haber çok değerliymiş gibi insanlara sunulmuştur. Savaş sırasında bunlar çok önemlidir. Düşmanın uğramış olduğu en ufak bir bozgun bile halkın ve askerinin moralini düzeltebilecek, savaşı kazanmaya olan inançlarını çoğaltabilecek unsurlardır. Tanin gazetesi de şüphesiz bunu çok iyi uygulamaktadır.

Osmanlı, savaşa girmeden önce Tanin Gazetesinde Alman saflarında savaşa girilmesi gerektiği ve bunun propagandasının açık bir şekilde yapıldığı görülmektedir:

Avrupa'da Umumi Harb

Hala bütün garb sahasında muharebeler oluyor- Almanlar İlk muzafferiyatlarını takip ederek ilerliyorlar- İngilizlerin Esareti- Alman Muzafferiyatı Devam Ediyor

Belçika'da bir İngiliz piyade fırkasıyla bir süvari livası perişan olmuş, piyade fırkası erkanı harbiye karargahı esir düşmüştür. Alman süvari fırkası Lil şehrinin şimalinde kalan rubaya girmiştir[1].

Savaşa girildiği vakit ise halifelik makamı kullanılarak bütün İslam aleminin Osmanlı'nın yanında savaşa girmesi için fetva verilmiş ve bu tüm gazetelerce yayımlanmıştır:

Siyaset

Cihad-ı Ekber ve Tesirâtı

.... Halife-i İslam bütün müslümanı ... cihada davet... neşredildiği fetva-i şerife,... ve cehle, her taraftan muhtelif ... husule getirmiştir. Dahilden... lazım gelirse bunun pek iyi olmadığını... biliyoruz. Herkes, o kadar zamandan beklenen büyük günün geldiğini biliyor ve bugünde bize tertib eden vazifenin ..., hayat-ı hukukumuzu müdafaya... kalmayarak aynı zamanda bütün bir alemin...[2].

Tanin Gazetesi savaş sürecinde güzel bir propaganda aracı olarak kullanılmış ve gelen en ufak bilgi kırıntısını bile kullanmıştır. Ruslar ile ilgili ise şöyle bir yazı vardır:

Son Havadis

Ruslar Firar Ettiler

Karargah-ı Umumiyyeden tebliğ edilmiştir:

Donanmamızın takip eylediği beş Rus zırhlısı ile iki kruvazör «sivastapol» limanına iltica etmiş ve torpido filosu ise Rus limanından birine firar eylemiştir[3].

Savaşa girilen dönemde yapılan bir diğer propaganda ise Osmanlı ordusunun sanılandan daha güçlü olduğuna dair olmuştur. Özellikle Kafkas cephesinde önemli bir ilerleme kateden Osmanlı ordusunun propagandası yapılmış ve Rusların gerçi çekildiğine dair haberler yazılmıştır:

Tebliğ-i Resmi

Her Taraftan Zafer Haberleri Geliyor

1- Ordumuz hudud civarında Azab, Zazak, huşab hattında mevzi alan rus ordusuna iki günden beri kemal-i şiddetle taaruz etmektedir...

2- Batum istikametinde ilerlemekte olan kıtamız düşmanı şiddetli bir mağlubiyete daha uğratarak ... ve kura mevkiini zapt etmiştir...

3- Azerbaycan'da ilerleyen kıtamızla kuvvetli Rus müfrezesi arasında üç teşrini sanide selamas tarafında vuku bulan bir muharebede Ruslar mağlub ve münhezim olarak iki zabitle yüz nefer telefât vermişlerdir...[4].

[1] Hüseyin Cahit, "Avrupa'da Umumi Harb", Tanin, 27 Ağustos 1914, s.2.

[2] Hüseyin Cahit, "Siyaset", Tanin, 20 Kasım 1914, s.1.

[3] Hüseyin Cahit, "Son Havadis", Tanin, 20 Kasım 1914, s.3.

[4] Hüseyin Cahit, "Tebliğ-i Resmi", Tanin, 20 Kasım 1914, s.1.





CİHAN HARBİNDE YAPILAN BAZI PROPAGANDALAR

Propagandanın çeşitli amaçları bulunmaktadır. Propagandayı gerçekleştirmek için gerekirse olmayan bir haberi bile doğruymuş gibi gösterebilirsin. Bu durum tamamen medyanın kontrolündedir. I. Dünya savaşı sırasında da pek çok yalan asılsız haberler ortaya çıkmış, yeri gelince sansür uygulanmış yeri gelince de ufacak bir haber çok değerliymiş gibi insanlara sunulmuştur. Savaş sırasında bunlar çok önemlidir. Düşmanın uğramış olduğu en ufak bir bozgun bile halkın ve askerın moralini düzeltebilecek, savaşı kazanmaya olan inançlarını çoğaltabilecek unsurlardır. Tanin gazetesi de şüphesiz bunu çok iyi uygulamaktadır.

Osmanlı, savaşa girmeden önce Tanin Gazetesinde Alman saflarında savaşa girilmesi gerektiği ve bunun propagandasının açık bir şekilde yapıldığı görülmektedir:

Avrupa'da Umumi Harb

Hala bütün garb sahasında muharebeler oluyor- Almanlar İlk muzafferiyatlarını takip ederek ilerliyorlar- İngilizlerin Esareti- Alman Muzafferiyatı Devam Ediyor

Belçika'da bir İngiliz piyade fırkasıyla bir süvari livası perişan olmuş, piyade fırkası erkanı harbiye karargahı esir düşmüştür. Alman süvari fırkası Lil şehrinin şimalinde kalan rubaya girmiştir[1].

Savaşa girildiği vakit ise halifelik makamı kullanılarak bütün İslam aleminin Osmanlı'nın yanında savaşa girmesi için fetva verilmiş ve bu tüm gazetelerce yayımlanmıştır:

Siyaset

Cihad-ı Ekber ve Tesirâtı

.... Halife-i İslam bütün müslümanı ... cihada davet... neşredildiği fetva-i şerife,... ve cehle, her taraftan muhtelif ... husule getirmiştir. Dahilden... lazım gelirse bunun pek iyi olmadığını... biliyoruz. Herkes, o kadar zamandan beklenen büyük günün geldiğini biliyor ve bugünde bize tertib eden vazifenin ..., hayat-ı hukukumuzu müdafaya... kalmayarak aynı zamanda bütün bir alemin...[2].

Tanin Gazetesi savaş sürecinde güzel bir propaganda aracı olarak kullanılmış ve gelen en ufak bilgi kırıntısını bile kullanmıştır. Ruslar ile ilgili ise şöyle bir yazı vardır:

Son Havadis

Ruslar Firar Ettiler

Karargah-ı Umumiyyeden tebliğ edilmiştir:

Donanmamızın takip eylediği beş Rus zırhlısı ile iki kruvazör «sivastapol» limanına iltica etmiş ve torpido filosu ise Rus limanından birine firar eylemiştir[3].

Savaşa girilen dönemde yapılan bir diğer propaganda ise Osmanlı ordusunun sanılandan daha güçlü olduğuna dair olmuştur. Özellikle Kafkas cephesinde önemli bir ilerleme kateden Osmanlı ordusunun propagandası yapılmış ve Rusların gerçi çekildiğine dair haberler yazılmıştır:

Tebliğ-i Resmi

Her Taraftan Zafer Haberleri Geliyor

1- Ordumuz hudud civarında Azab, Zazak, huşab hattında mevzi alan rus ordusuna iki günden beri kemal-i şiddetle taaruz etmektedir...

2- Batum istikametinde ilerlemekte olan kıtamız düşmanı şiddetli bir mağlubiyete daha uğratarak ... ve kura mevkiini zapt etmiştir...

3- Azerbaycan'da ilerleyen kıtamızla kuvvetli Rus müfrezesi arasında üç teşrini sanide selamas tarafında vuku bulan bir muharebede Ruslar mağlub ve münhezim olarak iki zabitle yüz nefer telefât vermişlerdir...[4].

[1] Hüseyin Cahit, "Avrupa'da Umumi Harb", Tanin, 27 Ağustos 1914, s.2.

[2] Hüseyin Cahit, "Siyaset", Tanin, 20 Kasım 1914, s.1.

[3] Hüseyin Cahit, "Son Havadis", Tanin, 20 Kasım 1914, s.3.

[4] Hüseyin Cahit, "Tebliğ-i Resmi", Tanin, 20 Kasım 1914, s.1.



CİHAN HARBİNDE YAPILAN BAZI PROPAGANDALAR

Tanin gazetesi savaşın başlarında özellikle Rusya üzerinden büyük bir propaganda yapmaktadır:

Kafkasya Rumlarının Korkusu

Kafkasya ahvali hakkındaki istihbarat ... ahiremiz, Rusların o halde pek ziyade duçar-ı heyecan ve telaş olduklarına ve hattı Tiflis vesaire gibi büyük şehirler ahalisinin havf istilaya Şimale doğru akın akın firar ve (hicret?) etmekde olduklarına artık şüphe bırakmıyor. Kafkasya Vali-i umumiyesi ahaliye hitaben ahiren neşrettiği bir beyannamede Tiflis şehrinin henüz acil bir tehlikeye maruz kalmadığını beyan etmek suretiyle halkın tabii olduğu havf heyecanın muhik olduğunu ima ettikten sonra şehriyle etrafının bir kat daha tahkim ve hükmete aid emval ve eşya ile ... ve memurun ailelerinin ... nakli huşularını bir tedbir-i ihtiyatı olmak üzere zikrediyor. Sadveti Osmaniye'nin azılı düşmanımız olan o mağrur Rusya devleti üzerinde daha şimdiden icrasına başladığı tesirata bu beyanname kadar ... bir mesele olamaz[1].

Tebliğ-i Resmi

Erzurum'da Rus Topları

Erzurum, 12 Kanunisanı – Muharebat-ı ahirede kahraman askerimiz tarafından Ruslardan ihtimam edilen toplar Erzurum'a getirilmiş, bayraklar, çiçeklerle donatılarak şehir dahilinde gezdirilmiş, babda hükümet konağı havalisinde teşhir edilmiştir...

Rus Ordusundaki Kardeşlerimiz

Macar gazetesi Karpatlardaki Rus kıtasında fevkalade galeyan-ı meşhuh olduğunu kaydediyorlar. İlalen cihad beyannameleri Tus ordusundaki müslüman ... biri efradımıza göre hemen mütemadi surette amiyane etmekdedirler. Rusların Karpatlardaki hareketi tamamiyle akim kalmıştır. Bazı ... nazaran Rus ordusunda ıslaha ve mühimmatda tükenmiştir. Efkar-ı umumiye Rusya'nın yakında sulh teklifinde bulunacağını farz ediyor. Rus taaruzu her yerde kırılmıştır...[2].

Bir başka yapılan Alman propagandası ise Darülfünun üzerinden olmuştur. Her ne kadar Osmanlı savaş içerisinde bile olsa Alman muallimlerin Darülfununda eğitim vererek bu işleri de aksatmayacağını propagandası yapılmıştır:

İstanbul Darülfünun 'da Alman Muallimleri

...Bu karar Osmanlı hükümetinin harbe rağmen ne kadar metin bir iman-ı muvaffakiyetle memleketin istikbalini ... ettiğini isbat ettiği gibi Türkiye'nin ittifakdan yalnız asker en nokta-i nazarından değil ilim ve marif İktizafı emarede çalıştığını meydana koymaktadır[3].

Çanakkale cephesinde yaşanan zafer ise farklı farklı propagandalar için yürütülmüştür. Bu durum hem halkın ve askerinin moralini yükseltmek için yapılırken hem de Almanlar ile olan yakınlığımızı arttırmak adına benzetmeler yapılmıştır:

Don Nehri- Çanakkale

Berlin 23 ... gazetesi diyor ki: Müttefiklerimiz Türkler bir takım siyasi tertibat ve entrikalardan (zira?) kadar müteessir olmayarak kemal-i ... ve metanetle Çanakkale'de kahramanca vuruşmaktadırlar. Türkler Çanakkale'nin keşadı neticesinde düşmanın harbe başka bir cereyan vereceğine kanidirler. Düşmanlarımız İtalya'yı da kendilerine celb ettiler. Fakat kahraman Osmanlı müttefiklerimiz nundan sonra şanlı sahifelerine yazılacak çok olan anlarda aynı metanet, aynı sadakatle Çanakkale'de nöbet beklemektedirler...[4].

[1] Hüseyin Cahit, "Kafkasya Rumlarının Korkusu", Tanin, 15 Ocak 1915, s.1

[2] Hüseyin Cahit, "Tebliğ-i Resmi", Tanin, 24 Ocak 1915, s.4.

[3] Hüseyin Cahit, "İstanbul Darülfünun'da Alman Muallimleri", Tanin, 25 Ağustos 1915, s.1.

[4] Hüseyin Cahit, "Don Nehri Çanakkale", Tanin, 25 Ağustos 1915, s.4.





CİHAN HARBİNDE YAPILAN BAZI PROPAGANDALAR

Tanin gazetesi özellikle Alman propaganda ekseninden dışarıya çıkmamaktadır. Bunun nedeni gayet açıktır. Dönemin önemli kuvvetlerinden biri olan Almanya'nın Osmanlı üzerindeki etkisi eğitime olan sirayetten gelmektedir. Hüseyin Cahit gibi aydınlar da bu ekolden yetişme oldukları için Almanlara karşı büyük bir sempati beslemektedir. Bu dönemde Enver Paşa'nın almış olduğu Alman nişanesi de gazetede yankı bulmuştur:

Berlin, ... Almanya İmparatoru tarafından Hariciye Nazırı Enver Paşa Hazretlerine liyakat nişanının itası münasebetiyle düçe tağs çatona? gazetesi diyor ki: Niz Trablus kahramanına, Edirne'nin ikinci fethine şahsiyet hazi-i mükeranasından? Ve elyevm müttelikimiz ... idhal ile müftehar bulunduğumuz Türk ordusunun ... kahramananesini şimdiye kadar kimsenin müfik olamadığını bir tarzda temsil etmesinden dolayı Enver Paşa'ya izhar-ı hayran ve takdir eyleriz. Biz Enver Paşa'yı düşmanımızda olsa idi yine hürmet eylerdik[1].

[1] Hüseyin Cahit, "Son Havadis", Tanin, 5 Eylül 1915, s.4.

Tanin Gazetesi kuruluşu itibarıyla taraflı bir gazetedir. İttihat ve Terakki'nin basın organı olarak Osmanlı yıkılana kadar varlığını sürdürmüştür. Gerekli olduğu yerde sivri dilden çekinmemiş ve fikirleri ne yönde olduysa ona göre yazmıştır. I. Dünya Savaşı'na gelindiği vakit ise İttihat ve Terakki'nin bağlantısı olmaktan kopmamıştır. Alman yanlısı bir politika izleyerek propagandasını ona göre yapmıştır. Savaş başlamadan önce bile Alman saflarında savaşa katılmak gerektiğinin vurgusunu yapmıştır. Rusya üzerinden büyük propaganda yapmış ve gerektiği yerde sansür uygulamaktan çekinmemiştir. Savaşa fiilen katılmamasına rağmen fikri olarak bir savaş vermiş, halkın ve askerinin moralini diri tutmak adına faaliyetler gerçekleştirmiştir. Bunun yolu elbette propagandadan geçmektedir ve Tanin bu işi yapmıştır. Dönem içerisinde gerek askeri gerek sosyal hayatta yapılan haberlerle dönemin şartlarına ulaşmak ve durumunu öğrenmek adına önemli bir kaynaktır.





KAYNAKÇA

- 1- AFYONCU, Erhan, “İbrahim Müteferrika”, DİA, C:21, İstanbul 2000, s.324-327.
- 2- AYDIN, Hakan, “II. Meşrutiyetin İl Yılında Tanin”, Humanities Sciences, C:11, S:2, 11 Nisan 2016, s.96-11
- 3- Hüseyin Cahit, “Avrupa’da Umumi Harb”, Tanin, 27 Ağustos 1914, s.2.
- 4- Hüseyin Cahit, “Don Nehri Çanakkale”, Tanin, 25 Ağustos 1915, s.4.
- 5- Hüseyin Cahit, “İstanbul Darülfünunda Alman Muallimleri”, Tanin, 25 Ağustos 1915, s.1.
- 6- Hüseyin Cahit, “Kafkasya Rumlarının Korkusu”, Tanin, 15 Ocak 1915, s.1
- 7- Hüseyin Cahit, “Son Havadis”, Tanin, 5 Eylül 1915, s.4.
- 8- Hüseyin Cahit, “Son Havadis”, Tanin, 20 Kasım 1914, s.3.
- 9- Hüseyin Cahit, “Siyaset”, Tanin, 20 Kasım 1914, s.1.
- 10- Hüseyin Cahit, “Tebliğ-i Resmi”, Tanin, 20 Kasım 1914, s.1.
- 11- Hüseyin Cahit, “Tebliğ-i Resmi”, Tanin, 24 Ocak 1915, s.4.
- 12- YÜKSEL, Nahit, “Tanin(1922-1925)”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C:33, S:95, Haziran 2017, s.1-38.

ഇനിക്കു





Asr-ı Kiyamet

Osman Safa AZGIN





Asr-ı Kıyamet

*Bu zamanın kıyameti kadınlara uzanan ve her türlü pisliği yapan
insanlardan kopmuştur...*

Şu karşıda dehşet bir ordu

İblise hizmetkâr nefesler durduran

Bu tarafta yeryüzüne nişane ruhlar

'Tanrı' diyerek gökte hürce uçanlar

Bir zelzele ki yeryüzünde herkese bulaşmış kan

Kimine sessiz kalmaktan, kimine masumluktan

Kimine sır gibi ağız mühürletmiş konuşmaz

Birine bir kan sıçrar nefessiz kalan Goncadan

Kimse bir şey anlamaz çünkü kimseye etmez ifa

Çoğuna hicran vurulur birkaç hafta ki

Bin asır ruhunda taşıyanlara vurulmuştur pranga

Diğer çoğu ise bu duruma der arzu, haz

Bin asır da geçse doymaz fitratı, etmez tamah

Kendisi gibi olduğundan mı dünya?

Peki bu yaşadıklarımız kâbus mu yoksa rüya?..

Canlar alan akbabalara yoktur serencam!..

Çoğunluk dediğinden bunların sebebi arzu ve de haz

Ne arzusu ne hazzı ki bunlar düşman cana!

Öyle ki yeryüzüne pus indirir her bakışları;

Elleri onlara silah, kalp yerine koydukları duygu da ilah

Kendilerini sanırlar ol deyince olduran Zat-ı Mukaddesat

Ki bir grup ahmak topluğundan ibarettir onlar

Yaptıkları kıyımlarla vicdanız yaşayıştalar...





Asr-ı Kıyamet

“... Tamam anneciğim dikkat ederim...”

Anneciğim, ben dikkatliydim de gücüm yetmedi

Afaki hayalleri için benimle oynadı, uğraştı

Ne kadar karşı koymaya çalışırsam yedim bir bıçak

Canıma kıydıktan sonra da yine devam etti fütursuz

Senin kınalı kuzun bir cellattan oldu kanlı kızın

Ki bu kan da ne ilk ne son olacak var daha kaçları

Dinine sıkıca bağlı gibi görünüp nefes aldırmayanı...

Töresini dilinden düşürmeyip saygısını hayasında bırakanı

Ki bundan dolayı anneciğim ben özgür olmak istiyorum

Gülüşlerim kuşlar gibi semayı süslesin ki en güzeli

Ben de konuşayım her masada, yerle bir olsun kastları!

Bizimle ilgili konulardan konuşup tam tersi olan şeytanları

Mevla'm atsin öte dünyanın yangınına onlar bizi melek

etmeden...

***“... Hayır, siz nereden bileceksiniz? Onu, ben
tanıyorum öyle biri değil!..”***

Anne... Baba... Özür dilerim...





Asr-ı Kıyamet

*Aşk sandığım bir oyunmuş bu, gerçek olan sonradan
Size ters çıktım, kaçıp giderek yuva kurdum oysaki zindan
Her şey buraya girene kadarmış şimdi anladım da belki
de nafile*

*Sizin sevgiyle okşadığınız saçlarım artık kopuk kopuk
Benim için uğraşlarınızı da görmemek bencil oluşum
Belki de farklılık oluşu?.. Hayatımda ilk kez birine âşık
oldum*

*Ben âşık oldum ona onun aşkı ise ölümün soluğu
Ne bir insafı var ne de vicdanı... İnsanlık mı bu âşıklık mı?
Her neyse... Özür dilerim ömrünüze sürdüğüm evlat
acısından...*

*Oysa size göre de doğru insandı belki...
Ne güzelse uzaklaştırdı çevremden, misal siz...
Bir ihtiyaç için konuştuğumdan bir erkekle
Kaç kez yedim sille, kaç kere öldüm her gece...
Farazi bir seçimle doğru sandım...
Şimdi son kez kucağınızdayım...*





Asr-ı Kıyamet

“... Anne!!! Anne nerdesin! Burası çok soğuk... Anne!!!!...”

*Anne... Ne istediler benden bu küçük yaşımda
Küçücük yaşımda küçücük bedenime neden oldular musallat
Bu nasıl bir haz ve gözleri nasıl boyar bu pervasızlık?
Daha oynayacağım çok oyun vardı yarım kaldı...
Arkadaşlarım korkularından evlerinden çıkamaz oldu
Narin bedenlerine kaba eller değecek diye sarmış korku
Peki ya anne, o kaba eller bana olduğu gibi olursa o zaman?
O zaman dışarı da çıkamazlar... Tek bir yere varırlar ben gibi
İşte orası hiçbir kaba ellerin bulunmayıp narinlerin olduğu yer
İşte orası sizin korkusuzca bizi izleyeceğiniz yer, adı: Cennet
Ki kıyamet bizim için erken koptu ve sizin için var biraz
Bir çocuğa sulanan o cellatların arasında zamanınız az
Bizi koydukları o hücrelerin soğuğu işlemiyor artık iliklerimize
Fakat anne... yine de üşüyorum... seni, çok özlüyorum...*

**“... Bizim için uygundur. Böylelikle, aramızda bir toprak,
bir kan davası kalmayacak. Hayırlı olsun...”**





Asr-ı Kiyamet

*Kime ne desem de nafile kifayetini bırakmış anlamlar
Ne rızamı sormayı düşünürler ne de sesimi çıkartmamı
Okumak zaten yok... Şeriatın dogmalarına itaatler tam
Başından atmak isterler dünyaya kız olarak gelmem sebep
Toprağınıza adak olarak adandım ama bu adak size olur belki zulüm
Sözleşmenin maddesi ben oldum kanımla aranız düzeldi cahiliyeden
Yok mu peki içinde hiç insaf, yok mu hiç vicdan
Din, töre, şeriat hükmünde hareketteysen meğer
Din diyor ki: "kız çocuğu en büyük nimet"
Töre diyor ki: "baş üstünde tut", şeriatın dili kör zaten
Ki sen de cahiliyeden gelen Leheb'in varisisin
Şimdi bir mezardayım bu eser senin bencilliğin...*





Nazakat UMAROVA

UÇURTMAM





UÇURTMAM

*Havada süzülen uçurtmam benim,
Bulutları aşar, seninle kanat açardım.
İplerini kesti verilen sinsi bir yemin,
Buzdağının zirvesine, buzuna çarptım.*

*Düğümlendi kesilen iplerin ucu,
Düğümlendi kalbimde ümit bağları.
Korkular yendi cesareti ve gücü,
Kalmadı takat aşmaya o buzlu dağları.*

*Gökten yere düştüm kırıklarla,
Sahralar, çöller gezdim, yorgunum.
Denize yol bulurum diyen umutlarla.
Hızır gibi, bir himmet bekler dururum.*

*Dingin deniz çoştı, tufan dirildi,
Naif gönül gemileri kırdı da yıktı,
Başım yere eğildi, aslında dikti,
Ruh pes etti, can şavaştan bıktı.*

*Kaplumbağa ömrü misali hüznünler,
Kelebek nefesi kadar mutluluk, neşe.
Hep savaş verir kalbte bu hisler,
En çok kelekler kazansa keşke.*





Almira Atike YILDIRIM

Yıldızın Şarkısı





Yıldızın Şarkısı

Kuşlar artık fısıldamıyor umudu, yıldızım...

Ben ki, çoktan sönmüş bir yıldızım...

Artık bulutlar arasındayım,

Çünkü bu dünyaya uymadı bağlarım...

Sana ulaşmak imkansız bir parıltı,

Çünkü kırılmış şarkımın tüm notaları...

İstedğin kadar çok topla şimdi bulutları,

Eni sonu gidecekler koparıp ışığ1...

Şimdi tam zamanı gibi geliyor ölmenin,

Çünkü şu an her şey aksine o parlak ki...

Bir an da olsa galiba gördüğümü sandım güneşi;

Özür dilerim yıldızım, çünkü Almira ismim...

Neyse, bir şiir daha feda olsun sana yıldızım,

Başka birine hiç yazmayayım varsın...

Çünkü aslında bir tek sen “var” s1n;

“yok” diyenlere inat, sonsuza kadar çalacak şarkın...





Sevde KARACA & AKİS

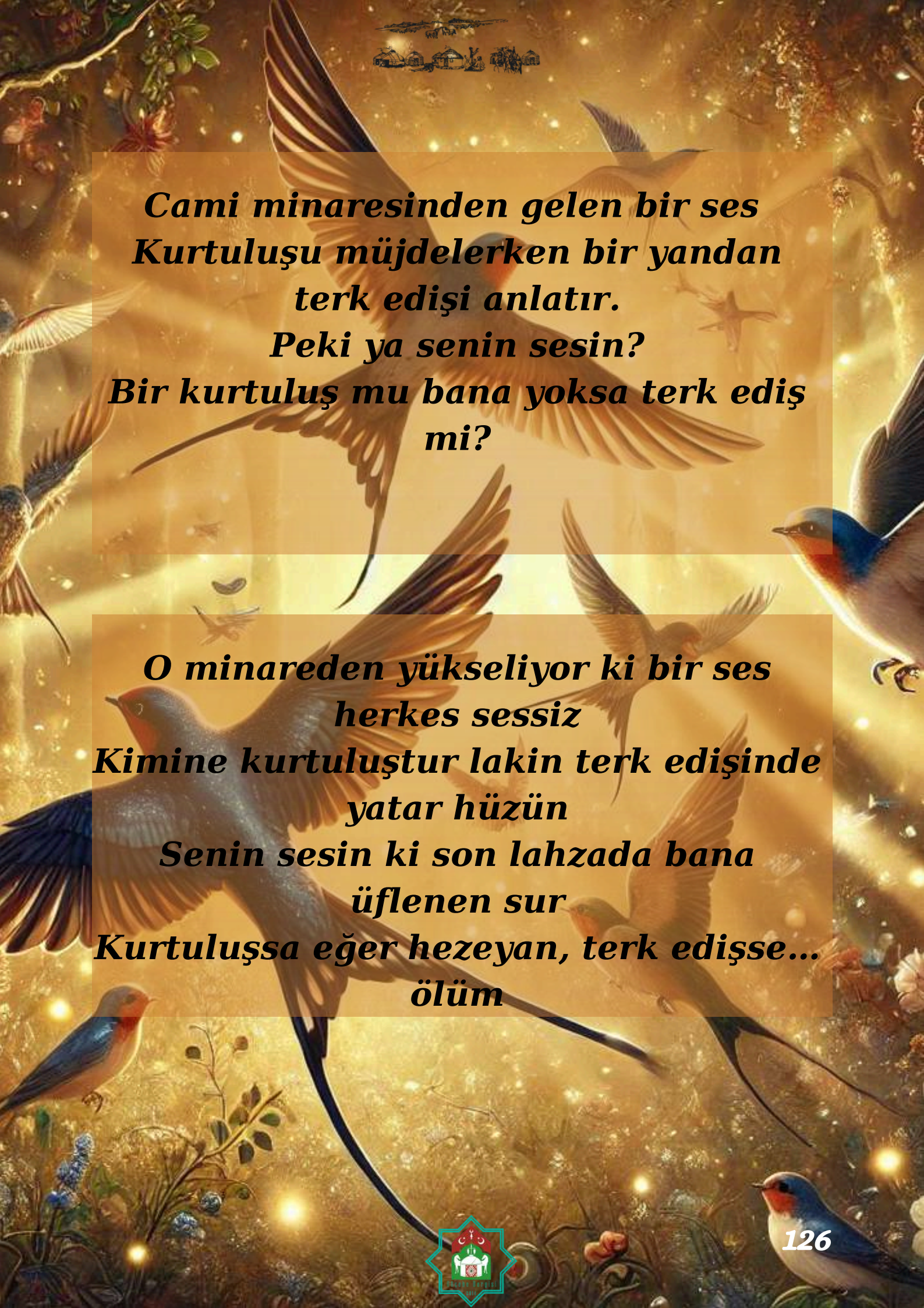
KIRLANGIÇLARIN SERZENİŞİ



KIRLANGIÇLARIN SERZENİŞİ

Divane bozkır sessiz nefesiyle uyanmıştı yeni bir güne... Kefesinden bugün hangi yüreğe hangi derdin zuhur edeceğinin muallaklığı yanında kime de hangi lütfu sunacağı muzip bir havayla belirsizdi. Bu sırada bir Ahlat ağacının kenarında günü devirerek yıldızlar ve uçsuz mavi semalarla konuşan Figan, bir şeyler mırıldanıyordu kendi kendine. Sesi iyice kısılmış, gözyaşlarının aldığı yol iz etmiş ve yarı sersemlikle “Neden?” diye soruyordu. O sırada oradan geçen Akis, bu gencin yanına uğrayarak derdine ortak olmak, geniş bozkıra kendini neden attığını öğrenmek istemiş. Şu konuşma başlamış aralarında:





***Cami minaresinden gelen bir ses
Kurtuluşu müjdelerken bir yandan
terk edişi anlatır.***

***Peki ya senin sesin?
Bir kurtuluş mu bana yoksa terk ediş
mi?***

***O minareden yükseliyor ki bir ses
herkes sessiz
Kimine kurtuluştur lakin terk edişinde
yatar hüznün
Senin sesin ki son lahzada bana
üflen en sur
Kurtuluşsa eğer hezeyan, terk edişse...
ölüm***





***Bu kadar ağladıktan sonra
Kurtuluşa erer mi kalbim?
Peki şu naçizane bedenim
Sarılır mı beyazlara?***

***Bu döktüklerim arkandan katre değil
Ömrüne ah edecek bir kandan ömrün
izleri***

***Peki ya bu naçizane bedenime ettiğim
zulüm
Gidişinle taçlandırıldı, beyaz bir
kaftan ile ölüm***

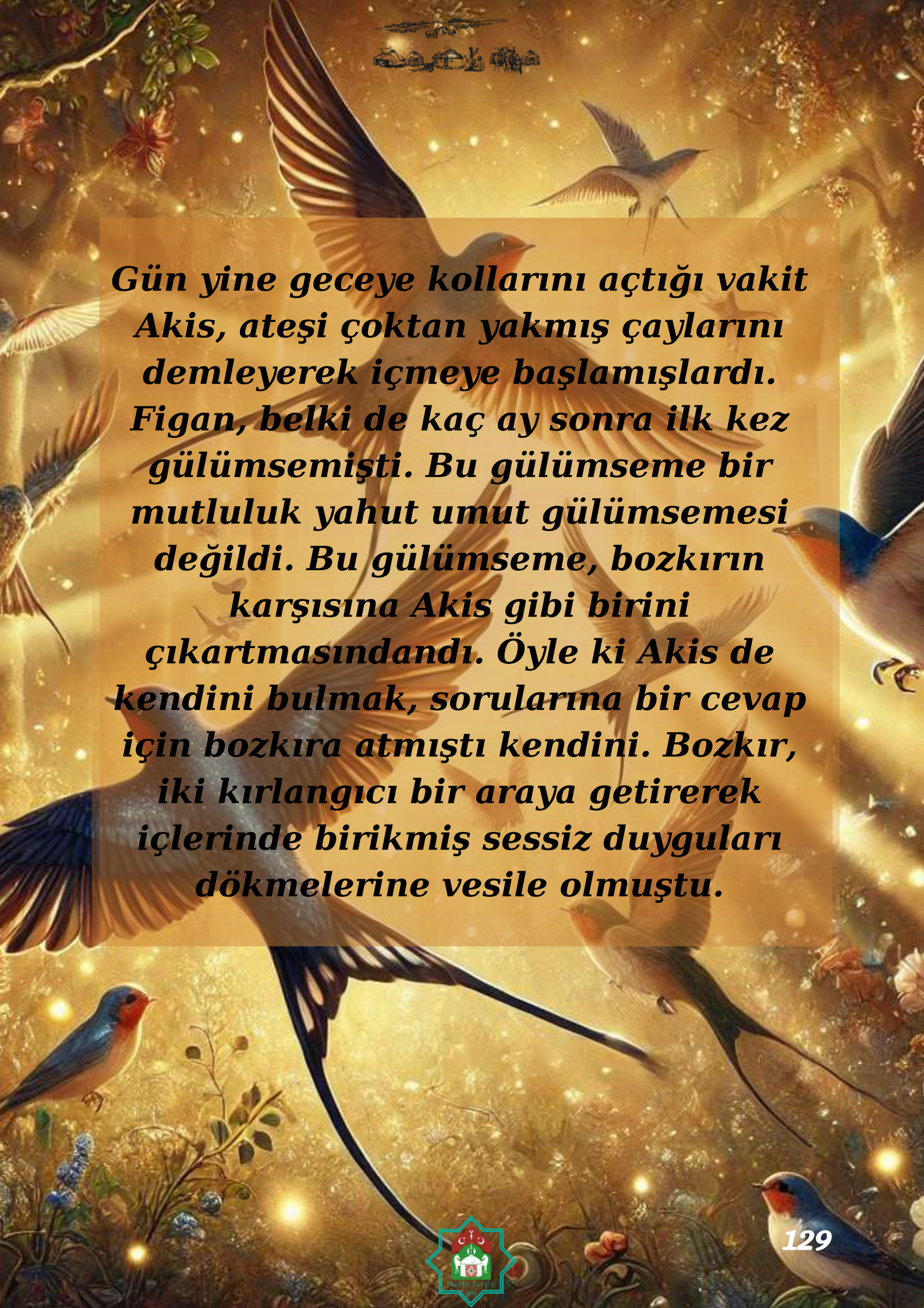




**Karalar bağlandı saçlarımin ucundan
kaderime
Arkandan döktüğüm gözyaşlarımla
Çıkmaya çalıştığım o çukurda
Oluştı bir göl
Çırpınmak fayda vermedi
Kabullenip hareketsiz kalmak ruhumun
terk edişiydi
İzledim gökyüzünü aydınlık bir şafakla
geldi
Kırlangıçların ucsuzluğundan gelirmiş
zalimliğin veda busesi**

**O gözyaşı ki aşkının büyüklüğünce
giyindiğin bir kaftan
Gidişleri mağrurane savaşların
kaybedilişini çalar ruha
Gökyüzünü devirdiğim yeni fecirlerde
süregelen bir yeksan
Ruhumun o büyük sensizliğinde terk
edişinle başlattı hicran
Bir sonuca ulaştık; gecenin sonsuz
ölümleri arasında ayrılarak ruhtan...**





Gün yine geceye kollarını açtığı vakit Akis, ateşi çoktan yakmış çaylarını demleyerek içmeye başlamışlardı. Figan, belki de kaç ay sonra ilk kez gülümsemişti. Bu gülümseme bir mutluluk yahut umut gülümsemesi değildi. Bu gülümseme, bozkırın karşısına Akis gibi birini çıkartmasındandı. Öyle ki Akis de kendini bulmak, sorularına bir cevap için bozkıra atmıştı kendini. Bozkır, iki kırlangıcı bir araya getirerek içlerinde birikmiş sessiz duyguları dökmelerine vesile olmuştu.



Doç. Dr. Erhan ÇAPRAZ

“Ben”den: Ölüm Üçlemesi...



“ BEN ” DEN : Ö L Ü M Ü Ç L E M E S İ ...

ÖLÜM YAKLAŞIRKEN...

Kayseri Devlet Hastanesi ağır bakım (palyatif) merkezinde, annem, amcam, büyük abim, hemşire olan yeğenim ve “ben” babacığının hasta yatağı etrafında bekleyiyorduk. Annem elinde kitabı bir tarafta Yasin Sure’sini okurken diğer tarafta amcam, abim, yeğenim ve “ben” bir köşeye çekilmiş dua ve tesbihatta bulunuyorduk. Babamın yatağının hemen sağ tarafında, genellikle acil ve yoğun bakım bölümlerinde gördüğümüz bir sağlık cihazı vardı. Kendisine bir taraftan mama veriliyor; diğer taraftan da bu cihaz üzerinden kendisinin durumu takip ediliyordu. Fakat bugün (23 Mayıs 2021), babacığının durumu hiç iyi değildi. Ağzının içi, tamamen yaralarla dolmuştu

Ağzı sürekli açık bir vaziyette; gözlerini sabit bir noktaya dikmiş öylece bakıyordu. Zor nefes alıyordu. Yeğenim hemşire odasından ağız yarası için bir batikon getirmişti. “Ben”, ikide bir babacığının baş ucuna gidip bir çöpün ucuna bağladığımız pamukla ağzının içindeki yaralara batikon sürmeye çalışıyordum. Böylece, bir yudum suya hasret kalan babacığının susuzluğunu dindirmeye çalışıyordum. Tabii, bir taraftan da son anımızda şeytanın bir bardak suya karşılık imanımızı almasına müsaade etmemek inancıyla “ben”, babam adına şeytanla savaşıyordum kendimce. Elbette dinimizce ölüm anı kesindi, fakat “ben”, kendime başka teselliler arıyordum. Çocukluğumda, herhalde ortanca abimden, insanların doğdukları hangi gün ise o günde de öleceğine dair bir rivayet işitmiştim. Bugün günlerden pazartesi; babam ise takvime göre perşembe günü doğmuştu. Bu o zamanki anlamlı teselliyle birazcık rahatlamıştım. Ta ki babacığının bağlı olduğu cihaz acı acı ötmeye başlayınca kadar...

Yan odadan koşuşturarak gelen hemşirelerin bakışlarından sekeratin yaklaştığını anlamıştık. Hepimiz babamın başına toplanıp göz yaşları içinde tekbirler ve tesbihler getirmeye çalışıyorduk. Fakat aniden bir şey oldu. Cihazın bağırması kesilmiş; babamın değerleri, birazcık da olsa normale dönmeye başlamıştı. Anacığımsa babamın ayak ucunda durmuş; ayaklarının soğuyup soğumadığına bakıyordu. Çünkü ölüm, ayak uçlarımızdan canın yavaş yavaş çekilmesiyle soğuk soğuk gelirmiş. Aslında, genişçe olmayan, iki hastalık bir odaya babamla birlikte tam tamına beş kişi dolmuştu. Tüm vücudu iflas etmek üzere olan bir hasta için bu durum, enfeksiyon; yani büyük bir tehlike demekti, fakat her ne kadar odanın karşısında büyükçe bir bekleme salonu olsa da onu tek başına bırakıp gitmek aklımıza bir türlü gelmiyordu. Zaten bulunduğumuz merkezin (palyatif) diğer tüm odalarında da ölümü bekleyen, ağır kanser hastaları yatıyordu.Öğle ezanı okunmuştu. O “ben”im için gitgide daha çok daralmaya başlayan odada sırasıyla herkes abdestini alıp namazını kılmaya durmuştu. Elbette o anda ağızlarda ağlamaklı dualar vardı... Bu esnada yeğenim yanıma gelmiş; “Abi, ölüm vuku bulduğunda hemşireler amcam için kalp masajı vb. hayati müdahalelerde bulunmayacaklar. Haberin olsun” demişti. Çünkü müdahaleden bu tür hastaların kaburga kemikleri kırılıyormuş. Herhalde yeğenim, “ben”deki babamın hayat isteğini daha çok görmüştü. Gerçekten de ölüm karşısında hepimiz çırpınıp duruyorduk, fakat “ben” başka bir hâlettaydım. Çünkü babamın çok sevdiği en küçük oğlu idim.

“ BEN ” DEN : Ö L Ü M Ü Ç L E M E S İ ...

İkinci yaklaştı. Değerler aniden düşmüş ve bağlı cihaz yine acı acı bağırmaya başlamıştı. Bu sefer gelen ölümü, babamın o anki haline bakınca hepimiz görmüştük. Herkes ağlamaya başlamıştı, fakat ağızlarda tekbir ve tesbihlerimiz hâlâ eksik değildi. Lakin can çekilmeye başlamış; babacığım her zaman şükrettiği Rabbine koşuyordu.

ÖLÜMDEN SONRA...

Babam, 1951’de Bulgaristan Deliorman’dan gelip Türkiye’ye iltica eden ailenin doğan ilk ferdi olduğu için el üstünde büyütülmüştü. Bu yüzden çok narindi. Hoşuna gitmeyen ters bir harekete muhatap olduğunda hemen kırılır ve bize küserdi. Bir tek “bana” küsmezdi; küsse de bunu hiç belli etmezdi. Babam, her zaman, kendisini asıl el üstünde büyüten dedesi, ortanca abime de ismini verdiği Hasan dedesinin mezarına gömülmeyi istemişti. O zaman hâlâ hayatta olan rahmetli dedem ise buna hiçbir zaman rıza göstermemiş, fakat babamın durumu ciddileşince bu kararından vazgeçmişti. Bu kararı da büyük halamız bize babamın sekeratına yakın son görüşmemizde bildirmişti. Dedem daha sonra, âdeta gözü gibi sakladığı babasının mezar tapusunu da bana emanet edecekti. Fakat babama belki bizim için ona dair son bir dünyevî müjdeyi içeren bu haberi bir türlü verememiştik. Durumu çok ağır da olsa ölüm kuşunu hâlâ ona konduramıyorduk. Bu yüzden büyük halamız anneme, “Ölürken söyle” demiş; anacığım da bu müjdeyi babama tam öldüğü esnada vermişti. Babacığım Rabbine kavuştuğu sırada bizler tekbir ve gözyaşları içinde onun başında beklerken hemşireler dört koldan hemen onu soymaya başlamışlardı. O sırada bizi odanın hemen karşısında bulunan bekleme salonuna aldılar. Biz ise odanın dört bir tarafına yayılmış hâlin şokunu atlatmaya çalışıyorduk. O sırada kapıda, “benim” bir iki defa lavaboda karşılaştığım bir hasta yakını belirdi. Bizim ağlamaklı halimizden rahatsız olmuş olacak ki bize, “Ağlamayın. Burada yatan insanlar, bir an önce Rablerine kavuşmak için uğraşıyorlar” deyiverdi. Biz geleli iki hafta olmuştu, fakat merkezde hasta yakınının belirttiği gibi senelerdir ölümü bekleyen, çoğu da kanser olan hastalar vardı. Elbette yakının bu ikazı, bizdeki ağlamaklı hali bir bıçak gibi kesmişti. “Ben”, hemen toparlanıp hemşirelerin yanına gittim. Kendi işlerini daha da kolaylaştıracığıma iyice kani olmuşlar ki bana hiç itiraz etmediler. Hemen hızlıca mevte sarılıp babacığımı kucaklayıverdim. Zaten üstünde çok bir şey yoktu. Hemen soyup çenesini çattıktan sonra beyaz yatak örtüsüne sarıp onu morga indirdik. Gerçekten de hasta yakınının dediği gibi babamı morga indirirken bazı odalarda göz göze geldiğim hastalar ona adeta gıpta ile bakıyorlardı.

Ama, “ben”im babam artık ölmüştü. Daha doğrusu, Rabbine kavuşmuştu...

“ BEN ” DEN : Ö L Ü M Ü Ç L E M E S İ ...

GASILHANEDE...

Rahmetli dedemin psikolojik bir rahatsızlığı vardı: Ölü evinde, tabiri caizse diken üstünde otururdu; ne bir şey yer ne de bir yere dokunabilirdi. İtiraf etmeliyim ki onun bu hâli torunları olarak bizlere de sirayet etmişti. Ta ki “ben” babama gassallık yapıncaya kadar... Rahmetli babam Lutfi Çapraz, ileri evre prostat kanseri idi. Hastaneye hiç gitmek istemezdi; onu gitmeye ikna ettiğimde iş işten çoktan geçmişti... Hatta bizimkiler onu ikna etmeme çok sevinmişti, çünkü babam “ben”den başkasını pek dinlemezdi; elbette bunda “ben”im ailenin en küçüğü olmam çok etkiliydi.

Babamın kanseri kemiklerine de sıçramış; kemiklerden dolayı kendisinde bir üşüme hâli peyda olmuştu. Fakat ona kemik kanserinin en büyük darbesi kalça kemiğini kırınca olmuştu. Çünkü kemikteki kanser hücreleri kemiğini adeta un gibi öğütüyordu. Son zamanlarında ayağa kalkamaz olmuştu. Fakat banyo ihtiyacı hasıldı. Sağolsun belediyenin bir hizmeti vardı, fakat babacığım bu hizmeti de istemedi. Belli ki hikâyemin son sahnesinde de dinleyeceğiniz üzere “ben”im kendisini yıkamamı istemişti. Hemşire olan amcaoğlum ile onu sadece ayakta durabilmesine rağmen bir taraftan da ayakta tutmaya çalışarak zar zor yıkayabildik. Tabii iyice yıkayamadığımız için bir hafta sonra tekrar kokmaya ve kaşınmaya başlamıştı. “Babacığım, seni yine yıkayalım” dediğimde belli ki zahmete, yani bize kıyamadığı için ısrarlı teklifimi kabul etmemiştir. Fakat en son ağır bakım (palyatif) için hastaneye yattığı zaman, “Oğlum, seni dinlemeliydim” dedi. Ağır bakımı esnasında, anacığım ile birlikte kendisini pamuk parçaları ile ufak ufak yıkamaya çalışıyorduk. Fakat yine de kokmasına engel olamıyorduk. Durumu iyice ağırlaşmaya başlayınca gayri yıkanmasından da kokmasından da geçmiştik. Ta ki Hak vaki oluncaya kadar... Babacığım, 23 Mayıs 2021’de Rabbine kavuştu. Malûm bu zamanlarda kovid salgını vardı. Tedbirler gasilhanede bile had safhada idi. Hatta ölü yıkama işini bile randevu ile yapıyorlardı. Babama ikindiye yakın randevu vermişlerdi. Naaşını hastane morgundan alıp belediyenin asri mezarlık içindeki gasilhanesine götürmüştük. Çünkü hastaneler de tedbir kapsamında ölüleri yıkamıyordu. Babamı gasilhaneye götürdüğümüzde, ölü yakınlarının tedbir kapsamında gasilhane kapısından öteye geçmesine izin verilmediğini gördük. Bu yüzden “ben”, hemen gassalı bulup, belki bir faydası olur diye Erciyes Üniversitesi’nde öğretim üyesi olduğumu söyleyerek, babamı yıkamak istediğimi ona söyledim. Allah’tan, diğer gassalın işi çıktığı için erken ayrılması yüzünden babamı yıkayacak olan gassal, “Zaten tekim. Birinizden yardım isteyecektim” deyiverdi. O an yanımda büyük abim de olmasına rağmen hemen gasilhaneye atlayıverdim. Babacığım, gasilhane teneşirine uzanmış bizi izliyordu. Biz ise tedbir kapsamında adeta ölüme karşı koruyucu kalkanlarla donanmış bir robot kostümünü giymekle meşguldük. Gassal bir taraftan da bana bazı açıklamalar yapıyordu. Tedbirden dolayı suyun sıcak olmadığını, sabun kullanılmadığını falan filan... Yani “bana” işin en kısa sürede yapılması gerektiğini izaha çalışıyordu. Fakat tüm tedbirlere rağmen, “ben” babacığımı iyice yıkamak istiyordum. Çünkü, içimde kalmıştı; o an onu yıkamaktan başka çarem kalmamıştı! Onu yıkamaya kendimi öylesine kaptırmıştım ki gassal sonunda gayriihtiyari “Hocam, artık yeter” dedi. “Ben”, kısa süre içinde belki çok yorulmuştum ama, babacığım artık tertemiz olmuştu. Gassal, daha sonra küçük bir bidon uzattı bana. “Hocam, zenzem suyu” dedi. Kader... Son anına kadar suya hasret giden babacığım, son anında zenzeme mazhar olmuştu. “Ben” ise üniversite hocalığının en büyük hayrını burada görmüştüm.



“ Röportaj

ZİYA GÖKALP

”



“

Röportaj

ZİYA GÖKALP

*Prof. Dr. Nevzat Özkan ve Doç. Dr. Şamil Yeşilyurt'a
Ziya Gökalp'i sorduk.*

BERKAN BATIR & AHMET DURSUN TAMER

”



ZİYA GÖKALP

AHMET DURSUN TAMER

Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden Prof.Dr. Nevzat Özkan'a sorduk.

1)Gökalp'in Türk düşünce dünyasındaki yerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Gökalp ilk Türk sosyoloğu olarak tanınır. Aynı zamanda bilgiyle fikri birleştiren ve çok sıkıntılı bir dönemde Türk aydınlarının önüne bir hedef koyan bir düşünürdür. Osmanlı devletinin 18. yüzyıldan itibaren toprak kaybetmeye başlaması üzerine önce ulema arasında kendi dinî değerlerimizden uzaklaştığımız yolunda bir iç eleştiri geliştirildi. Ardından çözüme yönelik arayışlar başladı. Askerî tedbirler, kılık kıyafetteki değişimler, Batı'dan getirilen uzmanlar sıkıntıları çözmeyince, daha köklü adımlar atılması ihtiyacı doğdu ve Tanzimat Fermanı ile Osmanlı Devleti çok önemli değişimlere kapı araladı. Ardından gelen Islahat Fermanı, Birinci Meşrutiyet birbirini tamamlayan batılılaşma çalışmalarıdır. Bu dönemlerde aydınlar kendi aralarında belli fikirler etrafında toplanmaya başladı. Osmanlı devlet yapısının ıslahıyla işin içinden çıkacağımızı düşünenler Osmanlıcılık, İslami değerlerin ve Hilafetin ön plana çıkarılmasını savunanlar İslamcılık, Batı değerlerinin hayata hâkim kılınmasını savunanlar Batıcılık, devletin kurucusu ve ana kitlesi olan Türklerin diğer Türklerle el ele vermesiyle yeni bir dünya kuracağımızı düşünenler de Türkçülük ideolojisini savunuyorlardı. Bu fikirlerin konuşulduğu bir zeminde yetişen Gökalp, Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak (1918) formülü ile bu fikirleri birbiriyle barıştırmaya ve bütünleştirmeye çalıştı. Bu tespitlerin hemen ardından başlayan Millî Mücadele döneminde tüm yurtseverler fiilen bir araya geldi ve Kurtuluş Savaşına destek verdi. Atatürk de Gökalp için fikirlerimin babası diyerek onun birleştirici ve ufuk açıcı rolünü açıkça ortaya koymuştur. Zira Gökalp, Millî Mücadelenin ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde gerçekleştirilen devrimlerin ve önemli bazı uygulamaların da ilham kaynağıdır.



ZİYA GÖKALP

2) Sizce Gökalp'in en önemli eseri hangisidir ve bu eser Türk toplumunu nasıl etkilemiştir?

Gökalp, 48 yıllık ömrüne pek çok yazı ve kitap sığdırdı. Bunların hepsi kendi bütünlüğü içinde önemli. Ama Türkçülüğün Esasları bir ideolojinin inşasına temel teşkil etmesi bakımından ayrı bir yere konulabilir. Eser, Gökalp'in fikirlerinin çerçevesini verir. Bu yönüyle geniş kitleler arasında da ilgi ile okunmuştur. Türkçülüğün fikrî programı olarak değerlendirilmiştir.

3) Gökalp'in halk edebiyatını, kültürünü akademik alana taşıma çabalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Gökalp'in da içinde bulunduğu Türkçü bir aydın grubu Halka Doğru adlı bir dergi çıkarmış ve bu dergide halkın merkeze alınması, halk yararına adımlar atılması gereği ele alınmıştır. Ayrıca masallar, atasözleri gibi sözlü kültür ürünleri derlenmiş ve yayımlanmıştır. Devlet ile halk arasındaki bağın kuvvetlenmesi için çaba harcanmıştır. Bu çaba Atatürk'ün kurduğu partinin adında ve Halkçılık ilkesinde sonuçlarını vermiştir.

4) Dilde Türkçülüğün günümüz Türkçesindeki izleri nelerdir?

Dilde Türkçülük, Türkiye Türkçesini oluşturan ilkelerdir. İstanbul Türkçesine dayanan bir yazı dilinin temelleri bu dönemde atılmıştır. Dilde sadeleşme arayışları, Türk Dil Kurumunun kuruluşu, din, eğitim, ticaret dilinin Türkçeleştirilmesi, yani Türkçenin hayatın her alanına hâkim kılınması, dilde Türkçülüğün hayata yansıyan yönleridir. Hatta bugün konuştuğumuz Ortak Türkçe konusunda da Gökalp bir ilham kaynağıdır denilebilir. Arapça, Farsça dil bilgisi kurallarının terk edilmesi, bu dillerden alınan kelimelerin Türkçenin ses ve biçim düzenine uydurulması, diğer Türk lehçelerinden kelime ve eklerin alınması Yeni Lisan makalesinde öne sürülüp doğrudan hayata geçirilen dil bilgisi kurallarıdır.





ZİYA GÖKALP

5) Millî Ülkü eserlerine nasıl yansımıştır?

Gökalp'in bütün eserlerinde Millî Ülkü vardır. Ya fikrî temelleriyle ya da bu hedefe giden yolların izah ve ifadesiyle vardır. Gökalp'in şiirleri makalelerinin sloganik ifadeleridir. Yani aslında Gökalp şair olmaktan çok fikirlerinin daha kolay kavranması için manzum ifade yolunu da kullanan bir düşünürdür. Bugün Turan, Lisan gibi manzumeleri özellikle gençler arasında ezberleniyor veya belli bölümleri itibariyle sloganlaştırılıyor. Gökalp'in fikirlerinin ayrıntılarını makalelerinde buluruz, ancak Türkçülüğün Esasları bu fikirlerin derli toplu düzenli bir ifadesidir ve bir anlamda finaldir. Çünkü 1923'te ölümünden bir yıl önce yayımlanmıştır. Türk Medeniyeti Tarihi ölümünden sonra basılan eserdir. İslamiyet öncesi Türk kültürü ile ilgili tespitlerini, kültür ve medeniyet kavramlarına dair görüşlerini ortaya koyar.

6) Ziya Gökalp'in eserlerini okumak isteyen bir öğrenciye hususiyetle hangi eserlerini tavsiye edersiniz?

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencilerinin Gökalp'in Türkçe ve Türklük ile ilgili fikirlerini öğrenmeleri gerekir. Millî Mücadelemiz, Milletleşme sürecimiz, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu, Türk Dünyası ve Turan, Gökalp okunmadan anlaşılmaz. Tüm Türk gençleri hem yakın geçmişimizi hem de ufukumuzda giderek daha da belirginleşen Türk birliği ülküsünü Gökalp'i okuyarak öğreneceklerdir. Bu fikirlerin en derli toplu ifadesini Türkçülüğün Esasları adlı eserinde bulacaklardır. Ancak diğer bütün eserlerini de okumalarını tavsiye ederim. Ölümünün üzerinden yüz yıl geçmesine rağmen Gökalp hem verdiği bilgilerle hem de öne sürdüğü fikirlerle önemini ve güncelliğini korumaktadır.



ZİYA GÖKALP

BERKAN BATIR

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden Doç. Dr. Şamil Yeşilyurt'a sorduk.

1) Röportajımızın ana konusunu oluşturan Ziya Gökalp üzerinde durmak istiyoruz. Size göre Ziya Gökalp'i Ziya Gökalp yapan nedir?

Ziya Gökalp'i niteleyecek pek çok sıfat bulunabilir. Ancak onun için en yaygın nitelemeler arasında Türk düşünür, yazar, sosyolog ve Türkçülük hareketinin önemli teorisyeni olması sıralanabilir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde yetişmiş; Türk milletinin modernleşme sürecinde kültürel, toplumsal ve siyasi kimliğini yeniden inşa etmeye yönelik fikirler geliştirmiştir. Gökalp'in en önemli katkılarından biri, "Türkçülük" anlayışını sistematik bir şekilde ortaya koyarak Türk milletinin tarihsel ve kültürel birliğini vurgulamasıdır. Bu hâliyle modern Türk devletinin fikrî temellerinin atılmasına büyük emek vermiştir.

Gökalp, aynı zamanda Batı medeniyetini eleştirerek Türk milletinin kendi köklerinden ve geleneklerinden beslenerek çağdaşlaşmasını savunmuştur. Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak isimli çalışması bu fikrin altyapısını ifade eder. Milliyetçilik, halkçılık ve toplumsal düzenin sağlanması adına yaptığı çağrılarla Türk toplumunun modernleşme sürecine önemli bir yön vermiştir. Onun en bilinen eserlerinden biri Türkçülüğün Esaslarıdır ve bu eser, Türk milliyetçiliğinin teorik temellerini atmıştır. Gökalp, sosyal bilimin gelişimine katkı sağlayan bir düşünür olarak da tanınır. Hem bireysel hem de toplumsal düzeyde Türk milletinin öz değerlerine bağlı kalınarak çağdaş bir toplum inşa edilebileceğine inanmıştır. Bu düşünceleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk ve Cumhuriyet Dönemi reformlarının şekillenmesinde etkili olmuştur. Gökalp'in fikirleri, Türk milliyetçiliği ve modernleşme çabalarının temel taşlarını oluşturmıştır.



“

ZİYA GÖKALP

2) Şamil Bey Ziya Gökalp'in fikir dünyasını aydınlatan şahsiyetler kimlerdir?

Ziya Gökalp'in fikir dünyasını şekillendiren ve ona etki eden birçok önemli şahsiyet vardır. Batı düşüncesi ile Türk tefekkür dünyası arasında bir köprü kurarak birçok farklı kaynaktan beslenmiştir. Ziya Gökalp'in fikir dünyasını aydınlatan bu önemli kişiler arasında ilk olarak İbn Haldun sayılabilir. 14. yüzyılın önemli İslam alimlerinden olan Haldun, Ziya Gökalp'in sosyal ve tarihsel bakış açısını şekillendiren en önemli düşünürlerden biridir. Gökalp, İbn Haldun'un "Umran" (medeniyet) ve "Ayrım" (toplumların yükselip alçalması) teorilerinden etkilenmiştir. Özellikle toplumsal yapılar, kültürel gelişim ve toplumların evrimi konusundaki görüşleri Gökalp'in sosyolojik tekâmülüne büyük ölçüde ilham vermiştir.

İkinci olarak Emile Durkheim sayılabilir. Gökalp'in sosyolojiye olan ilgisi, büyük oranda onunla başlamıştır. Durkheim'in toplumun yapısı ve sosyal dayanışma anlayışı, Gökalp'in Türk toplumunun modernleşme ve kültürel birliğini kurma çabalarına önemli bir zemin hazırlamıştır. Durkheim'in toplumsal yapıları ve kolektif bilinci anlamaya yönelik fikirleri, Gökalp'in Türk milletinin "toplumcu" ve "bütünleştirici" kimliğini inşa etme çabasında etkili olmuştur.

Sosyolojinin kurucusu olarak kabul edilen Auguste Comte'un pozitivizm anlayışı, Ziya Gökalp'in sosyal bilimlere yaklaşımını etkilemiştir. Gökalp, Comte'un toplumsal düzeni anlamada bilimsel veriye dayalı bir yaklaşımı benimsemiş; ancak bu görüşü Türk kültür ve kimliğiyle harmanlayarak Türk toplumuna özgü bir sosyal düzen önerisi geliştirmiştir.

Alman idealizminin önde gelen isimlerinden Johann Gottlieb Fichte ve Georg Wilhelm Friedrich Hegel de Gökalp'in düşüncelerini etkileyen önemli filozoflardır. Özellikle Hegel'in tarih ve toplum anlayışı, Gökalp'in milliyetçilik ve toplumsal evrim üzerine geliştirdiği görüşlerde izlerini bırakmıştır. Fichte'nin ulusal kimlik ve kültür üzerine yaptığı vurgular, Gökalp'in Türkcülük hareketine olan katkısını şekillendirmiştir.



“

ZİYA GÖKALP

Ziya Gökalp'in fikir dünyasını şekillendiren en önemli şahsiyetlerden biri de kuşkusuz Mustafa Kemal Atatürk'tür. Gökalp, Atatürk'ün cumhuriyetin kuruluşundaki vizyonunu desteklemiş ve onun sosyal, kültürel, millî ve eğitimsel reformlarını teorik olarak pekiştiren önemli bir düşünür olmuştur. Atatürk'ün Türk milletinin modernleşme sürecine dair fikirleri, Gökalp'in Türkçülük ve milliyetçilik anlayışıyla örtüşmüş; her ikisi de toplumun kalkınmasında kültür ve kimlik unsurlarına büyük önem vermiştir.

Osmanlı'da modernleşme ve özgürlük düşüncesinin savunucusu olan Namık Kemal de Ziya Gökalp üzerinde büyük bir etki bırakmıştır. Namık Kemal'in vatanseverlik, özgürlük ve halkçılık fikirleri, Gökalp'in milliyetçilik anlayışının temel taşlarını oluşturmuştur. Namık Kemal'in eserleri, Türk halkının özgürleşmesi ve kalkınması için gerekli olan sosyal ve kültürel reformları savunan Gökalp için bir kaynak olmuştur.

Elbette bunların dışında da sayılabilecek önemli pek çok düşünür ve sanatçı vardır. Halide Edib, özellikle edebiyat ve kültür alanındaki görüşleriyle Tanzimat dönemi aydınları, Osmanlı'nın modernleşme sürecindeki katkılarıyla Gökalp'e ilham olmuştur.

3) Bir sonraki sorumuza geçmek istiyoruz. Ziya Gökalp'in zamanla oluşan fikir dünyasında hayal ettiği gelecek nedir?

Ziya Gökalp'in fikir dünyasında hayal ettiği gelecek, Türk milletinin modernleşmesi, kültürel kimliğini koruyarak gelişmesi ve Batı ile Doğu arasında bir denge kurarak çağdaş bir toplum yapısına ulaşması amacını taşır. Gökalp, hem sosyal hem de kültürel düzeyde Türk milletinin modernleşmesini ve kalkınmasını savunmuş; ancak bunu yaparken millî değerlerin ve kültürel mirasın korunmasını da istemiştir. Gökalp'in hayal ettiği gelecekteki Türk toplumu şu şekilde özetlenebilir: milliyetçi, modern, geleneklerine yaslanmış, kültürel dirilişi sağlamış, sosyal adale ve halkçılığı tesis etmiş, millî birlik ve dayanışma içinde olan, tam bağımsız Türk devleti.



”

“

ZİYA GÖKALP

4) Ziya Gökalp'in fikirlerinden yola çıkarak tahayyül ettiği gelecek eserlerine nasıl yansımıştır?

Yukarıdaki açıklamalar ekseninde çok net ifadeyle bunun prototipi: Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak.

5) Röportajımızı şu soru ile sonlandırmak istiyoruz. Gökalp'in gelecek tasavvurunda gençlerin yeri nedir?

Gökalp, gençlerin, toplumun ve devletin geleceğini inşa etme konusunda temel bir rol oynayacaklarına inanıyordu. Onun için gençler, sadece birer mirasçı değil, aynı zamanda toplumun gelişiminde aktif olarak yer alacak, yenilikçi düşüncelerle toplumu modernleştirecek ve kültürel kimliği koruyacak bir nesildi. Gökalp, gençliği toplumun dinamizmi, yenilikçi gücü ve millî uyanışın motoru olarak görüyordu. Yeni Türk devletinin oluşum aşamasında gençlere büyük sorumluluk yükleyen Mehmet Akif, Mustafa Kemal Atatürk, Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin gibi sanat ve fikir insanları, tek bir şey arıyordu: Akif'in Safahat'ta dile getirdiği "taze hayat". Çünkü gençlerden başka dayanılacak, güvenilecek bir güç yoktu. Tıpkı bugün olduğu gibi. Mustafa Kemal Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da başlayan Nutuk'unun "Gençliğe Hitabe" ile sona ermesi bunun en anlamlı ve örnek işaretidir.

Şamil Bey bize ayırdığınız vakit ve samimiyetle verdiğiniz cevaplar için çok teşekkür ederiz..





Kitap İncelemesi





Kariye Romanı Üzerine İnceleme

Berkan BATIR



Mehmed Niyazi'nin Kaniye romanına konu olan Kaniye Kalesi Macaristan'ın Batısında, günümüzde Kanizsa olarak bilinen kasabada yer almaktadır. 16. ve 17. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Batı'da yer alan topraklarını savunması adına Kaniye Kalesi önemli bir stratejik konuma sahipti. Kaniye Kalesi Osmanlı Devleti'nin Avusturya'ya doğru ilerleyişinde askerî karakol görevi üstlenmekteydi. Bu dönemde Osmanlı Devleti, topraklarını genişletmeye devam ediyordu. En büyük rakiplerinden birisi Habsburg İmparatorluğu idi. Kaniye Kalesi Osmanlı-Habsburg rekabetinin karşı karşıya geldiği önemli noktalardan birisi hâline gelmişti.



Türkler adına Kaniye Kalesi önemli askerî zaferlerin elde edildiği bir kaledir. 1600 yılında meşhur “Kaniye Savunması” bu askerî başarıların en önemlisidir. Dönemin Habsburg İmparatoru II. Rudolf ve ordusunu gösterilen kahramanlık ve stratejik oyunlarla durduran Osmanlı ordusu hem Kaniye Kalesini düşmana karşı müdafaa etmiş hem de Habsburg İmparatorluğu’nun Macaristan’da olan ilerleyişine büyük bir darbe vurmuştur. Mehmed Niyazi tarafından kaleme alınmış olan Kaniye romanı, Kaniye savunmasına dair tarihî gerçeklerin anlatıldığı, savunmada gösterilmiş olan kahramanlıkların okura aktarımının en doğru şekilde yapıldığı son derece kıymetli bir romandır. Kaniye kalesi savunmasında Türkler adına en ön planda olan isim Tiryaki Hasan Paşa olmuştur. Tiryaki Hasan Paşa kuşatma sırasında yapmış olduğu akıl oyunları ile kendilerinden sayıca çok daha fazla olan düşmana karşı ordusu ile beraber büyük bir başarı elde etmiş, savunmanın ardından kazanılan zafer sonrası kendisine vezirlik görevi verilmiştir.





Muhteva Yönünden

Türk milleti tarih sahnesinin her döneminde bağımsızlığı için vermiş olduğu mücadeleler ile ön plana çıkmış, bu mücadeleler esnasında yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen mücadelecî ruhu ile tarihe adını altın harfler ile kazımıştır. İncelemesi yapılan bu kitapta Türk milleti açısından son derece önemli olan Kaniye Kalesi'nin savunmasında verilmiş olan mücadele ve bu mücadele esnasından kale savunmasında görev alan askerî birliğin yaşamış olduğu zorlu süreç ele alınmıştır. Kitabın ana karakteri Tiryaki Hasan Paşa'dır. Tiryaki Hasan Paşa etrafında şekillenen olay örgüsü Osmanlı Devleti'nin fethini gerçekleştirdiği çeşitli kaleler ile ilgili bilgi vererek başlar. İlk kısımda Osmanlı Devleti'nin teşkilatlanmaları üzerinde durulur. Romanın ilerleyen kısımlarında Osmanlı Devleti'nin Kaniye Kalesi fethi hakkında bilgilendirmeler yapılır. Fetih öncesi Tiryaki Hasan Paşa oldukça önemli stratejik hamleleri ile ön plana çıkar.



Muhteva Yönünden

Romanın ilerleyen kısımlarında Tiryaki Hasan Paşa'nın askerî zekâsı çok daha net anlaşılır. Tiryaki Hasan Paşa, Kaniye Kalesi ele geçirildikten sonra kale savunmasında çok önemli bir rol oynamıştır. Tiryaki Hasan Paşa kendilerinden sayıca çok daha fazla olan düşman kuvvetlerine karşı kalede yer alan askerleriyle beraber büyük bir askerî başarı göstermiş, bu başarı ile Osmanlı Devleti adına önemli bir stratejik konuma sahip olan Kaniye Kalesini elde tutulmasını sağlamıştır. Kaniye romanının muhteva incelemesinde Türk milletine ait çok önemli karakteristik özelliklerin yer aldığını belirtmemiz gerekir. Bunları örnekleyecek olursak:

Muhteva Yönünden

Kaniye Savunmasında Osmanlı askerlerinin birbirlerine olan bağılıkları ve dayanışma ruhu Türk milletini en iyi yansıtan unsurlardan birisi olmuştur. Düşman kuşatması altındayken askerlerin ortaya koymuş oldukları ruh ile yapmış oldukları savunma Türk milletinin tarih boyunca birlik ve beraberlik içinde hareket etmesi sayesinde kazanmış olduğu zaferlerden birisine örnek teşkil etmiştir. Roman içerisinde Kaniye Kalesi savunmasında çok önemli stratejik hamleler görülür. Bu hamleler Osmanlı ordusunda ne kadar önemli komutanların yer aldığının göstergesi olmakla beraber komutanların yetiştirilmesinde Osmanlı Devleti'nin eğitim gücünü gözler önüne sermektedir.

Muhteva Yönünden

Roman içerisinde değinilmesi gereken bir önemli husus ise Kaniye Kalesi'nin Türk milleti için sadece askerî ve stratejik bir önemi olmadığıdır. Kale savunması, Türk milletinin tarih boyunca sahip olduğu cesaret, vatan sevgisi, birlik ve beraberlik ruhu gibi birçok karakteristik özelliğinin nişanesidir. Kaniye savunması, Türk milletinin sadece askerî anlamda değil kültürel kimlik ve bu kültürel kimliğe sahip çıkma anlamında da ne kadar güçlü bir karakter ortaya koyduğunun göstergesi olmuştur.



Şahıslar Kadrosu Yönünden

Tiryaki Hasan Paşa (Şehzade Baş Muhasibi Hasan Bey): Hasan Bey, romanın ana karakteridir. Kırk yaşlarında olan Hasan Bey kendisine verilen her görevi layığı ile yapmaya özen gösteren büyük bir askerdir. Kendisi sürekli payitahttan uzakta görev yapmış, Makemorya, Komar ve Meçend kalelerini fethetmiştir. Kendisine atının göğsünde bulunan beyazlıktan dolayı “Alaca Atlı” denirdi. Hasan Bey oldukça kahve düşkünü birisiydi. Kahveye olan düşkünlüğünden dolayı “Tiryaki” lakabını almıştı. Eflak ve Boğdan savaşlarında gösterdiği başarılarından sonra kendisi Bosna ve Budin şehirlerine beylerbeyi olarak vazifelendirilmiştir. Hasan Bey; adaletli, oldukça zeki, kendine tek görev olarak vatan topraklarını korumayı bilmiş bir Osmanlı askeridir. Hasan Bey’in bu denli başarılı olmasının altında yatan sebep şüphesiz sınır ötesinde kurmuş olduğu teşkilat yapılanmasıdır. Bu yapılanmanın önemini roman içerisinde birçok yerde görmekteyiz.





Şahıslar Kadrosu Yönünden

Kara Pençe Osman: Kara Pençe Osman, Tiryaki Hasan Paşa tarafından kurulan teşkilatın başında olan kişidir. Teşkilatla ilgili her türlü kararda Tiryaki Hasan Paşa ile istişare hâlinededir. Hem Tiryaki Hasan Paşa'ya hem de Osmanlı Devleti'ne bağlı bir askerdir.

Serdar-ı Ekrem İbrahim Paşa: Serdar-ı Ekrem İbrahim Paşa, Kaniye Kalesi fethinde ordunun komutanı olarak görev almıştır. Kendisi yüksek ateşten dolayı hayatını kaybetmiştir.

Serdar-ı Ekrem Yemişçi Hasan Paşa: Serdar-ı Ekrem İbrahim Paşa'nın vefatı ile bu makama gelir. Serdar-ı Ekrem Yemişçi Hasan Paşa gözünü makam, mevki ve hırs bürümüş bir kişidir.



Şahıslar Kadrosu Yönünden

Ali Rıza Efendi (Rudi Walter): Almanya'da yaşamaktadır. Almanca, Latince, İbranice, Arapça, Macarca ve Türkçe olmak üzere altı farklı dil bilmektedir. Ali Rıza Efendi bir Macar köyünde dünyaya gelmişti kendisi bu köyde yaşayan ve sayıları oldukça az olan Türk ailelerden birisinin çocuğuydu. Ali Rıza Efendi daha sonra adını Rudi Walter olarak değiştirmiş, adını değiştirdikten sonra dinî eğitimler alıp Graz'ın bir köyüne papaz olarak atanmıştır.

Kozma: Rudi Walter'ın tayin olduğu köyde Müslümanlara eziyet eden bir zorba.

İmparator Ferdinand: Macar, Slovak ve Maltalılardan oluşan bir ordu kuran ve bu ordunun başında olan kişi.



Şahıslar Kadrosu Yönünden

Rudi Kaufman: Ferdinand'a destek olmak üzere ordunun arkasından Kaniye Kalesi kuşatmasına katılan komutanlardan birisidir.

Hersek Prensi Matyos: Kaniye Kalesi kuşatmasında İmparator Ferdinand'ın yanında olan komutanlardan birisidir.

Friedrich Nicolai (Kuyumcu Yakup): Tiryaki Hasan Paşa tarafından kurulan teşkilat için Viyana'da görev yapan kişidir.

Şeyh Hızır Efendi: Haçlılar ile Haçova'da yapılan savaşta savaşın gidişatını değiştiren kişidir.

Bekir Amca: Kızı kaçırılan gözü yaşlı bir babadır.

Fatma: Bekir Amcanın kaçırılan kızıdır.





Şahıslar Kadrosu Yönünden

Nişli İlhan (Kalaycı)- Peçli Hulusi: Nişli İlhan, Bekir Amcanın kaçırılan kızı Fatma'nın tutulduğu yeri Tiryaki Hasan Paşa tarafından kurulmuş olan teşkilata haber veren kişidir. Peçli Hulusi ise Fatma kurtarılırken Tiryaki Hasan Paşa'nın yanında olan askerdir.

Turan Yanoş: Haçlıların Kaniye Kalesi komutanı.

Peçli Sinan Çavuş: Haçlıların Kaniye Kalesini teslim etmek için can güvenliklerini sağlamak amacıyla yanlarında bulunmasını istedikleri kişidir.

Uzun Ahmet: Kaniye savunması için dönüm noktası diyebileceğimiz bir görev alır. Güherçile ve söğüt hamurundan barut yapan kişidir.

Aslan ve Kenan: Aslen Macar'dırlar. Düşman saflarına geçerek kale hakkında bilgilendirme yapmak için kaleden kaçar ancak daha sonra idam edilirler.





Şahıslar Kadrosu Yönünden

Zigetvar Komutanı: Kaniye savunması sırasında Tiryaki Hasan Paşa'nın yardım talebini kabul etmeyen komutan.

Almanya İmparatoru II. Rudlof

Arşidük Maximilian: Almanya İmparatoru II. Rudolf'un kardeşidir. Osmanlı'ya karşı İspanyol, Floransa, Papalık, Leh, Çek, İtalyan, Hollandalı, Belçikalı ve Slovak askerlerden oluşturulmuş olan ordunun komutanıdır.

Sadrazam Koca Sinan Paşa: Nemçe'de bulunan Bespirem ve Polato kalelerini fethetmiştir.

Sekbanbaşı Sefer Ağa: Kaniye Kalesi muhafızıdır.

Mehmed Paşa ve Mehmed Kethüden: Kaniye Kalesi savunması sırasında şehit düşen iki önemli komutandır.



Şahıslar Kadrosu Yönünden

Topçubaşı Feyzullah- Yeniçeri Ağası Yusuf: Kaniye Kalesi savunmasında Tiryaki Hasan Paşa'nın yanında yer almışlardır.

Kara Ömer Ağa: Kaniye Kalesi savunma zaferi sonrası Penç sancağına atanmıştır.

Muslu Bey: Kaniye Kalesi savunması sonrası Köstenli sancağına atanmıştır.

Bosna Alay Beyi Hüsrev Bey: Hüsrev Bey'in oğullarıdır. İkisi de şehit olmuştur.

Ali (Joseph Momsen): Düşman casusudur.

Murtaza Paşa: Serdar-ı Ekrem İbrahim Paşa'nın yeğeni.

Kâhya Ahmet, İsa Paşa, Hüsrev Bey ve Yeniçeri Ağası Hayrullah romanda yer alan diğer karakterlerdir.

Kavramlar Üzerinden İnceleme

Vatanseverlik:

Romanda geçen Kaniye Kalesi savunması Türklerin vatanseverliğinin en önemli göstergesidir. Osmanlı ordusu zorlu koşullara ve kendilerinden sayı olarak kat kat fazla olan düşmana karşı vermiş olduğu mücadele ile vatan toprakları için sonuna kadar savaşacağını göstermiştir.

Kavramlar Üzerinden İnceleme

Kahramanlık ve Cesaret

Kaniye Kalesi savunması Türk milletinin tarih sahnesine adını altın harflerle kazıdığı önemli savaşlardan birisidir.

Tiryaki Hasan Paşa ve yanında bulunan askerleri kendilerinden sayıca ve askerî teçhizat imkânı olarak çok daha iyi şartlara sahip olan düşmana karşı korkusuzca Kaniye Kalesini savunmuşlardır.

Romanda düşmanların arasına sızarak görevlerini layığı ile yapan teşkilat mensuplarının cesaretleri ise takdire şayandır.

Düşman Kaniye Kalesini teslim etmeden önce can güvenliğini sağlamak için Peçli Sinan Çavuşu ister. (Kale teslimi sonrası can güvenlikleri sağlandığında Sinan Çavuş teslim edilecektir.) Peçli Sinan Çavuşun komutanı bu duruma sıcak bakmaz. Ancak Peçli Sinan Çavuş söz konusu vatan ve şehadet olduğu için gözünü kırpmadan düşman kalesine gider. Bu hareketi ile Peçli Sinan Çavuş büyük bir cesaret ve kahramanlık örneği gösterir.



Kavramlar Üzerinden İnceleme

Birlik ve Beraberlik

Romanda geçmekte olan Kaniye Kalesi savunmasında gösterilen başarı şüphesiz Türk milletinin birlik ve beraberliğinin en önemli göstergelerindendir. Kale savunmasında kazanılan başarının altında Osmanlı ordusunun birlik ve beraberlik içerisinde kalabilmesi yatmaktadır.

Olay Örgüsü Yönünden

Tiryaki Hasan Paşa Karapençe Osman ile bir araya gelir. Karapençe Osman Tiryaki Hasan Paşa tarafından kurulmuş olan teşkilatın başında olan kişidir. Teşkilat hakkında çeşitli konularda istişarelerde bulunurlar.

Karapençe Osman, Almanya'da metin çevirileri yapan Ali Rıza Efendi'nin yanına gider. Ona çevirmesi için çeşitli metinler verir. Ali Rıza Efendi'nin doğduğu köy Macarların yoğunlukta olduğu bir köydür. Ali Rıza Efendi annesi hayata gözlerini yumduktan sonra küçük yaşta hayatta yalnız kalmıştır. Tiryaki Hasan Paşa tarafından kurulan teşkilat ona sahip çıkmış, çeşitli dinî eğitimlere tabii tutmuş ve düşmanın inine Rudi Walter adıyla yollamıştır. (Ali Rıza Efendi bu kısımdan itibaren Rudi Walter adıyla anlatımda yer bulacaktır.) Rudi Walter'a Nemçe'nin içerisinde bulunan gizli teşkilatın başına geçmesi görevi tebliğ edilir. Rudi Walter bu görevi kabul eder.



Olay Örgüsü Yönünden

Burada değinmemiz gereken önemli bir detay bulunmaktadır. Rudi Walter kendisine yeni görevi verilmeden önce papaz olarak Graz'ın bir köyünde çalışmaktaydı ve Osmanlı- Avusturya sınır çatışmalarında Osmanlı Devleti'ne esir düşer. Kiliseye geri döndüğünde ise ilk fırsatta Türklerin elinden kaçtığını söyler. Rudi Walter, Tiryaki Hasan Paşa tarafından kendisine verilen görevi kabul ettikten sonra eş zamanlı olarak Peder Walter olarak Viyana'da kilisede tekrar görev yapmaya başlar.

Teşkilatta bu gelişmeler yaşanırken Batı Avrupa'da Nemçeliler ve Osmanlı arasında kıyasıya mücadele devam etmektedir. Sadrazam Koca Sinan Paşa, Bespirem ve Polato kalelerini fetheder. Nemçeliler ile yaşanan bu sıkı mücadele Osmanlı'nın canını sıkmaya başlar ve padişah büyük bir sefer hazırlığına başlanmasını emreder. Osmanlı büyük bir sefer hazırlığına girişince İspanyol, Leh, Çek, İtalyan ve Slovaklar başta olmak üzere büyük bir ordu Osmanlı ile savaşmak için bir araya gelir.



Olay Örgüsü Yönünden

Osmanlı'ya karşı kurulan bu ordunun başında Almanya İmparatoru II. Rudlof'un kardeşi Arşidük Maximilian vardır. Osmanlı ordusu ile ona karşı toplanan Haçlılar Haçova'da karşı karşıya gelirler. Bu savaşın önemli kırılma noktaları mevcuttur. Haçlılar büyük bir zafere doğru ilerlediklerini, düşmanın geri çekilmeye başladığını düşündükleri sırada Şeyh Hızır Efendi Türk askerlerinin arasında belirir ve peygamberin lanetinden bahseder. Şeyh Hızır Efendi'nin anlattıklarından çok etkilenen Osmanlı ordusu Haçlı birliklerine karşı Haçova'da büyük bir zafer elde eder. Bu zafer ile beraber padişah payitahta geri dönerken geride Serdar-ı Ekrem olarak İbrahim Paşa'yı bırakır.

Serdar-ı Ekrem olan İbrahim Paşa'nın ilk hedefi Estergon Kalesi fethidir. Bunun için bölgeyi çok iyi bilen Tiryaki Hasan Paşa ile istişarelerde bulunur.



Olay Örgüsü Yönünden

Tiryaki Hasan Paşa fetih sırasında ordunun düşmana gelecek yardımlardan dolayı zor durumda kalmaması adına önce Babofça daha sonra Kaniye kalelerinin alınması gerektiğini söyler. Babofça Kalesi 5 Eylül 1600 yılında düşmandan teslim alınır. Babofça sonrasında sıra Kaniye'ye gelir ancak bu fetih öncesi Budin (Budapeşte) güvenliği sağlanmalıdır. Bunun için Tiryaki Hasan Paşa görevlendirilir. Budin, Tiryaki İbrahim Paşa tarafından güvence altına alındıktan sonra Damat İbrahim Paşa'nın başında olduğu Osmanlı ordusu Kaniye Kalesine doğru yola çıkar. Kalenin iki tarafı sazlık ve bataklık olduğu için Osmanlı ordusu kaleye ilerlemekte zorlanır.

Kaniye Kalesi için fetih çalışmaları devam ederken diğer yandan Bekir amcanın kaçırılan kızı Fatma içinde kurtarma çalışmaları devam etmektedir.





Olay Örgüsü Yönünden

Tiryaki Hasan Paşa'nın teşkilatından olan Nişli İlhan, kaçırılan kızın Kızıl Şato denilen bir yerde tutulduğunu öğrenir. Haber Tiryaki Hasan Paşa'ya ulaşınca hemen kızı kurtarmak için bir ekip kurulur. Şatoya gece yarısı baskın verdikten sonra kızı sağ salim kurtarırlar.

Kaniye Kalesi kuşatılırken Nemçe İmparatoru Ferdinand müttefik Avrupa kuvvetlerinin başkomutanıdır. Osmanlı'nın Kaniye Kalesini alma ihtimaline karşı Serdar-ı Ekrem İbrahim Paşa ve ordusunun arkasından dolanır. Kaniye fethinin şüphesiz en önemli kırılma noktalarından birisi kalenin içinde olan Peçli Fahreddin tarafından barut mahzeninin patlatılması olur. Bu patlamaya rağmen kaleye hemen takviye birlikler gelir. Kale içerisinde bu gelişmeler yaşanırken Osmanlı ordusunda çözülmeler yaşanmaktadır. Bu çözülmeler Serdar-ı Ekrem İbrahim Paşa'yı düşündürür, hemen komutanlarını çadırına toplar ve durum değerlendirmesi yapar.





Olay Örgüsü Yönünden

Kaleden top atışları başlar, Osmanlı ordusu tam dağılmak üzereyken Serdar-ı Ekrem İbrahim Paşa ordunun önüne geçer askerlerine onlara olan inancını gösterir. Osmanlı ordusu düşmanın üzerine hücum eder ve düşman ordusu kalenin içine kaçmak zorunda kalır. Yaşanan bu gelişmenin ardından Kaniye Kalesi'nde bir toplantı yapılır. Bu toplantıda kale komutanı Turan Tanoş şartların giderek kötüleştiğinden, dışarıdan yardım gelmediğinden bahseder ve teslim olmayı teklif eder. Tanoş'un teklifi başta komutanları tarafından onaylanıp Nemçeliler tarafından onaylanmaz ancak daha sonra onların fikirleri değişir. Tanoş ve yanındakiler can güvenliklerini sağlamak için teslim olmadan önce Peçli Sinan Çavuş'un kale teslim edilene kadar kendileri ile olmasını isterler. Bu teklifleri Serdar-ı Ekrem İbrahim Paşa tarafından onay görmez ancak Peçli Sinan Çavuş'un ısrarı ile Serdar-ı Ekrem ikna olur. Kale teslim alındıktan sonra Peçli Sinan Çavuş birliğine geri döner.





Olay Örgüsü Yönünden

Kaniye Kalesi fethi sonrası kale muhafızlığına Sekbanbaşı Sefer Ağa getirildi ve ordu Belgrad'a doğru geri çekildi. Tiryaki Hasan Paşa zaferinden ötürü Serdar-ı Ekrem İbrahim Paşa'yı ziyarete gider. Yaşlandığı için kalan ömrünü cihat meydanında ibadet ederek geçirmek istediğini bundan dolayı uygun görülürse Kaniye mutasarrıflığını istediğini belirtir. Buna karşılık Serdar-ı Ekrem ona hem Kaniye hem de Peç sancağı mutasarrıflığını verir.

Geçen süre içerisinde Serdar-ı Ekrem İbrahim Paşa hummayı muhrika denilen ateşli bir hastalığa yakalanır ve hayatını kaybeder. Yeni Serdar-ı Ekrem Yemişçi Hasan Paşa olur. İbrahim Paşa'nın ölümü sonrası İmparator Ferdinand tekrar harekete geçer ve kendisine yeni ittifaklar kurmaya çalışır. Bu ittifaklar içerisinde kiliselerin çok önemli bir yeri vardır. Bu süreçte Rdui Walter olarak bilinen Ali Rıza Efendi dâhil tüm papazlar İmparator Ferdinand lehine çağrıda bulunmaya başlarlar. Tiryaki Hasan Paşa tarafından kurulan teşkilat düşmanın harekete geçeceği bilgisini Tiryaki Hasan Paşa'ya ulaştırır.





Olay Örgüsü Yönünden

Tiryaki Hasan Paşa bu hareketliliğin sonunda hedefin Kaniye Kalesi olacağını düşünür ve kalede hazırlığa başlar. Bu hazırlık esnasında Serdar-ı Ekrem Yemişçi Hasan Paşa'dan yardım istenir. Serdar-ı Ekrem bu yardım talebini geri çevirir. Bu sırada kalenin etrafı düşman tarafından çevrilmiş, kale erzaksız bırakılarak teslim alınmaya çalışılır.

Tiryaki Hasan Paşa, kale kuşatıldığında birçok stratejik hamlede bulunur. Bunlardan ilki toplar kullanılarak yapılır. Tiryaki Hasan Paşa düşmana doğru küçük topların ateşlenmesi emrini verir. Kendisine neden büyük topların ateşlenmediğini soranlara büyük topların çatlak olduğunu anlatır ancak bu bilgi doğru değildir. Tiryaki Hasan Paşa tarafından verilen bu yanlış malumat düşmana ulaşır. Düşman tamda Tiryaki Hasan Paşa'nın istediği gibi kaleye doğru saldırıya geçer. Tiryaki Hasan Paşa askerlerine emir verir, düşman birlikleri topların menziline çekilir ve top atışı başlar. Düşman burada büyük kayıplar vermesine rağmen İmparator Ferdinand istifini bozmaz. Düşman ile ilk sıcak temastan başarı ile çıkılmıştır.





Olay Örgüsü Yönünden

Ancak süreç şimdi biraz daha zor olacaktır. Bundan dolayı Tiryaki Hasan Paşa, Karapençe Osman'ı Zigetvar komutanının yanına yollar ve kale savunması için takviye birlik gönderilmesi konusunda yardım ister. Zigetvar komutanı Karapençe Osman'a bu desteği sağlamalarının zor olduğunu belirtir. Burada Karapençe Osman'ın stratejik bir hamlesi olur. Karapençe Osman, Zigetvar komutanından destek birliklerin gönderileceğine dair bir mektup yazmasını rica eder. Bu ricanın temel sebebi Kaniye Kalesi'nde bulunan askerlerin moral ve motivasyonlarının düşmemesini sağlamaktır. Karapençe Osman kaleye döndükten sonra bu mektubu okur. Zigetvar'dan getirdiği gerçek haberleri ise Tiryaki Hasan Paşa'ya özel olarak iletir. Tiryaki Hasan Paşa gerekli yardımın gelmeyeceğini öğrendikten sonra kale güvenliği için gerekli önlemleri almaya başlar. Kale içinde düşmana çalışan casuslar tespit edilmiş ve gerektiğinde düşmanı yanlış yönlendirmek adına bu casuslar kullanılmaya başlanmıştır.





Olay Örgüsü Yönünden

Kale içerisinde hummalı bir savunma hazırlığı yapılırken kale dışında düşman saflarında çözülmeler yaşanır. İmparator Ferdinand Macar birliklerinin kendilerine ihanet ediyor olma ihtimalini düşünürken ordunun başına Ferdinand'a yardımcı olması için Rudi Kaufman gelir ve sıkı yönetim ilan eder.

Düşman tarafında kaleye saldırı için büyük bir hazırlık yapılmaktadır ve Tiryaki Hasan Paşa kale savunmasında başarısız olunması ihtimalinden dolayı tedirginlik yaşamaktadır. Komutanları son durum hakkında değerlendirme yapmak üzere toplandığı sırada Kaniye Kalesi ve düşman arasında önemli bir bağlantı noktası olan köprünün ateşe verildiği haberi gelir. Bunu yapan Karapençe Osman'dır. Karapençe Osman'a bu görevde Bosna Alay Beyi Hüsrev'in oğulları yardımcı olmuştur. Karapençe Osman'a yardım eden iki yiğitten birisi akıntıya kapılıp diğeri ise çitin dallarına takılarak şehit olur.



Olay Örgüsü Yönünden

Kaniye Kalesine düşman mevzilerinden top atışları başlar. Tiryaki Hasan Paşa top atışları başladıktan sonra Serdar-ı Ekrem Yemişçi Hasan Paşa'dan yardım ister ancak beklediği yardım cevabını alamaz. Serdar-ı Ekrem Yemişçi Hasan Paşa makam mevkiye oldukça düşkün birisidir. Tiryaki Hasan Paşa'ya yardım ederse onun ününün artacağını düşündüğü için kale savunmasına yardımcı olamayacağını söyler. Tiryaki Hasan Paşa, Serdar-ı Ekrem'den gelen bu olumsuz haberi askerlere duyurmaz. Askerlere gerekli yardımın ulaşacağı bilgisi verilir. Bunun sebebi ordunun motivasyonunu olumsuz etkileyecek bir durumun oluşmasını engellemektir. Karapençe Osman tarafından ateşe verilen köprü düşman kuvvetleri tarafından tekrar tamir edilmeye başlanır ancak Karapençe Osman bir yolunu bularak köprüyü ikinci defa etkisiz hâle getirir. Karapençe Osman tarafından bunca zarara uğrayan düşman saflarında kutlamalar söz konusudur. Bu kutlamaların sebebi esirlerden öğrenilir.



Olay Örgüsü Yönünden

Düşman kale kuşatmasının seyrini değiştirme ihtimali olan gemi yapımına başlamıştır. Esirlerden bu malumatı alan Tiryaki Hasan Paşa idam edilmeleri emrini verir ancak burada stratejik bir oyun kurar. Esirleri idama götüren Ömer Ağa esirlerin kaçmalarına yardımcı olur. Onlara bir ajan olduğunu belirtip kale içinde yeterli asker, yiyecek ve teçhizat olduğunu bunu İmparator ve ordusuna iletmelerini söyler. Kaçmalarına izin verilen esirler kalenin içinde hiçbir sıkıntı olmadığından, üç öğün yemek yenildiğinden, kale surlarının oldukça güçlü olduğundan bahsederler. Esirlerden gelen bu malumatlar imparatoru düşündürmeye başlar.

Tiryaki Hasan Paşa'nın yardım talebine olumsuz yanıt veren Serdar-ı Ekrem Yemişçi Hasan Paşa, İstoni-Belgrad'a saldırmak üzere yola çıkar. Gerçekleştirmek istediğı fetih sonrası rotası Kaniye Kalesi olacak böylece hem Tiryaki Hasan Paşa nam kazanmamış hem de kendisi fetih yapmış bir komutan olacaktır. Kalede ise sıkıntılar giderek artmaktadır, düşman namerttir.



Olay Örgüsü Yönünden

Tiryaki Hasan Paşa komutanlarına tüm imkânsızlıklara rağmen kanlarının son damlasına kadar direneceklerini söyler.

Serdar-ı Ekrem Yemişçi Hasan Paşa'nın fetih hayalleri suya düşer ve ordu ağır bir yenilgi alır. Serdar-ı Ekrem Yemişçi Hasan Paşa'yı mağlup eden komutan Hersek Prensi Matyos Kaniye Kalesi'nin olduğu bölgeye gelir ve emir komutayı imparatorundan alır. Hersek Prensi Matyos ilk iş olarak kaleye elçiler gönderir. Arkalarından ikinci bir ordunun geldiği, kale teslim edilmese hepsinin öldürüleceği söylenir ancak tüm bu tehditlere rağmen kale teslim edilmez. Hersek Prensi bir oyun kurar. Kaleye Müslüman kılığına sokulmuş ve düşmanın elinden kaçmış gibi iki kişi gönderir ancak kalede olanlar bu tuzığa düşmezler. Kaleye gönderilen bu iki kişi esir edildikten sonra önlerine her öğün bolca yemek getirilir. Bir süre sonra bu iki esir serbest bırakılır. (Kara Ömer Ağa onlardan olduğunu söyleyerek kaçmalarına yardımcı olur) Esirlerin kaçmasına izin verildikten sonra kalede önemli bir gelişme yaşanır. Kalede uzun zamandır bulunan Aslan ve Kenan adında iki Macar vardır.



Olay Örgüsü Yönünden

Bu ikili bir gün ortadan kaybolur. Onların ortadan kaybolması demek düşmanın kalenin içindeki son durumla ilgili her şeyi öğrenmesi demektir. Tiryaki Hasan Paşa bu durumu da düşünerek esir olup kaçmalarına müsaade edilen iki kişinin anlattıkları inandırıcı olsun diye Serdar-ı Ekrem'e iletilmek üzere bir mektup yazar. Bu mektupta Macarlar ile anlaştıkları, Slovaklar ile görüşmelerin devam ettiği, Aslan ve Kenan'ın düşmana bilerek esir düşüp yanlış bilgiler verecekleri yazar. Mektup düşmanın kolayca ele geçirebileceği bir yere bırakılır. Mektubu okuyan ve mektubun içerisinde yazanların doğru olduğunu sanan İmparator Ferdinand derhâl Aslan ve Kenan'ın asılmasını emreder. Tiryaki Hasan Paşa mektup oyunlarına bir yenisini daha ekler. İkinci yazılan mektupta Macarlar tarafından gönderilmiş olan yardımın sorunsuz bir şekilde kaleye ulaştığı ve Serdar-ı Ekrem'e teşekkürlerin yer aldığı satırlara yer verilir. İkinci mektup sonrası düşman saflarında Macarların ihanet ettiklerine dair bir şüphe kalmamıştır.

Olay Örgüsü Yönünden

Macarların olduğu bölge İmparator Ferdinand'ın emri ile top atışına tutulur. Bunu fırsat bilen Tiryaki Hasan Paşa top mevzilerini Nemçelilerin olduğu tarafa kaydırıp Slovakları top atışına tutar. Kendilerine Nemçeliler tarafından ihanet edildiğini düşünen Slovaklar top atışına karşılık verirler. İmparator Ferdinand'ın bulunduğu bölgeye toplar düşmeye başlayınca imparator kaçar, düşman birlikleri çözülmeye başlar ve en sonunda dağılırlar. Kaniye Kalesi'nde düşman birliklerine karşı büyük bir zafer elde edilmiştir. Kalenin savunmasında büyük bir rol üstlenen Tiryaki Hasan Paşa düşmana karşı yapmış olduğu stratejik hamleler ile savaşın kaderini değiştirmiştir. Kazanılan büyük zafer sonrası Tiryaki Hasan Paşa'ya vezirlik ünvanı verilir ve kitap sonlanır...



B





***Ah Türk, Bizi Kimlere Bırakıp Gidiyorsun?
Suriye ve Filistin Anıları
Selahattin Günay***





Ah Türk, Bizi Kimlere Bırakıp Gidiyorsun?

Suriye ve Filistin Anıları

Selahattin Günay

Filhakika orada bulunduğum müddetçe Arap kuvvetlerini Eski Şam'a sokturmadım. Ordusuna su bile verdirtmedim. Şayet ben çekilecek olursam derhal vaziyet değişecek, Arap kuvvetleri burayı işgal edecek ve her hususta faydalanacak, ordumuzun sağ kanadı da kırılmış olacaktı. O kadar heyecanlı ve o kadar endişeliydim ki hayatımda bu kadar sıkıntı çektiğim başka bir zamanı bilmiyorum. Başım neredeyse çatlayacak gibi ağrıyordu.





Çekilmemiz Gerektiğini Tesadüfen Öğrenmem

Bulunduğum misafirhanede solumda 2 metre kadar açığında aksakallı iki Eski Şamlı oturuyordu. Bunlar bir aralık benden bahsetmeye başladılar. Kulak verdim. “Bu adam ne iyi adamdır biz Havralılar bundan şimdiye kadar hiç zarar görmemiş bilakis hep iyilik görmüştür vazife dolayısıyla belki güncellenenler olmuştur fakat hükümet adamı olmasından, kimse niye yapıyor diyemez, aksine memnun olması lazım gelir. Sadettin Miktad güya bunu arkadaşlık yapıyor, bu adamcağızı burada alıkoyup oyalıyor. Kendisine yarınki yapılacak işten haber verse ne olurdu? Sadakat ve iyilik olmaz mıydı?





İşte bizim insanlarımız haindir. Hiç kendilerine inanılmaz. Halbuki bizzat Sadettin Mikdad bu adımdan ne kadar iyilik görmüştür. Yazıklar olsun ona biz söylesek nasıl olur? Türkçe bilmiyoruz ki zannetmem kendisi de Arapça bilsin. Başka ne yapalım? Vallahi ben o kadar acıyorum ki, elinde askeri de kalmadı. Yerli askeri de kaçtı. Şimdi yarın sabah erkenden kaleyi basacak beş yüz kişilik Sultan Atrâş'ın süvari kuvvetine nasıl mukavemet edecek? Zavallıyı parça parça edecekler. Sultan Atrâş diğer Dürzilerden ayrılmış. Selim Paşa Atrâş'ın yerine Beyler Beyi olmak istiyormuş. Yazık değil mi bu delikanlıya, kahpece öldüreceklermiş.” gibi sözlerle hayıflanıyorlardı.





Sadettin Miktađ da bana bir Şey amamıŐtı. Yalnız sıkı bir tedbir olarak beni buraya getirmiŐlerdi. Bu adamların konuŐmalarını mürettep olarak görmedim. Ciddi görünüyorlardı. GiyiniŐlerinden de hatırlı adamlardan olduğu anlaŐılıyordu. Bir aralık Sadettin Miktađ yanıma geldi. GideceĐimi söyledim. “Erken” dedi. “Hayır, vaktidir” dedim ve beni geldiğim Şekilde yolcu etti. Ayrılırken yine bir Şey söylemedi.





Kaleye geldiğim vakit kararımı vermiştim, Sultan Atrâş'ın huysuz ve oynak bir adam olduğunu biliyordum. Selim Paşa'ya hususi kuvvetlerle karşı koyabilirdim. Artık Şerif'in de kuvvetleri içeriye girecek demekti. Sadettin Mikdad da ses çıkarmadığını göre bunları da kendilerine bağlamış oldukları tahmin edilebilirdi. Bunun için artık bu sıra Eski Şam'da daha fazla kalmaya lüzum görmedim. Kalışımız gereksiz olur, az buçuk elde kalmış kuvveti de beyhude kıldırmış olurum. Kalede bulunan Rus tüfeklerini sağlam olarak düşmana teslimi uygun bulmadım.





Derhal mekanizmaları çıkararak imha ettirdim. Yanıma iki Türk eriyle silahlandığım Bursalı küçük sıhhiye memurunu da aldım. Fakat bu erat Cebel-i Dürüz'u bilmiyordu. Bir kılavuz lazımdı. Tanıdığım adamlardan birisini çağırmak istedim, daha evvel yukarıda arz ettiğim gibi bana suikastte bulunmaya teşebbüs eden eski jandarmanın elde olduğunu söylediler ve getirdiler. Bu adam da o havalıyı bildiğini ve namuskarâne hizmet ederek kusurunu örtmeye çalışacağını söyledi.





Düşündüm zaten bana Are'ye kadar adam lazımdı. Kısmen ben de yolu biliyordum. Gençlik bu ya, "Peki gel" dedim. Diğer erata da benim hareketlerimden iki saat sonra Dera'ya gitmelerini, Ordu Komutanlığı'na da derhal bilgi vermelerini söyledim. Ben tam gece yarısı Are Süveydiye istikametinde hareket ettim. Şerif'in kuvvetleri, güya beni elde etmeleri için Busr-ı Eski Şam'ın etrafına yabancı seyyar aşiret getirmiş ve bu kasabanın etrafını kesmişlerdi. Bundan da haberim vardı. Fakat benim itikadım tam ve imanım sağlam olduğu için yolumu bağlayacaklarına ihtimal vermiyordum. Kılavuzu pek ileri bırakmıyordum.





Genç Arap'ın Acı Veren Vedası

Hareketimizden bir saat sonra bir seyyar aşiretin içerisine düşmüştük. Derhal kılavuzu soluma aldım. Tüfekler kucağımızda ağır ağır yolumuza devam ettik. Cenab-ı Hak kadir-i mutlaktır. Koca aşiretten hiçbir fert ayakta değildi. Hiçbir köpek de havlamıyordu. Böyle sakin bir durumda aşireti geçtik. Birinci büyük tehlikeyi atlatmıştık. Are'ye kadar yolda bir şeye rast gelmedik. Şafaktan evvel Are'ye gelmiştik. Selim Paşa Atrâş'ı adamlarına sordum. “Üç gün evvel Şam'a gitti” dediler. Bu ayrılış o kadar hazindi ki bunu layıkıyla izaha imkân göremiyorum.





*Yalnız řu kadar söyleyeyim ki bu ayrılışta
duyduęum hüznün ve elemi babamdan ve
baba ocağından ayrılışında duymamıştım.
O canım yerleri belki bir daha görmemek
üzere terk ediyor, vatanın bu parçasını
öksüz ve yetim bırakıyorduk. İki gözümüz
iki çeşme gayri ihtiyari boşanıyor her
attığımız adımı artık hasretle geride
bırakıyorduk. Ah o ne acı anlar ve
günlerdi...*





Nereden ve nasıl haber almışsa, tam vedalaşıp kaleyi terk ederken büyük kapıdan çıktığında, tahsil görmüş yirmi beş yaşlarında bir Arap delikanlısı karşıma çıktı. Onu uzaktan görür ve bilirdim. Fakat konuştuğum bir şahsiyet değildi. İki elimi öptü, “Ah siz ve siz Türkler bizi kimlere bırakıp böyle gidiyorsunuz ya Selahattin? Arkanızda koca bir tarih bırakarak buradan ayrılıyorsunuz. Ne yazık ki biz sizleri bulamayacağız” diye hıçkıra hıçkıra ağlıyor ve ayakta duramıyordu. Sonra kalenin duvarına dayandı. Ne çare ki ben yolumdan kalamazdım.





Bir Annenin Yardımı

Misafir hanesine girdiğimde Şerif Faysal ve Abdullah'ın subay ve erlerinden yedi sekiz kişi vardı. Yüzüme hain hain bakıyorlardı. Yüzlerini görmek istemedim. Ne çare ki Selim Paşa orada değildi. Hatırıma annesi geldi. Hemen uşaklarından birisi bir kenara çekip “Selim Paşa'nın annesini kaldırın. Selahattin geldi, sizinle konuşmak istiyor, deyin” dedim. İtiraz etmediler. Annesi pek kısa bir zamanda yanıma geldi. Ben taşlığa çekilmiştim. Kendimi tanıttım. “Tanırım oğlum, hatta Selim Şam'a gidinceye kadar ne kadar sizin lafınızı açtı hatta beraber Şam'a götürmek istedi, çok düşündü. ‘Belki vazifesini ileri sürerek gelmek istemez’ dedi ve bana da tembih etti.





‘Kendisine göz kulak olun’ dedi. Selim ortalığı iyi buldu, Şerif’in adamları da sürekli sizi rahatsız ediyordu. Biraz da bu karışıklık hayatından korktu. ‘Şam’a gideyim’ dedi ve gitti. Siz de geç kaldınız oğlum yine de sağ salim geldiğinize şükür” dedi. “Siz ne dersiniz bu işe” dedim. “Hiç de memnun değiliz” dedi. “Siz isterseniz biraz buraya kadar geliniz” diyerek ve bazı şeyleri gösterdi. “Ben Süveydiye’ye gitmek istiyorum” dedim. “Selim’in İngiliz kısırağını da hatırlatayım. On on beş de atlı vereyim, rahat rahat Abdulgaffar’a gidiniz. Size lazım gelen kolaylığı göstereyim” dedi. Filhakika yarım saat sonra hepsi hazır. Paşa’nın annesiyle vedalaşıp Selin Paşa’ya da selam bıraktım.





Kadıncağız atlıların başındaki bir adama, benim yanımda, “Selahattin Bey’i salimen Abdülgaﬀar Bey’in yanına götüreceksiniz. Abdülgaﬀar Bey de mutlaka kendisine istediğı kadar atlı versin. Salimen yolu etsin” dedi. Ayrıldık. Emniyet tertibatıyla gidiyorduk. Yollarda yalnız hürmet gördük.

Süveydiye’ye girdiğimizde, çarşıdan geçerken halk bizi fevkalade iyi bir şekilde karşıladı. Abdülgaﬀar Bey’e gittik. Çok hürmet gösterdi. “Kaymakam ve jandarma buradan ayrılalı üç gün oldu” dedi. “Nereye gittiler?” diye sordum, “Şam’a” diye cevapladı ve beni ilk kaymakamlık makamına götürerek oradan ziyaret ettiği hissini verdirdi.





Her şey yerli yerinde duruyordu. Uzun boylu kalmadım. “Sizin misafirhaneye gidelim” dedim, gittik. Paşa’nın validesine hürmet ve selamlarımın söylenmesini rica ederek bunlardan ayrıldım. Gelen adamlar da gitti. Süveydiye Beyi bize çok samimiyet ve yakınlık gösterdi. İnanılmayacak derecede bağlılık hislerini dile getirdi ve etrafındakilerle birlikte çok teessür gözyaşları döktü. Bu hâl, kendi iyi hislerinin ve insanlık duygularının yüksek ifadesiydi. Hattı zatında Abdülgaffar Bey de yüksek duygulu şahsiyetlerdendi. Hakkı ve adaleti sever, zulümden hoşlanmazdı.





Abdülgaffar Bey'in Yakınlığı

Abdülgaffar Bey'in yakınlığına ve adaleti sever olduğuna bir misal hatırıma gelmişken burada açıklayayım. Ben Ezra'da Jandarma Bölüm Komutanı iken bir gün Vali Tahsin Bey'den bir mektup aldım. Süveydiye ayrı bir kaza ve tam teşkilatıyla faaliyet hâlindeyken yine bana yazılmış, oradaki bir iş benden istenmişti. Halbuki kaymakamı ve jandarma komutanı da orada görev başındaydı. Tüccar kılıklı bir kişinin getirdiği mektupta, Şam'ın zenginlerinden birinin evinin bir kadın ve erkek tarafından soyulduğu, bin küsür altınla mücevheratın alınıp Süveydiye'ye getirildiği, bunları ne yapıp ederek bulup, hükümet nüfuzunun yerine getirilmesi isteniyordu. Mektubu getiren sivil komisermiş.





Hemen Abdülgaffar Bey'e basit bir Arapça mektup yazdım. Altın ve mücevheratı ve suçluları istedim. Komisere de tanıdığı gördükten sonra mektubun Abdülgaffar'a verilmesinin tembih ettim. Süveydiye'ye giden komiser kadını bir gün çarşıda görmüş. Derhal mektubu Abdülgaffar'a vermiş. Abdülgaffar "Böyle bir iş bizim usulümüze aykırıdır. Bize sığınmış bir adamı teslim edemeyiz. Hükümete lazımsa hükümet kendi vasıtasıyla tutmaya çalışır. Lakin siz öyle bir yere baş vurmuşsunuz ki hatırını kıramayacağım ve ilk defa da böyle bir iş yapıyorum" demiş. Komiserler tutulmuş. Mücevherat değiştirilmesin diye bir posta çıkını gibi bir şey yapılmış. Mühürlenmiş. Abdülgaffar "Siz resmi ne yaparsanız yapınız. Yalnız bu kadınla bu çıkını Selahattin Bey teslim için ben böyle bir adam göndereceğim."





Kendisine de yazacağım” demiş. Öyle de yapıp göndermiş. Komiser “Vali Beyefendi ne iyi etmiş yoksa biz bunları alamazdık” dedi. Ben de bir mektupla Vali Beyefendi'ye gönderdim. İşte Abdülgaffar Bey'in böyle bir hizmeti de vardı. Kendisinde bir gece misafir kaldım. Ertesi günü on altı süvari hazırlatmış. Abdülgaffar Bey başta olmak üzere büyük bir kalabalık bizi uğurladı ve yine Abdülgaffar Bey başta olmak üzere adamlarının gözyaşları arasında ve hüzün bir şekilde oradan ayrıldık. Abdülgaffar Bey de “Biz bu bayraktan nasıl ayrılırız?” diye ağlıyordu. Hülasa bunca sene Türklerle çarpışmış ve adeta hasmı kesilmiş bir milletin son zamanlarda gösterdiği dostluk ve sadakati ne kadar takdir etsek azdır ve ne kadar beğensek yeridir.





Bu sadakat kalpten ve gerçektir. Çünkü Türk hükümeti ve Türk ordusuna çekilirken hiçbir menfaatçisine kapılmamış, kitle haline taarruz etmemiş ve hiçbir zararı da vermemiştir. Halbuki bu düşmanlarımız kendi tarafına çekmek de bu için bu dürzülere neler yapmış ama yine de muvakkaf olamamışlar. Yalnız başka gaye peşinde koşan Sultan Atrâş'ın süvarisi bunlardan hariç. O da yalnız bu sürü eski Şam'a taarruz etmiştir. Süveydiye'den Ezra kazasına gelmiştim. Burada Dürzi süvarilere Abdülgaffar Bey'e de son selamlarımı göndererek yol verdim.





Şeyhin Kızılay'a Yardım Yalanı.

Ezra'da doğru istasyonda indim. Filibeli Hakkı Bey'le zaten öteden beri tanıştık. “Ne haber?” diye oradaki son durumu sordum. Gizli olarak “Aman Selahattin Bey işler fena. Üç hat da kırık. Hırbetülgazeli Köprüsü’nü de Araplar tahrip ettiler. Tren işlemiyor. Ben kimseye bir şey açmadım. Şu gördüğünüz çadırlarda da Mir Abdülkadir vardı. Hani eski Cezayir emiri Mir Ali'nin oğlu. Kendi fikrini yokladım. Dünya hat muhafızı. Fakat hiç de zannetmem. Bize dost olsun. Kim bilir ne için dolaşıyor” dedi.





Taraçada kahvelerimizi içerken aşağıda Mir Abdülkadir göründü. Biraz mağrur bana “Sen sivil değil ne giyinsen seni tanırım” diye yarı şaka ve yarı tehdit seslendi. “Buyurun bakalım” dedim. Benim yanımda ancak üç silahlı vardı. Onun yanında yüz elli atlı. Hal ve hatırdan sonra ne vazife ile burada olduğumu sordum. Ümit edilmeyen bir cevap, “Hilal-i Ahmer'e yardım için burada bulunuyorum. Yaralı filan olursa saracağız. En yakın hastaneye göndereceğiz. Bu kadar.” Filveli Hakkı Bey şaşkınlıkla yüzüme bakıyordu. Ben de gülerek “Hakkı Bey bize muhafız olarak burada bulunuyorlar demişti de” diye ekledim. Sesimdeki alayı sezerek “Ya biz kimseyle harp edecek değiliz” dedi. “Doktorunuz var mı?” diye sordum.





“Hayır” dedi. “Lüzum yok siz sardırırversiniz” dedim. “Yok hakikaten hat muhafızı olarak bulunuyorsanız Şimdi biz burada otururken Dineybe köyüne kadar Faysal'ın kuvvetini geçti Onu defedersiniz. Zaten o da sizi görünce kaçır” dedim. “Hayır ben kimseyle harp edecek değilim. Hakikaten orada kuvvet geçti mi?” dedi. “Evet” deyince de yine “ben kimseyle harp edecek değilim. Öyleyse çekilir Şam'a giderim” dedi ve hemen çadırlarını yıktırarak kısa zamanda Şam istikametine geçti. Ben Mir Abdülkadir'in harekâtını öteden beri takip ettiğim için onun yapmacıklıklarına ayrıca şaşırmadım. Şam tarafından bir Alman seyyar askeri vagonu geldi. Birisinin elinde aletler telgraf direğine çıktı. Ben Almanca bilmediğim için kaput kelimesini kullanış yeri garibime gitti. Kaput kırık manasına geliyordu.





İstasyon memurundan bilgi almaya gelen Alman çavuşu Hırbetül Gazili Köprüsü'nü uçurulmuş olduğunu işitince “O halde Dera'ya gidemeyeceğiz. Çok fena” dedi. Ben Mülkiye Telegrafhanesi'ne giderek Ordu Komutanı Mersin'in Cemal Paşa'yı buldurdum. Kısaca vaziyeti çekilme sebeplerini arz ettim. “Biz de ikinci hattı müdafaya çekileceğiz. Sizinle Mismiye'de buluşalım” dedi ve Mülkiye Hattı da kırıldı. Başkaca haberleşemedik.





Yüzbaşının Askerlerini Aldım

İkinci müdafaa hattının Mismiye olduğunu anladıktan sonra gelen vagonla Ezra jandarma bölüğündeki Türk erahatını alarak gitmeyi ve bu suretle de hattın Ezra Mismiye arasının muhafaza ve kontrolünü otomatikman üzerime aldım ve kararımı Alman Gedikli Çavuşuna söyledim. “Yani emrime gireceksin” dedim. Evvela kabul etmedi. “Olmaz” dedi. “Sen asker değil misin? Verilen emre itaat edeceksin. Şimdi senin buradaki ve daha ilerideki pozisyon durmuştur. Şimdi hattın bu kısmını muhafaza edeceğiz” dedim. İstasyon memuru da benim bir kumandan olduğumu söyledi.





Ben bir taraftan da Ezra Jandarma Bölüğü'ne ne kadar Türk askeri varsa silah ve cephane ve diğer teçhizatıyla hemen teçhizatını alıp koşarak bana katılmaya başladı. Süveydiye'den buraya gelmiş bölüğün komutanı Yüzbaşı Laz Kiyer Abdülkadir Bey metre uzaktaki dairesinin kapısından bana “Ne yapıyorsun? Benim askerimi nasıl alıyorsun? Bu yakışır mı?” gibi sözleri bağırarak söylüyor. Askerse bana marş, marşla geliyordu. Sinirlenerek “Bu asker burada kalamaz. Sen arkadaşsan böyle zamanda benim yanıma niye gelmiyorsun?” dedim. Bu zat içeri girdi. “Hoş geldin” bile demedi. Halbuki ben onu nerelerden kurtarmıştım. Türk askerleri gelince saydırdım. Adetleri tamam çıktı. Tek bir Türk'ün bile kalmasına rıza göstermedim.





Hatırıma gelmişken yazayım. Eski Şam'daki diğer Türk eratı da beni oradayken ayrılırken emir verdiğim gibi hepsi hukukatsız deraya iltikah etmişler. Alman seyyar vagonuna bir açık vagon daha taktırdım. Yanımdaki eratla Ezra'dan aldığım eratı da buraya indirdim. İstasyon memuruna “Hırbetülgazelî Köprüsü tamir edilir edilmez telgrafla bana malumat ver” dedim. Veda ederek ayrıldım. Arap kuvvetleri Dineybe'den beni seyrediyordu. Hiçbir taarruza bulunmadılar. Vagonda ağır makineli tüfek, sandık kadar cephane ve numara yerleri vardı. Aldığım eratla beraber hayli kuvvetlenmişim. Ezra ve Muhaçca istasyondan geçtikten sonra hatırıma istasyon memurlarının istasyonu terk etmesi keyfiyeti geldi. Derhal Muhaçca'ya geri döndüm.





Yolda Muhaçca memurunu drezinaya binmiş bizi takip ederken buldum. Geri çevirdim. Muhaçca'dan Ezra istasyonunu aradım. Hat toprak gösteriyor. Bekledim. Bir memur daha geldi. Kendilerine “Arkadaşlığı bir tarafa bırakın. Dera’dan ordu henüz hareket etmemiştir. Buradan gelecek askeri arkasına almadıkça bir tarafa gidemezsiniz. İkinci defa gördüğümde derhal idam ederim. Şimdi herkes yerinde kalacak. Telli hattın açıldığını bana bildirecek” dedim. Mismiye'ye doğru diğer istasyonlara da sıkı emir verdim ve tüm hattıyı açtırdım. Mismiye'de diğer kuvvetleri bekledim, trenle geldiler. En son trendeki memur istasyon memurları ile telgraf makinelerini beraber getiriyorlardı. Bu vazifeyi de Dera İstasyonu'nun şefir üstü ve arkadaşlarından Tahir Bey yapıyordu.





Askerleri Trene Doldurdum

Gelen yedi tren o kadar insanla doluydu ki lokomotifin ve trenin kenar ve üstüne varıncaya kadar binmişlerdi.

Ayak basacak, el tutacak her yer işgal edilmişti. Bu yedi tren iki saat kadar Mismiye'de kaldı. Ben askerlenecek, müdafaa hattına gidecek zannetmiştim. Halbuki Tahir Bey'i çağırdılar. "Trenler Şam'a gidecek!" diye emir vermişler. Geldiğinde gidiyoruz dedi. Böylece Şam'a gittik. Cemal Paşa "Şam'da birikmiş ne kadar jandarma süvarisi varsa toplansın emrini alsın, kendisi bu kuvvetle karargâh komutanlığına memurdur" diye emir vermiş.





Bir taraftan emri yerine getirmek için gereğine tevessül etmişken karargâhtan öğrendiğime göre bizzat Şam'ın müdafasına karar verilmiş hatta Salahiye'ye de topların yerleştirilmesine emir verildiğini öğrenince benim de aldığım ailenin Salahiye muhacirlerinden olmasından dolayı evlerinin başka semte nakli münasip göründü. Paşadan bu evin akili için izin istedim. Öğleden sonra saat 'e kadar işlerini bitirip hemen gel denildi. Hemen gidip yükte hafif, pahada ağır ne varsa üçten kaptım. Cami yemeği yerinin altında, yanında eski ahbaplarımızdan birinin evine götürdüm. Ailemi de burada bıraktım. Kendim hemen karargâha döndüm ve yerlerinde yerler esiyordu. Öğleden sonra saat üçü on beş geçiyordu.





“Paşa görülen lüzum üzerine otomobille hemen Halep istikametine hareket etti” dediler. Halbuki bu karar saat beşten sonra verilecekti. Harp vaziyetinin aniden değişmesinden olacak. Hemen hareket etmiş ve eldeki kuvvetleri de hareket ettirmiş. Biraz soruşturma yaptım. Düşman süvarilerini ve bir kısım topçusu Artus'a girmiş. Bu köy hemen bir saat mesafedeydi. Bizim piyade kıtası da Rabuva boğazından geçmek için ilerliyordu. Ben de bunlara katıldım. Yanımda yalnız bir hizmet erim vardı. Hizmet erim beni hükümet konağında beklerken gördüklerini anlattı. “Bir kalabalık geldi. Bir kısmı hükümet konağının önünde durdu. Bir kısmı içeriye girdi. Hükümetin balkonuna çıktılar. Birisi bir şeyler söyledi. Sonra bizim bayrağı aşağıya indirdiler. Acayip bir bayrak çektiler.





Bir sarıklı dua etti. Diğerleri de “âmin” dediler. Sonra birkaç askerimizi hükümet önünde vurdular. Bu sırada ben bir sağa bir sola hayvanı gezdiriyordum. Kimse bana bir şey sormadı. Sonra siz gelip beni buldunuz.” Şerif Faysal gelmiş. Arap hükümetini ilan etmiş. Hazırlamış oldukları bayrağı da asmışlar. Asker arasına girdiğim vakit bir at arabasına aile efradını bindirmiş. Kendinin vilayet maden mühendisi olduğunu söyleyen bir zat bana “Aman beni de yol koluna alın” dedi. “Siz de geliniz” diye ön tarafımı aldım. Subaylar da ses çıkarmadı. Yürüyüş kolu devam ederken Ravuba Boğazı'nın güneyindeki sürekli makineli tüfek ateşi geliyor. Ara sıra da topçu ateşi devam ediyordu.





Esir Düşüşüm.

Ben yapılacak işler üzerinde derin derin düşünmeye dalmışım. Ne oldu bilmem tepemizde de tayyare sesleri vardı. Hayvanın durmasından niye gitmiyor diye ileri baktım. Arabanın hayvanları vurulmuş. İçindekiler de yok. Yol kolunda da kimse kalmamış. Nereye gitmişlerdi? Ağaçlıklar arasından gözle bulmaya çalıştım. Attan inmemiştim. Bir de geriye baktım. Yine yol boyunca kimse yok. Yalnız makineli tüfek ve topçu hayvanları boğazın güney yamacında gördüm. Bazı erat bunlarla meşgul. Hemen attan indim. Yedeğe aldım. Yolun kuzey batısında yıkık bir taş bina vardı. Onun gerisine gitmek üzere yürüdüm. Tam yanına geldiğim sırada bataklığa saplandım. Makineli tüfek ateşi devam ediyordu ve bu ateş üzerimde yoğunlaştı. Yüzüm gözüm bataklığın çamuruyla kaplanmış.





Su kabarcıkları sürekli kaynıyordu. İki adım atabilsem binanın gerisinde ben de sığınacaktım. Ancak bataklıktan çıkmam mümkün değildi. Benim hizmet elimde daha on beş kadar asker de buraya sığınmışlar. Benim ölümümü seyrediyorlardı. Bu bir hazin manzaraydı. Bu sırada hayvanın sağırısından ateş yedi ve can acısıyla bir iki çifte savurup elimden kurtuldu. Üzerindeki eşyalarım ile beraber gitti. Nihayet bir piyade çavuşu dayanamadı. Ana tüfeğin ucunu uzattı. “Elimi fazla uzatamam. Tutabilirsin çıkmaya çalış” dedi ve hakikaten bu namluyu tutarak çıkmaya muvaffak oldum. Derhal ayaklarıma baktı. “Çok ateş altında kaldınız” dedi. Ateş dik geldiği için hamdolsun bir yer almamıştım. Bu çavuş Ispartalıydı ve bana bataklığa düşen kalpağımın yerine nereden bulmuşsa bir subay kapağı verdi.





Bütün asker hareketsizdi. Hiç ateş etmiyorlardı. Bir müddet sonra ateş kesildi. “Ben de güney tarafına geçeyim” dedim. Önümde bir tüfek vardı. Tam yolun ortasına geldiğimde başlarında bir yüzbaşı olan Avustralya süvarileri Karadağ biçimindeki tabancalar bana çevirmişler. “Teslim ol” diyorlardı. “Elindeki silahı at” dediler. Bir müddet direk düz içinde atmak istemedim. Yüzbaşı diğer eratı gösterdi. Teslim olmuşlardı. Elimdeki tüfeği attım. Biraz gittim. Tabancayı görmüş. “Hatıra” diyerek tekrar gelip istedi. Zaten iş işten geçmişti. Sabırlı yüzbaşı ilk mukavemetime sakin bir şekilde tepki vermişti. Fazla ısrar etmedim. Verdim. Teşekkür ederek yanındaki on beş on altı süvariyle gitti. O gün 29 Eylül 'de aralarında fırka komutanlarından Miralay Asım Bey'in de bulunduğu bin kadar asker ve kadar subay esir düşmüştü.



GÖÇEBE DİNLİYOR



GÖÇEBE DİNLİYOR

Nihâvent Şarkı

Beste: Ali Rifat Çağatay

Güfte: Osman Nevres

**Zülfün görenlerin hep bahtı siyah olurmuş,
Tek zülfünü göreydim bahtım siyâh olaydı,
Güçmüş vefâ yolunda Nevres murâda ermek,
Ey kâş-i kûy-i yâre bir başka râh olaydı.**



QR Kod ile müziği dinleyebilirsiniz.





Türk Dünyası

Ortak Atasözleri





Eski düşman dost, eski dost düşman olmaz.



Pir irgi nanci naa iki nancıdan artıh



Köhne düşmen dost olmaz.



Karı düşman dost olmaz, edirtsen yağı balı.





Etekti kesseñ ceñ bolboyt, ezelki düşman el bolboyt.



İçek-bavur et olmaz, eski düşman dost olmaz.



Eski düşman el bolmas.



Karı düşman dost olmaz, edirtsen yağı balı.



Gara keçe aq bolmaz, köne duşman dost bolmaz.



SOVYET BASKISINA
KARŞI
DURAN BAZI
AYDINLARIMIZ



Kasım Tinistanov (1901-1938)

Kırgız bilim adamı, şair ve devlet adamı.



Tutuklanmadan önce



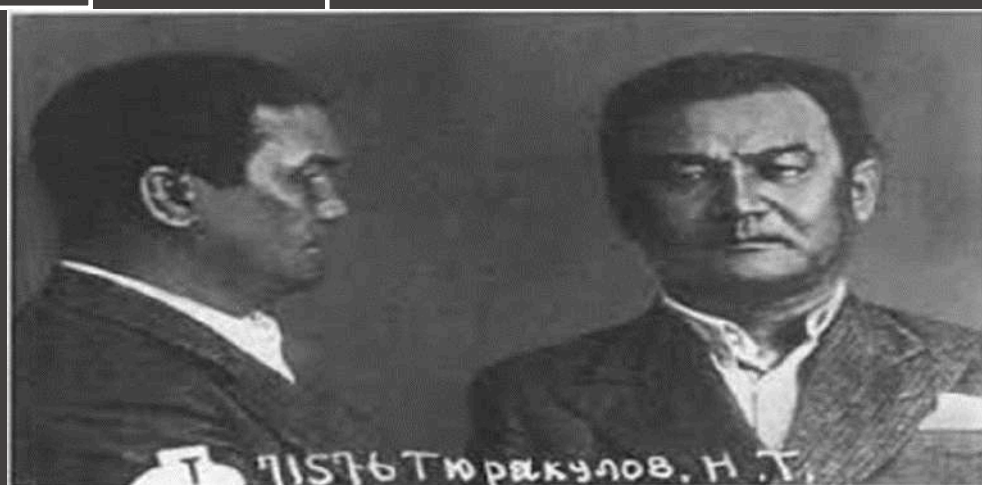
Tutuklandıktan sonra

* Facebook: [Кыргызстандын тарыхы жана тактоолор](#)



Nazir Turakulov (1892 – 1937)

Nazir Torekuloviç Torekulov, devlet adamı, siyasetçi, diplomat, dil bilimcidir.



https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%8E%D1%80%D1%8F%D0%BA%D1%83%D0%BB%D0%BE%D0%B2,_%D0%9D%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D1%80_%D0%A2%D1%8E%D1%80%D1%8F%D0%BA%D1%83%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87

Facebook: История Ислама



Ömer Faik Numanzade (1872-1937)

Ömer Faik Numanzade Ahıska Türkü asıllı Azeri yazar, gazeteci, öğretmen ve siyasetçi. Gayret Matbaası'nın sahibi ve Molla Nasreddin hiciv dergisinin kurucularından biri.



<https://portal.azertag.az/ru/node/18124>



Ahmed Baytursunov (1873-1938)

*Devlet adamı, Kazak dil biliminin kurucusu,
gazeteci ve şair.*



<https://vestisemey.kz/13214/esli-dlya-naroda-glavnoe-bogatstvo-zdorove-to-glavnye-bogatstva-dlya-dushi-znaniya-i-iskusstvo.html>

<https://the-steppe.com/novosti/v-kostanayskoy-oblasti-snesli-dom-ahmeta-baytursynova>



İşenali Arabayev (1882-1938)

Türkolog, dil bilimci, Kırgız dil biliminin kurucusu.

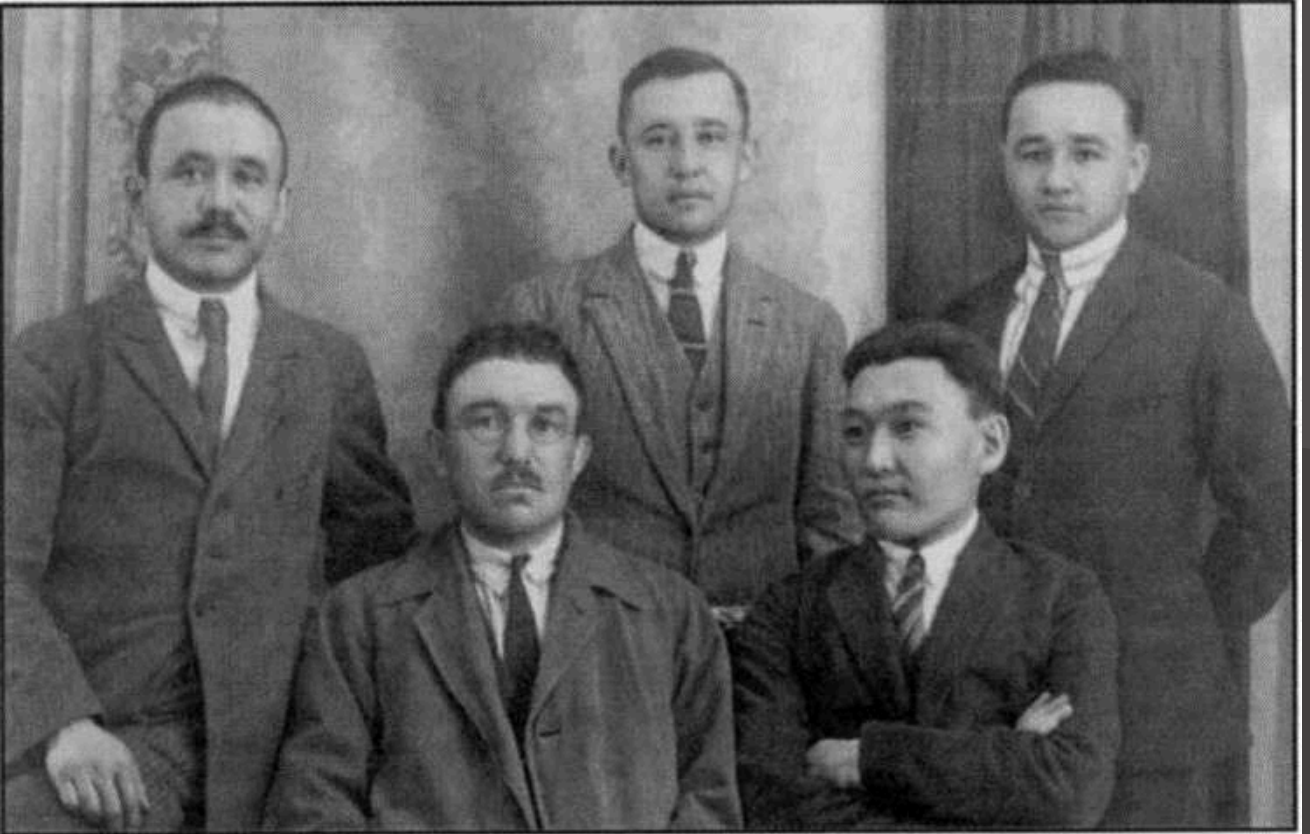


https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0%C5%9Fenal%C4%B1_Arabayev



Ahmet Zeki Velidi Togan (1890-1970)

Ahmet Zeki Velidi Togan, Başkurt, Türk tarihçi, Türkolog.



Берлин, 1925 г. Слева направо: сидят Заки Валиди и Азимбек Беримджан. Стоят Абдулкадир Инан, Ибрагим, Абдулвагап (фамилии не установлены).

Berlin 1925, soldan sağa oturanlar: Zeki Validi ve Azimbek Berimjan. Ayaktakiler: Abdulkadir İnan, İbrahim, Abdulvahap (soyadı belirlenmedi)

Ahmet Zeki Velidi Togan (1890-1970)

Ahmet Zeki Velidi Togan, Başkurt, Türk tarihçi, Türkolog.



Mustafa Şokay'ın fikirdeş dostları: Zeki Velidi Togan, Azimbek Birimjanov ve Abdülkadir İnan. Berlin, 1924



<https://informburo.kz/storage/uploads/oldArticles/WTsH2gpyRDQ0mLNw.jpg>



Ahmet Zeki Velidi Togan (1890-1970)

Ahmet Zeki Velidi Togan, Başkurt, Türk tarihçi,
Türkolog.



https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0%C5%9Fenal%C4%B1_Arabayev



Törekul Aytmatov (1903-1938)

Politikacı ve devlet adamı.



<https://who.ca-news.org/people:5661?embed&pack=109>



Cusup Abdrahmanov (1901-1938)

Kırgız başbakanı. Türk Birliği'ni gerçekleştirmek isteyen Sosyal Turan Partisi kurucusudur.



<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/932385>



İsmâîl Bey Gaspıralı (1851-1914)

Kırımlı fikir adamı, eğitimci ve yayıncı.



<https://islamansiklopedisi.org.tr/gaspirali-ismail-bey>



Bekir Sıtkı ÇOBANZÂDE (1893-1937)

Türk dili ve Türk lehçeleri âlimi, Türkolog, şair.



<https://islamansiklopedisi.org.tr/gaspirali-ismail-bey>



FITRAT, Abdürraûf (1886-1938'den sonra)

Türkistan Cedîdcilik hareketinin önde gelen fikir ve siyaset adamı.



<https://www.ziyouz.uz/ru/literatura/period-dzhadidskoj-literatury/165--1886-1938>



Abdulhamid Süleyman Çolpan (1893 – 1938)

Yazar, oyun yazarı ve gazeteci, yeni Özbek
şiiirinin kurucularından.



<https://oyina.uz/ru/generation/175>



Mustafa Şokay (1890-1941)

Kazak siyaset ve fikir adamı, gazeteci.



<https://oyina.uz/ru/generation/175>



Mustafa Şokay (1890-1941)

Kazak siyaset ve fikir adamı, gazeteci.



“Her dış Türk’ün iki vatani vardır;_
birincisi kendi anavatanı, ikincisi Türkiye’dir”



<https://informburo.kz/stati/zhizn-i-smert-mustafy-shokaya-kem-byt-osnovatel-turkestanskoy-avtonomii.html>



Türklük için mücadele veren daha niceleri.
Ruhları şad olsun.



ARALIK 2024

GÖÇEBE

FİKİR, KÜLTÜR, SANAT VE EDEBİYAT DERGİSİ



İLETİŞİM

SALİH KAYASAL SOK. LEVENT APT. NO:6/5 GİRNE, KTTC

TEL : +90 507 041 54 09

<https://www.facebook.com/gocebedergisi>



<https://www.facebook.com/gocebedergisi>

<https://www.facebook.com/gocebedergisi>



gocebedergi@gmail.com